

CENTIMETAR OD SREĆE

MARINKO KOŠČEC

SADRŽAJ

I.	5
II.	7
III.	13
IV.	48
V.	63
VI.	69
VII.	74
VIII.	81
IX.	89
X.	94
XI.	100
XII.	105
XIII.	111
XIV.	116
XV.	122
XVI.	127
XVII.	133
XVIII.	139
XIX.	145
XX.	151
XXI.	158

XXII.	162
XXIII.	166
XXIV.	170
XXV.	175
XXVI.	181
XXVII.	187
XXVIII.	191
XXIX.	192
XXX.	195
O autoru	198
Impresum	199

Naše djelovanje proistječe iz nesvjesne sklonosti da se smatramo središtem, razlogom i krajnjim postignućem vremena. Naši nagoni i naša oholost pretvaraju u planetu česticu mesa i svijesti što nas čini. Kada bismo pravomjerno poimali svoj položaj u svijetu, kada bi *uspoređivanje* bilo nerazdvojivo od *življenja*, otkriće neizmjerne sitnosti našeg postojanja bi nas zgazilo.

E. M. Cioran

I.

Na nasipu leži riba. U galebovu oku to zapravo tek je mogućnost ribe, tehnički rečeno svijetla mrlja duboko dolje, posred travnate trake koja zajedno s rijekom zmijulji u nedogled. Mogućnost ipak dovoljna da galeba smota, u silaznoj spirali, kao ljepilo muhu.

Još prije tren ili dva, to bio je tamno plamteći križ u nebu, a sad je guska nekakva, s nogama svježije našarafljenim, koje isprobava ukrug se gegajući. I kao usput čovjeka premjerava. Ne možeš u oprezu pretjerati, premda načelno još je na snazi međusobno miroljublje galebljeg i ljudskog soja. Dapače, ovaj je drugi rado zapjevao krasoti uznositoj prvoga, po njemu brodovlje svoje nazivao i gostionice i drame i folklorne ansamble. No konkretni čovječji primjerak što se tu na klupu posadio, ako je oku vjerovati, ne haje za pticu. Ruku obješenih preko naslona, glave usukane među ramena, mrtvo zuri u smeđe kлокotanje.

A ovo riba jest, sad više nema spora. I samo što ne kaže: *Tvoja sam, dođi*. Čuje galeb, istina, i glas što ga iz zakulisja upozorava da je u ribljem ležanju na travi nešto trulo, da ona tu nije na svojem mjestu, pa odavno već ih ni u rijeci nema. Oduvijek, koliko se galebu uzdati u vlastito kljuse. Ozbiljno to je, može bit zlokočno, ako jedna stvar nije na svojem mjestu.

Uzmimo čovjeka: da mozak ti stane koliko mu stvari *mora* biti točno gdje ih očekuje. Pomaknimo jednu jedinu, za deset centimetara, i ode u rasol što god je držao zbiljom. Evo, uho: neka mu osvane na tjemenu. Ili u kuhinji mrtva krava. Ili ga na ulici pozdravi pouzdano pokojan netko. Što zaključiti nego da svijet je *out of joint*, kako jedan je utvrdio još prije petsto i kusur godina, da je iskočio iz tračnica. *So what*, reći će drugi, kad se do dana današnjih dokoturao, ma gledajte kako mu glatko ide, sve se više i sve skuplje trži, i nije li na posebnoj cijeni upravo iščašenost, nakaza, opačina, gadarija?

Ne bi se galeb u to upletao. Kamo god puklo, riba je prehrambeni artikl, pače delikatesa, i brzo će naći se netko poduzetniji ako nastavi u nju samo zijati. Ukratko, odluka je unatoč dubokim slutnjama donesena: objekt žudnje zgrabiti. Nek crkne tko za to nema hrabrosti. Skupa sa sadistima prerušenim u filozofe i psihijatre, što htjeli bi nas držati u uvjerenju da takav ne postoji u živoj zbilji, da upravo time se odlikuje što ne može u njoj obitavati.

Donio je galeb tisuće odluka u životu. Nisu, istina, sve bile tisuću tona teške, niti ih uvijek je bio svjestan. Ali život je galeblji, koliko i ljudski, gusto tkanje nužnosti da se nešto odluči, da se iz mora mogućnosti samo kap izluči ili odgovori s da ili ne, bilo posrijedi hamletovsko

raspeće ili dvoumica dal' se pokakati sad ili malo kasnije.

Strogo promatrano, gotovo sve su odluke pogrešne jer se zasnivaju na prokleta malo znanja, a i od dobrih je kasnije lako zamisliti bolju. Pogrešnost zna i godinama vrebati trenutak za naplatu, ali gdješto ju je moguće i popraviti, nečime manje pogrešnim. Nažalost, tako nije s ovom: odluka je galebova jako loša. I posljednja mu. Jer tek što riba klizne niz grlo, obara ga snažan trzaj i neka neumoljiva sila vuče preko tratine, uzalud sve lepetanje i krici jer već mu je vrat među čovječjim šakama i galeb je *never more*.

II.

Prije no stvar što ugura u ruksak, Rolo se osvrće lijevodesno. Reda radi, jer ovo se riječnom šetnicom samo još zove. I u blažim razdobljima, kamoli kad ovako pasje pripeče, rijeka smrdi dovoljno da nitko razuman ne pomisli uz nju prošetati.

U daljini, gdje rijeka se sljubljuje s morem, ljeskaju se cisterne pojila za tankere. Uzvodno, pogled preprečuju pogoni kemijske industrije: iza bodljikave žice, bajkoliki pleter cijevi zdepastih i tankih, lijevaka, lonaca, podmornica, cepelina, sve kromirano-polirano, blistavo. Cijeli grad jedan od sterilna metala, bez ljudi na vidiku, kao nevinost sâma čist, a para koju izdiše boje alpskih vrhunaca, eto od čega gore tkaju anđele.

Unutra, ipak, slutiš operacije đavolski složene i moćne, od kojih zemlja podrhtava i trnu kosti. Postrojenja neprekidno dograđuju, ne prođe tjedan da ne zatekneš novi dimnjačić, divovsku kuglu nalik morskoj mini, bateriju torpeda, zloslutne vertikalne valjke, spremne za lansiranje prema prekomorskoj nekoj meti.

Noću, vuče te da domjesečariš do same žice, ili ti pogled s prozora zarobe svijetle točke, žute, crvene, bjeličaste, lelujanje njihovo na tamnoj pozadini, poput znakova nekakve nezemaljske prisutnosti koja potihom sondira ljude, nešto im telepatski siše iz uma, zaumlja, iz genetskog koda, možda tajnu životnog entuzijazma, žuvenilnosti i žovijalnosti nepojmljivih njihovoj daleko naprednijoj no umirućoj civilizaciji. Duše što se pod reflektorskim bljeskom odižu prema nebu svjedoče da se tu prerađuje ljudska supstancija, a kad je nakupe dovoljno, tko god da su uljezi, dići će sidro.

Pri danjem svjetlu, opet, to je prizeman ali vrlo radišan mehanizam. I sinergičan; uzajamno si ruke miju naftovod, rafinerija, farmacija, a sliku je zaokružila i zapečatila tvornica umjetnog gnojiva.

U vrijeme kad su cijevi stigle s dalekog istoka bilo je sporadičnih incidenata. Skupine neurotičara znale su se vezivati lancima, jedan se čak polio naftom i zapalio. No simpozij o balastnim vodama, zahvaljujući poduzetnosti nekih blogera, pretvoren je u međunarodnu blamažu i sprdnju. Pa je procurilo da je čelnik Zelene akcije upleten u pedofilski lanac. Pa je u morskoj vodi otkriven plankton RN-2011, uzročnik teških alergija i bolesti respiratornog sustava. Unatoč mjestimičnim kolebanjima unutar znanstvene zajednice, časopisi posvećeni zdravlju tada su se obušili na kupališni turizam. Istodobno se pojavio, i rekorde gledanosti

potukao, sarkastični tv-serijal na temu morskih radosti i romantičnih ushićenja morem.

Pomalo, i najgoropadniji duhovi došli su k miru. U gradu je zamrla svaka gospodarska djelatnost nekompatibilna s bujanjem kemijske grane. Malo je reći da je ona prodrila u svaku poru lokalne zajednice: postala je njezinim krvotokom i jedinim joj obzorom. Negdašnja gradska plaža, poprište svekolikih vulgarnosti i onečišćenja tijekom ljetnih mjeseci, stekla je status challengera na chartu svjetske golf-lige.

Još minutu, možda i pet, Rolo kontemplira grudaste oblake, kao naslikane točno nad skulpturom od cijevi. Nisu to oblaci skloni putovanjima; preteški za zračna strujanja, mirno čekaju da postanu preteški i sebi, pa se proliju natrag na tvornicu umjetnog gnojiva i grad koji joj pripada. Ne može se puno mjesta na svijetu pohvaliti tako samosvojom mikroklimom.

Sad okreće tome leđa i polazi prema betonskim kockama što kilometar pred njim već drhture u maglici, premda je sunce tek počelo istinski mlatiti. I asfalt pod nogama već dahće, nije se ni stigao odžariti. Prema službenim podacima, temperature su u gradu pretprošlog ljeta izravno usmratile tristo osamdeset i dvije osobe, osamdeset i četiri više nego godinu prije. A neizravno? Prošlog ljeta, službeni podaci nisu objavljeni.

Teška su srca, nakon dugotrajne demonstracije dokaza, ljudi prihvatili da je sunce prešlo na neprijateljsku stranu; no zadivljujuće su se lako pomirili s neznanjem odakle ono na nebu i čemu. Ne primjećuje se da to imalo opterećuje međudržavne odnose, kao ni djelatnicu blagajne u samoposluzi. Filozofi su to pitanje redom preskakali kao da je lokvica blata. Što su astronomi pokazali kao svoj vrhunski domet? Petljanja o plazmama i nebulama, o komešanjima čestica i tajanstvenim vrtuljcima koji su ih malo zgusnuli i postrojili u župničko *ono vrijeme*.

Istina, suncu su uzeli sve moguće mjere. Veličinu površinskih granula i temperaturu srca. Pobrojili su milijune jezgara vodika koje svake sekunde pretvori u helij i ergâ kojima šakom i kapom zasipa svoje satelite. Utvrdili da mu se pjege i protuberance vole okupljati. Flokuli i filamenti da priređuju vatromete, izvode nepredvidive lukove i lupinge, promjera katkad i dvjesto tisuća kilometara. Ali po pitanju cilja i smisla svega tog truda, zvjezdoznanci bezbrižno blune u svojoj *prvotnoj maglici*.

U ruksaku, nešto kao da još daje znakove onoga što bi moralo već biti prošlost, ali svaka će dubioza nestati pri susretu s kipućom vodom. Brava veselo škljoca i javlja se miris doma.

Voli to svaki kopneni sisavac, nešto smatrati domom, protezom zauvijek izgubljene maternice. Miris mu doma potvrđuje da je živ, već neko vrijeme, da nešto je za sobom nataložio. Ne bi nitko u tom talogu sve zadržao, ali kako birati, kako išta činiti unatrag.

Miris Rolovog doma gotovo je monolitan: satkalo ga je petnaest tisuća mrtvih cigareta. Ako paljenje još jedne neće one prethodne uskrsnuti, neće ni učiniti opipljivo neko zlo. Kao da ulaznicu pruža, Rolo pali na pragu svojega doma. Ruksak spušta na pod, sebe na kauč. Potom puni lonac, uključuje štednjak, vraća se kauču. Prsti mu zahvalno premeću i kotrljaju novi valjčić. On im zericu značaja daje, uzaludnosti ih otima.

To sada je neka vrsta zvijezde. I ona, da bi sjala, troši svoju materiju, u plin je pretvara, i prokleta je sigurno da će se jednom utrnuti. A neće oko sebe ostaviti stravičnu ledenu pustoš. Sasvim je zamjenjiva drugima, istovjetnim i nepotrošivim, besprijeckorno posloženim u praktičnu, simpatičnu kutijicu, uvijek dohvatljivu demijurgovoj ruci. Ne treba čekati milijun godina do sljedećeg ciklusa.

Lonac pišti. Sadržaj ruksaka Rolo iskrcava u sudoper i jen, dva, svom ga vodom zapljuskuje. Izmiče glavu pred podivljanim pramenovima pare, koji još malo se pod stropom kovitlaju pa pretvaraju u kužni, ljepljivi vonj. Ni nakon pedeset, možda već sto puta, to ne prestaje podizati želudac. A ne smiješ prozor otvoriti, tko zna kakvi su ljudi iznad, globu si Rolo ne može priuštiti. Ili možda zatvor, prema euroharmoniziranim zakonima? Dragocjenim oni drže pernatog stvora, zabranjuju *svaku radnju kojom ga se ometa i uznemiruje u njegovu prirodnom životu i slobodnom razvoju*. A čovjeka? Isto, isto, ako stane u predviđene kvadratiće na formularima.

Kako god bilo, sad Rolu ne gine pernatoga se dohvatiti. Počupati mu do posljednjeg atributa, a onda i onu gnusobu iznutra. U boljim danima, ne bi od toga radio Rubikon. Sjetio bi se da alpinistu je stijenja to strmija što je dulje odmjerava, ili slične neke kretenarije. Ali ovo nije jedan od boljih dana. Stoji oslonjen o dovratka kuhinje dok ne prevagne gravitacijska sila kauča.

Što neke dane čini boljima od drugih? O, sitnica može biti dovoljna da se u krvi probudi dašak proljeća, u kućanskom inventaru dobrohotnost i čovjekoljublje: solidan san, jedna melodija na radiju, neznančeva gesta na ulici. A ima i dana, s vremenom nažalost sve više, kad ni glavni zgodici ne funkcioniraju, kad se ne možeš sjetiti ni jedne jebene stvari koja bi nešto zaista značila, imala istinski sadržaj a ne samo vanjske obrise, od kojih ni sebi ne znaš više pridati, postići više od gole prisutnosti, dostojne vola što se valja u vlastitu kalu, i svaki

je gram gađenja nad tim opravdan, krvavo zarađen.

Gađenje se zadnji put lijepo moglo pročitati na doktorovu licu. Nestalo je suzdržavanje koje mu, valjda, preporučuju udžbenici, ne inzistirajući previše ako je u autora zrno soli, jer kakvog se samo šljama nagleda psihijatar, lažljivih pijandura, pervertita, silovatelja i ubojica vlastite djece, i daj ti nad svakim pusti suzu. Naročito kad te ne plaća taj nego država kojoj zdravstvo je u kolapsu, tako dugo već da se na suhi propuh svela ta riječ. Kolaps, konstatira svaki ministar zdravstva pri stupanju na funkciju, kao i kad zatečeno stanje neokrnjeno predaje nasljedniku.

Rječnici kolaps smatraju događajem, dramatičnim, ali u ovoj zemlji on je stanje, koje nikoga više ne plaši, nitko ga ne pokušava liječiti, pa mirno obitava po raznim sferama društva, od prometnog do obrazovnog sustava, po domaćinstvima, krucijalna je komponenta obiteljskih baština, ustrajno se prenosi s koljena na koljeno, bezbrojni su oni što do kraja svojega vijeka neće upoznati drukčije stanje, s genom kolapsa se rađaju i cijeli mu život iskušavaju potencijale u raznovrsnim djelatnostima, kolaps je zaštićeni autohtoni proizvod, izvori su mu beskrajno obnovljivi a razvoj održiv malim prstom. Zdravstvena sfera ipak je njegovo prirodno stanište; ko-laps, ko-laps, pjevaju pacijenti pred bolničkim šalterima, i bolničari dok ove istovaruju u krevete jedne preko drugih, i

Organizam vam je u kolapsu

rekao je Rolov liječnik, što bi u nekoj drukčijoj zemlji vjerojatno bio signal za spektakularno ulijetanje hitne pomoći, ali ovdje su već drozdovi i čvorci brgljetali ko-laps, ko-laps, dok ih nije pomorila ptičja gripa, a ovo doktorovo je samo konstatacija, melankolična, lagano obojana gađenjem, ne previše osobnim, zahvaća ono cijeli taj sustav u kojem liječnik s trideset godina staža mora otkinuti od usta da si priušti partiju golfa, jer je propustio trenutak za otvaranje privatne ordinacije, i sad podmeće leđa svemu što mu šutne socijalno, ovakvim parazitima, koji dolaze bez zerice poštovanja, isključivo po recept, i već im na drugo uho izlazi

Naravno da ne osjećate nikakvo djelovanje kad je organizam u kolapsu.

Ali recept je ipak potpisao, brk je pritom odgestikulirao prezir, ionako je kolaps pa ne može biti štete, a koristi, makar minimalne, bit će za farmaceutsku industriju. Rukovali su se kao nogometaši nakon utakmice bez zгодitaka i

Morate nešto sami za sebe učiniti

rekao mu je kao i pri jednom od prvih susreta, čim se zaokružila anamnestička slika. Nije Rolo bio ni pomišljao da dobri doktor može za njega nešto učiniti, premda je imao niz zanimljivih ideja, planinarenje, autogene treninge, transcendentalnu meditaciju, pedantnu prehranu, za početak ukidanje pušenja. S ovim posljednjim je zaista pokušao, više puta ustrajao do podneva, ali onda znojenje i mravi po cijelom tijelu. U ime kooperativnosti također je kupio bocu soka od cikla i vrećicu mrkve, ali cikla je, jedva kušana, otplovila niz kanalizaciju, a mrkva, gle, možda još koja je zaostala u hladnjaku.

I zaista, ispod gnjile salate nalazi jednu, smežuranu, gumenu, veličine dječackog pimpeka. Ipak je struže i odgriza komadić. Odvratno je i od žvakanja boli čeljust, jasno je da neće ići milom pa je čitavu trpa u usta, melje dok se ne pretvori u kašu, ali okus je takav da nema hrabrosti progutati, sve pljuje u zahod.

Najprimjerenije, najpoštenije bilo bi uvući se unutra i pustiti vodu. Ali to je samo ideja, jedna od onih paradnih kakvima se nabacuje tko će radije gnjiliti u preziru prema sebi nego bilo što poduzeti. Uostalom, ima kome je dobar i ovakav, tko će se odano javiti, bez ikakva prigovora, čim pritisne daljinski.

Žena na ekranu pokazuje izraslinu na glavi, veličine kruške i sjajnu, unutra se nešto miče. To je crv, objašnjava spiker; čeka da izraste u muhu pa će prhnuti van. Žena ga je pokupila na ljetovanju u Latinskoj Americi, nimalo rijedak slučaj, rješava se rutinskom procedurom, uguše ga pa izvade pincetom. Gledatelj je počašćen krupnim planom: crv je žut, debljine malog prsta. Izlazi dugo, reklo bi se da već je pustio korijenje u mozgu. Možda je nešto i povukao sa sobom, žena sad zrači zadovoljstvom, odnijet će ga kući i čuvati u formalinu. Suptilna urednička ruka takve emisije plasira uoči ljetnih praznika; rado ih gleda tko god si ne može priuštiti ljetovanje ali i oni što upravo se pakiraju, jer po povratku će misao da im se ništa takva nije dogodilo biti dovoljna da ljetovanje ostane u prekrasnoj uspomeni.

Sad nastupa jedan što kameri za ljubav guta zametak goveđe trakavice. U sebi će je uzgajati tri mjeseca, dok ne dosegne tri metra. Rolo ipak nema toliko strpljenja, poseže za daljinskim. Pojavljuje se čitačica jutarnjih vijesti. On joj odmah oduzima glas, potom se na ekranu smjenjuju slike koje mu ne govore ništa više od pukotina u zidu iza televizora.

Ali evo lica dobro mu poznatog: Kix. Dostojanstven, opušteno nasmiješen, kosa iste nijanse kašmira kao i odijelo, zubi hollywoodski, ten dojenčeta. Kosooki gospodin do njega jednako je svečano odjeven i još razdraganiji, glave će im se sudariti od klanjanja.

Kix u jutarnjim vijestima, to znači da se nešto događa u susjednoj državi. Još radije od čupanja crvâ iz glave, nacionalna televizija pokazuje što god se događa u susjednoj državi; to redovito začepi usta teoretičarima domaćeg kolapsa. Tko bi imao obraza pisnuti kad mu se pokaže kako tamo žive? To pomaže zaboraviti i povijesni peh, da upravo kada je zemlja zadovoljila posljednji kriterij za pridruženje, Europa se razdružila. Oni preko, treba naciju što češće podsjećati, nisu se Eurozidu nikad ni primaknuli.

U kadru sada je most i na njemu žena s mikrofonom. Licem joj treperi zadovoljstvo, ponešto i podrugljivosti. Širokim pokretom pokazuje iza sebe, kamera ga slijedi, obuhvaća teglenice što plutaju na mutnoj vodi, zatim zgrade na suprotnoj obali, zatim neodređeni prostor iza njih, sve širi, sve mutniji.

III.

Sretan sam, samo to ne uspijevam osjetiti

I tada Rolo tone unatrag, tri desetljeća, do rujna tisuću devedesete. Točno do trena kad odlaže svoja dva gancnova sjevernokorejska kofera pred zgradu u kojoj će upoznati Kixa.

Zgrada je siva peterokatnica iz nekog od prošlih stoljeća, jedina od svoje vrste usred aluminijske i reflektirajućeg stakla, ostavljena valjda za uspomenu, kao svjedočanstvo čudesna civilizacijskog skoka. A i s praktičnom svrhom, da stipendistima iz tzv. tranzicijskih zemalja ublaži sudar sa suvremenim tehnologijama.

U studentskoj rezidenciji dobrodošlicu mu iskazuje vučjak odavno zašao u treću dob, očito važan dio inventara. Preko volje ustaje, njuška ga po intrigantnim mjestima, razočarano se istovaruje na pod kraj recepcije. Na nekoliko mjesta i jezika istaknuti su savjeti tranzicijskom pridošlici da u sobi ne drži nikakve dragocjenosti. To zacijelo je kompliment, jer ironija ipak ne smije biti. Da se osjeća kao kod kuće, pomažu mu izgledana drvenarija, masni i škripavi podovi, jedva žive žarulje na stubištu. Zahodski smrad prati ga hodnikom sve do dodijeljenih mu vrata.

Ona su na najvišem katu. Prozori na odmorištima, umjesto stražnjeg dvorišta, otkrivaju svojevrsno zaletišta za skok u dalj: usku stazicu koja vodi do pješčanika. Doduše, pred skakačima se prenaplo izdiže zid, a i pješčanik je zapravo bazenčić, točnije nešto poput otvorene septičke jame, oplemenjene tzv. zlatnim ribicama. One su zapravo narančaste, a za većinu i to je prelaskavo reći jer su od boje ostale samo mjestimične fleke ili ni toliko; neke od njih već posve staklaste plutaju poput ribljih duhova. Što god ih odzlaćuje, psihosomatski poremećaj od plivanja ukrug ili puki tijek vremena, bazen je dojmljivo prizorište tranzicije, cijele ljestvice etapa na putu od pozlate do prozirnosti.

Na drugu stranu, prozori gledaju u druge prozore. Stakla ne odaju ništa osim povremenih glasova, pojedinačnih ili ulančanih, koje bi pripisao tuljanu ili hijeni tko ne zna da tamo je nekakva ustanova za mentalnu ispravnost.

No, vrata. Otkrivaju sobicu s odjeljkom za umivanje, tako tijesnu da tip koji sjedi na jednom

od kreveta, prekrivenom fasciklima i notesima, koljenima dotiče drugi. Knjigu na svojem krilu, enciklopedijskog formata, kažiprstom ubada u ono s čega je odigao pogled, ne čineći ništa nalik ustajanju ili pružanju ruke, samo

- Hvala Bogu, nisi crnac

kaže na jeziku zemlje koja ih je ugostila. Premda od njihova zajedničkog jezika tek što dva su postala i zacijelo bi još se razumjela; za inat onima koji tvrde da su i ranije bili jedan drugome strani. Kako god bilo točnije, zamjenski jezik Rolo prihvaća iz zahvalnosti i sa zadovoljstvom, kao domaćinov bademantl.

- To je tako veliko postignuće?

- Meni je jedan uvrh glave. Ma nije toliko zbog tog njihovog... mirisa. Spodoba predaje na nekakvom faksu, a piša u umivaonik. I drži piletinu pod krevetom. Za po noći, komadaj koliko pečenka potraje. A vani trideset stupnjeva, a žohari. Tako radimo kod kuće, kaže, i nisam u životu bio bolestan. Ali lupila ga tuga za kućom, pa je tulio po hodnicima, u snu hodao, ljudima se zavlačio u krevet, dok ga nisu spakirali.

Sad ipak ustaje, provlači se do umivaonika, toči si čašu vode. Lice od onih koja nazivaju muževnima, premda gumenasto, s masivnim obrazima i snažnom čeljusti. Od Rola je stariji dvije ili tri godine, toliko bar već je i ovdje. Veteran stipendistike, vidi se po očima: znatiželjnim, prepredenim, skliskim.

Soba više sličići cockpitu. Uspio je ugurati hladnjak, televizor, ventilator, štangu s utezima, čak i nekakvu jahaću spravu za kućno kultiviranje tijela. Tijelo tu je očito objekt kulta. Na policama raskošna paleta preparata za njegu i uzdizanje, na zidu posteriji koji ga u ženskoj kao i muškoj verziji prikazuju voluminoznog, napetog, nauljenog, a na ormar je pričvršćeno zrcalo ljudske visine, koje vlasnikov pogled neumorno oblizuje.

Hodnikom nailaze krupni koraci. Treskaju vrata, i stakla to zvonko pozdravljaju. Odmah potom, upravo kao da ga nema, kroz zid stižu sočno podrigivanje i duhovit prdac, kojem glissando na kraju još je procvao u arpeggio.

- Kod ovog je uvijek melodiozno. Čekaj da čuješ noću.

I zaista, odmah se u susjedovoj sobi razgalamljuje trenutni pop-heroj, uz podršku moćnih basswoofera i jednog bolno krivudavog falseta. Kix uzdiše.

- Pun je života, na sve mu otvore pršti.

Rutiniranom gestom, dvaput udara šakom po zidu, i dobiva ekvivalentan odgovor.

- Jebi se.

Čim se smrači, doista, susjed će savjet primijeniti; na osobi kojoj to je prilično ugodno, lijepo se čuje, do zadnjeg polutona i do ranih jutarnjih sati.

Sljedeći dani otkrivaju da nije ni Kixu strana ta dimenzija domskog života. Naprotiv, iskazuje se kao narator, epski, vlastitih poduhvata. Ako je bar polovica istinita, ovo je za njih zemlja obećana, aktivnosti po sobama ni košnica se ne bi sramila, zgrada vibrira i munje baca od seksualnog napon.

Premda Kix koristi svaku priliku da pljune na istočni blok, u jednome mu ipak odaje priznanje: što je stvorio djevojke gladne zapada, zahvalne svakome tko će ih u njega uputiti.

- Nema socijalističke curice kojoj neću noge rastvoriti.

Samouvjerenost njegova ne čudi. Sami biceps i triceps, put što rekli bi bakrena, kosa sitno kovrčava, košulja uvijek raskopčana da se vidi pošumljenost ljubavnim tepihom. Ukratko: korak prema majmunu ali dobro odmjerjen, taman koliko one vole. Zaokupljenost njima samo je jedan od vidova Kixove posvećenosti fauni, struka mu je veterinarska. Fornikacija je terenski rad, ključan za upoznavanje sisavaca. Studira vrlo studiozno, ne bi li što kasnije stekao papir koji će ga lansirati odavde, zacijelo nekamo na selo, gdje pa-pa studentsko meso, dobrojutro krave i krmače.

Rolu od srca prosljeđuje znanja dragocjena stipendističkom novaku: u koliko sati na tržnici bacaju voće, gdje se u pola cijene nabavljaju krivotvoreni kuponi za menzu, kako u keš pretvoriti poklon-bon za knjige. Jedino izbjegava objasniti kako je zadržao sobu i čime se financira otkako mu je isteklo sponzorirano vrijeme.

U znanstvenom pogledu, Kix ne može biti dalje od fah-idiota, istraživača koji se svoje struke drži kao pijan plot. Ujutro najprije strči po tiskovine, pa ih studira uz doručak, većinom i do podneva. Cijelo to vrijeme svoje odrađuje i radio, podešen da raspali u sedam, na frekvenciji kojom svakih petnaest minuta pristižu vijesti. Nakon džingla koji najavljuje konjički napad, spiker je i deseti put jednako uzbuđen zbog cisterne koja se prevrnula na autocesti, a

između su razne zanimljivosti, o situaciji u Perzijskom zaljevu, parlamentarnim izborima u Bangladešu, previranjima na globalnom tržištu nekretnina.

Kix obično izlazi oko podneva. Vraća se redovito punih ruku, PR-brošura, konferencijskih programa, prospekata koji pozivaju na sudjelovanje u raznovrsnim projektima. I nadasve: aplikacijskih obrazaca za pripravničke staževe i plaćena istraživanja u područjima fascinantnih naziva, složenih od izraza kao što su ljudski resursi, građansko društvo, upravljanje znanjem, tranzicijska pravda, logistika kriznih situacija.

Dosta je truda Rolo uložio da u tome razabere nekakvu poveznicu s veterinom. Dok se nije razbistrilo da Kix žudi upravo što dalje od nje odskočiti. Nije mu toliko važno kamo, kako odredište izgleda izvana, ako iznutra pruža ptičji pogled na Notre Dame ili Kip slobode, od prizemnih komešanja izoliran kožnim jastučićima, tapeciran umjetninama i namirisan proljetnim lahorom, s limuzinom koju se pod prozor priziva telepatski.

- Inteligentnome je dovoljno naći prava vrata i prebaciti se preko praga, dalje ide samo. A *tamo* se ne vraćam ni mrtav.

Tamo je tako nisko, prljavo, da ne zaslužuje ni ime. U znak odobravanja, u bolnici preko puta prolama se krik, koji se pretvara u gorko zavijanje, koje postupno zamire, kao ugušeno jastucima.

Ono što Rolo kani izučavati prvo je Kixa skamenilo, pa mu je protitrnala usna, pa se prepustio poplavi srčana smijeha:

- Seksualnost u svetog Augustina? U to su investirali? Tebe su izabrali od svih kandidata?

Ništa od toga nije istina. Nije cijela. Uz Rola, odabrano je još jedanaest apostola, posvećenih onome ključnom za budućnost i prosperitet zemlje: turizmu, politologiji, šumarstvu. Njemu je pripala uloga alibija, svjedočanstva da u novorođenoj državi ima i duše. I nije temu svojeg istraživanja tako usko predstavio. Obećao je vratiti se s dijakronijskom studijom spolnosti u ljudskoj misli.

Morao je samome sebi čestitati na toj formulaciji i sa strahopoštovanjem je stao zamišljati što bi sve trebala skrivati u rasponu od izvora kršćanstva do ušća suvremene književnosti u nesputanu pornografiju. Već su se dala udahnuti vrtoglava prostranstva i vidio se kako njima jezdi i tutnji, otkrivajući sve čudesnija blaga, poput ratnika Džingiskanovog, osvajača tog nenadmašenog i nenadježivog, od kojeg danas potječe svaki dvjestoti stanovnik planete.

Za zagrijavanje, preletio je Mezopotamiju, Egipat, Siriju, Grčku. Teorije o stvaranju svijeta masturbacijom: kako je Enki Zemlju oplodio štrcnuvši svoje sjeme u Eufrat i Tigris, kolega mu Atum sav božanski i smrtni život izrodio iz braka s vlastitom šakom, Min toliko plodan bio da je stvorio i sebe sama. I kastracijom: Kron je srpom odvojio oca Uranosa od majke Gaje i tako stvorio život između neba i zemlje. Kasnije, prijestolonasljednici su rado jeli organ svojeg prethodnika jer je u kraljevskom penisu obitavao vladarski autoritet. Na raskrižjima i pred pragovima kuća erektiralo se monumentalne faluse s Hermesovom glavom, da prizovu sreću i rastjeraju zlu kob. Jednom visokom kao dvadesetkatnica, pozlaćenom i s kapljom od zlata na vrhu, pjevalo je pola milijuna podanika, dok su u povorci za njim stupali osobito obdareni crnci, slonovi uzdignutih surli, žirafe.

Daljnja su istraživanja muški instrument zatjecala u sve inspirativnijim ulogama. Njime se mjerio nositelj pjesnički dar i bliskost božanstvima. Kandidati za mjesto vojskovođe odmjeravali su svoje osobno naoružanje na vagi. Platonov penis-ideja podigao se u opreku materiji, pasivnosti, neproduktivnosti, to jest ženi. Antički su mentori, na obostranu korist i veselje, štićenima ubrizgavali znanje i plemenite muške vrline na najizravniji mogući način. Rimljani su, kad je imperiju zaprijetila demografska katastrofa, penis imenovali visokim državnim dužnosnikom a ejakulaciju događajem od posebne skrbi. Sva je povijesna razdoblja i političke sustave nadživio strah da sabljoliki, neukrotivi, živototvorni, vazda žuđeni *fascinum* ne oboli od lijenosti te ostane zauvijek *mentula* obična, jadna, mala.

I već mu se činilo da čvrsto drži koordinate Ambrozije-Jeronim/ Tacijan-Origen, od iskonskog zločina do zaslužene kazne, od prokletstva pohote do samoškopljenja. A onda je zaglavio u Augustinovim pregovorima s vlastitom životinjom i domišljanjima kako da joj umakne. U razapetosti između povjerenja u krotiteljsku snagu volje i uvida da volja je prijetvorna, pokvarena još od Pada. Između mržnje prema vulgarnosti ugone i žudnje da vlastitom kožom provjeri, opet i opet, koliko ugoda je ugodna.

Nije trebalo puno znanosti za konstataciju da se, unatoč Augustinovim nastojanjima, čovječanstvo i dalje vrti oko iste osi. Ali je li ona Božji dar ili Đavolja podvala, poluga čovjekova blaženstva ili patnje, moći ili sužanjstva, pomoćnica njegova ili zla maćeha, nad tim se Rolo ostao vrtjeti kao muha oko lampe.

Ali novi dom ga je prigrlio i on mu ne ostaje dužan. Sadržaj zgrade promatra s iskrenom simpatijom, pun zahvalnosti. I ne pomišlja na nešto raskošnije, tu sve je točno po njegovoj

mjeri. Solidan radni stol s prozorom, pod njim zlatne ribice. Ormar s upravo rasipnim brojem vješalica. Krevet čak par brojeva preširok za njegova nimalo veslačka ramena. Ako jedan ustane drugi mora sjesti, ali za protezanje nogu tu su hodnici. Njihova su račvanja zamršena, nepredvidljiva, djelo duhovitog nekog graditelja; na putu do zahoda Rolo se svaki put zagubi. U vremenu još se snalazi kako-tako, ali prostor definitivno nije njegova dimenzija.

Zahod je po jedan na svakome katu, na suprotnoj strani zgrade, pa svaki put iznova traži smjerokaze, uzalud, jer sva su vrata jednaka, ničim obilježena, a neće valjda kucati s pitanjem Mogu li tu iskrcati? Na kraju pred jednim zatekne nekoga tko čeka, što zna potrajati i pola sata, pa se obično zadjene razgovor.

Netko se predstavlja kao specijalizant neurokirurgije iz Brazila i prosijed je crnac nadrealno dugačkih ruku, kao od plastelina za šalu rastegnutog, a očiju mutnih, s kopcima koji ne trepću nego polako putuju dolje-gore te se pritom čuje kao listanje knjige.

Ili je ruska inačica Jamesa Bonda, s Viktor Korčnoj naočalama, brazdama od češlja u kosi i kravatom na sive i smeđe pruge, s grofovskim gestama i glasom kazališnih glumaca iz vremena Svjetskih ratova, s fotografijama dviju djevojčica koje već nakon nekoliko rečenica iskaču iz lisnice, i to pokreće kaskade stvari koje nedostaju, pravi čaj, juha (ovdje ju je gotovo nemoguće dobiti, a i to što zovu juhom), njegove krznene papuče, jedinstvena nijansa javorovog lišća kraj jednog potoka u ovo jesensko doba, a još će jednu zimu i proljeće i dobar dio ljeta zakopati u diplomu menadžmenta, doduše nekako je posustao u posljednje vrijeme, ne ide na sva predavanja, iskreno rečeno pomišljao je i da odustane, ali nije to jednostavno, gadne posljedice povlači, kad bi samo uspio Ministarstvu objasniti svoju situaciju, pokušao je, detaljnim pismom, nažalost zapetljao se pa ga je poderao, ma čemu tajiti, već je pri njegovoj petoj verziji, nad time zdvaja od jutra do mraka.

Ili je djevojka o kojoj ne doznaš ništa jer ti prisutnost registrira tek plahim pomakom usana i odmah se vraća knjizi koju čita oslonjena o zid, preko glave umotana u tamnu plahtu. Ili je jedna koja kaže da je iz Koreje, a od njezinih riječi jedino još razumiješ, kad ponovi nekoliko puta, da studira akiteča, pa i ti ponavljaš s odobravanjem akiteča gud, ali daljnja pitanja ne postižu ništa do širom nasmiješenih naklona.

Prije ili kasnije, novostečena iskustva se iscrpe, pa preostaje zuriti u vrata. Bez dvojbe, vrata su izvorno bila bijele boje, vjerojatno i potpuno prekrivala svoj okvir. Sad im je boju, kao i svim dijelovima zgrade, teško imenovati. Gdje god su izvijena ili izglodana, propuštaju

svijetle zrake, kao da je unutra nešto užareno od svetosti. Također, kad čekači utihnu, lijepo se čuje i svaki šušanj, mlaz, uzdah, pa je onaj s druge strane vrata kao u ispovjedaonici, a pri izlasku kao pred carinikom.

Na njihovoj unutrašnjoj strani Rolo nalazi potvrdu da njegov istraživački rad je na pravom tragu: od vrha do poda prekrivena su crtežima i verbalnim porukama posvećenim spolnosti. Sve što je u ljudskom duhu sapeto *pred* vratima, s njihove unutrašnje strane se raspojasava i cvate u živopisnom, iskričavom mnogoglasju. Obećaju se usluge i na njima zahvaljuje. Oglašuju se rasparači i oni što rado bi bili rasparani. Dragovoljni donatori sjemeni i oni što ga drže delikatesom. Muška i ženska homoseksualnost susreću homofobiju. Doznaje se koliko je puta u toj prostoriji nekoga usrećila vlastita ruka i u kojoj će sobi to najkvalitetnije učiniti nečija usta. Na čijem je krevetu magistriralo nekoliko godišta. Čija je majka ljubiteljica analnih penetracija, tu je i broj telefona. Vidi se herojski jedan ud, kako istodobno nabada cijelu perlu butina. I jedan koji je zajedno s mošnjama položen na nakovanj, pod nailazeći malj. Oko crteža se na arapskom pismu vodi rasprava, vjerojatno međuspolna ali zacijelo i s vjersko-političkim konotacijama.

Svaki kat ima još po jedan društveni punkt: prostoriju s električnim kuhalima, za štovatelje domaće hrane. Takvim postane tko god nekoliko puta posjeti menzu, pa u kuhinji treba čekati na red, s cijelim arsenalom na rukama. Što god se kuha, nije razborito ostavljati bez nadzora zbog onih koje nazivaju poreznicima, jer navrate i odsljepare hrenovku, jaje, makar soljenku, najradije u gužvi koja nastane kad od preopterećenja, a to se u vrijeme obroka stalno ponavlja, iskoči glavni osigurač i cijela zgrada ostane u mraku. Nažalost, kuhinja je tik uz Rolovu sobu, a uvijek se nađe i takav koji će si nešto popržiti usred noći. Ali Rolo si kaže dobro je, mogao sam završiti kraj zahoda.

- Fali luk.

To napokon okončava Kixovo pomno, meditativno žvakanje.

Prije stipendije, Rolo se jedva nekoliko puta bio okušao u kulinarstvu. Hranu su mu pred usta donosili uhodani ali podrealni mehanizmi, pozornosti nimalo dostojniji od onoga što se događa s rubljem nakon što ga se ostavi u košari. Ovdje, sama je sebe zadivio sposobnošću da shvati logiku naprava koje, adekvatno ispritskane i nahranjene kovanicama, smrdljivi zavežljaj pretvaraju u čistu i suhu odjeću. A s vremenom se upustio i u izradu istinskih

obroka. Ako bi previše bilo reći da ga je ovo sustanarstvo, ovaj svojevrsni život u paru, učinio zaljubljenikom prehrambenog aspekta življenja, nesporno je da ulaže iskrene napore: svoj red odrađuje uz pomoć udžbenika koji kradom konzultira, recept nastoji ukrasiti i daškom osobnosti, iznenađenjem koje mu prišapne nadahnuće, a sve to u nastojanju da izmami koju riječ pohvale.

- Nije loše, zericu prepapreno, pikantnost se mogla uz dodatnu vrijednost aromatičnosti postići čilijem, osobno bih umaku pomogao da se raspjeva sokom od limete, koromač bi unio duhovitosti, ali ono za čime zaista vapi, ono apsolutno neizostavno u ovakvoj vrsti jela je luk.

Kix zapravo blago prezire hranu, kako i doliči njegovom uvjerenju da je predodređen za visokoduhovne sfere, za preokupacije koje nemaju ništa zajedničko s intestinalnima. No zašto se odreći užitka arbitriranja nad Rolovim radovima, uloge autoriteta za pravu mjeru i točnu vrijednost stvari, za razotkrivanje zabluda i skrivenih istina.

Rolo je siguran da bi njegovo jelo, da je kojim slučajem nakrcano lukom, pokrenulo lavinu drvlja i kamenja prema ubogoj biljci. Jer bez obzira poznaje li predmet u dušu ili ni izdaleka, Kix će zauzeti svoj stav i prema potrebi ga braniti do smrti suprotne strane, i uvijek se snaći da bude u pravu, barem da tako zvuči, da stvori dojam čovjeka koji ne može izjaviti ništa pogrešno jer mjesto odakle govori je ispravnost sâma.

Zahvaljujući Kixu, Rolo je naučio cijeniti užitak konverzacije. Nasladu razmjene i uzajamna pretapanja koju neovisno o temi i startnim položajima donosi dubinski kontakt sa sugovornikom, kad vam se dotiču duše, ako on ti je netko blizak, tvoj. Sad dobro razumije Augustinovo zapažanje da muško prijateljstvo daleko nadmašuje sve što u krevetu može pružiti žena. Zajedno s njim, proklinje vrtložne magle žudnje za ženom koje zastiru vid dok nastojiš kročiti ionako pogibeljnom putanjom, preko blještave oštrice noža, *luminosa limes*.

Svaka Augustinova riječ sad u njemu plodno tlo pronalazi. Razgovarati i smijati se. Razne ljubaznosti jedan drugome činiti. Zajedno se predavati ugodnom štivu. Prelaziti s najbezbržišnjih šala na najdublje stvari, i natrag. Raspravljati bez srdžbe, kao što čovjek sa sobom raspravlja. *Te i takove stvari, koje srca su nam iznjedrila dok osjećaje smo pružali i još više ih dobivali zauzvrat, izrazima lica, očiju, glasom i na još tisuću ugodnih načina, razgaljivale su plamen koji stapao nam je duše i u svoj različitosti učinio nas jednim.*

- Ova danas, kakva jahačica.

To je središnja misao razgovora, sav je treperio od hitnje da je plasira. Nakon cijelog dana u knjižnici, Rolu ipak nije tako urgentno slušati o Kixovom, rado bi prilegao, ali ovaj ga posjeda, prinosi pive ili će čaj pristaviti, čak se raspituje o njegovim animacijama. Nije da zaista treba odgovoriti, od Rola se očekuje samo da cijeli uhom postane, eventualno posluži kao jeka, da znakom divljenja popuni prostor dok ovaj uzima zrak.

- A sise ovakve, dođe ti strah da će se otkinuti od mlataranja.

Vješt je on govornik i prikazivač, ostavlja ti prostora za vlastitu vizualizaciju, pa je okrunjuje sanjalačkim:

- Kad ti glavu među njih stisne, poželješ smrt tako pričekati.

Ispala je, međutim, post factum blebetava. Nešto ju je tjeralo na jastuku prizivati najmilije epizode iz djetinjstva i u cijelo ga svoje rodoslovno stablo uputiti.

- Čak mi je, očiju prevrnutih od transa, recitirala nekakvog ruskog pjesnika.

U Rolovim očima vabi suosjećanje, kao zbog pretrpljene uvrede.

- Doslovno sam je morao zamoliti da ode.

Ali već je snimio, na trećem katu, jednu kojom će popuniti prazninu. Snažna je njegova potreba za ljudskom prisutnošću.

- Sise škrte, ali dupe anđeosko.

Na svakom će od tih Božjih atrefakata pronaći nešto dostojno obožavanja, što omogućuje da zažmiri na neugledni ostatak. Nebo se jednom oglasilo u boji očiju, drugi put u biserju pod usnama, treći koža je svilena, a čak je i potpuna tjelesna besprizornost nadoknativa nekom iznimnom vrlinom.

- Tako me isisala da si nisam mogao pronaći jaja.

Opservacije provedene na velikom broju uzoraka dovele su ga do uvida da vjerojatnost takva rezultata raste proporcionalno zakinitosti vizualnim atrakcijama. Uostalom, u mraku to je svejedno, a i one višekratne potraju samo dok krasotni dio njih ne zamrkne pod nečime nepodnošljivim.

- Leđa su joj prištava.

- Djevica je, riba u podznaku.
- Smije se kao konj.
- Plahte mi iza nje smrde po češnjaku.
- Ima brata epileptičara.

Jer on je perfekcionista po pitanju veza i kopulacija. Sitne nepravilnosti otrpjet će privremeno, njima bildati toleranciju, ničeanski čeličiti karakter, ali ne zaboravljajući nadzirati mogućnost da koja pomisli pustiti korijenje.

Što jest jest, zna za mužjačku solidarnost. Trenutak Rola obilazi pogledom, valjda da mu premjeri domet.

- Ima jedna u 214, ne odbija nikoga.

Rolo zahvaljuje na altruističkoj gesti, držat će to na umu. Um, međutim, teško drži stvari otkako je stigao. Grad je petnaest, dvadeset puta veći od njegovog i na svakom koraku pozornica kurioziteta, frivolnih, rafiniranih, lascivno svjetlucavih, a beznadno nedohvatnih studentu pristiglom iz predziđa svijeta. Tisuću jezika grad mrmori istodobno. Vibrira od hitnje, uzrujanosti, pohlepe, neprestano melje, podriguje, bljuje, kinduri se i krevelji, u izlozima kurvinskim jezikom paluca, prosjači pažnju i novčanice, prsa golišava na pladnju raznosi, draguljima se i psećim izmetom razbacuje, iz mraka zubima škrguće, u nebo se propinje i pod sobom gnječi, sopće u znoju i preko svega se štrca parfemom.

Rolo je tome pohrlio poput ekstatične spužve; zagazio bi u ljudsko žuborenje i pustio da ga otplavi. Sva su mu se osjetila uz grad pripila i toliko ga usisala da se sve teže do svijesti probijaju stvari knjiške. Kao kosti u grlu zapinju, pa ih prevrće po jalovim rukama i odlaže, možda si same pronađu svrhu, kasnije.

Augustin je barem imao kome uputiti molbu za nekakve smjernice, nadahnuće, čak i vrlo precizna potraživanja. Podari mi snage za čednost, Gospode, *sed noli modo*, ali ne baš ovoga trena. Jer znao je da meso je pokvareno, ali i da ne ubija momentalno, kao kobrin otrov. Pa si je priuštio svoju porciju, a pristupnicu u društvo asketa poslao puževom poštom.

Rolo, premda se daleko lakše pomirio s iskonskim posrnućem pa ne stenje pod bremenom skupnoga grijeha i u svojem organu ne prepoznaje Đavolju uzdu, strahuje od njegovih apetita. Jer sukobe li se sa znanstvenima, pokolj je neminovan. Stoga nastoji misli svezati za

jarbol radnog stola i više ne iskoračiti iz svoje trokutne rute, fakultet-knjižnica-ložnica.

Nažalost, svakodnevno ga dočekuje Kixova proza. Ma kako je teško u njoj istinu odvagnuti, uspješno mu put potkopava. A tu je i svakonoćna susjedova glazba. Zidovi su koncipirani za praćenje svih stavaka i dionica, ne mogu ti promaknuti ni sopranska sostenuta ni eruptanda u basu, preostaje jedino zapljeskati.

Rolo se radije u mraku obuče, kraj Kixa neuznemirivog, čudesno oguglalog, spusti se niz pet katova pa krene isplahnutom gradskom utrobom lunjati kao da njezino je kruljenje, nešto loše probavljeno. I ne bude sâm nego dio provizorne, polustvarne populacije šetača pasa, prebirača smeća, peripatetika skoro prozirnih s rukama prekrivenim za leđima, teturavaca koji s parkiranim autima se objašnjavaju ili od nevidljivih udaraca brane. I osjeća da struji među njima nešto povezujuće, ne baš savezništvo, više kao uvažavanje tuđe iščašenosti.

Jedne takve noći, u lokalnom parku, kako zovu pravokutnik tla posvećen probavnim potrebama lokalnih životinja, netko mu daje znak rukom. Rolo ga tumači kao poziv, premda bi mogla biti upravo zamolba da čuva pristojnu udaljenost. Sluti da će se na tog čovjeka nasukati, a ipak prilazi kao da baš to mu je sudbina.

Sad ga prepoznaje. Taj fantastično kljukast nos, koji zapovijeda uskim licem ujedno mu dajući smisao, kao da prikuplja i fokusira energiju iz glave. Tu jezivu mršavost i ljubičaste kolobare pod očima, dodir njihov ledenometalni, što tjeskobom preplavljuje. S leđa, u kuhinji, Rolo je kao začaran promatrao gustu prhut na njegovim ramenima, kako se trusi u jaja koja muti. Viđao ga je također kako hrani ribice u stražnjem dvorištu, kruhom koji odlama i zamišljeno baca u bazen, što s prozora je izgledalo kao da se oprašta, komadić po komadić, od vlastite lubanje.

Sad sjedi na naslonu klupe, s nogama na dasci, kao ptičurina pripitomljena parku za ukras. Sav je ovješén, zgasnut, samo se oči sumnjivo cackle.

- Obilazimo, ha? Neće li na vašu putanju naletjeti kakav zgoditak? Cijelo jato zgoditaka, možda. Ili makar stablo jedno hodajuće, razgranatih potencijala, plodova već nabreklih?

- Molim?

- Ili se nadate struji nekoj bežičnoj, humanitarnoj, za one koji su svoju potrošili, hm? Nebeskoj pravdi za cvrčka jadnog, prezauzetog da bi prikupljao zimmnicu... Zaljubljenika u glazbu koja se ne da na zemlji uzgojiti... A gricnuo bi i on, s vremena na vrijeme, nešto

kompaktnije od eolskih melodija, e da. Samo izbirljiva to je zvjerčica, tankočutnog zuba. I priglupa! Na kupus pljuje, a čak i ako nosom se zapikne u ono što nepcu bi mu polaskalo, he-he... Hoće li prepoznati? Hm?

Zastaje uzdignute brade, kao da pozira fotografu pred kapitalnom poantom koju je odstrijelio. Rolo žmirka bez glasa: ruga li se kljunati meni osobno ili samo sipa riječi jer sam ga nehotice zakačio i odčepio? Ali ne čeka on ni odgovora ni drugačijeg podstreka da nastavi.

- S druge strane, imaš pravo: treba ustrajati. U odbijanju, ako ne nailazi dovoljno dobro. Prije ili kasnije, pokucat će sâm na vrata. Ukazati se na prozorskom staklu, među injem. Ili dolje na uglu, šta ja znam... kod mesnice? Unutra, među kobasicama i jetrom, treba se samo dobro zagledati... Tko zna gledati, cijenit će Božju umjetnost u svemira svakom komadu! I skupo platiti, molim! Koliko para, toliko gopara! Ono sam što kupujem! A zahvalna roba, meso... Rado se trži i gospodaru služi... Vlastito, u najmanju ruku. Uvijek nadohvat ruci, prijateljici, samo-milovanja ljubiteljici. Uvijek mu je u središtu zbivanja, tako je čovjek građen. Permanentno na sniženju! Nikad tako nisko da ne može niže! Prema dolje perpetuum mobile, samohodni, mirno sjedipuš! Vožnja malo spora ali odredište zajamčeno. Istina, estetaromantik preferira prečicu, sunovrat s praskom za publiku... pod uvjetom da prikupi herojske krvi. A mi mravi u rupu radije hi-hihi-dra-ulično. Na pokretnim trakama, serijski, što masovnije. Veselo u zagrljaj hidri uličnoj, nek nas siše. Ludi smo za prometalima, samo nek nam je migoljiti. Čeznemo za gnječenjem trupla uz truplo, i premještanjem po horizontali. Pod zemlju hrlimo, što brojniji to veseliji. Evo priznajem, ja sam fanatik skupnog trans-sporta! S-s-s-rsi me prođu čim zakoračim u grotlo podzemne. Vas ne?

- Ja idem pješice, ako mogu birati.

- O, pa da. Vi ste gnijezdo bjelokosno na petom katu savili, i odozgo prduckate na masovna gibanja. To je tvoj izbor: prduckati u vjetar. Dok puše razumno, niz dlaku. I, razumije se, dok nema nikoga blizu. U vas je fina guzičica, obzirnost prije svega, a poslije svega... nek slobodno crknu, ako izvole! Jer tuđa blizina zakužuje zrak... liježe zarazu... dekoncentrira, u svakom slučaju. A vi visoko vrednujete svoje konce, nego kako. Nadasve one što vas vežu za mjesto koje i niste dokraja napustili... Pupkovinu milu! O, znate vi oči usredotočiti. Ne rasipate se po periferiji i marginalijama jer ste cijelim bićem posvećeni centralnoj svojoj rupi. S razlogom! Jer kud ćeš uzbudljivijeg prizora?! Kakvih se samo delicija iz te jamice da iskopati! I koliko potraju! Desetljećima se isti zalogaj može preživati. Znalcu je mrvica uvrh

glave, rastezljiva bezgranično. Pod uvjetom da balon sačuvaš od očiju iglatih. Od zlogleda koji posvuda vrebaju, s ogledalima. Jer nema gore nego vlastitu sitnost ugledati.

- A zašto ste se mene dohvatili? Što sam točno ja vama...

- O, ne bojte se, bezgrešni. Nisam ni za tren pomislio da ste u stanju nekome... Makar malim prstom... Da biste se za ikoga zaista zanimali. Ma da, mislim onako nepristojno, dublje no što seže uljudnost, općenita, antiseptična, koja čuva od ljudskog blata. A vidiš, mene samo to zanima, u blatu što stanuje. Za pristojnost nemam talenta.

- I što? Virite kroz ključanice? Ili s prozora, teleskopom?

- O, ne... Dovoljni su mi prirodni receptori, ovi što se dobiju u paketu s glavom... I receptivnost, jasno, uvijek našiljena. Pa što se uhvati! A naiđe, bez greške, zlatnoga grumenja. Treba prosijavati, no da. I ugaziti do koljena. E pa fiii-nooo... Još je bolje sav se time namazati, po rukama i licu, zbog kamuflaže. Ne zamatati se u kukuljicu, nego se utopiti među njih, pretvarati da si od njihove vrste. Malo se i sâm ko-prc-prcati, roktati, u suprotnom odmah si sumnjiv. Dati nešto od sebe, vratit će ti s kamatama. Izgovoriti naglas nešto... enigmatično! Diskretno smrdjeti. Nekakvim tikom ih zabaviti. Malo glavom trzati, ugristi se tu i tamo za podlakticu. Ali s mjerom, nipošto do krvi. Nju odmah nanjuše, inkvizitori. Stalno patroliraju. I koga razotkriju, maknu. Tu gore, u Bastilju. Čuli ste sigurno kako zapomažu, jadne duše... zavravljene... na sigurnoj udaljenosti od svijeta, izručene slobodi uma... pa se u njoj pjene i mahnitaju. A uz malo suptilnosti može se Kerberu pod nosom potihoroovati... Dok spava, u uho mu otrova nalijevati... Ili napitak ljubavni! Ooooh...

Skače na noge, kao podboden odostraga. Širi ruke u zanosu.

- Evo je! To jedino ljubav može biti! Jer osim njezina svjetla oči drugog ne poznaju! O, kako slatka sad je misao na čamovanje u mraku... Na sve te godine sred pustinje, bez ikoga da razmijeniš riječ dostojnu čovjeka... Sada se sva plemenitost čekanja ukazuje, kako je dalekovidno bilo čuvati se od masnih otisaka... Od mamaca kojima polusvijet k sebi vabi, ne bi li joj blistanje unizio, jedinoj pravoj... Ne ja, nikad! Evo me, tvoj sam cijeli! Neokrnjen, drhtav od čežnje da srce na dlan ti netaknuto položim!

Više Rola ne primjećuje. Nekamo se uputio šljunčanim putićem. I reklo bi se zaista da ih je dvoje, ruka pod rukom, guguću si na uho i jedno drugoga osmjesima maze, zastajkujući od bljeska očaranja koje s lica na lice se zrcali, pa produžuju obgrljeni svjetlošću koju po njima prosipa neonska kugla ako nisu to prolaskom svojim oni nju užarili. Bosa im stopala samo

klize vodenom površinom, bez ikakva mrežkanja pod sobom, sve do breze na rubu parka, gdje se sjedinjuju s tamom.

Raspitao bi se Rolo kod Kixa tko je, ili što je to, jer još nije ovdje naišao na pojavu koju on ne može razjasniti, ali ga sljedećeg jutra nalazi u njegovu polegnutom izdanju.

To dolazi u valovima. Po nekoliko dana, Kix samo što ne uzleti od radnog zanosa, ne percipira ni Rola ni radio koji mitraljira uzbudljivostima. Na pouzdanom je tragu zlatnoj žili i što god se prepriječi, zubima će rastrgati. S divljenja vrijednom strašću podcrtava, zapisuje, unosi u kompliciranu neku datoteku od isječaka i izvrjanih papirića, sve po abecedi nabada u registratore i slaže na policu, u enciklopediju svoje karijere u nastajanju.

A onda, bez vidljiva razloga, kao da mu nestane struje. Samo zalegne i očima pretražuje strop. Kad se prizove, dan-dva ili tjedan kasnije, što god se zateklo na stolu hladnokrvno arhivira, uključujući uzalud kompletiranu dokumentaciju, ne šalje ni jednu molbu ni prijavu ni dovršeni referat, uvijek kreće od nule, ali jednako rezolutno, sa samopouzdanjem onoga pred kime koraci do cilja su iscrtani.

Još ga nešto razlikuje od Rola. Ma kako je siguran da se na rodnu grudu neće vratiti, dijelom srca nije ni otišao. Kad u novinama nađe nešto o *onima tamo*, sav se zajapuri i raspskiće, na njihovom jeziku zaziva im genitalije, pretke združuje sa životinjama. I ne može se načuditi što Rolo samo sliježe ramenima.

- Pa iz tih riječi krv kaplje, na, gledaj!

Gura mu novine u lice, a Rola je zaista strah da će se krvlju zamrljati ako ih samo uzme u ruke. Jer ovamo je stigao s nadom da će blagotvorna zraka udahnuti, a sad ga pozivaju da siše otrova i za nećkanje prezirom pljuskaju:

- Točno im takvi kao ti trebaju, koji će mirno promatrati klanje.

Mogao bi on Kixu svašta uzvratiti, na primjer da ne vidi kako da osobno pridonese tom spektaklu niti kako da ga spriječi, a bogami ni kako će ga spriječiti Kixovo razmahivanje novinama. No to bi vodilo samo još jačem razmahivanju, pri čemu bi takav kao što je Kix sasjekao takvoga kao što je Rolo na tanke listiće. Pa nastavlja slijegati ramenima dok onome žar ne splasne, jer bjelodano je da njegov mirotvorni aktivizam ne seže izvan zidova sobe.

Soba na vrhu hodnika dobila je nove stanare, zapravo stanarice. Jednu je na trenutak ugledao na vratima, srneće je zatreptala i šmugnula unutra. Vrećasta suknja do poda; kosa raspuštena niz leđa, neopredijeljene boje; put anemična, s pjegama: prikućena verzija šumske vile. Cijeli se tjedan Rolo uzalud navirivao niz hodnik. A onda pred prizorom gotovo naglas zinuo

- O Bože, zašto mi to činiš?!

Taj nagon da mu se obraća kao da On svakom končiću uživo nadgleda zapletanje i spreman je prodiskutirati o svojim nakanama, to zacijelo je Augustinov otisak. Ali ovo je zaista jedna od onih Njegovih kreacija pred kojima grlo se osuši i dlanovi se ulijepe od znoja i mozak se zgrči od napora da sliku zamrzneš, ili barem da trenutku što više otrgneš za naknadno preživljanje.

Nju to očito zabavlja. Premda se, ovakva, već morala usta razinutih nagledati.

Sitna je, i zapravo je još smanjuje taj kaput s krznenim ovratnikom, nerealno visokim, glavu joj okružuje poput lepeze, gotovo poput paunova repa. I kao da je cijelu zakriva nekakav čipkasti oblak, kukuljica od svilenkastih niti. Jedino se oči smijulje izbliza, sve veće, spremaju se progutati, Rolu se udovi već oduzimaju.

- Ja sam Maša.

Pruž a ruku. Koj u on bi na licu mjesta posvojio i o njoj brinuo kao da je njegova, ma daleko bolje. Te ruke su dostojni samo iznimni poznavatelji dragocjenosti a ne da se njome tko god nabacuje na hodniku studentskog doma, između kuhinje i zahoda. No već je spuznula izvan dosega i bolno je svjestan Rolo da tu je kraj njegovu pravu da ruku ovu dodiruje, kao i bilo koji dio pripadajuće joj ljudske tvari.

Njegova tvar, tako stoje stvari, spada u nižu tržišnu kategoriju te bi neumjesno i nerazborito bilo to ignorirati. Teoretski, bio bi deficit nadoknativ drugim vrsnoćama, financijskim, rodoslovnim, performerskim u komičnoopsjenarskom žanru koji nazivaju šarmom, da nije Rolo u svakom od tih dobara zakinut.

Sljedećih dana, ipak će grabiti bilo kakav izgovor da prođe hodnikom. I kad se ni stoti put vrata sâma ne otvore pokucat će, ne zato što je pronašao čarobnu riječ nego u nadi kako će skupiti hrabrost da prijavi bezuvjetnu kapitulaciju.

Informatika. To je Mašina znanost. Zapad je već vidjela i opipala, jedan je semestar provela na studijskoj razmjeni. Dovoljno da povratak proglasi životnom misijom, nakon diplome, najkraćim putem. Vodio je preko službenika ambasade zaduženog za stipendije.

- Zapravo sam htjela opet u Ameriku, ali tip je gay.

Bez trunke nelagode to kaže, kao da je Amerika otkazana zbog kiše.

- A moj dečko, mislim bivši, kad je čuo da hoću otići, napravio mi je dijete. Novac za pobačaj ukrala sam očuhu.

Gad je svojim liječničkim vezama uspio ishoditi da majku interniraju u ludnicu.

- Dobro je prošla, prve dvije je pokopao. Ali sama si ga je izabrala, sranja se događaju, to nije moja bitka.

Rolo svaki put iz njezine sobe odlazi još malo gladniji, sve teže podnosi pauze između obroka, sve je manje u njemu mjesta za druge supstancije.

Ali tu je i cimerica. Taša, tako traži da je zovu. Magistrantica psihologije. Teško bi se u cijeloj generaciji stipendista našlo nešto suprotnije Maši. Taša je prvi put izvan svoje zemlje i to pri svakom koraku iz nje progovara, udivljenje i sumnjičavost. Svakome, uključujući psa na recepciji, skromnim osmijehom zahvaljuje na pruženoj prilici. Novim novcatim knjigama dugo gladi staklasti ovitak, njuška ih, sklapa oči i miris zadržava u plućima. Svojem ormaru prilazi kao sa strahom da je ne ugrize za ruku. Prvo otisnuće do menze baca je u tjeskobu.

- Smijem li ići ovako obučena?

Ovako je haljinica kakve se moglo vidjeti u filmovima tipa *Moje pjesme, moji snovi*.

Naposljedku popušta uvjerenjima da je za prigodu idealna, ali mora je prvo izglačati.

Peglu, starinski glomaznu, donijela je sa sobom, kao i obilje sitnica koje bi trebale ublažiti otrgnutost od kuće: čajnik, šalicu s njezinim krasopisnim imenom, jastučić na kojem spava od djetinjstva, fotografije u okvirima ukrašenim cvjetnim viticama ili pravim školjkama. Na radnom stolu pažljivo su raspoređene tri ljudske generacije i isto toliko mačjih, podjednako je živih i pokojnih.

Posebno mjesto, i sasvim poseban ton u njezinu glasu, pripada fotografiji koja je prikazuje kraj tipa za glavu višeg ali također kao plahta bljedolikog, nosatog i slamnate kose, čija joj ruka manje obgrljuje rame nego što na njemu traži ravnotežu, i oboje su ukočeno zagledani

u nepoznato; nedostaje samo fusnota *Naš prvi školski dan*. Ali ona ju, ozarena ponosom, tumači

- Moj muž.

I nije instinkt promatračev bio pogrešan jer do vjenčanja, usred studija, slamnati joj bio neka vrsta brata. Marek, korektnije. Upoznala ga je u vrtiću i otad ih ništa nije razdvojilo dulje od nekoliko dana. A tu počinje drama. Usred rečenice naviru suze.

Sav novac koji je donijela od kuće već je progutao telefon. Jače je od nje, ne može živjeti bez Marekova glasa. Nije da ne želi tu ostati, svoje odraditi, jer magisterij je ulog u zajedničku im budućnost, povećat će izgleda da nađe posao. Nema ga još ni Marek, žive s njezinim roditeljima i bratom u dječjoj sobi proširenoj polovicom dnevnog boravka. Marek je svakodnevno bodri da izdrži, bez Marekova nagovaranja ne bi se ni bila odvažila natjecati za stipendiju, Marek je uvijek znao što je za njih dvoje najbolje. Ukratko, Marek je i stup oslonac i svjetionik i svjetlo na kraju tunela, a između su tri tisuće kilometara.

Ipak, tek što je tužaljka izgovorena, Taša okreće ploču. Lice joj opet je osunčano, čak zrači prkosnu odlučnost, kao u sovjetskoj dvočinki o heroini petoljetke koja netom pokopavši svoje najmilije briše nos o rukav i laća se krampa da gradi prugu.

Rolo im se objema stavio na raspolaganje. Prosljeđuje im ključne podatke, u koliko sati na tržnici bacaju voće, gdje se u pola cijene nabavljaju krivotvoreni kuponi za menzu, kako u keš pretvoriti poklon-bon za knjige, itd. Iz dućana donosi njihove vreće s namirnicama. Služi im kao tumač pri sudarima s administrativnim aparatom. Brže-bolje se osposobljava za ulogu turističkog vodiča. U njihovoj sobi ostaje satima, premda glavninu komunikacije guta Tašina problematika. Ona jedva dočeka da mu opet i opet ispovijedi svoj očaj, zbog građe kojom su je zatrpali, na jeziku koji razumije tek malo bolje od kineskog.

- Kao da se moram popeti na planinu tako visoku da se vrh ne vidi.

Ima Taša još sličnih alegorija na lageru, s plivanjem i oceanom, s nošenjem monstruoznih tereta na leđima. Daje si truda da situaciju uprizori igrokazom: pribavljene knjige slaže jednu na drugu kao križeve svoje kalvarije, dok građevina ne dosegne ramena, a očima ispisuje *Je li to pošteno?*

- A Marek samo govori znam ja tebe, možeš ti to pjevušeci, ti ćeš nam osvjetlati obraz.

Jer uvijek je pokupljala isključivo najbolje ocjene i to se podrazumijevalo, kao da same od sebe rastu, pod noktima joj. A ovdje ruglo od sebe čini, srami se koliko zaostaje za kolegama, premda sa suncem ustaje ne bi li uhvatila priključak. Mareka, usput rečeno, danas je u jedanaest zatekla u krevetu.

Maša je za to vrijeme kao hermetičnom stjenkom od njih odijeljena, u groznici.

- Vi samo razgovarajte, ne smeta mi, ali ja moram, sutra je test.

I ona je krenula sa zaostatkom; informatika kakvu je diplomirala više bi joj poslužila za magisterij arheologije. A ipak se s prvog testa vraća hodnikom vičući

- Skupila sam više bodova od svih tih morona!

Euforija kratko traje; kao da se s moronima natjecala na streljani u lunaparku. Već se prekopčala na sljedeći zadatak, njezin je obzor daleko. A sve što ovdje imaju želi što prije vidjeti, okusiti, isprobati na sebi. U grad odjuri kao grabežljivica i vraća se s podivljanim očima, punim plijena. I to je samo kisik za sljedeći uron.

Rola, nažalost, tek tu i tamo okrzne pogledom. On to osjeti cijelom površinom kože, protrne od tjemena do nožnih prstiju. Ostatak vremena, međutim, kraj nje se osjeća evo ne baš kao komad namještaja, recimo kao kućni ljubimac.

Isplatu prve rate Vladinog džeparca trebalo je čekati nekoliko tjedana. Dok svežnjevi mile kroz prorez na staklu, Maša i Taša su jednako ganućem preplavljene. Međusobno si u očima traže potvrdu da ne sanjaju. Jedna je zagrizla usnicu, druga rukom prekrila usta, da ne pobjegne neprimjeren cik taj. Oprezno, s poštovanjem, rasprostiru novčanice. Raskošne su, ekstravagantno velike, nježnim bojama oslikane; od mirisna svilenkastog papira, pod prstima podatnog, milozvučno šušlavog kad ga se gladi. Vole one u ruci boraviti, predu od zadovoljstva. Ili se to čuje opojni pjev svijeta kojemu su vrata odškrinule.

Taša je odjurila prema telefonskoj kabini u predvorju. Po gestikulaciji se vidi koliku je injekciju motivacije za studij upravo primila. Maši se, naprotiv, vratila pribranost. Zagonetno se smješka, omotnicu gurmanski ulaže u tobočić kojim je opasana, pa u znak pozdrava prstima prebire zrakom, kao po nitima harfe.

Te večeri na njoj blistaju zvijezde proljetnih kolekcija. Zaigrano, grcajući od radosti, zakriva

se vratima ormara pa demonstrira komad po komad, kao u onim emisijama tv-prodaje s refrenom *I to još nije sve!* Čak i čipkasti grudnjak, o mila, zla nemisleća Mašo.

Eksponate rasprostrte po krevetu Taša opipava suženih očiju i kiselih usana. Skenira im etikete, vidi se kako u glavi joj radi kalkulator i sav taj protraćeni novac ugrađuje u dom koji će podići s Marekom. Što god misli o Mašinu ponašanju ipak herojski zadržava na usnama. Samo joj pogledom, prije no što se vrati knjizi, upućuje slavodobitno *Neka neka, bit će tebi žao.*

Rolu će poslije ipak prišapnuti

- Paste za zube istisne triput više nego što treba, nikad je ne zatvori, ostavlja netaknute šalice čaja, vlasi u umivaoniku, četku na radnom stolu, ostatke hrane na tanjurima koje stavlja u ormar.

Maša nju promatra s uzvisine, ako ne kao laboratorijskog miša.

- Dobiva napadaje tjeskobe ako ručak ne počne na minutu točno, pa namjerno zakasnim.

U domeni prehrane i ostalog domaćinstva, premda se iz daljine vidi nerazumnost tog aranžmana, njih dvije žive u zajedništvu. I nakon nekoliko tjedana, idu jedna drugoj na živce kao da su odgubile pedeset bračnih godina. Nabava hrane jednoj znači potragu za najrentabilnijim proizvodima i mjestima gdje su najpovoljniji;

- Po jaja treba ići u market na vrhu ulice, četvrtkom budu na akciji.

Druga, međutim, odlazi na gustativne safarije i donosi švicarsku čokoladu, španjolski pršut, brazilske oraščiće, kokose i ličije, javorov sirup, paštete od lososa i gušćje jetre, dimljenu veprovinu, pljesnive sireve, ukiseljene bambusove stabljike, marinirane tartufe, džemove od papaje i rabarbare, torte s breskvama i brusnicama u želatini, itd. I svaku stvarčicu vadi iz vreće s provokativnim ponosom arheologa kojem se iskopina pozlatila. Sve je u raskošno dizajniranoj ambalaži koja Taši, dok je razgledava, na licu izaziva tikove. Uzalud traži račun, Maša ga je svaki put izgubila.

Ona sve više vremena provodi negdje vani; ekstrovertan je i ekspanzivan tip, centrifugalan, treba joj neprestano gibanje i širenje prostora, mnogostrano puštanje pipaka u okruženje. Taša je centripetalna, od kukuljičaste i zimničarske vrste. Od onih koji brinu za svaki detalj i moraju njime vladati, kojima živci su bez predaha zategnuti jer grozničavom koncentracijom održavaju osjećaj da nigdje ne pušta. I onda se dogodi da je Rolo zatekne u suzama, na krilu

joj bluza, s rupom kao od protuzračnog streljiva tamo gdje bi trebala prekrivati grudi.

- Peglala sam i peglala jedan nabor, i dim nisam primijetila dok nije napunio sobu.

Ostati sama u sobi ipak je ono najgore. Tamo u roditeljskom stanu uvijek je brojno i živo, od jutra do sutra tuđa skrb i potreba za njom.

- Tu razgovaram s radijatorom.

Tako da Rola, kad god proviri ne bi li onu drugu zatekao, uvuče unutra i ne pušta. A zapravo je, u zgradi i izvan nje, već iskopala i čitavo jato srodnih duša. Koje k njoj dolaze, uz čaj i kekse po akcijskoj cijeni, razglabati vlastitu situaciju. Koje imaju nekakav jad za istresti, jer tu ga rado i s ohrabrenjem dočekuju, krila mu daju, nek se slobodno razmaše, među svojima je.

Zamjenska obitelj neprestano mutira. Ima redovitih i onih koji navraćaju povremeno, neki nestaju, pojavljuju se novi. Doktorantica kemije kojoj veći dio stipendije otpuće kući i utopi se u majčinoj kemoterapiji i očevom alkoholizmu. Gimnastičarka koja je zajedno s trenerom usred natjecanja klisnula iz reprezentacije, a sad se skriva po studentskim domovima jer ju je pokušao prostituirati i obećao joj prerezati vrat. Jedan koji je stigao kao inženjer rudarstva, upisao filozofiju, učinio nekoliko koraka prema novinarstvu, pa se pogubio između pranja tanjura i isprobavanja lijekova za tvornicu kojoj ne smije izgovoriti ime. Stariji gospodin kojeg je pokupila na ulici i koji svaki put, identičnim riječima, beskrajno, opisuje botanički vrt u kojem je radio u domovini, s latinskim nazivljem biljaka i specifičnim zahtjevima njihova uzgajanja.

Svima im je zajedničko da potječu iz netom razmontiranog istočnog bloka te su i sâmi manje-više razmontirani, zaglavljani u nekom međuzemlju. Slabo im je uspjelo prikopčavanje na novi svijet a iz starog se nisu išćupali, zato ga mrze koliko i obožavaju, na neki mističan način, zazivaju ga kao duše pokojnika, nabrajajući mu sastavne dijelove, sve čega više nema. Od svega što ih u živom svijetu okružuje radije u njega odsutnog gledaju, za njime tuguju. Ali odavde se ne daju.

- Ovo moraš čuti.

Rolo već je tričetvrt lud od slušanja, ali radi se, naravno, o tome da on *mora reći*. Naime, jebačina po sebi nije loša, ali drugome ispričana postaje dvostruko boljom. I živim biti, što

čovjeku vrijedi ako nitko drugi za to ne zna? U tuđim očima, s malo sreće, možda i vlastitom postojanju pronađe smisao.

Kix to neće ovaj put samljati u jednu rečenicu. Ne žuri mu se, čeka da Rolo se udobno smjesti, sâm sjeda na pod s prosvijećenim osmijehom. Reklo bi se da će prije pripovijesti spojiti palac i kažiprst u čin-mudru i otpjevati jedan *om*.

- Naime razmjere ovog doživljaja nije moguće sagledati izvan konteksta, bez uvida u cjelokupno moje iskustvo.

Ma recimo slobodno, opus. Jer njegova posvećenost ljubavnom umijeću, pomicanju granica u umjetnosti tjelesne ljubavi, traje od dvanaeste mu godine, kada se u susjedstvo doselio jedan kapetan dugih ploidbi sa suprugom kratkog strpljenja, bez zanimanja i bez drugih hobija osim opijenosti svojim preobilnim a tako rijetko omirisanim cvatom. Do četrnaeste, kada je kapetana otplavilo dalje, već je znao koliko neki za života ne doznaju, sve je tehnike imao u prstima, mogao je zakoračiti u kreaciju. I dok su njegovi vršnjaci prčkali i prtljali, ili samo slinili i solirali pod plahtom, on je nizao partnerice i ostavljao ih bez daha, doslovno, jer priroda ga je obdarila pristojnim plućima i još ih je malo i dogradio u teretani, a i figurativno, naime koja god bi iskusila njegovu virtuoznost i maštu ostala bi u nevjerici da je mogla bez njih živjeti, te bi na koljenima molila još.

Ali svijet je prebogat čudima svakojakim da bi se cijeli vijek gledalo u istu točku, pa makar skrivala pokoju genezu i prethistoriju. Raširena je predrasuda da se ženskost može upoznati, neki će kreten čak reći shvatiti, posredstvom dva-tri uzorka, i da što više novih se isprobava to sličnijima postaju. Gubitničko samozavaravanje. Prava je istina da svaki sljedeći otkriva još više različitosti, još finije nijanse varijacija, a osjetila ih utoliko više cijene jer se usporedbama izoštruju umjesto da tupe od tesanja istog. I nije on žalio istraživačkog truda, kušao je različitih rasa i dobnih skupina, djevojčica netaknutih i gospođa dobro uhodanih pa i već iznošenih, anatomija udobnih i napornih, grotala vulkanskih i ledenih santi, paperja i brusnog papira, pristupa protokolarnih i pustolovnih, potraživanja tradicionalnih i nadahnuća revolucionarnih, gladi nezajažljive i orgazma na kapaljku, zapretenog ispod sedam kora. Ukratko, mislio je da teren je temeljito pročešljan, da nije preostalo većih iznenađenja.

Pauza. Duboki uzdah-izdah, meditacija priziva sudjelovanje tijela, ovo ipak je sfera u kojoj duh pruža ruku puti.

Tako je, naime, mislio dok nije naišao na ovaj dragulj. U svoj raznovrsnosti koju je obašao, ništa nije mjerljivo s blagodati koja u tom tijelu stanuje i daje se zdušno i potpuno čim ga razbudiš, jer od same je žudnje i zbog nje satkano, u zlato žudnju pretvara, svaki gram njezin dvostruko isplaćuje, svaki dodir štuje kao iscjeliteljski, kao da ga je oduvijek čekalo, samo njega među milijunima lažnih, te mu jecajima i srsima zahvaljuje, pod prstima plane, bukne sladostrašćem, groznicom te svojom zapljusne, ne shvaćajući kako je tolika bujica u nju stala, kako se ne rasprsne, grcaš u gustoći osjeta i do suza te vodi nemoć da ih obuhvatiš, da ti je makar nešto od toga zadržati, nekako u tome trajati...

- I simpatično mi je to ime, Maša.

Sljedeće dane Rolo provodi u svojevrstnom transu, lansiran nekamo daleko od svijesti o vlastitu tijelu, o svojem pojedinačnom postojanju u toj bolnoj, bijednoj, trunućoj krhotini. Nikada nije bio bliže Svjetlu, pragu potpune čistoće. Konačne izliječenosti duha od opijatâ koje su zemljom posijale sile Tame kako bi ljudsku volju održavale u sužanjstvu. Opijata koji obeznanjuju i razaraju zaposjednuto tijelo. U propast ga odvođe, u inverziju blagostanja koje mu daju obliznuti.

Deset dana, slijep i gluh za bilo što zemaljsko, Rolo dograđuje bedeme svoje utvrde.

I počinje djelovati. Donekle. Recimo da Mašina prisutnost postaje sličnija reumi no trnu pod noktom. Na trenutke već gotovo da uspijeva trijezno misliti.

Tada je zakucalo.

- Hoćeš u kino?

Kino. Dio njega, da ga se pita, samo bi to radio: išao u kino. Rano je počela ta ljubav i nikad se nije ugasila, otkako ih je drugarica odvela, u koloni dva po dva, s rukom u ruci, gledati vlak koji su promrzle ali složne ručice iskopale iz snježnog zapuha. Zatim je bio požrtvovni pas Hund, pa silno pametni Benji, pa šašavi auto Herbie, pa vragolan Kekec i družica mu Mojca, a najbolje su ga se primali, u srce se najdublje zapisivali, oni tragični momenti, naročito kad bi okrunili i okončali neko herojstvo. Obožavao je Matiju Gupca, Cyranoa, boksača s nadimkom Champ, a nadasve junake partizanske borbe protiv okupatora: Otpisane koji su padali jedan po jedan ali povlačeći za sobom stotine Švaba, Valtera neuništivog jer se srodio s gradom, mudroga Dimnjačara kojemu samo je mučki razapeta

žica mogla doći glave, Boška Buhu i njegovog Sirogojna, njegovog Čikala, koji je polako, polako, s pjesmom slobode u očima, legao u žito.

I kasnije, nastavio je krišom cviliti zbog voljene oboljele od leukemije ili nad sudbinom gorila. Nema sumnje da ga je u kino vukla želja da zbací svoju sitnost, neuglednu i bolećivu, da barem na sat-dva je proguta mrak i projektor je preobrazi u nešto blistavo, grandiozno, romantični nekakav podvig s puno žrtve i boli podnesene stisnutih zuba, ne bi li ga na izlasku zaogrnuo i još danima nosio kao profilaktički plašt protiv zbilje.

A studentski domovi su neka vrsta kina, čekaonice za preseljenje u što god intimni projektori vrte u vidu trailera.

Ovo kino nije od onih koja se duž vrvećih, kočopernih avenija nadmeću obećanjima veličanstvenih tripova, ako samo zakoračiš kroz neonski slavluk. Trebalo ga je naći u spletu poluosvijetljenih, urinom natopljenih uličica, za karte se ne stoji u redu, i to pouzdano signalizira da je film namijenjen sladokuscima, onima koji traže istinsku umjetnost a ne plastične perle.

Crno-bijeli je. U središtu zbivanja je momak Rolovih godina, nalik mu čak i fizionomijom, a još više ojađenim, zgađenim izrazima lica kakve je toliko puta zatekao u zrcalu, jer navlače mu se čim popusti koncentracija. Sličnost ga hvata za grlo i oblijeva sramom, jer kao da gleda u svoju karikaturu, kao da se netko njemu osobno ruga, da je baš zato doveden ovamo.

Taj na platnu živi samački, usred prljavštine, čemera, raspadanja. Na praznicima je, kaže, a provodi ih gledajući u radijator. Vani je urbana pustolina obavijena maglom, vjerojatno otrovnom. Ima djevojku, ali njezini su živci bolesni a roditelji solidno ludi. Na večeri kod njih saznaje da je trudna, zapravo da mu je već rodila dijete. Nakon vjenčanja smiju ga podići u bolnici. Sad sve troje žive kod njega. Ona mu ne dopušta da je dira. Jedne noći, ipak, u nju zavlači ruku, čupa sluzave crvuljke i baca ih o zid, te na njemu ostaju visjeti kao ispljuvci. Dijete je nedonošče, s ovčjom glavom kakve vise po mesnicama, oderane kože i isplažena jezika, ličinka bez udova umjesto trupa. Toliko plače da majka, izbezumljena, pobjegne. On i dalje pilji u radijator dok među rebrima ne ugleda kazališnu pozornicu i na njoj ženu čije lice mutira u životinjsko, kako cupka po taktovima neke starinske melodije i pritom cipelama gazi nešto poput liganja, vjerojatno fetuse. Prema svojem djetetu on pokazuje ljubav, njeguje ga kad se ospe boginjama. Ipak ga raspori škarama i zarine mu ih u srce. Skvičanje je

strašno, a uz to iz srca kulja i kulja kašasta masa, razlijeva se po podu, sve će potopiti. Njemu otpadne glava. Kad tresne na ulicu, neki je dječak zgrabi i odnese u tvornicu. Iz nje iskopaju komadić, koliko bi na nokat stalo, ostalo bace. Dječaku plate.

Sada je Rolo posve siguran da je to zavirio u vlastitu budućnost. Ubrzano, sažeto, ukazalo mu se što ga čeka. Odredište njegove duhovne tranzicije. Ono u što ga oblikuju procesi koje već neko vrijeme promatra u sebi. Jedino je nejasna Mašina uloga u tome. Zašto mu to radi? Kako je znala? Ili ju je nekakav sadist umetnuo u scenu?

Vani, odasvud Rola ciljaju šiljci, zidovi samo što nisu prokrvarili. Među zubima premeće metalne strugotine, kosti mu zloćudno škripe, strah ga je da će ih pogubiti.

Ona je, treba li se čuditi, dobro raspoložena. U filmu je našla nešto duhovito, okrepljujuće.

Rolo se ipak primiruje. Sada se osjeća kao komad drveta i želi samo leći u mrak, dokraja se odrveniti, ne bi li ga zaobišlo što god se dalje treba dogoditi. Ali Maša ne pušta, odvlači ga u kafić.

- Zašto me već tjednima izbjegavaš?

Zna ona dobro zašto, ali drugo i ne traži nego protupitanje. O njegovom cimeru.

- Ma daj. Taj kreten?!

Takav razvoj rado prihvaća i sve proturječno zaboravlja. A ugođe se ne stiže nauživati jer je potiskuje nešto još bolje, kad Maša prestane vrtjeti podmetač za čašu i Rola obiđe očima, kao da kuša jelo izabrano s menija, te na izboru sama sebi čestita

- Strašno si zgodan.

Nažalost, susreo je on u životu dovoljno zrcala da točno odmjeri udaljenost te tvrdnje od istine. Ali ovo je jedan od onih iskaza čija je istinitost manje važna od konotacije koju za sobom vuku. Ako još postoje kakve nedoumice, Maša ih raspršuje rječitim gestama; prsti su joj sad šepRTLjavi, suvišni, pogledi plašljivi, osmijesi drhtavi.

Čime je to najednom postigao? Čemu da zahvali za zgodnost svoju strašnu? Je li povrijeđena, a u njemu sluti ljekovitost? Ili traži bilo kakav nadomjestak? Ili ju je zainteresirao upravo izbjegavanjem? Od svega je ipak najprivlačnije odigrati Strašno Zgodnoga ne postavljajući si pitanja.

I od srca se posvećuje toj ulozi. Nastoji se uživjeti u što god je u njemu ugledala. Okušava se u blagoglagoljivosti, humorizmu, samodopadnosti. I doista, naočigled mu raste samopouzdanje, već se osjeća bitno ljepšim i pametnijim. A Maša omekšava, gdje god su bili oštri bridovi postaje zaobljeno i mazno, oči joj o njegove zapinju, sve dublje se u njih utiskuju, usne ostaju rastvorene, svako toliko ih ovlaži jezik što poput pozivnice proviruje, sve bliže ih njegovima prinosi uzajamna gravitacija, posvuda iz tog tijela govori zrelost oblog blaga i susretljive konkavnosti.

- Onda, hoćemo li opet u kino... ili nešto?

Ili nešto je najdraži mu dio pitanja. Gledao bi on svakog dana isti taj film ako treba, uz ovakvu bonus-projekciju. Ali *nešto* se odmah konkretizira. S kvake na svojim vratima Maša ruku premješta na njegov vrat, i to mu niz kralješnicu šalje postrojbu mrava koji se odmah, užurbano, uspinju prednjom stranom tijela sve do tjemena, za sobom ostavljajući rasulo i požarišta.

A on objema nogama zakoračuje u plamen. Hrli vatru cijelim bićem svojim nahraniti.

Grad je čaroban. S klupe u parku, u stanju je beskrajno proučavati bilo koju zgradu, arhitektonske joj osebnosti razmatrati ili se fokusirati na jedan detalj, okrugli prozorčić pod sljemenom, oluk, komad crijepa, do njegove esencije ponirati. Pratiti mijene svjetlosti na fasadi. Samo piljiti u zid i puniti pluća večernjim uzduhom, iz njega destilirati čistu radost.

Početak prosinca nije osobito blagonaklono doba. Rolu, međutim, pruža obilje naslade, dok cipelama razgrće natrulo lišće budeći zalutale šumske duhove, ili se podastire bičevima sjeverca što nosi okuse oceana i komeša mu krv, ili se opija mirisom mokrog asfalta, hihoćući gaca po potočićima koji klokoću uz rubove kolnika, potom ostavlja mokri trag sve do petog kata. Dugo u noć, ispružen s rukama iza glave, sluša štropotanje kiše po limu kao da se radi o šifriranoj poruci iz Raja, a ujutro je očaran morem od vunaste magle što se prostire pod prozorom umjesto grada, tek je šačica grebena preživjela potop, i već su ih pretvorili u svjetionike, radi svemirskih nautičara polijepili im toponime, Sony, IBM, Coca-Cola.

Nema vremenskih uvjeta koji bi ga zadržali u sobi. Halapljivo zaranja pod maglu i pretražuje ulice jer posvuda su stvari jedre i optimistične, mirisi umilni, zvukovi ohrabrujući. Zalazi u prodavaonice tričarija ne bi li za Mašu našao kakvu maramu, naušnice, biljčicu u tegli. Ne

da se s tržnice, tumara među štandovima zbog užitka koji oku pružaju piramide paprika i patlidžana, koža im napeta, glatka, rosna, blistava. Smokve biblijski evokativne, školjke lascivne, banane neobuzdano opscene. Ananasi su duhoviti, artičoke enigmatične, ribe ga pametno gledaju, jedva se suzdržava da koju ne pogladi. Ne propušta razmijeniti pošalicu s pakistanskim dućandžijom na uglu, porazgovarati o vremenu ili situaciji u svijetu. Mesaru svrati da kupi kost za vučjaka s recepcije.

S Mašom, opet u kinu. Po kafićima i jeftinijim restoranima. U muzeju. U zoološkom vrtu. U knjižnici. U bazenu. U parku s jezercem, fontanom i pačjim obiteljima. Uz obalu rijeke, pod mostom dok ne prestane pljuštati, jedino zauvijek bilo bi dovoljno dugo.

U robnoj kući, parfumeriji, slastičarnici, ljekarni, kemijskoj čistionici, kod zubara. U podzemnim vlakovima, autobusima, pred blagajnama, stisnuti među svakodnevnim ili prazničnim ljudima, škrgutavim svežnjevima stresa ili vrećama mesa obješenim o rukohvate. Dok su zajedno, sve je to poput kartonskih maketa ili prozirno, jedva čujno, kraj njih jedva postoji, smijeh mu izaziva i pokroviteljsku simpatiju što god usporedi s Njih Dvoje.

To nije razumljivo unutar svijeta kakav mu je poznat. Sada boravi u sferi veće gustoće i energije, a svijest o tome mu zapravo tek u bljeskovima dolazi. Ostatak vremena pluta u blaženoj besvijesti, prezasićen milinom, bujicama osjeta, apstraktnih ushićenja. Srećom, hajde.

Nažalost, Kix je u svojoj polegnutoj fazi, ne izlazi ni do dućana, a i Taša se ukopala. Stoga se potpuno utjelovljenje sreće, premda izvjesno, dan za danom odgađa. No jedne večeri, u hodniku pred Mašinih vratima, prepleću se kao pomahnitale hobotnice, već su gotovo sve što im kože razdvaja zgulili jedno s drugoga, srca im tako lupaju da zacijelo čuju se po okolnim sobama, sve dok ga Maša ne odvuče u prostoriju s tuševima.

Mrak je, nema nikoga. Pipajući pronalaze jedan od odjeljaka. Tijesno je za dvoje, i nespretno. Jedna kukica nije dovoljna za odjeću, pa završava na podu, a na njoj bosa stopala, jer hladno je kao u špilji. U zraku se osjeća mahovina, gljive, kad se spustiš na koljena sve nadmašuje urin, jasno je da mnogi ovdje obavljaju više od tuširanja. Je li Kix i ovdje obavio s njom, ta misao ga oblijeće. Njoj se otima cik taj nelagode kad leđima dotakne sleđeni zid, tražeći ravnotežu jer jednu je nogu prebacila preko njegova ramena, pa ga objema rukama hvata za kosu, zbog onoga što joj radi ubrzo zaboravlja što drži, on u slatkoj boli ustaje ne bi li svoja leđa o zid oslonio, i nažalost pogađa slavinu tuša, koja ih spremno zasipa ledenim iglicama. I sad su mokri i drhtavi od glave do odjeće pod nogama, upala pluća je izglednija

od bilo kakva nastavka.

Onda umire Kixov otac. Smrt u sobu donosi domar, zapravo njezin okus, u poruci neka hitno nazove kući. Koraci su u povratku puno polaganiji, teški, ali gotovo ništa kroz lice ne prozire. Ne skidajući cipele, Kix se svaljuje natrag na krevet i

- Srce

je jedina riječ objašnjenja koju nudi, a Rolo se ne usuđuje tražiti više. Otprije zna samo da čovjek je bio negdje visoko u državnim strukturama, a sin da je s njim održavao isključivo teoretske odnose, da se gnušao očinske logistike u vlastitim težnjama, jer ciljaju u nešto sasvim suprotno ocu, u bilo što, samo da je od oca više.

Cijele te noći traje psihodrama na temu očeva odra. Kartonska stjenka zida gotovo ništa ne uskraćuje od zbivanja preko, ustrajnog stenjanja, gdje kojeg cikta, hropca, a on leži nepomično, ruku sklopljenih na grudima, očiju zalijepljenih za strop: telepatski odrađuje svoj dio obiteljske tragedije.

Prije svanuća, međutim, sjedi na rubu kreveta, u kaputu, obrijan, sa šalicom kave u ruci. Ustaje čim je ugledao Rolovo otvoreno oko, oprašta se, na vratima uzdiše

- Gadi mi se ta bagra tamo. Da mogu birati, radije bih zaronio u more govna.

Ne može. Ne sluteći svoje dobročinstvo, Rolu ostavlja svih sedam i pol kvadrata. Tanatos ih je počistio za Erosa. Koji je od iščekivanja prigode već toliko narastao da bi se lako mogao survati, poput onih slonova Dalijevih što su kušnjom navrli na isposnika Svetog Antuna, nakrcani ženskom golotinjom i drugim blagom, a posađeni na noge dugačke poput dalekovoda i paučinasto tanke. I jasno je Rolu da debakl je to vjerojatniji što više o njemu misli, ali strah proždire svaku misao koja nije o strahu. Pa pokušava stvar izvrnuti kao čarapu: prigriliti poraz, pretvoriti ga u izvor nadahnuća, zašto ne i herojstva. I doista ga već raspaljuje uvjerenost da će se u ključnom trenutku ugasiti.

Ali kad Maša dođe, s problema spadaju pjesnički vijenci i raskriva se banalna, obješena, smežurana žalost. Ona je znatiželjno promatra, kao bizarnost nekakvu, čak donekle zabavnu. On bi mogao ponuditi objašnjenje, ima raznih u pripremi, sve jedno uvjerljivije od drugoga, ali nijedno dovoljno da nadomjesti očekivani, uspravni i čvrsti argument. Pa se predaje potuljenosti. Pokapa pištolj neispucani, i s njime cijeli paket bogomdani.

Na tome bi ostalo da ona nije preuzela situaciju. Zahvatima koji bi bilo kakvu smežuranost izravnali. Vodu uzvodno uzgonili i vodopad u vodoskok pretvorili. Od kržljivog stabalca učinili orijaša što mladicama šaklja oblake. Korijenje nadahnuli da raste prema gore. Nijeme da pjevaju, bogalje da plešu, mrtve da svakom se svanuću raduju.

Prilazi mu gladnih očiju i sočnih usana, vrućih od želje da se o njegove gnječe, u majici koja pogledu poklanja ramena i cijeli trbušćić, gladak i napet kao bubanj, s gumbićem u sredini poput poklopca na grotlu vulkana, u koji on mora istog trena lice uroniti, među butine ga utisnuti i sok njihov ispijati dok ih oboje ne potopi pijanost, ali njezine ruke je odgađaju, drže ga na lancu, na tren povlače u vatru pa odguruju i puštaju da se sâm prži, pa pretražuju za naročito izbezumljujućim mjestima, tobože nehajno kruže pa se obrušuju na epicentar, sad se usta spuštaju posred tijela, vrutak žara obilaze jezikom, usnama ga čvrsto obuhvaćaju, duboko uvlače, prisvajaju taj komad njega, zalogaj po zalogaj preuzimaju tijelo, odlučne da ne stanu dok joj cijeli u ustima ne nestane, na trenutke već ga odnosi mrak, žmarci poput elektrošokova, pa kaže čekaj, čupa je sa sebe i kreće se njome polako uspinjati, do bola zastajkujući na svakoj stepenici, ošamućen, mora se čvrsto držati da ga ne otplahnu valovi, a ipak se ne da obeshrabriti, dalje istražuje naplavljeno mu blago, ljušti do posljednjeg komadića ambalaže, od kopčica koje su kosi samo provizorno obuzdale divljinu do tanke trake tkanine koja uzalud premošćuje klanac među blizanačkim brdašcima jer speleologu je upravo putokaz, i parfem siše s vrata i ulje s ramenâ i deodoran iz pazuha dok ne iščezne svaka strana natruha i ona ne ostane pred svim osjetilima njegovim u goljoj čistoći sebe, tek tada je rastvara, preko svojih ramena je raskriljuje, i od stopala pa niz bedra i preko prepona ponire prema srži sreće.

Sad Rolo više strah ne poznaje. Nezasitno no bezbrižno iščekuje predvečerja, kada se Maša vraća s fakulteta, hidraulika je besprijeekorna. Sad ne idu u zoološki ni do jezerca. Soba im pripada deset dana i svaki dan do zadnje kapi znoja žmiču.

Kada se Kix pojavi na vratima, lice mu je čovjeka koji ne dolazi s pogreba nego iz lječilišta s mineralnim izvorima i raznovrsnim masažama.

- Gotovo je, evo rata.

Teško je zamisliti što su mu tamo učinili da to ga sad raduje. Ovo opet je onaj žustri, poduzetni Kix, zagledan u budućnost što mu se kao s grane zrelo smiješi.

- Mirovne misije. Gdje ima rata, ima i mirotvoraca.

To je novi smjer njegova karijernog alpinizma. Sad nabavlja brošure o plavim kacigama i bijelim dalekozorima. O horizontima koji se prostiru pred mirovnjačkim pripravnikom. Sav je obuzet svojom svježom vokacijom, u mislima je isprobava kao Armanijev kaput na senzacionalnom sniženju. Dakako, ne utvara si da će postati eksterminator rata i na njega jurišati naoružan do zuba; vidi se tamo gdje se u rukama drže daljinski upravljači i potpisuju otpisnice. Gdje rat se svodi na semantičku jedinicu i napada ga se isključivo lingvistički. Za stolom okruglim ili zelenim, oplemenjenim srebrom i kristalom s logom UN-a. Poznavanje domorodačkog jezika i manira pritom je velika prednost, dragocjena za mirenje zakrvljenih plemena, dakle fantastično utrživa. A mirotvorstvo je biznis pouzdan koliko i pogrebnički. Kakva blagodat što se upravo otvara filijala u njegovu kutu svijeta.

U iščekivanju, posvetio se aktualnom afričkom sukobu, jednom u neprekidnom nizu. Bude tamo uvijek materijala za teoretičare kao i za buduće djelatnike, ima se što naučiti o savjesnom i temeljitom pristupanju poslu. O rentabilnosti paleži, organiziranog silovanja i masovnog masakra, izvornim ljudskim nagonima što od pamtivijeka funkcioniraju jednako uspješno, ispod civilizacijskih maskarada vrebajući povoljne vjetrove. A tko je veći zlikovac, tko je prvi počeo i sve druge potankosti, postaje bespredmetno čim jači zatuče slabijeg, tada nastupaju mirotvorci i promicatelji ljudskih prava. S malo sreće, ubilački će žar upokojiti situaciju prije no što procesiraju Kixovu aplikaciju. Poslat će ga čačkati po zgarištima, iz pepela podizati demokraciju.

Maša, međutim, postaje teže dostupnom. Više ne dolazi u sobu, sve dulje ostaje na fakultetu, poslije je preumorna za druženje. Ili je pozvana na nečiji rođendan, useljenje, otvaranje izložbe. Nema sumnje da je puno traže, jer bilo kakvu prigodu njezina će prisutnost pretvoriti u estetski zgoditak. A Rola se ne sjeti pitati bi li s njom. On se sjeti, ali odgoj mu zabranjuje to spomenuti. Od svega bi mu najteže palo da joj postane uteg.

Zamišlja sitne trzaje na njezinu licu dok ga predstavlja.

- Ovo je... moj...

I riječ odbija prekoračiti usne. Domaćin pogledom dotiče Rola i kao da se opržio. Iskazuje sućut Maši, spasilački je uzima pod ruku i odvodi. Rolo već je nevidljiv.

Ili, naprotiv, ne prestaje biti metom podrugljivih strelica. Zabijaju mu se u leđa; zasad mu se još nitko nije nacerio u facu, ali čim se okrene počinju smijuljenja, i zna da se sve vrti oko pitanja što Maša radi s takvom nakazom.

Dobro, pretjeruje. Ovo je plod njegove glupe sklonosti samoponižavanju. Ali kojim kvalitetama da nadmaši konkurenciju, trenutne i virtualne kandidate? Kojim argumentima da zadrži mjesto Odabranog, ako mu je i pripalo na trenutak, zahvaljujući nekakvom eksperimentu, igrici? Od malo maženja zaboravila igračka da je komad pliša.

Vratio se praksi noćnih bauljanja. Kad ga Mašini umorni uzdasi, pa i zijevanje, upozore da se počisti, ili kad u njezinoj sobi, umjesto nje, zatekne samo nostalgичne evokacije, bilo zborne ili u Tašinoj solo-izvedbi, nepodnošljivo mu je zatvoriti se s vlastitom čežnjom. Produži niza stepenice, pa pločnikom, kamo ga izvoli odvesti.

Pojma nema kako mu se ta ruka stvorila oko ramena. Tek sad postaje svjestan i lica, što tik uz njegovo kao da se sprema za poljubac. Dlakavo je i podbuhlo, u ružni cerek razvučeno, amonijačkog daha: pripada onome koga je prozvao Ptičurinom. Pokazuje radosno iznenađenje što vidi Rola. No to bi mogla biti i gluma jer su mu rijetke vlasi nakostriješene kao da je upravo skočio s krova; bit će ipak da ga je vrebao. I evo, već se snuždio, sav skvrčio pod nečime što tobože upravo ga je pritisnulo. Obasjan reflektorima, jedno koljeno na pločnik polaže, o drugo oslanja laktove da pridrži zdvojnju glavu. Na dlanove je spušta kao da mlinski je kamen.

- Kako, o kako s ovim teretom hodati... i kamo?! Jer samo na tren je čudesno bljesnulo, toliko da k tome pohrlim ne mareći što će mi učiniti, i sad od nemila do nedraga nosim ovu sljepoću, nemoć da oko sebe razaberem išta pogleda vrijedno, usporedivo s onime nedostupnim, a zjapi u svemu, posvuda se sudaram s odrazima ove bolesti, od svih najpodmuklije, jer kao prijatelj ti se predstavlja i pomaže ti poletjeti dok se ne uzdigneš dovoljno da te pusti tresnuti...

I tko zna dokle bi tako mantrao da, kao da prizvalo ga je to *tresnuti*, odnekud gore ne stiže odgovor. Poput lavora vode po Ptičurini pljusnutog s balkona nad pozornicom.

- Nja, nja. Samo se zdrav može razboljeti, a ti si otprije pacijent, odavno poznat patolozi. Opisao po leksikonima, doduše u više natuknica. Jer svojataju te razni specijalisti. Nikako da se slože što je najzlokobniji simptom, što je čemu uzrok, s koje strane početi terapiju. Takvi kao što si ti sve bi dali da je njihov slučaj romantično rijedak i pogibeljan, naravno još bez

lijeka, te su barem po tome jedinstveni. A valjaju se u banalnosti, u mušjim govancima, pa ih zalijevaju i gnoje ne bi li izrasla u apokalipsu. Prišt na nosu im je dovoljan materijal za tragediju u pet činova. A jauču unaprijed, u očekivanju da zaboli. Najviše pate za opravdanjem što toliki jad osjećaju, ili pak ništa osim tuposti vlastite. I ako im se dogodi dobar uzrok patnje, zakuju se za njega. Bilo kakav je dobar, zapravo, i odmah postaje najbolji mogući, jer je njihov vlastiti. Te ga ponosno pokazuju, kao što drugi rade s titulom dipl.ing. ili novim nercom. Daju ga otisnuti na majicu, na transparente, istetovirati. Fluorescentnim bojama, da ih u zajedničkom mraku prepoznaju srodne duše, kolege plačipizde. Proglase ga svojim usudom i putem. Na njemu utemelje životnu strategiju, etiku i poetiku. Kao svoju životnu misiju prigrle prikupljanje slušača. Pa elaboriraju, nezasitno elaboriraju, ne prestajući ni kad ovi već povraćaju njihovu patnju. S megafonom se penju na improvizirane podije. Sazivaju sjednice i dopisne simpozije na temu svoje propasti. Neznancima odašilju poruke u boci. Samo nek se pronese glas o zloj kobi njihovoj, i lirskim dividendama koje su iz nje izmuzli. Destilatima još neviđenim, tankočutnosti neprocjenjivoj. Jer u sretnijem slučaju, to ih je učinilo umjetnikom. I impregniralo protiv ovosvjetovne vulgarnosti. Protiv svih muka kolektivnih i pojedinačnih, ako su tuđe. Mogu sad cijeli kontinenti do mile volje skapavati od gladi, može netko blizak pred nosom im iskrvariti, sve će odgledati budistički nasmiješeni. Jer njihovo poslanje je prosvjetljivati i iscjeljivati *vlastitom* problematikom. Svijetu nametnuti svijest o njezinoj dragocjenosti.

Rolo tu načas gubi ravnotežu, jer cipela mu je u hodu susrela nešto meko i sklisko. Miris ne ostavlja prostora dvojbi; radi se o jednom od onih proizvoda što usrećuju kućne ljubimce, dobro probavljenom.

S tim dodatnim razlogom da prođe nezamijećen, šulja se prema petom katu stubištem koje tek naznačuje tinjanje rijetkih žižaka. Sat na recepciji upravo odbija ponoć, još se na hodnicima može naletjeti na dežurnog filantropa ili zaljubljenika u ubijanje vremena baljezganjem.

Škljocaj brave. U slijepom crijevu hodnika na prvom katu, jedna se sjena lopovski izvlači iz stana upraviteljice zgrade. Draga je ta gospođa, pristupačna i dobrohotna, udovica ali vesele ćudi, i ne bi čovjek rekao ni da je blizu pedesetoj, kamoli preko. Revoltiran, Rolo se pripija uz dimnjak ili što god je ta izbočina, ne bi li lopova u prolazu ščepao. Uto se ponovno otvaraju vrata stana, proviruje upraviteljčina frizura, raspojasana, a potom i ostatak lica, rasplamsalog, ruke se pružaju prema sjeni s neprijepornom porukom Vрати se i još jednom na grudi padni, što sjena spremno i čini, i snop svjetlosti koji dopire iznutra otkriva da je

glava uronjena u poprsje Kixova.

Kolegijalni, taktični Rolo prema sobi kreće najzaobilaznijim mogućim putem. I zaista, Kix u krevetu pokazuje čvrstu usnulost, malo i hrče. Naravno da ga sutradan neće podbadati ironičnim dosjetkama; bolje bi mu bilo da iskaže divljenje njegovu pragmatizmu, i za sebe izvuče kakav naputak.

Činjenica je, međutim, da Rolo teško probavlja svoje spoznaje i još teže ih u nešto konkretno ugrađuje. Pred onime što mu se događa najradije ostane okamenjen, bilo od udivljenja ili straha. Ili zbog prirođene beskrvnosti? Maša mu u rukama hlapi, a on to promatra kao teleskopom, kao oblačić prašine negdje na mliječnoj stazi.

Ali ona ga nije sasvim škartirala, to je također činjenica. Ne propušta mu pokazati veselje što ga vidi, pitati kakav mu je bio dan, premda joj zanimanje za to ne ustraje do kraja odgovora. Hitno joj je nešto ispričati, s njim podijeliti komadić vanjskog svijeta. Nadasve, vijesti s fakulteta, jer sve su sjajne. Opet najbolja na testu. Uzeli je za demonstratora i mašu asistentskim mjestom. Javljaju se informatičke tvrtke i snube je stipendijama. Sad je već izvjesno da ostaje tu, može birati kako.

Rolov fakultet, naprotiv, postaje sve neodređenije neko mjesto, nebrojeni dani prolaze otkako ga je posljednji put posjetio. Magistarski mu se rad javlja uglavnom vizijama, na primjer ledenih gromada, kako se odlamaju od ostatka smrztine te ih odnosi struja. No to više ništa ne boli, to s njim ima sve manje veze.

Uto domar drugi put kuca. Sad Kixu pruža ceduljicu s telefonskim brojem, u koji ovaj uzalud pilji, uspijeva ga jedino locirati u rodni mu grad. S recepcije se vraća nekoliko sati kasnije, i to blesavo nasmiješen, kao da je, nokautiran, ostao na nogama i sniva nešto ugodno.

- Postat ćemo roditelji.

Rečenica se vrlo polako sliježe. Prvo lice plurala je u Rolu izazvalo kratki spoj, spustilo zavjesu od iracionalne panike, a onda je ipak raspršuje Kixovo

- A vidio sam je samo jednom.

Ona je, ustanovljuje se, djevojka s kojom se pri nedavnoj posjeti domovini nakratko podružio: na nekom tulumu, jer nije sve vrijeme spiskao na pogrebe. I sad ga je, kako uviđavno od nje, samo htjela izvijestiti da bilo je plodotvorno. Jer ona je suvremenih shvaćanja, neopterećena građanskim klišejima: plod će nositi sama, i doslovno i figurativno, od Kixa ništa ne očekuje.

Neće mu uskraćivati povremena viđanja, a ni eventualnu financijsku potporu, što ovisi isključivo o njegovoj želji.

- Ostao sam bez riječi.

To dokazuje dlanovima prema gore, koji dugo ostaju tako zjapiti, Rola zacijelo pozivajući da mu prekopa i džepove.

- Jer da je pokušala s neakvim ultimatumom, ili makar pregovorima, mogao sam se uvrijediti... Zaboraviti da postoji... Ali ovako, razoružala me... Ovo je zbilja komplicirano... Ne znam... Ne znam...

U svakom slučaju, to ga opet baca na leđa, tek što mu je krenulo s mirovnjaštvom. Danima ostaje izvaljen, na mahove se naglas, sumanuto smijuljeći, ili pak teško, dalekogledno uzdišući.

Taša, kao da ga je nanjušila, proviruje iz sobe upravo kad prolazi kraj njihovih vrata.

- Ne dolaziš, nema te... Daj ući na minutu, hoćeš, molim te?

Rolu je neprijeporno da neće, u toj sobi njegovo poniženje i propast stanuju. Nagon da unutra više ne zakorači tako ga snažno vuče u suprotnu smjeru da bi najradije potrčao. Kad ga ova ne bi gledala kao dijete što boso na snijegu prosi koricu kruha.

Pa kako napreduje magisterij, kako je s njim i Mašom, kako su njegovi kod kuće; sâma pogrešna pitanja. A za promjenu, ona istinski sluša odgovore, svaku situaciju odmah posvaja, iz nje iskapa dramatski moment, zajedno s njim ga proživljava, umjesto njega kad mu ekspresivnost podbaci.

Ne bi li se iščupao, Rolo se hvata za temu njezina interijera.

- Tu ti je zbilja kao doma.

Ima se što vidjeti. Uz predmete koje je dovukla sa sobom, još joj je nekoliko vještih zahvata bilo dovoljno da tu oživi duh dubokog europskog istoka, kolhozâ i petoljetki. Te grozne zavjese, prekrivač za krevet, tepišić, sitni ukrasi na zidu; sve je to ovdje našla, bog zna kako. Ali riječ *doma* je strateški promašaj, odčepkuje ono što je kuhalo pod površinom, i evo već se niz lice proljeva

- Ne mogu više.

Jer nikakav simulakrum, očito, ne može stvar istinski zamijeniti već samo pojačati želju za njom. Sva ta uprizorenja onoga što nedostaje ranu neprestano drže otvorenom. Sama si to čini; po njoj čačkati nekako je privlačnije od svega što se ovdje nudi. A onaj bitan sadržaj rane, pokazuje se, nije ni iščupanost iz rodne grude, ni otrovnost ovdašnjeg ozračja, pa ni vapaji njezine krvi za blizinom onih što su od iste takve izliveni; sve bi to nekako nadživjela

- Samo da mi je jedan Marekov zagrljaj.

Kroz prozor se vidi kako grane breza u parku plešu na povjetarcu; uzmiču pa se predaju i padaju jedna drugoj u naručje. Papirnati rupčić u Tašinih rukama pretvorio se u kuglicu veličine lješnjaka. Kapljice sad se neometano spuštaju niz obraze, jedna po jedna, istim stazicama, kao skijaši-letači, pa propadaju pod raskopčanu košuljicu natapajući je, jezerce se širi bijelom tkaninom kao da rastapa ledenu koru, osvaja drhtave brežuljke. To biće cijelo je od palpitacija i pahulja koje potrajat će još na ovom svijetu koliko ih uspiješ od njega zakloniti. Od kakvog li kamena Rolo bi morao biti da Taši to uskrati, njemu potpuno besplatan a njoj u trenu tom od divovskog dragulja dragocjeniji surogat zagrljaja Marekovog.

Pa je privija na svoje grudi, tako tu gestu zovu rječnici i književni žanr u kojem najradije obitava, premda u prizoru glavna rola pripada *njezinim* grudima; istina, volumenom kruškolikim čak ispodprosječnima, ali u moćno oružje pretvorenima izostankom - bio on plod nehaja ili manipulacijskih nakana - odjevnog predmeta stegovne funkcije. Razuzdane, uzrujanim disanjem uzljuljane poput zrelih suncokreta, željne zbaciti i tu suzama razmočenu, od krljušti tanju krpicu što ih tek dijelom zakriva, uz njega se priljubljuju poput dječjih usana, vrućim ga vršcima draškaju i prže. Taša to kao da ne sluti; glavu je ugnijezdila u uleknuće njegova ramena i sklopljenih očiju tone u trans, tiho stenjući od olakšanja i naslade, kao da prede.

Doista, posljednje biće koje Rolo je tako držao, koje s tolikim povjerenjem i zahvalnošću predavalo se njegovu naručju, bila je njegova mačka. I zacijelo potaknuta tom uspomenom iz djetinjstva, ruka mu se podiže do Tašina lica, kosu što ga zastire gladi kao da balzam od utjehe joj utrljava, pa sa zajapurenih obraza otire suze, sve dok ne presuše, zatim kreće i njihovim tragovima na vratu. A tu je dočekuje takvo paperje, jagodice u takvu milinu uranjaju, da ruka zaboravlja zašto je došla, zapostavlja zaštitničku svoju misiju i istraživanju se odaje, isprva plahom, sramežljivo opipavajući područje ispod vrata ne bi li utvrdila iz

kakve je čudotvorne podloge iznikao, a potom, ohrabrena očito terapijskim djelovanjem na ukupnost organizma jer tremor se povukao pred pravilnim i dubokim disanjem, upućuje se u dalekosežniju avanturu, milimetarski ali s jasnom vizijom klizi prema središtu blagostanja, i tek što se počne glatkim obronkom uspinjati poklapa je Tašina ruka, začudo ne da Rolovu ruku zaustavi nego da joj skрати putovanje, blago je pomakne u optimalan položaj, dok se kruškica u dlanu ne skrasi kao da upravo zbog njega je stvorena, i obratno.

I tada se javlja kvaka za Rolovim leđima. Na tren kao da sve je na svijetu zamrlo osim pogleda koji mu probada zatiljak. Ta sila se zatim preusmjerava na vrata, tresak zlokobno protresa sobu, i odmah se ukazuje, bridova kao od brušenog kristala, spoznaja da ovo je jedan od onih trenutaka koji rascjepljuju vrijeme, i da će se u Rolovu trajanju nastaniti poput provalije, raskoliti ga na prije i poslije treska.

IV.

Tresak, ta je riječ Rola trgnula iz obamrlosti i poslala ga u suprotnom smjeru, tri desetljeća naprijed.

Polako, kao kroz otopinu u kakvoj se nekoć razvijalo filmske negative, sad mu se u svijest probija pernata figura što u sudoperu čeka s nogama prema gore.

Nije istina da nove tablete nikako ne djeluju. Nema sumnje da od njih potječu ova dnevna dremuckanja, odskorašnja sklonost Rolova da se zagubi i satima kasnije zatekne naplavinu svoje šuplje školjke, ispljunutu na kauč.

Unatoč euforičnoj reklamnoj kampanji – ili upravo zbog nje – bilo je naivno očekivati imalo više. Sad je već blistavo jasno koliko je plaćenih među tekstovima koji su preplavili Google i Globblog otkako je Neuroeternum® plasiran na tržište. Suptilno orkestrirani, mnogobrojni glasovi različitim argumentima vode istom zaključku: da se radi o panaceji u području psihotropne farmacije. [1]

Tobožnje stručne recenzije tvrde da ovaj serotoninergik objedinjuje djelovanja psihotonika, neuroleptika, trankilansa i hipnotika. Točnije, da probire svoje sastojke i oslobađa samo terapijski indicirane, dozira ih i aktivira ovisno o pacijentovim trenutnim potrebama. Jer mikročip umetnut u svaku kapsulu uspostavlja interakciju s moždanim neuronima, od njih prima podatke u vidu rezonancijskih amplituda, utvrđuje vrstu i stupanj odstupanja, te sukladno njemu odabire na koje će receptore i kojom jačinom djelovati anksiolitično, sedativno ili stimulirajuće.

Ako je tome vjerovati, doista je zaživio dugo obećavani onestop-shop farmakodinamički koncept, zvan također 4D: *Diagnose-Dose-Do the Deed*. Prvi inteligentni psihofarmak hvali se sposobnošću da blokiranjem svakog sinaptičkog ekscesa održava uravnoteženost središnjeg živčanog sustava, što su neki odmah prozvali instant-nirvanom. Još bolje: očekuje se da će to postignuće produljiti život neurona. Tvorci Neuroeternuma® zaklinju se da će već prva njegova generacija pomaknuti potencijalnu granicu ljudskog vijeka na sto četrdeset godina. I to su navodno tek konzervativna tumačenja vrijednosti dobivenih laboratorijskim simulacijama, to je samo početak.

Naravno da se veći dio znanstvene zajednice obrušio na te prognoze, nazivajući ih

šarlatanizmom i nečuvenim bezobrazlukom. Govori se da je deklarirani terapijski rezultat dobiven skandaloznom manipulacijom ispitanicima. No činjenica da materijalne dokaze treba pričekati nekoliko desetljeća nije srušila famu o revolucionarnosti lijeka. Naprotiv, neki komentatori tumače žestoka osporavanja upravo kao potvrdu vjerodostojnosti, odnosno kao hitnju farmaceutskih klanova da likvidiraju previše avangardnog konkurenta.

Ujedno, dakako da sva ta buka, uključujući bijesne i prezrive tonove, na širu javnost djeluje poput melodije čarobne frule: već mogućnost da je makar dio istinita bila je dovoljna za najmasovniju navalu na jedan proizvod u povijesti psihofarmacije. Nizozemskoj tvrtci koja ga je patentirala cijena dionice je u prvom kvartalnom razdoblju skočila za četrdeset i dvije cijelo sedam tisuća posto.

O omiljenosti koju je lijek nečuvenom brzinom stekao diljem planete svjedoči broj posvećenih mu foruma na Globblogu, kao i nadimci kojima mu tepaju, poput *The One*, *Smartass*, *The Golden Gate*, *El Comendador*, *Der Nibelung*, *Atman*. Po isteku prva tri mjeseca njegova komercijalnog života, Svjetska zdravstvena organizacija upozorila je na dramatičan globalni porast broja novoregistriranih psihičkih bolesnika – točnije osoba koje su izričito zahtijevale liječenje Neuroeternumom® čak i ako su klinički nalazi isključivali bilo kakve psihičke poremećaje.

Rolo za takve, za njihovo pomodarstvo i pohlepu, ima samo prezira. Pripravak je uzeo preko volje, rutinski, kao i sve dosadašnje, jer oni su se smjenjivali svaki put kad bi mu socijalno delegiralo novog specijalista a on, bez iznimke, svojeg prethodnika proglasio kretenom.

Prvi susret s kutijicom Neuroeternuma® zapravo ga je razdražio, jer priložena se uputa bezočno ruga pacijentovoj inteligenciji. Popis terapijski obuhvaćenih poremećaja kao da je sastavljen po načelu *Što nemamo ne postoji, ali slobodno dopišite ako se još nečega sjetite*. Okrenuvši papir, međutim, zaključio je da se ipak mora raditi o suptilnom humoru, jer jednako izobilje vlada i u rubrici mogućih nuspojava.

Konzumentu Neuroeternuma® obećaju se najraznovrsnije tegobe, od svrbeži i proljeva do akutnog glaukoma, gastrointestinalnog krvarenja, epileptičkih konvulzija i depersonalizacije. Ima i bipolarnih parova: bolesnika čeka opstipacija izbjegne li dijareju, ovisno o osobnim predispozicijama može računati s povećanjem tjelesne mase ili anoreksijom, neprestanom pospanošću ili nesanicom, atonijom ili maničnim reakcijama, paničnim strahovima ili pokušajima suicida, slabljenjem libida pa i potpunom impotencijom, ili naprotiv prijaizmom.

Neki simptomi, poput glavobolje, mučnine, astenije, ataksije, napada anksioznosti, opsesivno kompulzivnih poremećaja, halucinacija, navedeni su i na prednjoj strani papira. Ako ne liječi te tegobe, dakle, medikament ih stvara, možda čak oboje istodobno. Neke gotovo poželiš jer očaravaju lirskom melodijom, kao trombocitopenija, hiperprolaktinemija, galaktoreja, nistagmus. Ili raspaljuju maštu, tjeraju te da zamišljaš što bi točno mogla biti sinusna tahikardija, ekstrapiramidni poremećaj, pikacizam. Ako enigmu ne razriješiš webenciklopedijom, pa u ovom posljednjem otkriješ apetit za pijeskom, tkaninom, vlasima, ekskrementima.

Svi su ti mogući scenariji pošteno otisnuti, crno na bijelom. Istina, vrlo sitnim slovima, ciljano prenapornima za većinu, ali opomena je jasno artikulirana. Baš kao i osnovna, komercijalna svrha terapije: *Liječenje Neuroeternumom® može izazvati ovisnost. Dakako, može treba smatrati eufemizmom za uz malo ustrajnosti, sigurno će*. I tu se završava priča o djelotvornosti preparata.

Proizvođač tog smeća pouzdano zna da priznanje ne bi prestrašilo njegove uživatelje ni da je otisnuto daleko većim i masnijim slovima. Jer oni ne žele znati što lijek sadrži ni što će im sve učiniti, već isključivo da ih se *liječi*. [2] Zahvaljujući klimatskim promjenama, sofistikaciji društva, a nadasve masovnoj promidžbenoj operaciji u kojoj se farmaceutskim lobijima pridružio i dio političara, filozofa i umjetnika, stvorila se kritična masa uvjerenja da mentalno zdravlje više ne postoji u svojem primitivnom vidu. Drugim riječima, da je ono što danas tako nazivamo, tj. uravnotežen omjer tjeskoba i tuposti, moguće postići jedino kemijskom sintezom, pomoću psihotropnih lijekova. A evo jednog koji povrh nudi i produljenje osobnog trajanja.

No ima tu još nešto, o čemu Rolo je također čitao na Globblogu. Neki su članci – odmah po objavljivanju pometeni – još prije nekoliko godina upozoravali da su veliki proizvođači selektivnih inhibitora ponovne pohrane serotonina – kao da su poslušali narodno *Ako ih ne možeš pobijediti, pridruži im se* – tajno odustali od analeptičkih ciljeva te se priklonili analgetičkima. Otkako se spoznalo da depresija mutira uspješnije od svih poznatih virusa te u sve kraćem roku razvija rezistentnost na nove antidepresive, farmaceuti su, umjesto da ustraju u borbi protiv depresivnih sindroma, prigrlili koncept insajderima poznat kao *go with the flow* ili *carpe depressionem*: socijalne fobije, melankolični stupor i sve vrste anksioznih tegoba više ne tretiraju kao patološke pojave nego kao nulto, zadano stanje. Njega se, dakle, više ne pokušava otkloniti nego oplemeniti, podići kvalitetu života s njim, iz njega *izvući ono najbolje*.

Rolova osobna iskustva s gamom dostupnih proizvoda, međutim, ukazuju da to su čiste floskule, magla kojom se nastoji prikriti da recentni psihofarmaci čovjeka jednostavno odrvenjuju. Signale koje odašilju neuroni pri svakom autentičnom osjećaju, bio to strah, tuga ili ushićenje, lijek tumači kao ugrožavanje organizma te ih neutralizira, održavajući ga u tuposti koja graniči s drijemežom, tuposti u kojoj sve je podjednako bezbolno i beznačajno. Naviknut na nju, pacijent je doista doživljava kao ugodnu, a s obzirom da mu medijsko okruženje planski inducira zabrinutost, osjećaj mnogostruke ugroženosti, zapravo to stanje doživljava i kao jedino prihvatljivo.

Stoga je prilično apsurdna pomama za lijekom koji ljudima produljuje život pretvarajući ih u biljke. Točnije, bila bi apsurdna da ljudi još upravljaju vlastitim nagonima, da ovaj tihi farmakoterapijski zaokret nije duboko i dalekosežno povezan s interesima industrijâ tzv. zabave, tzv. informacije, kao i svih dobara koja se mogu u golemim količinama, sustavno i dugoročno naplaćivati konzumentu.

Pažljivijem oku nije promakao cijeli niz popratnih, nimalo slučajnih pojava. Medijski su prostor zatrpala egzaltirana zagovaranja prava na depresivni *modus vivendi*, usporediva jedino s oduševljenjem kontracepcijskom tabletom. Posvuda su niknula okupljališta u kojima depresivci razmjenjuju iskustva po uzoru na bivše alkoholičare, ali odrješito odbijajući i najmanje odstupanje od vlastite osobnosti. Organiziraju brojne mimohode po uzoru na gay-prideove. Ogranak koji su nedavno osnovali pri Međunarodnom paralimpijskom odboru već je članstvom najbrojniji. Terminologija je znatno evoluirala: postalo je vrlo opasno rabiti čak i riječ *stanje*, kamoli *poremećaj*; jedino je prihvatljivo danas govoriti o *depresivnoj profiliranosti*.

Pojedinci prijavljeni zbog nesnošljivosti prema vanjskim manifestacijama di-pi, kako u radnim tako i u obiteljskim sredinama, progonjeni su oštrije nego svojevremeno pedofili.

Depresija u svakodnevnom životu postala je temom brojnih znanstvenih simpozija, a za pučanstvo se organiziraju predavanja poput *Reci ne grižnji savjesti* i *Nasmiješi svoju katatoniju*. Na workshopovima se podučava insomnijska joga i anksio-keramika. Održana su već tri godišnja festivala hipohondrijske poezije. U svakom se bolje opremljenom supermarketu mogu kupiti starter-kitovi za likovno izražavanje suicidalnih. U knjižarama, posebno istaknuta mjesta pripadaju upravo priručnicima kao što su *Makrobiotika za manične*, *Ciklotimija* i *biljke lončanice*, *Ptsp* i *ping-pong*.

U sferi profesionalne umjetnosti, to se pretočilo u veličanje romantičnog potencijala

depresije, odnosno u poplavu odurnog *lirizma anhedonije*: gnjevne mlade ljude, šarmantne kriminalce i nepogrešive forenzičare iz knjiga i filmova su istisnuli posve besprizorni likovi koji život provode razvlačeći vlastitu pljuvačku prstom po parketu.

No Rola tim opažanjima otimaju interesi urgentniji, vlastita vegetativnog sustava: zvukovi ga iz želuca podsjećaju kako još daleko ručak je od pripravljenosti, za početak da perje se neće samo počupati.

To posao je posve nezahtjevan, kad ga se čovjek prihvati kako treba. Zahtijeva gotovo isključivo strpljenja, jer pofurena pera predaju se bez otpora, a nikad im kraja. I to svaki put sneveseli, promatrati kako stvor ti pod prstima kopni. Raskriljena na kuhinjskom stolu, ptičurina doseže metar i pol, a što ostane kad je lišiš opreme za nebeske odiseje? Žalost sâma, koža gadno siva i naježena, mesa jedva za uštipnuti među košćicama.

Kija-kija-kija-kijau-kijau, tako bi trebao glasati se *Larus argentatus cachinnans*, tvrdi domaća grana webenciklopedije. I biti domišljat, veoma inteligentan, služiti se složenim komunikacijskim metodama i udruživati u sofisticirane socijalne strukture. Ovo na stolu, međutim, ne pokazuje ništa od takvih sklonosti, samo sve više golotinje i smrti nametljive. Što bila su krila sad kljasto po stolu mlati, slijepa se glava klatari na kraju prelomljena vrata, iz kljuna jeza zavija.

Promatrano šire od Rolove kuhinje, ipak, galebu sasvim dobro ide. Premda se već doimalo da je otpisan. I dalje na webu nema uvjerljivih objašnjenja zašto ih je ptičja gripa poštedjela, a dokazano je da su upravo galebovi, svojim migracijama sa sjevera na jug i s kontinenta na kontinent, pronijeli H5N1 diljem planete. Izravno ovisna o ljudskim aktivnostima, bolje rečeno njihovim otpadnim proizvodima, galeblija se populacija višestruko uvećala tijekom prošlog stoljeća. A početkom ovoga je upravo eksplodirala, zahvaljujući influenci koja je masakrirala konkurenciju.

S tehničke strane, tu sve je čisto: nositelji virusa nisu nužno obolijevali od ptičje gripe. Simptomi su se javljali tek kada bi, pri prijenosu s vrste na vrstu, genetske adaptacije u virusu razvile patogena svojstva. Tako je H5N1 potpuno zaobišao neke ptičje rodove, drugima donosio smrtnost blisku stopostotnoj, dok je treće uposlio kao poštare; galebovi su se pokazali daleko isplativijim radnicima od labudova i divljih gusaka.

Sporadična pojavljivanja influence u ptica nisu uznemiravala zdravstvene ustanove sve do honkonških pilića i purana koji su 1997. pokrepali uz manje od 48 sati inkubacije, zajedno s

nekoliko ljudi. Javnost je osobito zaokupila spoznaja da je ljudsko tlo plodno za visoko patogene varijacije genotipa Z virusa H5N1, odnosno da će kontakt s inficiranom perad čovjeka u više od 50% slučajeva ubiti.

Jednako je dojmljivo, premda ne i toliko publicirano, bilo otkriće da su kineski peradari, na vladin poticaj, godinama koristili jeftino cjepivo koje je uzgajanim ptičicama spašavalo život premda ih nije sprečavalo da pokupe virus. Reagirajući na protutijela, on je mutirao u bezbroj smjerova, od milja nazvanih „okusima“. Neutralizacija svakoga od njih zahtijevala bi specifičan pripravak, skrojen po mjeri.

Sredinom sljedećeg desetljeća, to je urodilo dobro poznatim milijunskim pokoljem peradi diljem Azije i istočne Europe. Rasprostiranje virusa među vrstama i njegovo teritorijalno širenje time je privremeno zaustavljeno, a farmaceutske su industrije posvetile sve raspoložive pogone održavanju koraka s mutacijama. Ipak, neumorno su se javljale još nezabilježene varijacije, sve otpornije na lijekove, sve smrtonosnije. Bilo je nemoguće akumulirati zalihe cjepiva za slučaj pandemije, jer nitko nije mogao predvidjeti genetsku kombinaciju eventualnog pandemijskog virusa. Neizvjesnost je vladala i po pitanju simptoma koje treba vrebati, jer kod zaraženih ljudi su varirali a katkad čak i izostajali. Neki su bez ikakvih respiratornih smetnji padali u komu i umirali.

U nedostatku boljega, Svjetska zdravstvena organizacija nastojala je stišati strahove, na primjer tvrdnjom da je do kraja 2006. zabilježeno „svega dva ili tri slučaja“ prijenosa virusa s čovjeka na čovjeka. No vodeći svjetski specijalist Robert G. Webster istodobno je upozoravao: „Svijet je na rubu pandemije koja bi mogla pokositi velik dio čovječanstva“, a pojavljivalo se i sve više članaka s naslovima poput Newsweekovog „Projekcije jamče najmanje dva milijuna mrtvih u Sjedinjenim Državama“ ili Reutersovog „Nikakva se zdravstvena mjera ne može nositi ni s blagim oblikom pandemije ptičje gripe“.

Zima 2010, te još više 2011, iščekivale su se u strepnji da će roditi humanizirani H5N1. Vrlo je popularna u to vrijeme bila analogija sa španjolskom gripom, koja je 1918-19. odnijela između pedeset i sto milijuna duša. Smrću je tada rezultiralo oko 10% infekcija; u ovom slučaju, nažalost, pred-pandemijsko ponašanje virusa je obećavalo daleko veću učinkovitost.

Hollywoodu nijedna tema u povijesti nije donijela toliku zaradu. Za razliku od klasičnih filmova katastrofe, utemeljenih ili na potpuno fiktivnim napadima svemirskih osvajača, ili na potpuno stvarnim terorističkim djelima kao što je newyorški 9/ 11/ 2001 i londonski Doomsday 2009, ovi su lovili u vodama perverzne ambivalencije. Redatelji su moguće i

vjerodostojno prodavali pod neizbježno, zapravo već započelo, hiperrealističkom fikcijom pretapajući kataklizmu iz povijesti u aktualnost.

Ljigavi obrazac prepletanja globalne i pojedinačnih drama tu se pokazao senzacionalno plodonosnim. Milijarde gledatelja, s nezapamćenom mazohističkom strašću, hrlile su promatrati pomor svojih obitelji, pustošenja gradskih stanovništava, nestanak cijelih sela; strahovite muke u kojima će umirati, uslijed progresivnog otkazivanja organa, unutrašnjih krvarenja i gušenja u vlastitim tjelesnim tekućinama; kaos nakon raspada javnih službi, međusobna ubijanja zbog hrane, masovna spaljivanja trupala po ulicama; zamiranje sveg života na Malti, Grenlandu, u Polineziji.

Fantastična rentabilnost teme potakla je i najsiromašnije svjetske kinematografije da se bace na snimanje filmova o ptičjoj gripi. Hipnotički učinak na masu lako se postizao i primitivnom tehnologijom, bez ikakvih specijalnih efekata; dostajao je dobro odrađen casting, puno krupnih kadrova mladosti i ljepote u kontrapunktu sa stravično razrovanim tijelima, te pokoja zaklana kokoš.

U Hollywoodu, po prvi se put dogodilo da jedan glumac, dakako Brad Pitt, iste godine bude nominiran za Oscara u tri različita filma, i pritom dobije dva. Za glavnu ulogu u *Labuđem jezeru* zaradio ga je kao doktor Chicago, tragični znanstvenik koji u laboratoriju stvori i u vlastitu tijelu othrani virus koji potom masakrira rodni mu grad i veći dio države Illinois. *Na obalu Mississippija sjeli smo i plakali* donio mu je drugog, za sporednu ulogu običnog građanina koji čudom nadjača pogibelj pomažući oboljelima, no pritom zarazi sve četiri svoje kćeri, u dobi od šest mjeseci do osam godina.

Sve se to ugradilo u način na koji je dočekano sljedeće izdanje virusa, zime 2010. Utoliko više što je njegova inovacija bila sposobnost širenja među pticama stanaricama; njih su rado jele mačke, a mačke su živjele s ljudima. Odluka obvezujuća za sve zemlje svijeta, ponegdje uključujući i smrtne kazne za prekršitelje, donesena je ekspresno, zahvaljujući pritisku Sjedinjenih Država. Objavila ju je predsjednica Paris Hilton u famoznom obraćanju naciji, tom prigodom izgovorivši nesumnjivo jedinu rečenicu po kojoj će je spominjati budući naraštaji: *The cat has to go*.

Nikada u povijesti čovječanstvo nije tako zdušno prionulo uz jedan projekt kao tijekom ta dva mjeseca koliko je trebalo da se mačja populacija zbriše s planete. Svaka je vlada vodila autonomnu motivacijsku kampanju, pod više ili manje nadahnutim nazivima kao što su *Učinimo to nježno* ili *Odana prijateljice, hvala ti i sretan put* ili *Do kraja tjedna 500 eura po*

svakoj glavi! Bolje organizirani gradovi u hipu su kreirali mačja groblja, s kazetnim pretincima prilagodljivim bilo kakvoj fantaziji, u širokom asortimanu mramora i memorijalne galanterije. Također, golem se novac okrenuo oko kućnih grobnica, pa i minijaturnih hramova, jer zločin nad obiteljskim ljubimcem izazvao je snažne potrebe za okajanjem a one su zahtijevale da ih se pokazuje, vidi i odvaguje u tisućama dolara, eura, jena.

Dakako, nije prošlo bez otpora. Prijatelji životinja su demonstrirali, štrajkali glađu, lijegali pred veterinarske furgone, glazbenici su se okupljali u lokalne i međunarodne band-aidove, oporbeni političari svih fela ubirali su lake bodove nazivajući vlastodršce mesarima, Hitlerovim sjemenom, đavoljim pripuzima. Papinska enciklika *Kako se usuđuješ upletati, bijedni stvore?* donijela je Katoličkoj crkvi tračak nade da će se zaustaviti katastrofalno srozavanje vjerodostojnosti te unutrašnje rasulo kojima je urodio pontifikat Benedikta XVI. No nije proteklo ni tjedan dana od njezina objavljivanja kada su paparazzi zatekli onog vatikanskog službenika kako u kontejner iskrcava jezivi sadržaj jedne vreće za brašno.

Ukratko, ljudi su se pobrinuli za mačke, a ptice stanarice same za sebe. Industrijska perad otišla je uz puno manje buke. Ionako su je u supermarketima već bili do nogu potukli sojini surogati obogaćeni genom kokoši, patke, prepelice. Jedino u zaostalim dijelovima planete gdje još su postojale peradarske farme to je uzrokovalo demografske probleme, poglavito u ruralnim područjima Kine.

Kineska gastronomija je i mačku teško prežalila, ali ovdje se radilo o goljoj egzistenciji desetaka milijuna ljudi. Pripitomljena ptica, kasnije držana u tzv. baterijama, individualiziranim žičanim pretincima na kat, od pamtivijeka je bila neizostavna karika lanca koji je kineskog poljoprivrednika kako-tako održavao na životu. Njezino ukidanje dramatično je produbilo *kineski rascjep* koji posljednjih desetljeća toliko fascinira sociologe. S jedne strane, spektakularan tehnološki uzlet gradova: ultramoderni, načičkani gigantskim vertikalama, zapadnjačke uzore su nadmašili i u čudovišnom otuđenju, izrastajući upravo u demonske peradarnike. S druge, metastaziranje industrijskog zagađenja izvan njih, rapidno pretvaranje obradivih površina u pustinju, urbanocentrični egzodus svega što je bilo sposobno uhvatiti priključak s hi-tech svijetom, i naposljetku ovaj krunski, egzekucijski udar na seoske zajednice.

Premda već tada najmoćnije na svijetu te nošeno zamašnjakom nesagledive daljnje ekspanzije, kinesko gospodarstvo nije bilo u stanju apsorbirati enormni migracijski val prema gradovima. Daleko ispod tražene kvalificiranosti, ruralna radna snaga i o njoj ovisne obitelji preplavile su ulice, pretvarajući ih u leglo nasilja, zaraze i umiranja od gladi. Kina se

shizoidno raspolutila, a između dvije strane buknula je strahovita, ubilačka mržnja; beskućnici su poduzimali očajničke akcije, domovi i poslovni prostori pretvoreni su u naoružane utvrde. Nad svima je visjela smrtna opasnost, od otimačke ruke a i zbog progresivne paralize gradskih životnih tokova.

No Rolu je ponestalo perja. Ptica na stolu besramno, opsceno izlaže svoju golotinju, izaziva kukastim kljunom i podrugljivo žutim nogama. Bez oklijevanja, dok još je u radnom zamahu, Rolo grabi sjekiricu i udara po dasci za meso, bam-bambam. Glava mekano aterira na gnijezdo od perja u kanti, potom iznutra zuri prilično nadureno, nožice su je nakitile poput rogovlja.

Sad je na programu ono najgore: treba rasporediti i iščupati taj smrad. Zanimljivo je koliko ga ima u živinčetu, uz tako rudimentaran probavni aparat. Proždrljivac će bilo što progutati, i odmah povratiti ako nije razgradivo; hranjive tvari samo prođu kroz njega. A ipak, kad ga otvoriš, kao da unutra stanuje sve raspadanje ovoga svijeta.

Preostaje spakirati otpad, višestruko ga omotati novinskim papirom i najlonom, da ne bi se kakav pas za vreću zainteresirao, a zatim marljivi susjed krenuo za tragom perja. *Jedino naša je istina opipljiva!* – ističe naslovna stranica u crvenom pravokutniku na vrhu, iznad krupnijih slova *Podnevni list*. Nema što, ekskluzivnost je osigurana, otkako su ostali dnevni listovi odustali od tiskanja i povukli se na internet. Njihovom papirnatom postojanju presudio je *Podnevni*, sa svojim konceptom besplatnosti za čitatelja, odnosno stopostotne sponzoriranosti sadržaja. Teško je reći da mu ovo potonje osigurava istinitost, ali Rolo ga ionako ne donosi kući zbog istine nego zbog galebljih iznutrica.

Sada je već zaista čitava vječnost protekla od zadnje cigarete, pa se s opipljivom istinom vraća kauču. Članak za koji mu zapinje oko zapravo je u proturječju s papirnatim retromarketingom, jer radosno objavljuje da je u zemlji dovršen projekt digitalizacije knjižnica. Metaforički rečeno, i posljednja knjižnična zgrada razgrađena je u bajtove a njezin sadržaj poslan na virtualne internet-police. Gotovo je s brisanjem prašine, s masnim mrljama, mirisom plijesni, bakterijama, s listama čekanja i zakasninama. Zahvaljujući sponzorskim ugovorima koje je Vlada sklopila s vodećim brendovima, bez naknade za broadband impulse, Homer će za nekoliko sekundi stizati i u najzabitije zaselke naših brdskih krajeva, po *Povijest svemira* neće se više pješaćiti kroz blato. Zaživjela je Zemlja Znanja, svekolikog, sveprožimajućeg.

Dobro se Rolo sjeća vremena kada je predstavljen taj projekt, na poticaj Europske unije,

prvih godina i uz financijsku podršku. Još se bolje sjeća dana kada je svoj dio projekta odradila knjižnica čiji je dotad bio djelatnik, a otad tehnološki višak. I nije zaboravio ni statistike besplatnog downloadanja elektronskih knjiga, premda su se pojavile samo jednom.

Autor bloga predstavljao se kao službenik Ministarstva kulture, a skenirani dokumenti zaista su izgledali kao autentični izvještaji za prvo trogodišnje razdoblje. Prema njima, registrirani su korisnici prve digitalne godine „posudili“ prosječnih 34% knjiga više nego posljednje papirnate, no sljedeće godine broj je pao na negativnih 16%, a treće na minus 42%. I nije kristalno jasna samo tendencija, poantirao je nelojalni službenik, nego i njezini razlozi: knjiga koja se nudi za par klikova mišem, koja ne zahtijeva ni ruku da je drži, jednostavno nije poželjna. Šire od toga, tvrdio je dok mrak nije pojeo blog, može se očekivati dramatično duhovno osiromašenje pojedinaca, jer ima li tipičnije ljudske reakcije od gubitka zanimanja za ono što je dostupno u svakom trenu i bez ograničenja? Čemu posezati za znanjem, aktualizirati njegove komadiće, kad ga virtualno u cijelosti posjedujemo, kad naše umrežene memorije znaju sve o svemu?

Nije trebalo dugo čekati. Posvuda već se zamjećuju tragovi oslobađanja uma od napora, averzije prema balastu nekorisnih spoznaja. *Ne znati nefunkcionalno* promiče se kao vid pragmatične inteligencije, sestrinske emotivnoj. S koncepta *neznanja* ne samo da je spala stigma nečega sramotnog; on već zvuči komično oldtimerski. Zavladao je konsenzus da sve informacije neupotrebljive za široku potrošnju, nepovezane sa svakodnevnim potrebama ili životom slavnih osoba, spadaju u geto tzv. stručnosti, odnosno da su namijenjene isključivo razmjeni među profesionalcima, unutar granica pojedinih struka. Rigorozne sankcije, poruga ili izopćenje, čekaju one koji ih naturaju u javni prostor, koji pokušaju zagaditi duhove nečime što nije ugodna, opuštajuća, razonoda, što um opterećuje dulje od ciklusa galeblje probave.

Više je no očigledno da skraćivanje kolektivnog pamćenja uživa potporu državnih struktura. *Pridruženje Europskoj uniji nikada nije bio naš cilj*, samo stanica na putu do cilja; tako je govorio premijer kad je objavljeno razdruženje Unije. Svakome je jasno da se na cilj brže stiže bez zadržavanja na usputnim stanicama, a tko bi za njima žalio kada cilj je blagostanje. On je nesporno dosegnut: u zemlji gotovo da nema domaćinstva bez plazma tvekrana, a psihotropni lijekovi već besprijekorno pokrivaju eventualne dodatne potrebe. Službeni diskurz, pak, već je sljedeće godine postao: *Ludost je i destrukcija očekivati više od ove Vlade, zanemarivati da će lavovski dio naših napora još dugo gutati saniranje štete koju je zemlji nanio taj agresorski, nametnuti nam i nepravedni proces europske integracije.*

I u nekadašnjim članicama, Unija je fantastičnim ubrzanjem otputovala u prošlost. Projekt homogene europske nacije u svijestima je temeljito izbiježen novim: projektom spašavanja nacionalnih integriteta. Nadahnute upravo ptičjom gripom, emancipirane su ga države promicale kao uvećanu presliku pojedinačne borbe s bolešću, protiv najezde stranih tijela. Bez iznimke, raskrinkavanje floskula o protočnosti i stapanju davalo je sjajne rezultate. Francuz, Nijemac, pa i recentniji Europljani, s lakoćom su se odrekli nekontroliranih migracija, jednodušno pristali uz mržnju prema došljacima, masovne deportacije, opasavanje teritorija elektriziranom žicom. Uspješno su potisnuli u zaborav ne samo utopističku platformu koja je prethodila velikom zaokretu, nego i cjelokupnu ljudsku povijest. U svijesti pojedinaca, ona se danas svodi na apstraktan pojam, za koji su manje-više čuli, ali o njemu znaju koliko i o fovizmu, generativnoj lingvistici, tomističkoj skolastici.

Ovaj žalosni dio planete živi u tiranskom apsolutizmu sadašnjosti. Još prije nekoliko godina, gdje su se evocirali pojedini aspekti života u prošlom stoljeću, čak i srednjem vijeku. Danas, posve razumljivo, populaciju se brižno čuva od usporedbi sa svijetom ranijih naraštaja. U medijima je nemoguće naići na bilo što starije od *Krvavog tjedna* u Invernessu, zbivanja koje su zime 2013. sledila Europu a potom se njome proširila poput bljeska te u daleko gore vidu kulminirala događajima nazvanima *Portugalskim proljećem*. Osobitu je zapanjenost izazvala krvožedna strast koju su pokazali Portugalci, unatoč općeprihvaćenim predodžbama o melankoličnosti, lijenosti, genetski prirođenom defetizmu te nacije.

Uzalud su analitičari najavljivali da će situacija postati nepodnošljiva te eksplodirati upravo u malim nacionalnim zajednicama kao što su škotska i portugalska. Uzalud su upozoravali da je takav razvoj neminovan kada je Kina, dvije godine ranije, prognala milijune svojih novopečenih beskućnika preko mongolske granice.

Dalje je bilo poput matematičke formule bez nepoznanica. Svjetskom se hegemonu nitko nije usudio suprotstaviti, a tragikomični vrhunac reakcija na taj zločin protiv čovječnosti bila je protestna nota Sjedinjenih Država, koje su se nakon iranskog debakla naglo zabarikadirale unutar svojih granica, vanjsku politiku vodeći još samo putem emaila. Mongolija, i sama na rubu skapavanja od gladi, djecu ptičje gripe je glatko prosljedila dalje prema zapadu. Preko ruskih stepa, bijednici su stigli u Ukrajinu, dakle do granice Unije. Ionako očajni, Ukrajinci su pred ljudskom plimom deseterostruko masovnije pohrlili preko Eurozida, a uz ekstremno korumpiranu poljsku administraciju lako su dolazili do europske putovnice. Pritisnuti s istoka, Poljaci su potopili pojedina područja Škotske, najprivlačnije im od svih zapadnoeuropskih regija. Gotovo neprekidna kiša, magle, posvuda zagasiti, olovni i

blatnosmeđi tonovi; tu im je bilo kao da se nisu ni maknuli od kuće.

Jedina iznenađujuća karika tog lanca bila je što su Ukrajinci, dočepavši se euromobilnosti, potegnuli sve do atlantske obale. Sklonost novopriključenih nacija da u bogatijem dijelu Europe formiraju punktove, oko njih se nagomilaju i u uspješnijim slučajevima nadbroje lokalni živalj, temeljito je istražena i opisana, kao i važnost mimikrijskog potencijala pri odabiru lokacije. Nije, međutim, zadovoljavajuće objašnjeno zašto su se plavokosi, mliječnoružičasti krumpirogojitelji zavukli među arapoidne pomorce i pastire. Sigurno je jedino da kontrast je pomogao dvjema zajednicama, autohtonoj i došljačkoj, da oslobode svoje stoljećima potiskivane ubilačke žudnje, da se stanu međusobno razdirati s neviđenim divljaštvom.

Inverness, naprotiv, bio je logično žarište. U vrijeme poljskog pristupanja Uniji, slovio je kao najbrže rastući europski grad, zahvaljujući mladim hi-tech industrijama kao što je proizvodnja dijagnostičkih uređaja za dijabetičare, a lokalna turistička brošura isticala ga je kao *jedno od najslikovitijih i za život najugodnijih mjesta u Velikoj Britaniji, pače na svijetu*; Poljaci su zagrizli.

Imao je Inverness čime potkrijepiti svoj prestižni imidž: pretpostavkom da je piktski kralj Brude stolovao na obližnjem Craig Phadrigu (168 m); jedinom sjednicom Britanske vlade ikada održanom izvan Londona (7. rujna 1921.); svojim sajmovima starih zanata, spomenimo samo Leth-gheamradh; najuglednijim svjetskim natjecanjem solo-gajdaša te odjevnim predmetom koji gajdaši diljem planete nose za kišna vremena, glasoviti inverneški plašt. I dakako, nezaobilaznom Nessie koja će se prije ili kasnije ukazati u obližnjem jezeru.

Još je značajnije za privlačnost Invernessa zacijelo bilo vizionarstvo lokalnih vlasti, nadahnuto kraljičinom odlukom da „prijestolnici Highlandsa“, godine 2000, dodijeli status grada. Dotad, to je bio džepić urbanosti usred polja vrištine i brdskog kamenjara, s još samo pokojom ovcom odatle do sjevernog pola. A tada su gradski oci ne samo poklonili tisuće četvornih metara zemljišta poduzetnicima nego i subvencionirali stanarinu svakome doseljeniku.

Poljaci su tako dobro shvatili poziv da se desetak godina kasnije u parlamentu inverneške regije čula ona povijesna izjava, *Da mogu birati između njih i kolere, ne bih ni sekunde oklijevao*. Sljedeće godine, taj je glas naroda doživio svoja uprizorenja na terenu: prepade benzinom i bakljama, graviranje keltskih motiva po otetima, leteće ekipe sadista koji su navraćali na „ponoćne čajeve“, organizirano silovanje po školama i vrtićima, „poljske

lampione“ na drvoredima uz Ness, intervenciju oklopnih jedinica, napalm iz zraka, raketiranje pojedinih stambenih blokova, itd.

U međuvremenu, daleko iznad svega toga, galebovi su mirno raznosili svoju interkontinentalnu poštu. Kako se virus u njih nije oglašavao simptomima bolesti, pukim je slučajem otkriveno da su ga ugostile neke galeblike vrste, naročito kratkorepi otimač (*Stercorarius parasiticus*), te osobito brojni *Larus cachinnans barabensis*, popularni baraba. No tek što ih je ljudska zajednica proglasila svojom sljedećom metom, galebovi su se izvukli zahvaljujući tropskoj zimi 2014, kada se temperatura u kontinentalnim pojasima dizala i do 32 stupnja; u takvim uvjetima, H5N1 nije mogao preživjeti.

Premda su se istodobno multiplicirale razne druge bolesti, alergijske, kardiovaskularne, neurološke, čovječanstvo je odahnulo: demon ptičje gripe je otpuhnut, barem privremeno, dok ga nešto ne prizove natrag. U medicinskom smislu, bila je to velika godina, jer je upravo te jeseni pronađeno cjepivo protiv danas već prilično zaboravljenog AIDSa, čiji bi spomen većinu ispitanika asocirao nadasve na *Noć dugih štapova*, onu u kojoj su milijuni homoseksualaca proslavili objavljivanje radosne farmaceutske vijesti na gradskim trgovima, općeći bez prezervativa. Među galebovima otada nije zabilježen ni jedan zaražen influencom. Štoviše, cijeli je rod proglašen životinjom od posebne globalne skrbi.

Zašto je od svega toga profitirao, iz svih pokolja među vrstama i unutar njih izašao kao apsolutni pobjednik, upravo taj nekarakterni, nasrtljivi, kleptoparazitski svežder koji se ne srami ni kanibalizma? Iz Rolova laičkog, neobavezujućeg položaja, lako je iščitavati ironičnost povijesti, pa i nabacivati se pararacionalnim objašnjenjima, na primjer da je galeba virus nagradio za dobro obavljeni zadatak. Ali to bi ovom posljednjem pripisalo inteligenciju, moguće sotonsko podrijetlo; a kakve li ekstravagancije, vjerovati u nešto nadređeno zbivanjima na planeti, u bilo kakav čimbenik njihove organiziranosti i svrhovitosti.

Treba ipak priznati da je ptičja gripa zemljanima baštinila i nešto pozitivno: konačno ih je nagnala da iz kuća ne izlaze bez nekog vida respiratorne zaštite. Premda je kvaliteta zraka u većini gradova i ranije bila dovoljan razlog za nošenje barem improviziranih prekrivala za usta i nos, u ranoj fazi pandemijske fame čulo se dosta poruge na račun onih koji su se u javnim prostorima pojavljivali glave oklopljene maskom. No kada su govorkanja prerasla u sveprisutnu paniku, nikoga više nije trebalo uvjeravati. Maske ne samo da su postale neizostavni accessoire, kojem modno-dizajnerska industrija posvećuje i specijalizirane revije; danas ih se više uopće ne povezuje s virusom H5N1.

S druge strane, u kolektivnoj je svijesti preživio virus iracionalnog straha; ogromna većina ljudi danas ne bi ni u krajnjoj nuždi pojela galeba. Utoliko je lakše steći povjerenje ptica koje kunjaju duž riječne šetnice. Ne pokazuju da im ubilačko sunce imalo smeta, bit će da štiti ih perje. Ovu, ovako razgaćenu, treba natrljati maslacem zbog onoga što će joj učiniti pećnica. I još samo nasoliti, a zatim, ako ne ponestane cigareta, dobrih dva sata baš nikakva razloga neće biti za ustajanje s kauča.

I u tom omiljenom položaju, zapravo jedinom što je tijelu još prihvatljivo, jedinom koji ne pokreće plimu žuči i kletvi već ga ostavlja u spokoju vlastita blata, u tom položaju Rolo ponovno putuje natrag. U vrijeme odmah nakon stipendije, kada se jednim korakom našao spektakularno daleko od akademskih aspiracija.

BILJEŠKE

[1] *Panaceja*. U slučaju ovog pojma ogleda se strahovita djelotvornost mehanizama zaborava. Iz kolektivne svijesti danas je već gotovo posve nestalo sjećanje na podsmijeh koji je krajem dvadesetog stoljeća izazivalo Paracelzusovo ime, kada su ga počele zazivati homeopatske medicine, nadahnute njegovom potragom za *arcanumom* – lijekom protiv svih bolesti. Premda je službena medicina u početku ismijavala njihov iracionalizam i okultizam, odnosno odbacivanje znanstvene analitike u korist panteističke mistike, masovni odljev pacijenata urodio je zaokretom u institucijskom stavu i diskurzu. Privlačnost New age-paradigme nije se zasnivala na konkretnim postignućima; terapijski učinak alternativnih metoda uglavnom se svodio na utješne riječi, npr. da nije potrebno tražiti ni liječiti uzroke pojedinačnih oboljenja, jer u sveopćoj ulančanosti ona su samo lokalni odrazi poremećaja u makrokozmosu. Ipak, pod pritiskom javnosti (i uz više no snažan poticaj farmaceutske industrije), sve više medicinskih znanstvenika je (barem u njihovim izjavama za medije) usavršavanje partikularnih palijativnih sredstava zamjenjivalo traganjem za integralnim rješenjem. I tako je koncept *panaceje* potiho stekao vjerodostojnost, štoviše zahvaljujući znanstvenim krivotvorinama i montiranim simpozijima uzdigao se na razinu svjetla na horizontu.

[2] Eksperiment koji je financirala Svjetska zdravstvena organizacija, izveden uz tajni pristanak nekoliko vlada a kasnije publiciran, potvrdio je statističku zanemarivost

mogućnosti da se tekst naslovljen *uputa za upotrebu* probije do korisnikove svijesti. Na tržište je plasiran rejuvenator *Agegon*, koji je jamčio neutralizaciju kromotropa G, netom otkrivenog uzročnika sinapsoskleroze, dakako nepostojeće. Kako navode Yokonamura i Hassissi (2016: 127-149), komercijalni je rezultat dvjesto sedamdeset četiri tisuće puta premašio sredstva uložena u promotivnu akciju, a sve do njezina prekida trajala je i potražnja za tim kuglicama od čiste celuloze, unatoč priloženom upozorenju da su pri testiranju u osamdeset osam posto slučajeva utvrđene nuspojave poput izljeva krvi u mozak, sljepila ili ireverzibilne kome.

V.

Vrata se otvaraju i kroz procjep prodire studen, reska i vlažna, kostima sijeva jeza. Na pragu se ipak ukazuje poznati lik.

- Bah, ledara za popizdit. Jel stigo bijeli?

Ne čekajući odgovor, Prc produžuje prema kuhinji.

- Govedo, jebote toranj, kak moš žderat te ribice u zoru?

- Oš mi ti dat sira s vrhnjem? Gle, zapišal si je hlače do koljena.

- Ima umene sira - nudi Tarzan iz mraka, vjerojatno s poda iza fotelje. - A bit će i vrhnja kad ga pomuzem.

- Kurac zora - dodaje Govedo - skoro je osam. A koja kmica. Jebem ti Božić, da ti jebem.

Tufff, dopire izvana, zidovi se lagano tresu, odjek se polako sliježe do potpune tišine.

Prekida je tuckanje u kuhinji. Potom, kao da je opaska tek sad doputovala do Prca:

- Da, jebote juha, kak i ne bi. Dovde su mi se jaja popela. Taman sam spustil hlače kad mi je neš zašuškalo iza leđa. Taj čas sam se videl skvrčenog u blatu, z gaćama na gležnjevima. Kad je iz grmlja šišnula srna, i za njom jedan mladi, kak se to veli, srnac.

- Da si mrknio makar mladog - spekulira Tarzan.

- I kaj s njim? - upliće se Govedo. - Da zapališ vatru, nađe na karti i točnu adresu i sobu u kući. U oko te pogodi. Halo, daj se ti malo skuliraj s tim sauganjem. Nije ovo zlatna ribica donesla.

- Ma da ne bi na to trošil metke. Imaju važnijeg posla, Čedine ćelenke se nasvrdati.

- Moš mislit. Sto dvaeset svakome!? To ode u par rafala! Ak krenu, bolje mi je da ih čuvam za sebe.

- Kad sam se ja javil, nije se moglo dobit ni tolko. Čekali smo da se preda nekakva kasarna. Mene su od toga dopale škare za rezanje žice. Frend je dobil proturadijacijske rukavice. Al sad nam stiže pomoć sa svih strana. Mađari i Austrijanci nam lifraju oružje. Čul sam da je

došla i čitava satnija švapskih dragovoljaca, već se bore negde kod

Prasak, ovaj put sasvim blizu. Drmanje, pa pljusak razbijenih crijepova.

- Naši su ih sjebali s razgovorima prek radija – dodaje Prc. – Misle da nas je tu na stotine, zato se ne usude prismrdit.

- Aha, a ne pucamo zato da ne probudimo tratinčice.

- Ma neće pičkice kroz mine, to je.

- Ja sam čul da imaju karte. Rekli im lokalni točne položaje, oni kaj su malo kasnije zapalili, i sad su im vodiči.

- Još bolje, došlo bu ih više do nišana. Samo kad bi se već jedanput odlučili, čekanje me triput više ubija. Kolko smo već tu? Šesnajst?

- Trinasjt. Ja brijem da se prikupljaju, da ne budu napali dok ih nije, ono, deset na jednoga. Krle, kolko će još ovak, kaj ti misliš?

- Ništa – kaže Rolo.

- Zaklo nam Krležu žulj – utvrđuje Tarzan. – Buba nožica, Krki? A govance, jel još navraćalo? Jel još teče, teče slap?

- Daj ga ne žderi – kaže Govedo – Videl bi ja tebe s takvim čizmama. Na, ova je tri broja manja!

- Trebal bi i ja svoje koji put skinut – kaže Prc. – Zaboravil sam kak mi noge izgledaju. Jebome jogurt ak nisu čarape u njih zarasle. Bez šmirgl papira ne budu išle dole.

- Ja sam skinul rukavicu na par sekundi. Ma samo kaj sam ju odložil, unutra se zavukel miš. I njih ovo puca u mozak. Nabil se u jedan prst i ne da se van. Moral sam ga najprije z nogom spljeskat.

Tufff, dopire iz nešto veće udaljenosti.

- Jebem ih u usta krvava, ovo je gore nego da pljušte. Čupa živac po živac. Da je bilo kakve akcije. Ja bi u nekakvu diverziju. Malo im proroštiljat po pozadini. Obić po kućama.

- Išla su tako dvoj'ca iz osamesprve na svoju ruku. Pa su ovi zvali njihov stožer na motorolu,

nek ih dođu pok'pit. Jer da su se malo poigrali s njima i više ih ne znaju sastavit.

- Ali vele za osamdesetprvu da su sami zrokali one dečke kaj su ostali na drugoj obali. Poslali ih prek mosta i zaboravili reći tipu na protuavionskom. I nikom niš. Ni jedne jebene smjene.

- Jebeš ga. No risk, no fun. Ak ti se dogodi, nije da neš mijenja na stvari s koje strane je došlo.

Baaaam, odjekuje puno dublje.

- Evo, tenkovska. Ta bi nam prošla kroz kuhinju i boravak i na drugu stranu van.

- Ma pun mi te je kurac. Nemoš malo štitit?! Idem gore, bacit oko.

Vani se razdanjuje. Svjetlo buši rupice na roletama i postupno potapa sobu. Na niskom stoliću posred nje pepeljara, čisto dekorativna otkako joj je iskorišten sav kapacitet, kraj nje limenke piva. Neke su, kroz rupu na otvaraču, ovješene o grane zimzelenog drvca u kutu. Ukrašavaju ga također fotografije ženskih tijela izrezane iz specijaliziranih časopisa, i prezervativi; napuhani, sa završetkom u obliku bradavice, neki već omlohavjeli. Pod drvom je Tarzan, izvaljen preko jastuka iščupanih iz dviju fotelja. Nožem na sklapanje nešto gravira u regal. Govedo se vratio na kauč. Ispružen na leđima, do nosa se umotao u vreću za spavanje. Ruke ne izvlači ni zbog cigarete; uposlio ih je duboko unutra, vreća se ritmički nadima. Pepeo povremeno otresa trzajem usana koji već je izvježbao do savršenstva, sve pada mimo lica.

- Jebote, samo da ovo prođe. Kako ću nadoknadit svaku sekundu koju tu potrošim! Trostruko!

- Da, kako? - pita Rolo.

- Najprije, razbit ću se ko majka. Tak da se tri dana ne dignem iz besvjesti. Onda, dobro ću se naspavat. Trebalo bu mi tjedan, dva da dođem k sebi. Onda... Bar mjesec dana neću za niš čut. Nikakve novine, telka, nek se jebu. Van samo po cigaretice i do videoteke. Pa bu polako došlo proljeće, vrijeme za s nečim konkretnim se zanimat. Posadil bi gras. Al ono, za ozbiljnjaka. Ima moja stara jedan komad zemlje na super položaju, busom se dođe blizu a ne vidi se s ceste. A kad dođe lova uložil bum ju u drugi nekakav biznis, recimo opremu za piratiranje cedeja. Ali prije bum se naputoval. Išel bum na sama opičena mjesta, tipa Island, Mongolija. Peru. Jebote, tam kak hodaš tak bereš i žvačeš.

Pogled mu se zaustavlja na stepenicama koje vode na kat, pa dobacuje:

- I, jel ima šta?

Pokazuju se najprije čizme, sporo i razmetljivo, svakim korakom svjedočeći koliko je Prc na njih ponosan, zapravo na njihovu oznaku britanskog Kraljevskog Zrakoplovstva. Nije mala pogibelj bila ukrasti ih iz pošiljke za stožerne časnike, ali isplatilo se; iz njih je iznikla njegova nova osobnost, po uzoru na kraljevsku nebesku nepromoćivost. Teško da ga za starom osobnošću mori nostalgija, da ga je imalo zaokupljala prije rata. Ovo je njegova zlatna prilika da nešto postane, i to nešto dostojanstveno, o čemu će učiti djeca u osnovnim školama. Voli Prc i ostatak uniforme; maskirna je, s prišivenom njemačkom zastavicom, a ne treba napominjati kakvu silu ona zastupa. Dopunjava je maskirna baseball-kapa, američka, podmaćena značicom u obliku slova U. Najviše ipak voli povjereni mu komad naoružanja, rumunjskog podrijetla. Rado ga gladi, izvana i iznutra, maže pomadama, u krilu drži kao djetesce, uz grudi ga prisloni dok spava. I prije prave prigode da ga upotrijebi sav mu se stavio u službu, s ništa manje entuzijazma od roditelja koji iščekuje prve korake svojega zlata.

- Tct. Kurčeva magluština. Jedva se kuća prek ceste vidi. Tu smo ko pokopani. Jebote zid, da se hoće koji od njih pokazat. Tolko da znam da su zbilja negde iza te magle. Makar jedan, evo me rista, nisam u tvojoj glavi. Nek su stoka smrdljiva, ali nekakva kolegijalnost, ono, malo ferpleja, toga bi moralo biti. Kad već imaju sve te granate, bar da vidim ko ih šalje, da nemam posla s fantomima.

- Bez brige, ove rupe od gelera su skroz stvarne.

- Ma je, u jednu ruku imaš prav. A opet, mogel sam i tebe izmislit skupa sa svim tim. Kuiš, ovakav kakvog te gledam, možda i ti postojiš samo u mojoj brijačini. U nekakvom sljepom crjevu mozga, tak mračnom da ne znam van, samo se koprcam u tome. Moš mi sad odgovorit kaj god hoćeš, i to je možda iz mogeg mozga izašlo.

Traaas. Ovaj put tako blizu da Prc je zateturao i zgrabio dovratak.

- Ovo je izišlo iz moje guz'ce - kaže Tarzan.

- Odi im malo mahat gore s prozora, pa budu ti razbistrili tu dilemu - kaže Govedo.

- I kad najebem, kak da znam da nisam samoga sebe upucal, samo da se uvjerim da je metak pravi? Jer ak je sve to moj trip, mogu si bilo kaj podvalit pod pravo.

- Ma čekaj malo. Ak si sve izmislio, onda nema ni metka.

- Kuiš, tvoj problem je kaj gledaš tak usko. Ko da ne postoji niš osim onoga kaj ti je pred nosom. Tebi je tu kraj svijeta. Zato ti u mozak ne stane da čitav taj svijet i tebe i mene neko drži u ruci, ko u kutiji. A on je opet u jednoj drugoj, većoj kutiji, koju isto neko drži, i tak dalje. I jasno da iz toga nemreš van.

- Ma moj problem je kaj ne znam zakaj točno sam tu. Da se selo dalo obraniti, ne bi domaći odavno zdimili. A kak ga mi branimo, možemo se slobodno pokupiti. Nema šanse da ovi osjete razliku.

- Pa čul si šefa, da je brigada za pojačanje popunjena, samo čekaju znak odozgora.

- Je, samo taj gore čeka da znak stigne iz veće kutije, a tam su svi na dopustu, na neodređeno.

Dvije eksplozije, gotovo stopljene, potom još jedna, sa suprotne strane.

- Pitajte mene zaš smo tu - poziva Tarzan.

- Rekla ti je vjeverica?

- Nije niko *meni* reko, al sam čuo šta je šefu govorio jedan Gnjida, dok smo bili u Lepoglavi. Taj je bio neki gadan igrač prije bukse, šef je za njega neš radio s autima i dopom, dok ga nije otkucio u zamjenu za oslobađanje ili šta ja znam. Poslije su ipak dovezli i šefa, god'nu iza mene, i ovaj ga je tio rastrgat i viko je čekaj samo smrade, krvi ću ti se napiti. I onda je došlo da će nas sve pustiti ako smo drag'voljci, i jasno da smo svi bili, a Gnjida se samo cereko, govor'lo se da ima nekoga jako visoko u vojsci. I stvarno je posto brigadir. A šef je posto naš šef.

Tufff, tufff, sad to već postaje nalik prvim kapima nekoga čudovišnog pljuska, sve gušćim.

- Da, i onda?

- E pa sjeti se kako je šef izgledao kad nam je došo raspored, a i kako je gledao ustranu dok je govorio to o pojačanju. Pa zbroji.

- Ma odi u kurac. Zbog njega da bi sjebali cjelu satniju?!

Tutnjava sad je masivna, goropadna, tu i tamo je propara zvižduk, pa suhi tresak. Tlo ne

prestaje podrhtavati.

- Nemamo mi tu više kaj tražit.
- Ma da. Konačno da se neš događa.
- Treba se povuć do stož'ra dok još možemo.
- Samo vi dajte. Šupčine!

I tada bljesak, prasak poput groma izniklog iz zemlje, posred Rolove utrobe, vrući val na grudima, leđa pribijena uza zid, kotrljanje namještaja, vatromet staklenih krhotina, iverja, žbuke, limenki, slapovi stakla iz regala, metež udova pod stolom, tijela zbijena, pripijena uz tlo, satrta srditim bubnjanjem i zujanjem. Malo-pomalo ipak se raspetljivaju, jednog po jednog razaznaje Rolo svu trojicu, kako se otresaju, razgledavaju, opipavaju, hoće im nešto reći ali ne čuje si glas od zujanja u glavi, odlučuje još malo ostati na podu, dobro mu je ovako, jedan se nadnosi nad njega, mršti se, zove druge, sad su sve tri glave nad njim, komično prevelike, kvrgave, s telećim očima, pita se neće li ga jedna od njih obliznuti, grlo mu je puno nečega ljepljivog ali sluh se vraća.

- U, jebote.
- Kaj s ovim?
- Kaša, jebote.
- Vi to nosite ak hoćete, ja gibam.

A onda mrak.

VI.

Dok se mrak razmiče, budi se i Mašina hitnja da započne dan, da zagriže posred svijeta, njime napuni cijelo tijelo, glad se već raspalila i krv uskomešala od brujanja što dopire kroz prozor.

Na prozoru Maša je jednim skokom, siječanjско jutro kupa se u zlatu, sunce se spustilo sasvim blizu, poput svemirskog plovila usidrenog nad trgom, i toliki mir, takvu dobrohotnost prosipa da ljudi su stali, očarani, propinju vratove kako bi licem što više te blagosti dohvatili, neki čak pružaju ruke ne bi li ga pogladili.

Ili je sedmi, deveti, sedamnaesti u nizu kišnih rujanskih dana, preko stakla plaze alge, dolje se kovitlaju blatne bujice, otplavljujući zaostatke kopnenog života, već se razmočio i pojam suhosti, a u plućima je uzbuđenje jer su se uspješno preobrazila u škrge i spremaju se zaroniti, jer to potvrđuje pripadnost pobjedničkom soju, onima koji ne cmolje nad jajem razbijenim za kajganu, koji idu dalje no matter what.

Ili se o vremenu nema što reći, dan je od onih neutralnih, samozatajnih da ne kažeš beskarakternih, odavde sve izgleda prekomjerno švicarski, pitomo, pospremljeno u pretince, ne nazire se ni natruha psihoze ni perverzije, nijedan pas ne sere izvan podmetnute lopatice, no ionako od svega što se prostire pod prozorom vidiš jedino odraze vlastitog ushićenja.

Maša ushićenje ne mora dalekozorom tražiti, ono stanuje tu, u svakom komadu namještaja, u vešmašini, u artiklima kojima je hrani, radujući se onom što će im se unutra dogoditi, krila joj rastu od svježine, od miomirisa koje razvlači po sušilu, pjeva lončiću u kojem kuha kavu, svojoj zaljubljenosti u njega, postojanoj otkako ga je nevinog ugledala u samoposluzi, a zatim je na štednjaku postao samo njezinim.

Samo njezina je i žličica za kavu, i talog te kave, ako baš hoće držat će ga u lončiću dok ne rodi banane, i pločica s imenom na vratima, i telefonski broj, i odluka hoće li se odazvati na zvonjavu, ili aparatu prezrivo pogledom održati lekciju, kakva prepotencija, ako je mislio da će na njegovu zapovijed, na bilo čiju, makar ruku pomaknuti.

Stan je također njezin, što god o tome kažu gruntovnice, nek se poslije s njim u grob zakopa tko se na to pali, sad ona plaća najamninu i režije, svojim novcem, da mama, zarađenim, početkom svakog mjeseca na računu osvane još tih brojaka, sad je prebrojivo koliko vrijedi,

ne mora moljakati za mrvicu majčinskog ponosa, bilo čega osim omalovažavanja, ovo nije poklon, kako je mama zvala stipendiju, ovaj novac porađaju konkretni, jednako odbrojeni radni sati.

Naravno, imala bi mama potrebu to poklopiti svojim briljantnim komentarom, na temu kakav je to rad, koliko se oznoje znanstveni pripravnici, cijela nazovi istraživačka klika, i odmah bi skliznula u neisrcpne vode vlastitog mukotrplja, grcanja u vrtlozima znoja isprolijanog, ni slovom se ne bi osvrnula na put koji kćer joj je prošla u godinu dana preskačući sve oko sebe, na nevjericu, da ne kaže otvorena usta, s kojima su ocjenjivali njezine radove, na ono što joj se sad obećava, što je već dohvatila, mogla bi još nabrajati, a i koješta joj na nos nabiti kad bi imala želuca za protunapad, kad bi si dala time dan otrovati, kad ne bi znala bolje nego se s njom ovako obračunavati.

Da isplahne mozak, pali radio u kuhinji, zatim i televizor u sobi, položaje pozdrava suncu izvodi uz pop-paradu, zobene pahuljice jede pred jutarnjim vijestima, na zahodskoj školjci izgovara, koncentrirajući se na artikulacijske točke svakog sloga, *Mahune su još prilično tvrde premda se već dugo kuhaju*, zatim *Da je naša kvočka dulje sjedila na jajima pilići ne bi bili tako boležljivi*, itd.

Ispisala je i naučila napamet stotinu takvih rečenica, dopusnih, pogodbenih, posljedičnih, pa ih ponavlja u svakom trenutku praznog hoda, u liftovima, pred fotokopirnim aparatom, vrti ih u glavi, silno je važno ovladati jezikom, u džepu imati sve finese i smicalice, ne pružiti im ni najmanju priliku da ti se rugaju, naročito kad jedva čekaju da se popikneš, ne bi li to kao flaster priljepili preko svojih kompleksa inferiornosti, time se utješili što ti u struci gledaju u leđa, mora to gadno peći kad je u pitanju žena, štoviše strankinja, nanjuše li takvoj slabost u nju će se kao morski psi zariti.

Osjetila je to još na studiju, otpratila kako se pokroviteljska simpatija preobražava u zavist, oblijetali su je s poluironičnim divljenjem, najednom gledali samo gdje da joj ga zabiju, u radnoj sredini to je samo još opipljivije, tu je for real, tuđe utapanje tu je prvorazredni spektakl, ne preživi se ako nisi amfibija, nasmiješena i umiljata a opremljena za plivanje među krvolocima.

Ali to je ujedno kao u čistom adrenalinu plivati, tjera te neprestano prema gore, u full speed i multitasking, nabrijava ti performanse, a nije se teško voljeti tako oklopljenu, bez ijedne pukotine, tu predatorsku, androidnu verziju sebe, nimalo ne boli biti control-freak, taj pojam su izmislili za utjehu hendikepiranoj većini, tko bi poželio s toga se skinuti.

A ima ih i previše koji ne skidaju s nje vlažne poglede, svoje obožavanje po njoj sline, ne skrivaju da bi boga svojeg prodali za pet minuta njezina mesa, valjda u nadi da joj to laska, da će je tom vrstom iskrenosti ganuti, time poskidati sedam kora sa srca njezine tajne, rastvoriti čarobna vrata, pribaviti propusnicu za jednokratni posjet špilji s blagom.

Nekima, naprotiv, ambicije su dugoročne i strategije sofisticirane, pa ne pikiraju prečicama nego se prema plijenu šuljaju, zvjerčicu centimetar po centimetar mame, dobacuju joj kolačiće s afrodizijačkim nadjevom, najbisernije proizvode svojega draguljarskog uma, ne propuštajući priliku, kao što drugi čine s vjetrovima, da spuste jednu od tih besmrtnih seksualnih aluzija kojih se ne bi sramio nijedan pubertetlija.

Pa onda taj što joj bez trunke srama, pred očima cijelog Instituta, donosi cvijeće i čokoladne bombone, premda je po zidovima u uredu povješao suprugu i dvije kćeri, Mašine vršnjakinje, a njezine zgađene poglede tumači kao potvrdu da joj je zakapario dušu, kao poticaj da tako nastavi sve do dana kada će mu se isporučiti cijela, neka joj već počne u svojoj ergeli uređivati zasebnu štalicu.

A ima ih i diskretnih, koji svoje usluge reklamiraju onako usput, rutinskim, već automatskim znakovima objavljuju da su na raspolaganju, u hodu stotine udica oko sebe rasipaju, u čemu nema ničeg uvredljivog, a ni osobnog, oni spolne transakcije nesvjesno ugovaraju i s kvakama dok otvaraju vrata, i nema sumnje da ih statistika nagrađuje, premda su Maši seksipilni koliko i statističke tablice.

Čak i njezin mentor, dobrodušna žaba ubrojiva među muškarce samo zbog nedostatka aseksualnih kategorija, sav se zajapuri kad sjednu za isti stol, ako im se pred monitorom koljena tragedijom dotaknu počne lamatati ručicama i izgovarati besmislice, očajnički traži nešto duhovito, šarmantno, a njoj je od nadmoći samo nelagodno, krivnju osjeća što je razlogom njegova poniženja, doduše ograničenu krivnju, nadasve je iritira što joj to zatrpava glavu, otkida dragocjeno vrijeme, pa dok se stari ne pribere vrti svoje rečenice, *Koliko god je susjedov sin ponavljao svoje ime, njegova papiga nije ga progovorila*, itd.

Dok se oblači, televizor pripovijeda o ugroženim ptičjim vrstama, jebe joj se za ugrožene ptičje vrste ali i u tome se nađe zanimljive sintakse, izraza koje vrijedi zapamtiti, za razliku od ovih pisama koje joj šalje njezin bivši, brzopleto mu se pohvalila novom adresom i sad plaća, svakog ponedjeljka jedno izvadi iz sandučića, i u njemu ništa ne isplaćuje trud uloženi u otvaranje.

Njemu je žao, strahovito mu je žao, neumorno i sve originalnije žali, papir bi se rastopio kad bi znao upiti njegovo žaljenje, zbog svega što je učinio pogrešno, što bi sad učinio posve ispravno, što će učiniti čim dočeka priliku, već je za njih dvoje popločio put u ispravnost, samo neka se ona vrati kući, on je čista srca čeka, sve je oprostio svojoj Lassie, ili možda sebi, teška je to dilema, tko je više oprostila zaslužio raznim sranjima, tko je krivlji i tko bi trebao više žaliti, no kanta za smeće će je zacijelo razriješiti.

Da temeljitije pogleda po stanu, pola bi ga u kanti završilo, većina tih ukrasnih pizdarijskih, visuljaka i samostojećih figura, mirišljavih svijeća i sapuna, bivših ruža i crvljivih adventskih vjenčića, paprati i papričica koje skapavaju po prozorskim daskama, bižuterije koju je dovukla da sebe ukrasi, ogrlica, naušnica, prstenja, broševa, osobito su tjeskoban prizor marama i šalovi, gdje god ih je odložila, među kutije tjestenine i riže na hladnjaku, u tko zna kad započetu knjigu, na pod, leže kao da su kolabirali, nitko im ne priskače u pomoć, srećom rijetko se probijaju do svijesti, nosila ih je jednom ako i toliko, svi su ti artikli kupljeni vrlo povoljno i točno tako izgledaju, novčićem zaostalim u džepu, koji je potrošila iz obijesti, samo da ga ne vrati kući, ni trena se ne premišljajući, iz inata, da mama, likujući nad onime što bi ti rekla o takvom ponašanju, kad bi te netko pitao.

Još više od Mašine financijske politike, maminu rječitost razigrala bi njezina metodologija domaćinstva, smeće u vrećama poslaganim kraj kuhinjske kante, u iščekivanju da ih povoljan vjetar otpuhne prema kontejneru, čaše i šalice koje pupaju po kutevima, većinom jedva taknutog sadržaja, dok se ne proliju ako ih ne zatrpaju gnijezda prašine, knjige i časopisi, odjeća, ova posljednja je prekinula svaki kontakt s ormarom, po stolicama se spontano organizira u čiste i prljave hrpe, provizorne, prije ili kasnije to završi međusobnim stapanjem, toaletnog papira kronično nema, ili je u pitanju zubna pasta, nikako da zapamti, u kupovini se uvijek zbuni i ispadne da je ipak bilo ono drugo, s hranom je slično, delicije koju kupi za sutradan sjeti se kad nagnjuje, nikako da kompletira elemente za jedan normalan obrok, nakupila je tijesta svih zamislivih oblika ali već danima nema ni zrno soli, jebi ga negdje ipak mora puštati.

A mama neka to zove svinjcem koliko hoće, nije istina da zato Maša nijednog ne dovede k sebi, samo se o kontroli radi, o sigurnosti da će u bilo kojem trenu moći stvar isključiti, u sekundi se iščupati, zato na seks pristaje samo u njihovim stanovima, eventualno u autu, nekih večeri nije podnošljivo više od toga, nema živaca za razgledavanje interijera, ili se njegov smisao za humor, muževnost, sportski duh, poslovna postignuća, ne daju otrpjeti dulje no što je potrebno da joj zguli odjeću, da joj ga nabije u usta, i još se nije stigao ni

pokopčati a ona je već vani, to je ono ključno, izbjeći one gnusne trenutke poslije, kad je obuzme gađenje prema dahtavom, ljepljivom, usmrđenom mesu, kad postane nezamislivo doticati ga, kamoli kraj njega dočekati jutro, bitno je ne morati to objašnjavati, nestati prije no što počnu pitanja, izmaći očima koje prosuđuju, zato izlazi isključivo sama, otkako je jedna izrazila zgražanje nad njezinim izborom, kao da je njoj do biranja, kao da izbor tu može nešto promijeniti, zapravo dobar je onaj koji će cijeli happening svesti na elementarno, ubrzati njezin put do vrata.

Još jedan brzometni pogled u zrcalo i spremna je kroz svoja se vrata otisnuti, s užitkom ih treska za sobom, njezina su.

VII.

Vrata se otvaraju i kroz procjep, poput periskopa, proviruje ruka: ženska, sa stiliziranom tarantulom na srednjem prstu i noktima na korak od nadrealno dugačkih. Zatim i lice. Usne se trude izgledati prijekorno ali oči odašilju nešto poput *Ah, vraže jedan*. Kix preko volje protestira, reda radi.

- Prstići bi se od kucanja porazbijali?
- A radili smo nešto jako intimno?
- Ti i ja? Bože sačuvaj, srce. Tu smo da služimo narodu.
- Šef me već prilično prca zbog tog govora.
- Pa nadam se da užitak nije samo njegov. I nije govor nego obraćanje diplomatskom zboru. To bi frizuricu pokvarilo, da zapamtiš nešto tako komplicirano?

Dođi da grkljan ti iščupam, govore Hanine oči.

- Zovi ga ti kako hoćeš, samo predaj više.
- Zlato, znamo da šefa ne bi zadovoljilo, uostalom da ne zaslužuje, ništa manje od vrhunskog proizvoda. A vidiš da izgaram bruseći njegov dijamant. Reci mu da olabavi malo, ne valja se uzrujavati prije ručka.

Hana sad na licu slaže *Napuši ga se*, pa se povlači. Kix se baca unatrag. Fotelja ga dočekuje pucketavim, pjenastim zagrljajem. On joj uzvraća milovanjem. Kožnu je presvlaku zaista virtuožno izabrao u talijanskom katalogu, kao i ostatak inventara. Ruku sklopljenih iza glave, predaje se pejzažu svojeg ureda: realno govoreći, čudo je učinio. Prije nepunih mjesec dana to je bila rupetina nakrcana zlodjelima socijalističke drvne industrije, zasmrđena jeftinim duhanom i provincijskim znojem njegova prethodnika. Ovakvog interijera, naprotiv, neće se sramiti pred zapadnim diplomatima. Dobro, neće ni dugo čekati na reprezentativniju kvadraturu, ovo je samo kratkotrajna stanica. Ali daleko stiže jedino tko je pri svakom koraku na visini. Pribran, precizan, dostojanstven.

Kix ispravlja kralješnicu, podiže bradu i duboko udiše. Baca oko na odraz u vitrini. Ma kako strogo, oko nema što nego priznati da je teretana pozlatila do posljednjeg uložnog novčića.

Da je izvaljala plastiku pred kojom se gipsani Grci mogu sakriti. Krajobraz oštarih kontura, po kakvima se raspoznaju unutrašnja napetost i uspravnost. Izdašnih a bez pretjerivanja, taman koliko je potrebno da uberu ženska treptanja i muško škr gutanje. Evo, Hana. Bez imalo srama se napasa njegovih reljefa. Da se nju pita, s odjećom bi ga sažvakala. Za sobom ostavlja vlažne tragove na tapisonu.

Hana je od onih koji uviđaju da tuđe divljenje ne pada s grane. Njoj je to ekstremno jasno. Vlastitoj osobi posvećuje sveobuhvatnu pažnju, svaki joj segment marljivo servisira. Što god je od njezine osobe oku dohvatljivo, filigranski je proizvod. Hodajući odgovor na pitanje isplati li se u kozmetiku uložiti malo više.

Istina, nad tim pitanjem ona ne mora čupati kosu. Ipak bi groteskno bilo kupovati piratske hidratatore i lipometrička pomagala na akciji a vozikati se Grand Cherokeejem. Džip je, umjesto nečega ženstvenijeg, ustupak tati. Brizi da preživi neandertalce koji ovdje sjedaju za volan. Tati bi zacijelo najmilije bilo da jedinica uopće ne izlazi iz kuće. Ili, kad je već došlo takvo vrijeme da žensko čeljade mora imati vlastitu glavu, da ju je barem dala u nešto dostojno imena tatinog. Svatko iole informiran zna da je tata istaknuti djelatnik u distribuciji cigareta bez markice. Upućeniji znaju i da to mu je samo hobi, razonoda od uvozno-izvoznih transakcija s heroinom. A kćer je svoju sreću ugledala u državnoj birokraciji. Ni manje ni više nego u vokaciji tajnice.

Ima u ljudskoj duši mjesta opscenih, umu doista neosvojivih. Premda je drže za Barbiku, u cijelom Ministarstvu vanjskih nema od Hane sposobnijeg. Pokorno i zahvalno obavlja najprizemnije zadatke, a upravo boli koliko je inteligentnija od morončića koji su se nakitili titulama ravnatelja i savjetnika. Oni su toga itekako svjesni, pa je mrže. Utoliko više što joj uzalud nabacuju romantične iskrice. Od portira do ministra, a naročito tajničkim sestrinstvom, prema Hani struji ubilački nagon.

Žao je Kixu priznati, ali on tu nije iznimka. Čak briljira u bahatosti i ponižavajućim dosjetkama. Kada se sve zbroji, golema je enigma što Hanu dovlači ovamo u osam svakog jutra, umjesto da se ljuljuška u tatinoj šuški? Možda bi pomoglo jednostavno je pitati. Ali Kixovo zanimanje za druge ipak ne seže tako daleko.

Sad opaža, naprotiv, da ga vlastito tijelo poziva k sebi, nabreknućem u hlačama. Poziva da si pribere rasute konce i veže ih uz tu bitvu, potporanj kontemplacije i imaginacije. A zna Kix cijeliti svaku priliku da se zovu odazove. No, na časak intime sad zacijelo može računati.

Prsti prvo oplahuju svilom ogrnuto obrežje pektoralno. Nadahnuti, raskopčavaju košulju, zavlache se među dlačice na prsima, nježno kovrčave, rasprostranjene točno gdje i koliko treba. Kližu niže, i što nalaze ne bi ni najzahtjevnije razočaralo: mišićje razbuđeno, za juriš postrojeno, a i topništvo već spremno da opali, cijev naciljana, vruća. Kalibra zastrašujućeg, kraljevskog. Eh, kad bi Hana znala kakav kingsajzer tu čučī. Zgrabila bi bez oklijevanja ovoga kobrana za glavu. Kako bi se s njime zabavila. Kamo bi ga sve zavlachila. Zavidī joj. Tako je gladak, moćan, ukusan, soćan.

No to je tek početak. Hana je uzica za privlaćenje krupnijih meta. Lako se zasititi tajničkog mesa; sladokusac će obići šefice odjelâ i kabinetâ. Pa prebrati po diplomatskom tijelu, u intermezzima domjenaka. Svaki put korak više u eleganciji i rafinmanu. Pokoja novinarka, za malo hardcore-egzotike; zbog podatka iz prve ruke te će se dati na križ zabiti. A onda estrada. Dramske prvakinje i pjevačice s pudlicama. Tu i tamo kakvu kost nabaciti paparazzima. Samo naznake, bez ičega konkretnog, raspaljivati im glad. Održavati famu. S vremenom, fama će raditi sama. Stvoriti mit o njegovu megaseksepileu i ultrapotenciji. Puk to obožava. Na koljena će padati pred njegovim nasmiješnim jumboportretom.

I evo, ga, nadolazi. Valja se moćni val i nosi ga i uzdiže ogroman je ogroman aaah...

Ne žuri se Kixu. Zna on da je držati manje slatko nego zamišljati u rukama.

No, sad je spreman vratiti se tekstu. Premda ga je već jutros doveo do savršenstva. Ponovni pogled, doista, ne nalazi ništa za dodati ni oduzeti. Vlada nije ni u kojem pogledu umiješana u pogranična zbivanja. Što god se zbiva oko granice, stvar je lokalnog življa. Ako ima oružanih formacija, naoružale su se i formirale spontano. A jedina je prava istina da se ne zbiva ništa; što god pokazuju strane televizije djelo je destruktivne propagande. Uostalom, takozvana granica je birokratska izmišljotina; linija koju je na papiru zacrtala zločinačka ruka ne bi li raspolutila živo narodno biće. No Narodna armija će svaki takav pokušaj u temeljima zatrti.

Evo, sva je ta sranja ugradio, i ovio ih tako finom maglicom da ministar može pred ambasadore spokojan poput anđela. A oni će, nemajmo iluzija, od toga ionako čuti samo ono što unaprijed znaju. I cijeli će anđeoski slet nestrpljivo čekati trenutak da se premjesti u svoje prirodno stanište, blagovaonicu.

Kix se premješta do prozora. Prislanja oko uz aluminijske rebrenice. Treba mu vremena da pripitomi blještavilo, a onda počinje razabirati blokove betona, boje bljuvotine, nagomilane

bez milosrđa, bez ikakvih urbanističkih primisli. Zatim i gmizanje u njihovu podnožju. Zbito, zgradurinama prignječeno mnoštvo. Besprizorno.

No nešto zmioliko nadire iz dubine. Kao da iz kanalizacijskog otvora plaze, jedan za drugim, sada već cijela kolona maslinastih kamiona. Cerade su odignute pa se lijepo vidi teret kojim su prekrvani, živ i bučan. U svakom po jedna ljudska gvalja, metež udova i cijevi, nizovi sjajnih šiljaka opletenih oko vratova kao za svadbu, u zraku zastave, razdragane šake. Pjeva se, no teško je raspoznati melodiju. Što god istiskuju razinuta ždrijela, tutnjava melje u skupni urlik veselja. Junaštvo se pjenuša, zapljuskuje svjetinu, obamrlu od zadivljenosti. Neki, u nedostatku cvijeća, dobacuju znakove ohrabrenja.

Larma zamire čim je zmija spuznula iz kadra. Pukotina na pločniku se promptno pokrpava, svatko se svojoj sitnosti okreće. Ništa spomena vrijedno, zapravo. To bila je samo himera.

- Voilà - kaže odlažući listove na Haninu stolu. Odmiče krupnim koracima. Lepršaju krajevi nehajno zagrnutog, maslinastozlatnog d'Altieria i dašak Channelovog *Égoïstea* prolijeće pred Haninim otvorenim ustima.

Kima osiguranju, gura rotirajuća vrata, iskoračuje u sumrak. Trenutak ostaje kraj staklene kugle u kojoj neon upravo počinje tinjati. Pomno udiše, dok mu britkost zimskog sutona ne pronese žmarce ugone od nožnih prstiju do korijena kose. Pa zakoračuje prema gradu koji podatno treperi u daljini, pod nogama.

Kad okrene ključ u bravici i motor zabrunda, to je tjelesni doživljaj. Kao da krvotok mu se oglasio, podsjećajući na kilovate vlastitih ambicija, na glad za neograničenim prostranstvima. Unaprijed osjeća nostalgiju za vozačkim nagonom, jer bliži se dan kad će prestati sâm sjedati za volan, otkad će ga svaki auto dočekivati otvorenih vrata.

Dok se penje prema onim drugim vratima, na ramena mu naliže težina. Kruži lopaticama ne bi li je zbacio, no ona se u klin uobličuje i usmjerava prema glavi. Na petom katu to je već stezanje, kao da je glava uhvaćena škripcem.

- O, evo nam tatice.

Cijeni Kix što mu Snepi pokazuje koliko je dobrodošao, potreban, dragocjen. Još da je u njezinu pjevušenju više iskrenosti. Da ga to malo manje asocira na lutke s ugrađenim kazetama. A i da mu tu riječ ne gura toliko na nos, kao da ga nastoji pribiti za predstojeću

mu ulogu. Ta njezina manija izricanja. Prozivanja, da stvari podsjeti kamo spadaju. Pobrajanja inventara.

- Jesi donio?

Jedva u okvir vrata stane, koliko se proširila u kukovima. A pred prizorom tog trbuha tjeskoba se više ne da potisnuti.

- Mm?

- Banane.

Obješena o lijevu mu ruku, gle, zaista je vrećica s naručenim voćem. Ali logotip dućana je pogrešan. U Snepinim se očima zamračilo i niotkud se stvorila munja.

- Koliko puta sam ti rekla.

Nekoliko, istina je. U supermarketu banane dobavljaju iz Burundija, gdje na plantažama zlostavljaju berače. Dok u voćarnu dvije ulice dalje stižu etički prihvatljivije, iz Ekvadora. I kad se je potrudila to istražiti, kad on zna koliko joj je važno, mogao je zapamtiti, također je istina.

- Oprosti.

Već je učinjeno. To se nikad u njoj ne zadrži dugo. Mahnitost bljesne, ošine ga, i već je počela zaboravljati. Zato ju je i prozvao Red Snapper, od milja Snepi ili Sneps. Po grabežljivoj ribi crvenih peraja. Takva joj je bila kosa kada ju je upoznao, vatreno naježena. Čak i lice kao da je nadahnuto zubatim ribljim profilom. Kao da se priroda ironično poigrala s imenom koje su joj nadjenuli roditelji, zacijelo u programatskom nastojanju. Grejs?! Dobro, donekle je shvatljivo ako se njima to nije doimalo nakaradnim. Njihova je generacija čeznula za Zapadom jer im je dohvatljiv bio jedino preko tv-ekrana. Pa je potomstvo rado nazivala Nensi, Žana, Blejk, čak i Lejdi. No Grejs, Kixov je jezik o to ime ipak previše zapinjao.

Ostatak je, naprotiv, obećavao. Morao si je priznati da mu upravo ovakva treba. Ženica blatasta karaktera kraj njega ne bi potrajala. Htio-ne htio, svaku umiljatu slatkicu brzo bi zaravnao sa zemljom.

A spojio ih je jedan izniman trenutak. Ničega između njih ne bi bilo bez te njezine krize svijesti. Da je na nju naletio prije, a ne nakon kongresa u Americi. Jer kako je sama priznala,

tamo je bila otišla opijena sobom. Odjecima koje je u inozemstvu požnjela njezina doktorska disertacija na temu evolucije domaćinstva kod australskih Aboridžina. Sve je ukazivalo da će je ta studija, u populariziranoj verziji objavljena pod naslovom *A tada se ona dokopala sjekire*, lansirati u sam vrh svjetskog ekofeminizma.

To mu je pričala u odmaklim satima partyja na koji je kanio samo svratiti. Oboje su imali već dosta alkohola u sebi kada su zapeli jedno o drugo. Ali njezina žeđ bila je strahovita, kao i potreba da sve ispovijedi. I konjunkcija te dvije okolnosti dovela ih je, pred jutro, do zbivanja koje će dramatično preusmjeriti tijek njihovih povijesti.

Prije toga, morao je u potankosti saslušati njezinu, sve pijaniju, analizu povijesnih veza između zlostavljenosti žene i zloporabljenosti prirode.

Zaključak je, međutim, bio fantastično trijezan i neumoljiv: patrijarhalni ustroj ključna društvena deformacija i izvor zla, a od odlika koje se tradicionalno smatraju muškima (intelektualnost, individualnost, samosvijest, kompetitivnost, liderstvo), dragocjenije su i njima moralno superiorne ženske vrijednosti (nježnost, nenasilje, osjećajnost, suradnja), te se jedino njima može izgraditi ekološki svjesno i održivo društvo. Stoga treba, za početak, stvarati slobodne zone ženskosti, izvan dosega patrijarhalne šake. Zatim ih progresivno širiti i rušiti potporne stupove falokratskog despotizma, diskriminacijskih dualizama i eksploatacijskih odnosa, hijerarhijskog lanca u kojem je muškarac odmah ispod Boga a žena jedva iznad životinja.

Nažalost, na philadephijskom kongresu stvari su krenule drugim smjerom. Dio delegatkinja, glasnjiji dio, obrušio se na veličanje tobože imanentno ženskih sposobnosti kao što su rađanje, dojenje, menstruacija, odnosno na žensko prisvajanje autorstva nad tvarnim aspektom postojanja. Jer umjesto da ženi vrati dignitet, tvrdile su prevratnice, i pivotalnu ulogu koji su joj pripadali prije 250.000 godina, u skupljačko-povrtlarskom gospodarstvu, takvo nastojanje samo utvrđuje opresivne stereotipe. Teza da je ekološka svijest žensko pravo i odgovornost – zbog ženine biološke solidarnosti s prirodom to jest njihova zajedništva u potlačenosti – ujedno muškarcima ovjerava monopol nad kulturom kao oprečnim polom prirode, a ženu poistovjećuje s pasivnom materijom, s resursima namijenjenim iskorištavanju. Muškarci, premda otuđeni od obiteljskih osjećaja, vođenja kućanstva, kao i od prirode, za njih imaju jednaki potencijal, samo se trebaju jače potruditi da ih prigrle. U tome im treba pomoći, pobjedonosno su urlale raskolnice, te istodobno razmontirati koncept „žene“, jer on je socijalni konstrukt.

Kixova buduća supruga vratila se duboko potresena, bez tla pod nogama. Njezina disertacija preko noći je ostarjela. Godine predanog istraživanja pokazale su se zabludjelima, beskorisnima. I sâma je ostala dezorijentirana, zaglavljena u procjepu, razapeta između ženskog esencijalizma i sociologizma, između eko-gerile i kozmičkog spiritualizma, između Grejs i Snepi, između prezira prema muškarcima i nužnosti da ih se spasi od muškosti.

I onda još trudnoća.

Ali umjesto da zalegne, proglasi neograničeni time-out, doživotno Doba Majčinstva, upravo tada se vratila u sedlo. Dapače, kao da su joj mlazni motor usadili, ne parazitsko biće. Osnovala je svoju NGO, s ciljem da pomiri proturječne težnje. Brzo je pronašla sljedbenice, zahvaljujući impresivnoj teorijskoj platformi. Sama ju je kreirala, objedinivši širok spektar partikularizama u originalni meta-fem-eko sinkretizam, s izvorima u širokom spektru učenja: od mezopotamskog matrijarhalnog komunizma, svevjekovnog šamanizma i anarhoprimitivizma, do Gaia teologije, ubuntu filozofije i queerekologije. Kao glavne neprijatelje, udruga je istaknula globalizam, imperijalizam, rasizam, klasizam, heteroseksizam, androcentrizam, spišizam, ejdžizam, ejblizam, uostalom sve vidove opresije.

To je unijelo drastične promjene i u bračnu zajednicu. Intenzivnost teorijskog aktivizma implicirala je suspenziju seksualne aktivnosti. Nije da su tome prethodili vulkani i vatrometi, ali znali su se prvih mjeseci tu i tamo prasnuti, onako prijateljski. A tada, vrlo naglo, Snepi je napustila svoju tjelesnu dimenziju, odbacila ju kao pretijesan odjevni predmet, izdigla se među čiste ideje.

Danas, tek povremeno zakoračuje na zemlju. Kixa primjećuje na mahove, gotovo s čuđenjem. A i trudničko povećanje tjelesne mase pokazalo se obrnuto proporcionalnim prisutnosti života u njoj. Otkako je dobila tobolac, kao da je izgubila toplokrvnost.

Blaženo je nesvjesna da je Kix već pet minuta promatra oslonjen na okvir vrata. Na kauču, s bananom u ruci i zasuta papirima, izgleda zapanjujuće daleka. Izvan dohvata. Više no odsutna; njezina je ne-prisutnost u tom tijelu nametljiva, glasna, zaglušujuća. Praznina prostora koji zauzima stvara neugodan zvuk, hujanje čiji odjeci udaraju o zidove ne zamirujući, i to stan zatrpava tjeskobom, sve gušćom, već opipljivom, kao da je vata koju nekakav divovski prst nabija kroz prozore, kroz vrata, izlaza više nema, zamka se zatvorila.

VIII.

Već s vrha hodnika vidi se da su vrata razjapljena. Kao i limena kutija za kekse u koju je Taša pohranjivala svaki novčić viška. Iščekujući ovaj dan. Sanjajući kako će, istoga trena kad bude gotovo, zgrabiti u kutiju i pojuriti u grad po poklone.

I ova sad zjapi na stolu. Taša se spušta na krevet. Dlanove odlaže u krilo, prevrće se na bok. Podom mili mrav. Put mu preprečuje plastična košuljica s listom papira. Jedina rečenica otisnuta na njemu Tašu proglašava magistrom znanosti. Mrav opipava, pokušava zagristi, zaobilazi.

Drečanje radio-alarma. Mislila je da će ga dočekati budna. Treću noć u nizu brojila je sekunde. San se smilovao pred zoru ne bi li ustajanje bilo još teže. Pruža ruku da isključi. A tada. Nešto joj se zabija u zatiljak, reže niz vrat, cijela je kralješnica na žeravici. Ponovno se pokušava pridići. Bol udara istog trena, zaslepljuje, zakiva je za krevet. Kažnjava svako nadimanje pluća. Taša se ne usuđuje ni treptati. Torbe naslagane pred vratima su poput dalekog kontinenta.

Tek satima kasnije, centimetar po centimetar. Odiže pokrivač. Jedno, pa drugo koljeno smiče do poda. Puzi prema telefonu u hodniku.

Kad u zračnoj luci ugleda Marekovo lice, golema gromada se odlama. U komadu nahrupljuje van. Tako silovito da Taša ne uspijeva ništa protisnuti preko usana. Samo zijeva tražeći zrak. On je grli oko ramena i gura kroz gomilu.

- No, no. Dobro je. No, no.

Prestao se micati. Zadihan, odiže svoju gornju polovicu. Pramenovi slijepljeni uz znojno čelo, oči sijevaju.

- Što?!

Sad primjećuje Taša da joj niz obraz klizi suza. Jedan se jecaj otima. I već se puno mlake vode slijeva na jastuk. Tresu je grcaji.

- No, reci!

I opet nijednu riječ ne može dohvatiti. Grabi plahte, gužva ih objema šakama, ali pluća su se ukočila. Sva se stisnula i skvrčila. Tijelo opet sabotira. Sveti se zbog tako dugog uskraćivanja.

Uostalom, jedino bi mu znala reći, vrisnula bi kao što u njoj vrišti, da ga užasno, nepodnošljivo voli. Da se guši od radosti što se probudila kraj njegova živog, zbiljskog, mirisnog tijela. Sposobnog jednim dodirom u glavi joj stvoriti vrućinu i u trbuhu slatku poplavu. Čim je rastvori, sve u njoj ražariti.

Ne bi od srama ni samoj sebi izgovorila da to je razlog što cmolji.

- Mimi. Teško mi je zbog nje.

- I baš si sad našla zato plakati?! To je sve što sad osjećaš, žalost za odlutalom mačkom?!

- Oprosti.

Pridiže se i ljubi ga po bradi, u vrat, po ramenima.

- Oprosti. Nisam te htjela... Znaš koliko nam je svima... Slike mi dolaze, kakvo je prestrašeno, bespomoćno stvorenje bila kad sam je

- Mmm. Pusti.

Marek opipava čeljust, mršti se.

- Prokleti umnjak.

Šljapkavo se izvlači iz nje, zbacuje poplun, u dva koraka je u kupaonici.

Zapravo nije laž. Izgovoreno, to se probilo povrh svega. Preokrutno, da je Mimi nestala baš uoči njezina povratka. Mimi je daleko više od obiteljskog ljubimca. Postala je vezivno tkivo, ključni element obiteljske građevine. Svatko je u njoj našao zamjenu za nekakav svoj nedostatak.

Vidi je zgaženu, zgnječenu, utrobe razvučene po asfaltu. Vidi nekakvu zvijer, vučjaka ili tvora, kako je zaskače i rastrgava. Otrovana, zavlaci se u tamu, previja se od grčeva, povraća. Truplo se suši i raspada.

Suze se ipak prorjeđuju. Sklupčana na boku, prati zadnju, kako je spuznula u udubinu pod jagodicom i tu se smirila.

Ali nisu joj promakle na Marekovu licu neke nepoznate sjene. Tragovi tko zna čega prešućenog, ili nestalog. Nečega što im je otela razdvojenost. Ili je razliku ipak upisala njezina manija traženja, u svemu što ima, onoga što možda nedostaje?

U ovih godinu dana, Marek se tri ili četiri puta pokušao zaposliti. I svaki put ga je sama molila da odustane, kad bi joj opisao svoj susret sa privatnim poduzetništvom. Sa zbiljom, grublje rečeno.

Srce joj se para kada ga čupa iz knjižnice. On istinski živi u daljini, u onome što će svijet biti za deset, trideset, sto godina. Milina ga je slušati kad govori o vodik i fuzijskim reaktorima. O algama, sintetičkom stvaranju stanica, prednatalnom sprečavanju bolesti, kolonizaciji svemira. Nalazi niti poveznice gdje se drugi ne bi usudili tražiti. Analogije i podudarnosti, zakulisne mehanizme, masovne manipulacije i zablude. I najbanalniji događaj će rastumačiti kao rezultat kompliciranog procesa, sudaranja dalekosežnih silnica. U banalnim pojavama prozreti dubinske matrice, odjeke kolektivnih strujanja, pripadnost globalnoj mreži uzroka i posljedica.

Samo kad bi se malo potrudio te sposobnosti primijeniti lokalno. Svoju nadarenost za analizu i sintezu nekamo plasirati. Na pravim mjestima je pokazati i naplatiti. Kad bi ga zanimala mjesta bliže zemlji.

I kad bi ga se barem dalo zainteresirati, na primjer, za ovu pukotinu na stropu. Solidno je napredovala u godinu dana, žuta pruga sve do poda svjedoči koliko je kiše ugodila. Dobro, objasnio joj je. Da bi se saniralo krovnu terasu, da bi se išta diralo, potreban je dogovor svih stanara. Stoga je sigurno, kao i u bezbroj sličnih slučajeva, da se ništa neće dirati.

To Mareka oslobađa odgovornosti. Ali drukčiji pristup problemima ovdje ne postoji osim obrazlaganja uzroka i preusmjeravanja odgovornosti. Vodu i dalje isključuju ujutro i puštaju tek navečer. A može se čuti jedino objašnjenja zašto je tako, ništa o onome što će se

poduzeti.

Sjedi na rubu kade. Zagledan u pod, grize podlakticu. Kao da ga je struja protresla kad ju je primijetio.

- Bit će sve u redu.

Nejasno je govori li o umnjaku ili o široj situaciji, nije još sasvim s njom. Naposljetku, očito zaključujući meditaciju, osmjehuje se.

- Bit će sve u redu.

Počinja si četkicom sapunati lice. Zvižduće. Ona zakoračuje u kadu. Pušta vodu, stišće se u kut dok ne stigne topla. Toploj ni dvostruko, ni trostruko dulje čekanje danas ne pomaže da stigne. Stišće oči i baca se pod ledene iglice. Žustro se trlja. Već je bolje, puno bolje. Krv tutnji organizmom.

Naravno da mu nije prestala vjerovati. Dok su zajedno studirali, uvijek je bio onaj koji zna kako, koji rješava, sa sobom je vuče preko prepreka. Bila je potpuno sigurna u njega i kad je, umjesto da preda diplomski rad, odlučio da diplomirati psihologiju nije ono što želi. I svaki put kada je viziju onoga što želi zamijenila nova. Jer to je uvijek opisivao nadahnuto, upućeno, pun strasti, hraneći je svojim samopouzdanjem. Sve bi učinila da ga podrži. On to zaslužuje. Prizemnost je nekima kao košulja od kostrijeti. Ako ih voliš, nećeš im je nabijati.

Marek je njezin život. Bez njega, sve bi se zaustavilo. Sama u sebi više se nikada neće osjećati kao nešto cijelo, već isključivo kao polovica onoga što su zajedno. A to je puno više od zbroya njihove dvije osobe.

Rublje je leđeno, ali ne smeta. Gotovo da joj je nedostajalo tuširanje hladnom vodom. U stanu koji se ne grije dok zima zbilja ne zareže, a i onda na kapaljku. To te ubrza. U hipu rasprši maglu iz glave. Ravno na zavod za zapošljavanje, neće izgubiti ni dana. Sutra opet, ako nema ničega, i dokle god bude potrebno.

U hodniku se sudara s mamom.

- Nemoj mi ništa govoriti, luda sam.

Mamine oči to potvrđuju. Svaki je artikl pažljivo promišljen, u detalje na glavi uloženo je mnogo više od razumnog truda, ali kod cipela je zapelo. U kaputu a bosa, stoji kao usred jata pokrepalih ptica. Još ih vadi iz ormara, prevrće kao da traži bar mali trag života, odbacuje na pod.

- Prvi tajnik japanske ambasade. Kasnim već petnaest minuta.

Nije da joj to pomaže da se odluči. O, kako poznato. Na stresne situacije zna odgovoriti jedino panikom. Stresa se toliko boji da ga sama unaprijed stvara. Žurba i uzrujanost je nepogrešivo odrvene. Vjerojatnost da će zakasniti raste zajedno s važnošću stizanja na vrijeme. A kaže da je Japancima točnost iznad svega. Njezine satove jezika famozno plaćaju. Zahvaljujući Japancima u stanu ima hrane. Još da mama nije, od njih petoro, jedina koja u stan donosi plaću.

- Nisam oka sklopila.

Sve je po starom. Premda je sreća sinoć izgledala veća od ostatka svijeta. Kao da više ne može splasnuti sve dok su zajedno. I već se danas vratila mamina noć bez sklopljenog oka. Ta joj je napomena neophodna za početak dana koliko i četkica za zube. Da slučajno prijavi koji sat spavanja, to bi bio znak za uzbunu.

- Braco je imao gadnu noć.

Ali i mirne noći probdije nad njim. U strahu da ne odmjesečari u kuhinju i iskopa si oko. Ili barem navuče upalu pluća. To je čak vjerojatno u ovoj hladnoći. I vlazi od koje su kutevi zeleni od plijesni. Ormari su pri podu posve gnjili, iz odjeće se više ne da istjerati miris mrtvaca. Tko zna koliko puta mama noću zaviri iza zavjese koja odvaja Bracin krevet i podigne poplun koji on u snu jednako uporno zbacuje.

- Nije prestao tuliti za mačkom. Ne može zaspati ako se ne stisne uz nju.

Istina je, Mimi se najviše vezala uz Bracu. Prepoznala je u njemu nešto sebi slično, otpadak od njegove vrste kao što je i sama, s tim batrljkom od lijeve šape i umjesto desnog oka mliječnom jabučicom nalik tumoru.

- Prozor u kuhinji stalno je otklopljen, obećala sam mu da će se vratiti. I sad me optužuje umjesto da se pomiri. Sve mu je gore.

Da se pomiri. Nije da ona svojim primjerom pokazuje kako se to radi. Oduvijek vreba razloge

da pukne po šavovima i raspe se. Očajava nad stvarnim i mogućim neprilikama. Nad najgorim zamislivim scenarijima. Prijeti odlaskom i samoubojstvom. Zaljubljena je u ulogu žrtve, vlastiti križ je napuhala do dimenzija peterokatnice. S Bracinom bolešću se pomirila tako što ju je pretvorila u središnji životni sadržaj. U svoju kapitalnu patnju.

- Pazi kako razgovaraš s tatom. Bracini napadaji ga užasno uzrujavaju.

Lupa vratima. U zraku se uskomešala smjesa jeftinog parfema i histerije što joj se iscijedila iz pazuha.

Treba priznati, ma koliko je krvi ispila tati zbog vlastitog stradanja, štiti ga od svega ostalog. Barem misli da to radi, tako što je preuzela na sebe teret Bracine invalidnosti i krpanja kraja s krajem. I pušta ga da i sam tone u invalidnost umjesto da se bori. Ne da ni riječ protiv njega zucnuti. I sebi zatvara oči pred očiglednim. Odabrala je *denial*. Poriče da Bracino stanje dolazi iznutra. Grabi se za svaku traumu, jer sve dok je uzrok vani postoji mogućnost da ga zaštititi. I tatin problem umanjuje. Izmišlja mu opravdanja. Odbija ga nazvati pravim imenom.

U dnevnoj sobi, tata stoji kod prozora okrenut joj leđima. Čašu ne treba dugo tražiti, evo je pod stolnim kalendarom. Tek simbolička kamuflaža, kurtoazna. Škripa parketa ga je trgnula. Neko je vrijeme ostaje zijati, očito se naprežući da je prepozna.

- Dođi da vidiš ovo.

Vani je gadno, sipi zimska rosulja. Čovjeka s druge strane ulice to ne ometa u poslu. Stoji na vrtnim ljestvama i pili posred kržljave jelke, jedine u dvorištu. Vrh joj je već izvaljen na tlu.

- Prošli tjedan se doselio. I što mu je najhitnije? Kojim je zahvatom krenuo uljepšavati svoj novi dom?!

U tatinim očima bljesnula je mahnitost, ratobornost bez jasna neprijatelja. Kao da je ošamućen od krvi koja visi u zraku i samo što se nije prolila iz oblaka. Ali već je zgasnuo. Zagledao se u nešto na stolu.

- Ma reži, prijatelju! To kljasto, nikakvo drvce... Čemu? Oko je ubadalo... Kao kažiprst uperen u bijedu... Bolje ništa!

O, kako bi voljela da tata malo manje gleda kroz prozor. Dok je žena u toj kući bila živa uhodio ju je tobože kao medicinski fenomen, jer uopće nije spavala. Ustajao bi u svako doba noći i iza zavjese čekao dok je ne ugleda na prozoru. I sljedećeg jutra slavodobitno izvještavao. Još ga je više fasciniralo nesmetano urušavanje te kuće. Kako joj otpadaju komadi žbuke, crepovi, oluk, i sve ostaje na mjestu koje je izabralo.

Sigurna je Taša da će tata i u novom stanaru naći nešto fenomenalno. Dovoljno da ostane zalijepljen za prozor.

- Čuj, a da pitaš da te skinu s bolovanja? Možda bi ti to... Možda si sad...

I već joj je žao što je izustila. Lice mu je ošinuo bijes. Grči mu mišići i stiše zube. Gotovo da ju je strah. Da ga ne poznaje, pomislila bi da je sposoban...

Ali osjećaj krivnje uspijeva u njoj stvoriti kao prekidačem. Peče je vlastita grubost. Što ne pokazuje više razumijevanja. Što ne zna ništa učiniti za njega.

U kuhinji je nešto zastrugalo, tupo udarilo.

- To je Braco ustao. Ne brini, sve što još nije razbio je zaključano.

Spušta se u fotelju, tako teško da trpiš njezinu bol, očekuješ da se pod njim razvali.

To traje već tako dugo da Taša ga se više ne sjeća drukčijeg. Više ne zna što je bilo prije, što je čemu uzrok a što posljedica, Bracina bolest ili njegovo pijanstvo. Razočaranje sobom, ili svijetom koji je pljunuo na njegov znanstveni potencijal. Koji ga je šutao dok su drugi pokupljali vrhnje.

Sjeća se Taša jedino maminog ponosa kad joj je pokazivala novinske članke o njegovim knjigama. I strahopoštovanja na licima kolega koji su ga posjećivali kad su se zaredala njegova izbivanja s fakulteta.

Bilo je i razdoblja kada je, uostalom nimalo trezniji od većine, gotovo redovito odlazio na posao. Otkako se promijenila vlast čak ga je neki inat uhvatio. Prema upravi koja ga je pokušala izbaciti. A on se nije dao samo zbog mržnje prema tom *novom svijetu*. Mržnje koju od nemoći pokazuje tamo gdje to je najmanje opravdano.

U svakom slučaju, prestao se skrivati kada je postalo jasno da je Braco nesposoban za školu. Oboje su tada istaknuli svoju legitimaciju. Tata pijanca, mama žrtve. Njezin talent za patnju

dobio je čvrsto uporište. Zgrabila ga je kao izlaznicu, kao oprost za vlastite neostvarene ambicije. Od sebe se sakrila u ulogu zaštitnice.

Za inat liječnicima držala se vlastite dijagnoze. Uvjerena da Bracu treba zaštititi od svijeta, odbila je pomoć stručnih ustanova. A što ga je više čuvala, to je ranjivijim postajao. Dok nije stvorila kripla nesposobnog da iskorači na ulicu, kojeg rasplače cviljenje guma ili pogled nepoznata čovjeka.

Tata pokazuje znake nestrpljenja. Rado bi se vratio prozoru i otpratio pretvaranje jelke u cjepanice.

Ima li se što oplakivati? Je li ga tuga bacila u alkohol ili je samo pijanosti pribavila tragično dostojanstvo? Je li u njemu ikada bilo uspravnosti, ičega čvrstog i vjerodostojnog? Ili samo želja za predajom i nestajanjem, koja je u alkoholizam uskočila kao da je ekspresni vlak?

Za predajom nečemu dubljem, crnjem, čemu je alkohol samo paravan?

Taša sliježe ramenima. Odlazi u kuhinju.

Brace nema. Ali na prozoru, ovo što je na prvi pogled izgledalo kao krpa obješena da se suši, dugo, dugo joj treba da prihvati da to je zaista beživotno tijelo njezine Mimi, unutra se provukla samo glava, jezivo iskežena, vrat je zaglavljen u procjepu, ostatak mlohavo visi vani.

IX.

Zagledana kroz prozor, zapravo u staklo na kojem hladi čelo, Maša ne razaznaje lica nagomilana na stanici, ni sadržaj plakata što se skupa s nadsvođenim zidom pomiču pa sve brže klize dok ih ne proguta mrak, ostaje preko glave uronjena u Projekt, u vrućicu koju blaži prozorskim staklom, ne smeta je drmusanje jer tijelo ionako drhti od dvije potpuno budne noći, od zaostatka grozničave koncentracije koja joj je zapečatila svijest, ne propuštajući ništa osim Projekta.

Jutro za jutrom, mjesecima, Projekt ju je dočekivao u vidu gromade koju treba kotrljati pred sobom cijeli dan, što dulje u noć, ne bi li je zadatak nastavio gnječiti u snu, strahovima da piše besmislice, da će se elaborat urušiti, i ona skupa s njim, nepovratno, prije no što ga uobliči u nešto suvislo, a onda se ipak počeo ocrtavati, polako je nestalo muke oko slaganja rečenica, ideje su počele pljuštati u lijepo oblikovanim grozdovima, dugačkim kompozicijama potpuno izliječenim od sumnje, svaki dograđeni komadić sad je temeljima povećavao nosivost, osjetila je da će se izdići još jača, prolepršala je skidajući to s leđa, i prsti su joj sve do jutros tutnjali tipkovnicom kao da ispisuju note Ode radosti.

Stoga je u ovom podzemnom vlaku samo prividno, možda ni stotim dijelom sebe, ostatak je odmakao u vremenu, zapravo ne tako daleko, jer internet će vrlo skoro postati banalnost, prodrijet će u svaki zakutak planete, smanjit će je do džepnog formata, a sâm će narasti daleko veći od stvarnosti, bit će intenzivniji, istinitiji od tjelesnih doživljaja, nikakve *stvarne* blagodati neće se moći nadmetati s virtualnima, sa stvarnošću koju ćemo kreirati po vlastitom ukusu i trenutnom nadahnuću, nestat će jedinstvene osobnosti, svatko će raspolagati osobnom kolekcijom avatara, vlastitom rukom skrojenih *ja* koje ćemo navlačiti za razonodu, za profesionalne zadatke, kreativnu fantaziju, seksualne susrete, kad zagazimo u virtualni život nećemo ovaj više htjeti ni dotaknuti.

Razlepetale su takve vizije, premda Projekt cilja sasvim prizemno, po mjeri svojih naručitelja, visokih dužnosnika europske administracije, koji su načuli za taj internet pa bi ga rado isprobali, poigrali se s njim prije no što se krene prostituirati, za javnost to je formulirano kao Studija iskoristivosti interneta za razvoj demokracije.

Shvatila je Maša da su oni zaljubljeni u takve riječi, demokracija, razvoj, iskoristivost, studija, pa ih je u elaborat natrpala koliko god je stalo, Projekt od njih zahtijeva veliku žrtvu

za dobrobit demokracije, da eventualnu otrovnost interneta najprije na sebi prostudiraju, da provjere ne ugrožava li kontakt s njim dužnosničku psihi, pa ujedno i taj dragocjeni, ezoterični *decision making*, o kojem ovisi i sudbina Instituta, a Institut itekako to drži na umu, jasno joj je dano do znanja da joj je misija sastaviti Uvod u internet, točnije menjural za retardirane, sa skicom u puno boja.

Mentora nema u Institutu, tajnica ne zna hoće li ga danas biti, sve češće ga drugi poslovi spriječe da se pojavi na poslu, tim bolje, to je čisti dobitak za Mašine radne dane, elaborat svečano uručuje tajnici, vrata zatvara kao da za njim poklapa zahodsku školjku, pa se zavaljuje pred monitor, otiskuje se u međunarodne vode virtualnog svijeta, prolaze sati a nitko joj se ne obraća, tako je integralno uronila u World Wide Web da je vjerojatno nevidljiva.

To je savršeno ali izaziva i malo nelagode, Institut je ipak znanstvena ustanova, i to prestižna, treba opravdati povjerenje guvernera Europske unije, mrvica mrvica koje su im bacili, svjesni da je ulaganje u znanost sexy, stoga se rado slikaju s rukom oko ramena svojih ulaganja, naročito kad je znanost mlada i perspektivna, hvala im što su toliko shvatili, bilo bi suludo očekivati da shvate što se u Institutu istražuje, uostalom teško bi itko izvan Instituta dokučio što se unutra radi, rezultati rada strogo se čuvaju, kao i radna mjesta, za svako pripravnčko stotinu kandidata, Maši bi bez sumnje trebalo laskati što su po nju došli i morali je nagovarati.

Dočepati se pripravništva u Institutu, međutim, tek je pola puta, u praksi zapravo korak prema dolje, ma kako prestižno to izgleda izvana, unutra pripravnik postaje jedva čovjek, u očima kolega s ugovorima na neodređeno, koji ga na svakom koraku podsjećaju kako je nisko, kako su mu tanašni izgledi da izraste u punokrvna državnog službenika, jer nije ništa do idiota zalutala u znanost, greške u sustavu, pa živi u smrtnu strahu da će iscuriti zajedno sa svojim Projektom, pokorno odvozi mentorov auto u praonicu i baloner u čistionicu, jedva dočeka priliku da posluži kao vreća šaci koja bi zlovolju liječila napucavanjem.

Onih iznad, ozakonjenih znanstvenika, ima dvije vrste, jednima Institut je kula bjelokosna u koju su se sklonili od obitelji i drugih sranja, kao i od očekivanja da njihov rad ima praktičnu svrhu, radije se međusobno nadmeću u hermetičnosti, razvijaju software na jezicima koje nitko drugi ne razumije, kojima je jedini cilj testirati vlastito funkcioniranje, spriječiti druge programe da im dekriptiraju zaštitne kodove i s njima uspostave komunikaciju.

Drugi su upravo zadivljujuće praktični, svoj znanstveni prestiž oplemenjuju u sferi

businessa, radne sate u državnoj službi posvećuju sklapanju poslova s privatnim poduzećima, željnim precizno profiliranih operacijskih sustava, koje dakako izrađuju sluge im pripravnici, dakako u vrijeme predviđeno za rad na Projektima, za to im katkad čak kapne i kakav neoporezivi sitniš, i svi su zadovoljni.

No Mašin je mentor uspio objediniti ponajbolje od obje kategorije, izvorno on je matematičar, genijalan, sretan jedino u teorijskim raspravama, u sferi čiste apstrakcije, a kompjutere mrzi iz dna duše, ne skriva koliko prezire naprave koje su mu upregnule um, koliko mu se gadi znanstvene potencijale bacati u blato bankarskog poslovanja, knjigovodstva, sigurnosnih sustava, što ga ipak ne sprečava da potpisuje ugovore, i to s takvim pregovaračkim darom da ga zovu Kralj Provizije.

Osobito mu je odvratan internet, djelo tajnih službi za račun multinacionalnih kompanija, idealna platforma za planetarnu hipnozu, kojom će se, pod krinkom interaktivnosti i demokratizacije znanja, provesti najmasovnije pranje mozgova u povijesti, da bi ih se bolje natrpalo utrživim smećem, ali ipak je upravo on osobno osmislio projekt koji internet promiče pred dobrotvorima Instituta, pod suho zlato ga je prodao *decision makerima*, na njemu uposlio Mašu, te se istog trena povukao s riječima *Ne sumnjam da ćete to sjajno odraditi, imam puno povjerenje u vas*.

Još više, mentor ima potrebu među njima zadržati zraka, sluti da je Maša najveća opasnost među suradnicima kojima se okružio, da misli brže i vidi dalje od ostalih, više od potrebnog, dakle od poželjnog, pa nema sumnje da će ga prije ili kasnije zgrabiti za vrat, navaliti na njegovo prijestolje čim tome doraste, i nije on jedini koji tako osjeća, evo kako se dogodilo da su je prestali tlačiti sitnim zahtjevima, kako je od one koja uvijek ima odgovor postala ona koju pitanja zaobilaze.

Evo kako se dogodilo da je najednom mrak i uredu nema nikoga, tko zna koliko je vremena provela po raznim forumima, škicajući rasprave o netom otkrivenom cjepivu protiv raka, o nanorobotima osposobljenima da putuju krvotokom i laserskim pištoljima uništavaju viruse i bakterije, da među molekulama prepoznaju one koje će se možda razboljeti, o genu koji je utvrđen kao uzročnik depresije i koji budući naraštaji neće ni upoznati zahvaljujući sitnom zahvatu u genetsku strukturu, o Marsu i Veneri kao skorim turističkim destinacijama, o nuklearnoj fuziji i vodiku kao trajnim energetske solucijama, o zgradama koje recikliraju tjelesnu toplinu svojih stanovnika a izgled interijera prilagođuju njihovu trenutnom raspoloženju, sudjelovala je u jednoj kolaborativnoj radionici fikcije, dopisala nekoliko dijaloga u cyberpunk distopiji ispletenoj oko presušenja posljednjeg izvora pitke vode na

Zemlji, u jednom se chatroomu nakratko priključila komparativnoj analizi različitih anticelulitnih proizvoda.

A sad nastupa neko plutajuće stanje, umor uzima svoje, glava se puni vatom, gubi se i vraća, nedostaju krupne kriške vremena, evo je pred vratima nekakvog stana, unutra trešti trance, tijela se gnječe jedno o drugo, netko znojan se lijepi, ne pušta njezino rame, u uho joj urla svoju euforiju, ona se probija dublje, do kutića gusto napučenog bocama, tu se usidruje, uskoro je ljuljaju valovi, nekakav tip je dopluta, kuca se s njom i ne prestaje još dolijevati, kroz maglu mu jedino oči razabire, njihovo gladno sijevanje, i prije no što je odvuče kao na uzici, Maša si još jednu čašu sama natače i iskapljuje, i nit uskoro opet puca, sve potapa nedogledno sivo.

Ali odmah iza zore progledala je u potpunu bistrinu, nije joj osvanula žudnja za cjelodnevnim zurenjem u prozorsku kvaku nego za netom ubranim voćem, za stručkom nečega mirišljavog, pohitala je na tržnicu prije posla, i već je u mislima iza njega, što dalje od kabineta, upisuje se na nekakvu aktivnost, što tjelesniju, tijelo je željno gibanja, strujanja sokova, možda aerobik, latinoamerički plesovi, dobro ne pretjerujmo, ali zašto ne tečaj skulpture, tako je treba joj rada rukama, i fotografije, sad napokon može putovati, bit će je po plažama od vulkanskog pijeska i po tornjevima gotičkih katedrala, i neka se nađe još koji jezik kad smo pri tome, kineski ili finski, zašto ne cijeli skandinavski paket, to je primjerenije njezinom apetitu i brzini učenja, a preostalu energiju spalit će u nekakvoj ngo, zauzeti se za tuljane ili čitati pjesme oboljelima od side u terminalnoj fazi.

Prije svega toga ipak se vraća yogi, zapostavljenoj zbog Projekta, i tijelo joj je zahvalno, uživa u svojem znoju, u svakoj sekundi naprezanja do boli, do ushićenja je dovodi komunikacija s vlastitim tijelom, premda je voditelj evidentni sadist, oči mu se zažare kad dvorana prostenje, i premda vježbanje ukrašava propovjedima, o kozmičkoj energiji koju treba upiti kroz pore na koži, o međuzvezdanom miru i tjelesnoj harmoniji, o opuštanju jednog po jednog organa, od bubrega do korijena kose.

Mašu, naprotiv, to dodatno napinje, zaoštrava, ubrzava, puknut će od bistrine i pribranosti, na poslu je pripravna na svaki problem reagirati brzinom nagazne mine, progleda ga prije no što se drugi dospiju prizvati iz magle, ono u čemu se pogube ona razriješi polovicom mozga.

Istodobno, u drugoj polovici javlja se želja za biciklom, za bijegom od tještenja u skupnim prometalima, od alkoholnog daha, trljanja o smrdljivo salo, to svakoga dana još malo života

iz nje istisne, bicikl ga obećava vratiti, razdrmati zaspala pluća, a želi si starinski, jedan od onih s košaricom i zvoncem, s visokim upravljačem, već se osjeća kao junakinja talijanskih crnobijelih filmova, kao jedna od onih boemskih slikarica koje idu na piknik u prirodu i kraj potočića susreću zgodne pastire, premda je u dućanu gledaju podsmješljivo, imaju samo futurističkih čuda, ultralakih blistavih bolida s desecima brzina, uz nadoplatu i s krilima, koji je najjeftiniji kaže Maša, i već niz ulicu kotrlja svoje ushićenje, svoje apgrejdano, samovozno, samozaljubljeno biće.

X.

Kad beba otvori oči, ne mršti se. Ne plače. Niti se smiješi. Gleda je mirno, bez ikakva izraza. Tim velikim, prozirnoplavim špekulama. Kroz nju gleda, nekamo u daljinu. Od toga Tašu prolazi tiha jeza.

Priljubljuje obraz uz Tarin. Duboko udiše. Miris omekšivača, dječjeg šampona, mlijeka iscijeđenog iz vlastitih žlijezda, s djetinjom slinom pomiješanog u nešto slatkasto-oporo. Dlačice na tjemenu, sićušna ticala, opipavaju joj vrh nosa. Češka je pod bradom, iza uha, po usni, ne bi li izmamila osmijeh. Djetešce trepće. Meškolji se. Prstiće kvrči i pruža u prazno. Kad uhvati ponuđeni palac, smiruje se. Opet je samo promatra. Bistro kao da će cijelom rečenicom progovoriti, a bez glasa.

Marekova glava na vratima.

- O, probudila nam se milena. Presvučeš ju, pa da krenemo?

S poda grabi dvije od šest prekrvanih torbi. Tegli ih na ramena.

- Vas dvije idete u prvoj rundi. Poslije dođem po kutije.

Počinje Taru raskopčavati. Skida čarapice. Ukazuju se svežnjevi crvuljaka, valjušaka nezgrapno, dopola oblikovanih od mlitava tijesta. Udovi kao od naborane, masne gume. To bi trebao biti okrajak njezina mesa. Komadić koji se otkinuo i sad tobože samostalno migolji. A ne prestaje nešto od nje potraživati. Zapovjednički, bez odlaganja. Sisati je i tjerati da u se trpa hranu kako bi se imalo što isisati.

Svela se na probavni aparat, upregnut u službu drugoga probavnog aparata. Finalni proizvod triput na dan prikuplja i pakira. To će rasti žderući je, a glad će iz dana u dan postajati većom. Možda će se odvojiti i drugi komadi, ruke, bubrezi, jetra, jajnici. Vidi ih kako je napuštaju, cijede se niz bedra, kričeći od susreta sa svijetom. Sada su svi organi iz utrobe joj preseljeni u krevetiće s rešetkama, nanizane jedan do drugoga. I svi se luđački deru od gladi.

- I to je najbolje što možeš?!

Već se vratio. Ruku spremnih ponovno ščepati, nabreklih žila na podlakticama. Ali ne kao da će prsnuti. Solidne su te ruke. Katkad i nježnostima darežljive premda zidarski krupne. Sposobne iznijeti daleko više od šest torbi. Parket bi počupale i premjestile ga na neko drugo i treće i četvrto mjesto, bez kolebanja, bez zerice zlih slutnji.

- Hipnotizirala te, ili što? Da i ja sjednem s tobom, pa da zurimo u nju cijelo prijepodne?

- Eh... Evo, začas sam gotova.

- No daj, gukni, što god te ždere.

- Ma nije... Nemam ti ništa... posebno... Samo bih voljela biti sigurna da je ovo dobra ideja.

- Pffff...

Okreće joj leđa i u prozor upire pogled pun razočaranja. Iznevjerila ga je.

- Sad mi to radiš?! U beskraj smo stvar pretresali i nikad nisi tako govorila, živim u uvjerenju da mislimo isto. A koliko je truda trebalo da iskopam tu babu! I da, na kraju sam platio za informaciju, sad znaš. Da dobra. Do kakve si bolje ti došla? Bolje je da tu izgnjilimo? Tu neka dijete odgajam? Samo što dišem ovaj zrak, mozak mi se suši. A pogledaj se, pa mi reci da nisi već ista mama. Pljunuta.

- Nemoj, Marek... Nisam tako mislila.

Prilazi mu, grli ga odostraga, lice prislanja na njegova leđa. Pod prozorom stariji čovjek gura bicikl. Na njemu hrđava cijev, duga bar tri metra. Kaput raskopčan, ukoso bačen preko trupa, lice grimizno. Zastaje. Ruku zavlaci u kosu i ostaje tako zuriti pred sebe. Glasno uvlači zrak kroz nos, iz grla poteže krupan hračak, produžuje.

- Samo me malo strah, razumiješ?

- Nema sad vremena za strah. Donesi malu, okej?

Odoše još dvije torbe. Ma nije se nadala da će mama i tata ikako sudjelovati u toj selidbi, podržati ih makar šupljom riječju lijepih želja. Ali ipak nije očekivala ni toliku sebičnost. Potrudili su se, kao da nije dovoljno što joj se srce para, da se osjeća kao zločinac. Mama sa svojom pričom o susjedima koji su se vratili nakon trideset godina gastarbajta i kćeri kupili

stan, a ona se odbila preseliti da ih pod starost ne ostavi same. Tatino voštano lice. Vijest mu je izazvala tek milimetarsko sužavanje očiju. Kao da je unutra, nakon tko zna koliko razbijanja i krpanja, pukla posljednja žičica. I više je nije ni pogledao. A i mama je zašutjela. Po cijele dane struže kamenac sa sanitarija. Taši se obraća samo bolnim uzdasima. Kao nečemu zabodenom u slabine.

Nisu ni u predvorje izašli.

S Tarom u rukama, Taša otvara vrata. Pred njima su trojica. U starinskim, blijedosivim odijelima, jedan s ordenom na ovratniku. Stoje ukipljeni, kao da čekaju da ih se pozove, tko zna otkad.

- Došli smo profesoru.

U koloni je slijede do dnevnog boravka. Jedan za drugim pružaju ruku tati, koji se s mukom pridiže, pa spušta natrag u fotelju. U kućnom ogrtaču i čarapama različite boje, promatra kako se postrojavaju. Kao što inače promatra zid. Oni bez ordenja postavljaju se na bokove, dlanova sklopljenih pod trbuhom. Ovaj u sredini vadi naočale iz unutrašnjeg džepa sakoa. Zatim iz onog na drugoj strani dvostruko presavinuti papir. Rastvara ga, nakašlja se i počinje čitati. Dubokim, lagano drhtavim glasom pobraja razloge zbog kojih je Sveučilište odlučilo tati dodijeliti nagradu za životno djelo.

Taša se tiho izvlači. To je već druga u tjedan dana. Ili je ovo odšteta, na brzinu smišljeno iskupljenje za nagradu koja ga je snašla prošlog tjedna. Ostat će zagonetka je li koreografija za tatin ispraćaj u mirovinu režirana, ili je tek spontani nagon, trenutak nadahnuća, potakao njegova mladog kolegu da ga ispljuska na sjednici Odsjeka.

- Kakvo groblje od auta.

Već se pola sata voze. Bez ijedne riječi su stigli na drugu stranu grada. Tara joj spava u naručju.

Voljela bi da joj Marek ne pokazuje o kakvom se groblju radi oštrim ulascima u zavoje. Voljela bi čuti bar malo zahvalnosti kolegi s posla što mu je posudio to groblje. Ali grize se za usnicu.

Otkako je dobio posao, Marek više nije isti. Ma naravno da joj je drago, to im je omogućilo da se odlijepe od onoga, i njemu da konačno unovči svoje kvalitete. Ne pada joj na pamet sad se žaliti što ga nema po cijele dane. Toliko mu je željela da dobije šansu. Učinit će što god zna da je ne pokvari. Neće na njega prekrcavati Tarine temperature i kolike, uostalom već su pri kraju najgori mjeseci. Neće ga više razdraživati pitanjima, ni o firmi ni o sadržaju njegovih radnih dana. Novac koji donosi je stvaran, što je važnije od toga.

Ali ipak ne može sasvim ugušiti tjeskobu zbog te promjene u njemu, oholosti, pa i prezirnih pogleda kakve joj nikada prije nije upućivao. Nema sumnje da je to povezano sa statusom koji je stekao u poduzeću. Ošamutilo ga je što cijene i vrednuju njegov rad. Treba mu vremena da se navikne. A ona će pričekati.

- Evo. Onaj s potrzanom roletom, sjećaš se?

Prozor je na četvrtom od osam ili devet katova. Kada ju je doveo da joj pokaže, već se bio spustio mrak. Beskonačno joj se činilo, podzemnom pa prigradskim autobusom, ali dala mu je za pravo da je kvart simpatičan. Puno zelenila, obiteljski kućerci i među njih ugurani stambeni blokovi, nalik boksovima zbog tih nizova balkona razdijeljenih rešetkama. No zvjezdano nebo tada je ipak prilično dobra činilo fasadama, i svim tim dogradnjama i zakrpama, raznobojnim limom, stiroporom, izolirbandom. Ali tu je travnjak s toboganom i pješčanicom. Utoliko bolje što je oklopljen sa sve četiri strane.

Kod kontejnera se razabire nekakvo komešanje. Trojica su, jednako odrpani, prljavi, jedan ipak mnogo stariji, s dugom bijelom bradom. Naguravaju se, otimaju oko nečega što izgleda kao krletka, za hrčka ili zeca. Djedica više.

- Moja je! MO-JA!

Hoće s njom otrčati, ali jedan ga lako sustiže i sapliće. Krletka se kotrlja. Drugi je pokuplja, zakoračuje natrag prema starcu i zamahuje nogom. Ipak ne udara, obojica u hipu nestaju. On ostaje ležati, mlohavih ruku i čela položenog na beton, tiho tuleći.

- Mooojaaa...

- Pusti, nije to tvoj problem.

Marek je grabi za mišicu i odvlači. Preko njezina ramena, Tarin je pogled prikovan za prizor.

Što god susreću na stubama do četvrtog kata, limenke piva, novinske listove, komade

kartona, jednu cipelu, Taša samo prekoračuje. U zidove se trudi ne gledati. Ništa ne dotaknuti.

Baki Mari treba dobrih pola minute da počne iznutra petljati s ključevima. Odškrinuta, vrata ostaju zapeta lancem. Kroz procjep, jedno ih krupno oko netremice promatra. Ne pomaže ni ponoviti imena i razlog dolaska. Naposljetku se ipak se otvaraju, bez riječi, vrlo sporo.

Lice ništa manje dojmljivo nego prvi put. Ogromno za ostatak smežurana, zgrbljena tijela. Četvrtasto, zagasito, a sve na njemu prenaplašeno, preveliko, čelo, uši, orlovski nos, bezuba usta. Kao izrađeno rukom kipara naivca. Više je nalik totemu nego živom licu. Reliktu nekog izumrlog, nomadskog plemena. Nadrealno izgleda među ovim zidovima. U kuhinjicu jedva stane, iz očiju govore daljine. I silan talog trajanja, ljudskih uzdizanja, ruševina, pepela. A pokreti beskonačni. Dok poseže za stolcem, vrijeme se obustavlja. Mukotrpno je gledati koliko sebe mora uložiti u premještanje od vrata do kuhinjskog stola. I kad je napokon gotovo, boli već pomisao da će danas ponovno ustati.

Kako je dosad tu živjela sama?

- Dođi baki.

I Tara prema njoj pruža ruke. Tara, koja se otima i plače ako je netko nepoznat pokuša dotaknuti. A sad se igra vlasima koje na Marinoj bradi prizivaju vlati stepske trave. Jednako nezamislivo, nimalo ne protestira dok se Taša izvlači iz vidokruga. Prati je pogledom ali kao da nije tu. Sva se predala melodiji koju joj starica mrmlja na uho, pjesmici od samo nekoliko nerazumljivih slogova.

Tu se treba skućiti. Uz ovu stranu, čudnu ženu na kojoj se starost skorila. Brinuti za njezine potrebe i tko zna kakve sve bolesti, a priželjkivati da umre. Iščekivati da smrt ozakoni njihovo vlasništvo nad stanom.

Miris hodnika je slojevit. Teško je reći čega je najviše, plijesni, pržene masti, jeftinog deterdženta ili jednostavno skiseljenog zraka, reklo bi se da prozori nisu otvoreni otkako postoje. Linoleum pod nogama na krajevima je uvinut a po sredini zaglađen poput klizališta. Duž zidova, u visini struka, masna pruga. Strop dohvatljiv rukom.

Njihovu sobu već je upoznala. Potpuno je gola, zidova prošaranih zelenim pjegama. Osim željeznog kreveta tu je samo još golemi ormar od najjeftinijeg drveta ili njegove imitacije.

U hodniku zastaje da osluhne glasove u kuhinji pa na prstima otvara i druga vrata. Smrad je

tako snažan da se mora pridržati za dovratnik. Kroz pukotinu u roleti ipak prodire dovoljno svjetlosti da shvati. U sobu se jedva može zakoračiti od stvari nagomilanih na podu. Odjeće ili krpa, posuđa i ambalaže, požutjelih novina, predmeta bez imena. I zidovi su krcati aranžmanima od plastična cvijeća i figurama anđela, slonova, majmuna, tu je i jedna prijeteći raskriljena ptica od pravog perja i sa staklenim očima. I sve je prekriveno gnijezdima paučine. Krevet masivan, visok, više nalik sanduku za prekomorski transport robe. Ormar istovjetan njihovom, do stropa, a kraj njega visoka škrinja. Zove da je otvoriš. Taša otvara. I tada joj se krv zaustavlja, jer do vrha je ispunjena praznim bocama.

Zaviruje pod krevet. Tu su. Otvara ormar. Prenaglo. Zaklatio se i jedna od boca koje su polegnute po policama, koliko god ih je stalo, spuznula je preko ruba, Taša je uspijeva uhvatiti, ali pritom je još jače zaljuljala ormar, i sada je nezaustavljivo, krenule su kao lavina, zelene, smeđe, prozirne, s etiketama ili bez, prašnjave ili svježije, padaju po ramenima i glavi, više ih i ne pokušava zaustaviti već se samo pokriva rukama, jer se obrušavaju na nju kao s osvetničkim gnjevom, odbijajući se i s treskom završavajući na podu, odlučne ne prestati do posljednje, kao u skupnoj suicidalnoj ekstazi.

XI.

Horror! Horror! Često se pitao Kix što točno sadrži taj pojam. Što u praksi znači prodrijeti u *srce tame*? Pisac je zacijelo mislio na nešto kao pakao zemaljski, najgoru grozu što čovjek može oćutjeti, ali jedno je to razumjeti a nešto sasvim drukčije tijelom upoznati. U jednom filmu koji je gledao u djetinjstvu, junaka podvrgavaju mučenju uz pomoć znanosti. Prvo mu pretraže podsvijest za onime čega se najviše užasava. Štakora, utvrđuju. Pa ga vežu i na trbuh mu montiraju kavez s glodavcem izgladnjelim do mahnitosti, koji bez oklijevanja proždire utrobu.

Nije Kix bio strašljiv dječak. Naprotiv, čak je eksperimentirao s tuđim strahovima, zavidan onima što ih imaju. Zavlačio se u smrdljive podrume i pećine pune šišmiša. Prebirao po kamenjaru zloglasne Zmijske glave. Pobijedio u približavanju lica jurećem vlaku; morali su ga odvući da ne nastavi kad ih je sve nadmašio. Tu su igru izmislili nakon maturalnog putovanja, kad je dječaku koji se nagnuo kroz prozor u tunelu otkinulo glavu. Za svaki slučaj, roditelji su Kixa prisiljavali da o tome razgovara s psihijatrom. Uzalud, ali da je bio vlastiti roditelj, i sam bi tako bio postupio. Ne bi li doznao zašto ništa ne osjeća.

I sad je upoznao *horror*. Riječ se sama izgovorila. Savršeno pristaje tome što je u njemu izraslo, najednom, niotkud, nešto bez lica i oblića, poput pukotine koja se u dubini duše začela i narasla je veća od cijelog mu bića a ne prestaje se širiti i razdirati ga i raskomadnog u ponor odvlačiti, u grotlo jeze, bez kraja propada u mrak koji žari, žari, glava se hoće rasprsnuti

- Jesi ti normalan?!

Snepi na vratima. Pa gotovo istog trena kod prozora, jednim od onih filmskih pokreta koji čovjeka munjevito teleportiraju, dok stvari, ovom prigodom škarnicli, neko vrijeme lelujuju bestežinskim prostorom, usporeno se spuštaju prema parketu i po njemu se raznobojno rasprostiru, poput povrtnog semafora: par zelenih tikvica, pa žuta paprika, pa brojna obitelj rajčica koje se kotrljaju u skupnoj koreografiji i pred nogama mu se zaustavljaju u figuri blještavo krvave lokve. Snepi je dotle već sve širom otvorila i Kixa razapinje očima.

- Hoćeš ga ubiti?!

Pred navalom zimskog zraka, paklene pare se brzo razbistruju. Temperatura u stanu

zasigurno je preko četrdeset. Zbog ustrajanja lokalne toplane da zgradu zagrijava kao da su svjetske zalihe energenata nepotrošive. I zbog neobičnog sustava toplinske distribucije, koji stanove na petom katu daruje pet puta izdašnije od onih na prvom. I zbog kapitulacije ventila, nepopravljive, prema kategoričkim riječima upravitelja zgrade, do kraja sezone grijanja. Sve se to, doduše, moglo popraviti otvaranjem prozora, ali nema se kud nego priznati da je jutros to propustio učiniti.

I sad je lako tome se čuditi, ali u životu stvari još lakše otklize najčudnijim smjerovima, dovoljno je jedan ispravan korak propustiti da čovjek dospije u ovakvo stanje, fetusa sklupčanog na podu, znojem oblivenog, sažvakanog i ispljunutog.

- Nekako sam se zamislio.

To je Snapperu vrlo daleko od zadovoljavajućeg odgovora, ali ne inzistira. Zaokupilo ju je dranje koje dopire iz krevetića, tko zna kako već dugo. Sada se Kixu bistri također koliko to je doprinijelo horroru. Ona je derište već razmotala i u peleni otkrila motiv za još jedan rafal.

- Kako ga možeš držati ovakvog?!

Žao mu je, istinski mu je žao, ali nema ništa konkretno reći u svoju obranu. Hita prikupiti povrće, to je najbolje što trenutno zna učiniti da se iskupi.

I nije beznačajno. Kada ju je upoznao, njezin problem s povrćem bio je benignan, čak simpatičan. Sićušna iščašenost što je ukrašavala njezinu osobu, začinjavala je originalnim šarmom. Uostalom, tada je povrće mogla i pojesti, pod uvjetom da je skuhanu, i da je netko s njega poskidao što god dotiče zemlju. Što je u tome zlokobno, kakav horror zemlja sadrži, to nije izgovorivo, i postaje opasno ako se čovjek raspituje. U svakom slučaju, otkako se rodio Vuk, stvari su eskalirale. Više ne dolazi u obzir da Snepi dotakne povrće. Kupit će ga, tamo gdje to ne podrazumijeva izravan kontakt s njim, i herojski donijeti do kućnog praga, ali odatle ne želi znati da postoji.

Ne smeta Kixa što mora sam zbrinuti sve Vukove kašice, dakako i vlastite obroke. Naprotiv, baratanje hranom unosi nešto ljekovito u cijelu tu situaciju, točnije pruža priliku da se od situacije izolira kuhinjskim vratima. Ali naporno je izbjegavati drame. Krikove, suze, povraćanja, što su život sa Snepi pretvorili u minsko polje. Mine su prizori konzumacije, njezini tragovi u kanti za smeće, a već i spomen povrća.

Naslućuje Kix kamo je asocijacije odvođe organskim lancem. Žalosno je, premda shvatljivo,

što kroz jedre plodove gleda ravno u njihovu trulež. Ali zašto to ne obuhvaća i voće, u najmanju ruku ono koje dotiče zemlju? Zašto je povrće njezin horror samo unutar kućnih zidova, dok se na tržnici odvaži čak i zaći među štandove? Zašto gađenje ne obuhvaća i životinjski svijet, kao da u njemu ne traje, bez predaha, isti proces rasapa u ništavilo? I zašto je od svih patologija baš ta procvala u njezinu biću, toliko posvećenom biljkama?

Mnogo je ovako razinutih pitanja, a tako malo vremena. S kojim će se čovjek pomiriti samo da ne traži objašnjenje.

A sad već kasni. Nisu na poslu bili oduševljeni konceptom dolazaka u podne, njegovoj karijeri to sasvim sigurno nije dalo krila. Ali dakako da Sneps nije ni pomislila zbog toga se odreći vlastite. Ovaj aranžman je tobože u njegovu korist; ona pokupi svoje papire i donese ih kući, on sa svojim ostaje u uredu koliko god ga veseli. Ali u praksi to znači da mu se tijekom prijepodneva na stolu prikuplja tuđe smeće, i da ga od toga, dan za danom, putem do ureda oblijeva znoj.

Zapelo je, mili se metar po metar i to traje i traje. Ovim tempom stići će do ministarstva oko sredine tjedna. I doima se da to svi osim njega sjajno podnose. Desetljeća, stoljeća ispiranja mozga učinila su svoje. Kad se ukaže prilika, jednako pitomo, u koloni mile grlom do noža.

Sad se ukazuje razlog zastoja. Ukoso prepriječeni yugo, kao zagrizen sprijeda. Iza njega motor zapiknut u živicu, opsceno naprčen stražnjim dijelom. Zatim žena zabuljena u vlastite cipele, dlanova pristisnutih na usta. I naposljetku truplo, spljošteno uz asfalt, više od tijela nalik trupcu otpalom s tegljača. Jedno stopalo izuveno, kožna jakna, glava skrivena bijelim, dopola pocrvenjelim platnom. Lokva boje rajčice već se razlila do kraja kolnika, nema izbora. Polako se preko nje valjaju prednji pa stražnji kotači, čini mu se da čuje šljapkavi zvuk, osjeća ga na svojoj koži, i sa sobom odnosi komad tog čovjeka, zalijepljenog za kotače i uz kosti mu.

Komešanje pred zgradom Ministarstva obrane. Gomila iz koje već izdaleka bazdi vulgarnost, prljavština. Ima ih u zastave zamotanih, u invalidskim kolicima, s transparentima ili s razvitlanim štakama, spremnim nečije oko iskopati.

Srećom, posve suprotno iza zgrade njegovog ministarstva. Podizanje rampe na parkiralištu upotpunjeno je protokolarnim paziteljevim naklonom. Mesing svakog rukohvata je svježije ulašten. Hana nepogrešivo koketna, s bonusom nekakve oholosti na licu.

- Znaš za tatu?

- Mm?

- Da je prihvatio.

Aleluja. To znači da se žuti tisak nije uzalud zgražao nad otkrićem tatinih aspiracija prema diplomaciji, i nad navodnim premijerovim blagoslovom za veleposlaničko mjesto u Finskoj. To znači također da je Kixov status u Ministarstvu zapikirao prema dolje, jer provjeravajući takvu mogućnost nailazio je samo na kolutanje očima. No dobro, vijest je ipak pozitivna, za ovu zemlju. Velik će to biti dan, kad je tata napusti.

- I, kad putuje?

- Kamo?

- Pa u Finsku, valjda.

Hana ga sad miluje pogledom dobre učiteljice, koja mu eto, oprašta kompletno gradivo jer je iz siromašne obitelji.

- Ma to smo pustili u medije onako, za šalu. I da pripremimo teren. Preuzima Ministarstvo.

Smo. Kćer je dakle itekako angažirana u obiteljskom biznisu. Tata na položaju ministra vanjskih, grotesknost te slike ga pogađa poput teškaševog aperkata. Treba mu vremena da se pridigne na noge. Pa počinje spoznavati da su se svijetu u međuvremenu promijenile konture, da se probudio u drukčijoj nekoj dimenziji. U kojoj taj pojam, *preuzimanje*, nije humorističan nego označuje klasičan poslovni zahvat, kakvima korporacije gutaju manja poduzeća. Što u konkretnom slučaju ovaj segment državnog aparata priključuje tatinoj tvornici.

- Čestitam.

I za svojim radnim stolom, koji je do jutros smatrao uprtim o neupitan hrastov parket, sada je kao nad crnim bezdanom. Kao neplivač na balvanu koji struja nosi prema divovskom vodopadu. Kao padobranac kojeg vjetar spušta na otok ljudoždera, i tako dalje, u svakom slučaju nije se maknuo s prvog reda dokumenta na vrhu snopića zacijelo sličnih, s crveno nažvrljanim *hitno!* i sa zadatkom koji se podrazumijeva, da opovrgne što god spočitavaju Vladi. Promatračka misija žali se na nekakve logore, jer u njima, kažu, ima seksualnog

roblja, umiranja od gladi, egzekucija. Ma koliko u to zuri, razabire samo nijanse vlastitog crnila, vizije budućnosti što se nadmeću u turobnosti. I traži, traži, ne bi li u tunelu iskopao makar trunku nečega svijetlog.

I doista se počinje ocrtavati slamka. Nije da se osobito pouzdanom doima. Teško je previdjeti njezinu natrulost. Ideja da takvo što potegne zapravo gnušanje izaziva. Ali što je više uspoređuje s raspoloživim scenarijima, to dopadljivijom postaje.

Hanino novo ruho već blista. U uredu izmamљуje ponizne osmijehe. Razmiču se kad prolazi, kao da joj najednom treba više mjesta. A reklo bi se da nije zbog toga zaboravila kemiju koja je krčkala između nje i Kixa. Naprotiv, još češće mu u sobu navraća, s još prozirnijim izgovorima.

I nekako se ni njoj danas kući ne odlazi. Sad su već sami ostali. Na cijelom katu svjetla su pogašena, osim njihove dvije luči, posred dubokog mraka. Svatko za svojim stolom, kakvo rasipanje namještaja. Kad Hana priđe njegovom, oplahne ga dlanovima, osloni bedra pa ih zericu odigne, sve je to tako prirodno, pristalo, bedra su tu kod kuće, udobno im je i mazno, i haljinica je jedva dočekala da se razleprša, da se poput knjige rastvori na najzanimljivijem mjestu, sama je spuznula do gležnjeva a oni se penju na Kixova ramena i oko vrata mu se uvijaju dok svu njezinu bujnost ne pljusne potrbuške preko stola i jednom joj rukom priklješti leđa a drugu u meso zarine i stane se ritmički u nju nabijati i svakim zamahom kao da u sebe zrak upuhuje, od toga se uspinje, sve većim postaje, gledaj me, gledaj, gledaj, gledaj...

XII.

Uspinjući se monumentalnim stubištem, s biciklom pod rukom, Maša diže pogled oštro uvis da obuhvati zgradu Instituta, iz podnožja još impresivniju, a pobrinuli su se da zadivljuje već iz daljine, zapiknuli je na uzvisinu koja se prsi nad cijelim kvartom, kao što su se nekoć postavljale crkve, na vrhunce u kojima se križaju putevi tako da ih ne možeš promašiti, sakralna aluzija jednako je upadljiva kao i astronautička, toranj na vrhu Instituta i potpornji poput stabilizatora jasno evociraju raketu, i u duhu visokog modernizma iskazuju njegovu namjenu, da posluži lansiranju u budućnost, da pronosi jedinu religiju budućeg svijeta, informacijsku.

Ali dok se propinje pred njom tako kolosalan, spreman vertikalno se vinuti u nebo, ukazuje joj se i u drukčijem svjetlu, kao da je samo opsjena, šuplja kontura, kartonska maketa projicirana na nebesko platno, sad vidi i prikazu obješenu o njegov toranj, čudovišnoga gorilu zvanog King-Kong, kako riče u očaju i ubilački se razmahuje, do krvožednosti izbezglavljen zatočeništvom gore među tornjevima, a sada ta zapjenjena čeljust, te osvetničke šake, pripadaju njezinu mentoru, i uloga giganta-mučenika mu senzacionalno pristaje, publika je okamenjena od strave, promet je stao, cijeli grad podrhtava dok on s tornja informatičke katedrale urla svoje mahnito monstrozno majmunsko ja.

Prošavši kroz rotirajuća vrata, bicikl Maša poslušno nosi niz stepenice, u podrumu neće bosti ničije oči, tako zapovijeda zastupnik Zakona na ovoj razini Institutove vertikale, gore je sve u rukama Mentor-Konga ali ovdje kraljuje Portir, uglađena, dostojanstvena stjenica, koja gine za prilikom da bilo koga ugrize, da negdje izrekne svoj pravorijek, zabrani makar držanje bicikla u predvorju, u nadi da će se utješiti od bogzna kakvih sve frustracija, da će ublažiti žareću ranu vlastite ništavnosti ako se nekome posere na glavu.

Pritisak na brojku 24 Mašu katapultira iz podruma, daleko od takvih mizerabilija, ravno u srce njezine stvarnosti, u spoznaju da se možda posljednji put uspinje ovim liftom, da će se u ozonskim sferama danas zadržati toliko da joj priopće tužnu vijest, zatim se još jednom počastiti hidraulikom prema dolje, a onda niz vodu prema čemu god, makar najbližem šahtu.

Jer da je Projekt još malo poživio krv bi potekla, na početku se još i dalo osmjehnuti idiotizmu njegovih korisnika, ali nikakav smisao za humor nije Maši pomogao da nađe zrno smislenosti u svojem radu, mjesecima je izrađivala kurčeve korisničke profile, prilagođavala

ih korisnikovom stručnom resoru, podilazila njegovim intuicijama i estetskim preferencama, hobističkim interesima, zodijačkom znaku, afinitetima po pitanju kućnog ljubimca, sa svakim je ponaosob prolazila inicijacijski proces sve dok se inicirani ne bi pokazao sposobnim održati cjelovečernje izlaganje na temu kurčevih informatičkih blagodati.

I unatoč tome, kompjuteri u njihovim uredima su modni dodaci, novodobne zamjene za stolnu fontanu ili akvarij, nije čudo da toliko dužnosnika zahtijeva screen saver s ribicama, uslugu informatičkog opismenjavanja cijene manje od one koju im pruža uredska vješalica, osobi opismenjivačice ipak poklone zrno svoje karizme, točnije njezinim nogama, onako usput isprobaju neće li zalepršati zrakom na mig dužnosničkog oka, da joj je još jednom namignulo noktima bi mu odgovorila, sve je otvorenije pokazivala želju za tim, a ona je posve sigurno proslijeđena mentoru.

- Izvolite sjesti.

On sjedi na svoj omiljeni način, utonuvši u fotelju tako da mu samo glava nadvisuje plohu stola, na nju je kao posađena, lijepo kožnato jaje kojem pravilnu zaobljenost ne narušava nijedna dlačica, jedino graške znoja na tjemenu, i one što su već skliznule niz obraz te se spuštaju pod ovratnik, podsjećajući da je ispod stola golema vrećasta masa, iz koje dopire astmatični dah, što struže po dnu bačve a onda puca u metalični, tugaljivi falset, cijela nekakva radionica je pod stolom, očito ojađena svojom uzaludnošću, jer ne uspijeva proizvesti više od tog škripanja i nešto rose na glavi.

- Dakle, stigao je evaluacijski izvještaj.

Premda je Maša upravo po te riječi došla, ovako izgovorene su poput bljeska pile koja polaže pravo na njezinu granu, i od toga je tijelom prostrujila sjeta, pred-okus žaljenja za Institutom, za dvije godine koje joj eto umiru na rukama, a istina je da ih je sama u smrt odvela, prečicom, iz dana u dan si gadeći Projekt, zaboravljajući da joj plaća račune, a i mentora sotonizirajući, na njega fokusirajući nagomilani bijes, posve promašeno, na vlastitu štetu, ništa joj ružno nije učinio, ni slova grubog rekao, istina nije da su se narazgovarali o njezinu radu, nije da su ga ijednom spomenuli otkako je Projekt počeo, ali time je prošla daleko bolje od drugih pripravnika, uostalom on je razoružava, empatiju iz nje cijedi ovako trapav, bezazlen, jastučast, kako da ne suosjeća s tim plišanim uredskim medom, neupotrebljivim u vanjskome svijetu, od njega skrivenim u vlastiti svemir, prigušen, usporen, potišten.

- Trenutak, molim vas.

I sad tone u papire pred sobom, još malo dublje pod stol, ujedno i u gustu melankoliju, nije to bio veseljak kad ga je upoznala, nije bilo lako iscijediti mu makar kap zadovoljstva, ali fascinantno je u što su ga pretvorile ove dvije godine, naročito otkako su ga postavili za direktora Instituta, toliki bi ovdje za pomak stepenicu više prodavali do posljednjeg svojeg organa, on se navrh zgrade ustoličio kao po kazni, tu je još osamljeniji, na još većoj udaljenosti od živih, ovako s dva metra jedva ga se razabire, sad ga na ovom svijetu baš sve žalosti, uključujući vlastitu moć, kingkong ugovore i njima primjerene provizije, projekte koji sežu daleko u budućnost, u znanstvenu fantastiku, preko granica mašte, njega sve to u sve dublju turobnost potapa, u gnušanje nad sobom, svaki potpis pod masnim iznosom kao da stavlja na vlastitu smrtnu presudu.

- Mda.

Napokon je pronašao, usred beskrajnog uzdisanja i hripanja, i sad se zagledao u *to mjesto* gdje piše da im se životni putevi razdvajaju, da zbogom ljubavi, evo čuje se kako mu srce puca pod stolom, ta će tragedija potrgati zadnju vlas koja ga drži za život, teško je i zamisliti silinu kojom ga je pogodila Mašina drama, patnju zbog pukotine koja će za njom ostati u Institutu, u sveopćoj harmoniji, jasno se vidi na licu mu, kao što voli reći svaki dužnosnik, da je za to *preuzeo odgovornost*, da ga je prignječilo gigantsko breme krivnje, za daleko više od utrućuća jednog znanstvenog potencijala, ono što ga razdire je globalni rasap, kojem se nažalost i sâm zavjetovao, vlastitim radom pomaže da se sav zemaljski život zamijeni binarnim kodom, sve autentično anulira nulama i jedinicama, titraji živih trenutaka da se pretope u plastiku, cjelokupna povijest pokopa u polikarbonatske ljesove, ljudska duša nafila silikonom, zbog toga sebe može jedino prezirati, ali bar ne izbjegava ponijeti svoj dio križa, ne odaje se maloumnoj popustljivosti, bespoštedno se kažnjava, i jedva Maša zadržava nagon da ga uzme u ruke i ponuna, da ga zaštiti od mržnje prema sebi.

- Ukratko, više su nego zadovoljni. Žele još jedan ovakav projekt. Neslužbeno: bilo kakav, ako ste vi u njemu.

U očima mu se ne da pročitati što zapravo misli o tome, je li mu makar mrvicu drago, ili bi ga udobrovoljilo jedino da se sve poruši, i projekti i ova zgradurina, vjerojatno ipak ne misli ništa, riječi je samo propustio kroz usta, oči su već se prevukle caklinom, vratio se nekamo duboko unutra, prestao percipirati i nju i slične periferije.

Ali nisu kolege, oni je naprotiv sad itekako percipiraju, njihove oči pokazuju da *znaju*, zadržuje brzina kojom se vijesti ovdje šire, a i način na koji ih primaju, ovo su protumačili kao Mašino veliko postignuće, pa joj čestitaju pogledima je probadajući i trgajući u komade, iako Maša ni uz najbolju volju ne vidi čime ih je ugrozila, daju joj do znanja da je zločinac, koji se među njih uvukao da im otme radno mjesto, budućnost, sve što imaju.

Zna ipak Maša da to ne treba shvatiti osobno, da ovdje svatko želi smrt svakome, ako im ne staneš na glavu oni će tebi, ubilačke želje udružuju se u klanove, koji si međusobno grebu tlo pod nogama, koji koriste svaki povoljan vjetar da prducnu prema suparničkom, a ujedno su u spontanom savezništvu protiv onoga tko je na vrhu.

Maša se dosad održavala izvan klanova, pazila je da ostane za njih presitna, nevidljiva im, ali u svjetlu ovoga blistavog ostvarenja objelodanilo se da je miljenica onoga vrhovnog, njegova krtica i žbir, a zna se kako treba s takvima.

Prva konkretna mjera dočekuje ju u podrumu, bicikl bez zraka u gumama, poruka moćna i bremenita, tek nagovještaj ognja osvetničkog koji joj ne gine, evo već premire od straha, oprašta se od bicikla pogubljenog, kreće slomljena uz stepenice, prema vlastitom gubilištu.

U očekivanju najgoreg, ipak neće leći i plakati, apetit ne posustaje, *mora* znati, održavati stostruku konektiranost, u realtimeu provaliti svaki gadget i svaki buzz, biti gdje god je nekakav moving, freak-show koji je trenutno *in*, među prvima vidjeti nove filmove, imati knjigu o kojoj se govori, premda će se ta na polici brzo zagubiti pod drugima, jednako neotvorenim.

I ona najdoslovnija glad je neprestano kolje, vrijeme je preskupo za sjesti i jesti, na ulici samo zgrabi nešto gdje ne treba ni ući, živi na sladoledu, kroasanima, sušenim marelicama, i za dućane ima sve manje strpljenja, sve joj je teže čekati pred blagajnama, zbijenoj među penzionerima koji dahću i kašlju u vrat, i dovlačiti doma te vrećice, kamoli kuhati, tako da usred noći od jestivog zatekne paket špageta, vrećicu kakaa, čašicu senfa, noću je gadno, glavom defiliraju delicije, mora si čvrsto obećati da će ujutro udovoljiti želucu, priuštiti mu nešto ekstravagantno, bezobrazno skupo, a onda se opet u zadnji čas rastrijezni, pred fancy restoranom se sjeti ostatka mjeseca, požuri prema prvoj pekarnici.

Na poslu nema kamo žuriti, Projekt je pokopan, ništa novo još nije zaživjelo, opet je nitko ne zarezuje, mirno obilazi forume, chatroome, fuckroome, preskače iz uloge u ulogu, isprobava se kao nimfomanka i kao domina, kao muškarac, mutant, čimpanza, zavodi nekoga tko se

predstavlja kao svećenik, učlanjuje se u nekakvu sotonističku sektu, u jednom MUDu se lukavstvom provlači kraj zlog čarobnjaka u grimiznu sobu, nalijeće na skupinu izviđača koji je siluju i motornom pilom režu na komade, na siteu posvećenom privatnom životu celebrityja jedna glumica ispovijeda kako je u djetinjstvu ubila svojeg hrčka obojivši ga u plavo, jedna veterinarska klinika nudi izravan prijenos operacije oka (*prolapsus bulbus oculi*) kujice pekinezera, zahvaljujući jednoj amaterskoj kameri može se pratiti izlijetanje automobila s rally staze, kako se u slow motionu propinje i u padu gnječi troje-četvoro gledatelja, Maša ponovno klikće na play, i opet i opet.

Naposljedku se spušta u podrum, iz torbe vadi pumpu, vani je mrkli mrak, pedalira prema stanu u kojem se slavi vjenčanje teoretičara vizualne komunikacije i njegova dugogodišnjeg partnera brand managera, četvrti kat a ciktanje se čuje već u prizemlju, pred pragom treba preskočiti jednoga što je, sudeći po rukama u raskopčanom šlicu, izašao popišati se po stubištu a onda zaspao sklupčan, unutra je world štimung, ima ih svih boja kao da je set Benettonove reklame, praskaju balkanski puhački orkestri, tri jako našminkana dečkića daju sve od sebe da utjelove duh tog podneblja, plešu i urlaju zagrljeni, razdrljenih košulja, nastoje pasti u trans, jedan se par ispružio iza kauča, njezina glava marljivo radi oko njegovog trbuha kao da ga hoće napumpati, švedski stol je senzacionalan, u ponudi je i prah za koji je Maša, po obliku posude a i po količini, prvo pomislila da je parmezan.

Smješta se nadohvat posude, a tko god navrati da se okrijepi pokazuje zanimanje i za njezinu personu, neki čak egzaltirano, zasipaju je divljenjem ne bi li se tri-četiri-hop prevrнула iza kauča, jedan je pak toliko uvjeren u čarobnost vlastite pojave da joj bez ikakve verbalne uvertire stavlja ruku na sisu, drugi se predstavlja kao redatelj, nakon nekoliko rečenica dodjeljuje joj ulogu u filmu koji će započeti čim dovrši trenutni projekt, koji je zapravo još u fazi zatvaranja financijske konstrukcije, iznimno zahtjevne jer radi se o istraživačkom dokumentarcu koji će dokazati da tasmanijski tigrovi nisu izumrli.

Sad kraj nje na kauču ostaje djevojka njezine dobi, sitnije građe, mekog lica, s dječaćkom frizuricom, prilično pijana, ali nekako otmjeno, coolerski nasmiješena, a ujedno kao da se sprema po svemu tome povratiti, kaže da radi kao analitičar recepcijske segmentacije u agenciji za profiliranje promotivnih strategija i da joj se mačka zove Zita, Maša je uzima za ruku i vodi u kupaonicu, zaključava vrata, svlači s nje sve osim cipela, posjeda je na rub kade, spušta se na koljena, lice zavlači među njezina bedra i siše, siše, sve dok ih ne protresu grčevi, zatim je prevrće u kadu, ustaje i kreće prema vratima stana, na biciklu je već potpuno isključena, jedino su noge budne.

Na kraju sljedećeg radnog dana bicikl je dočekuje bez ventila, to joj izmamљуje osmijeh, odlazi kupiti druge ventile, vraća se po bicikl, sutradan mu nedostaje prednji kotač.

Malo meditira nad tim, zatim polazi uz stepenice, pa pješice prema yoga-dvorani, voditelj je dočekuje na vratima, s viješću da je preminuo otac, utemeljitelj njihove yoga-frakcije, Maša se žurno daje u potresenost, dvoji bi li mu sućut izrazila, ali on zapravo nije ucviljen, čak zadovoljstvo pokazuje, jer vođu su na nebu dočekali raširenih ruku, ne objašnjava kako je doznao, u svakom slučaju cijeli sat tome posvećuje, treba za njim ponavljati, ruku sklopljenih ispred srca, stihove zahvalnosti nebu za dobro i ljubav kojima preplavljuje zemlju, i zbor doista pokorno muče na sanskrtu, a zatim se tri-četiri-hop oslobađa svega što tome eventualno proturječi, zbacuje do posljednje natruhe negativnih energija, nečistoća, svega što je u tijelu pokvarljivo, i ono što naposljetku ustaje s prostirki nema s tom ljušturom ništa zajedničko, vlastite tjelesnosti jedva da sjeća se.

Subota je, možda već popodne, ne sjeća se da je ikada tako dugo spavala, dan se više i ne isplati počinjati, tko zna koliko još ostaje sklupčana u krevetu, kroz prozor promatra vjetar, kako mlatara kišom, povremeno šamara prozor, razbacuje krošnje, na mahove ih povijajući do zemlje, a one se svaki put vraćaju u isti položaj, ali bezvoljno, ne skrivajući koliko su svega tog site.

Nedjeljno jutro je naprotiv ispuhano, zaglađeno, gluho, besprizorno, treba pod svaku cijenu otići nekamo, naći se s nekime, govoriti, makar besmislice, u adresaru ima prihvatljivih brojeva, nekoliko puta kreće tipkati pa odustaje, od straha da ništa neće htjeti izaći na usta.

Trebalo bi otići u šoping, opsežan, gotovo da nema čega u stanu nije ponestalo, ili makar do dućana na uglu, po dvije-tri stvari koje će pokrpati dan, ali mučninu osjeća već od pomisli na kupovinu, na ulazak u jedno od tih mjesta, konačno je iz stana izbacuje jedna ideja, skače na nju kao na vlak iskrsnuo posred pustinje, spušta se prema parku s umjetnim jezercem, i do mraka ostaje sjediti na pontonu od trupaca, bacajući komadiće kruha jednoj pačjoj obitelji, krupnom, raskošnom mužjaku, njegovoj skromnijoj družici, i njihovim četirima pahuljicama.

U ponedjeljak ujutro doznaje da je Mentor preminuo.

- U grlu mu je zapela pileća koščica i ugušila ga.

XIII.

Odjevena, našminkana, Taša se pred zrcalom u hodniku još jednom pretresa od glave do pete. Sve je to dosta traljavo. Trebalo bi poskidati i pokušati ponovno. Ali zadnji je trenutak da uhvati autobus. Navlači kaput, grabi torbu, ključeve, kreće poljubiti Taru. Ruka joj ipak zapinje za telefon.

Mamin glas je mrtvački. Osjećala je Taša da se nešto dogodilo.

- Zvali su iz doma. Neka dođemo po Bracu.

- Kako?! Zašto sad?! Prestao je tuliti. Odavno nije pokušao pobjeći. Od one krvave epizode, kad si je raskopao stopalo, prošlo je...

- Zatvaraju ga. Nema više novca.

- I samo tako, djecu će istresti na ulicu, kao da su mrvice sa stola?! A što je s onom po koju nema tko doći?

- Upraviteljica je plakala na telefonu. Osoblje već mjesecima radi bez plaće. Sad više nemaju od čega ni krumpir kupiti. Isključit će im struju.

- I gradske vlasti ne mogu odvojiti toliko?

- Možda i bi, da jedan poduzetnik nije bacio oko na taj komad zemljišta.

Pucketanje u slušalici je hipnotizira. Tko zna koliko vremena prolazi. Slušalica se rastvorila, usisala je, i sad pluta nekim neomeđenim mrakom, kao među mjehurićima mineralne vode, posvuda ih na koži osjeća.

Napokon, mama uzdiše.

- Tata se zbilja pridržavao obećanja. Nisam ga tjednima vidjela... onakvog. A nakon tog poziva, jučer popodne...

Vraća se zrcalu. Grize usne. Baca torbu o zid, grabi natrag u sobu, čupa se iz kaputa kao da je pun stjenica. Otvara ormar, ostaje zuriti unutra, objema rukama obješena o vrata.

Zvoni. Na vratima dva dečka iz Marekove firme. Opet s nečime glomaznim. Klimauređaj, još jedan. Prošli tjedan perilica za suđe. Smijulje se. Kao komedijaši koji dovlače svoje rekvizite na pozornicu da izvedu nešto urnebesno.

Voljela bi Taša vjerovati Mareku. Da gazda nema ništa protiv, da zapravo on gazdi čini uslugu uzimajući svu tu tehniku, jer firma je dobiva za kompenzaciju. Jer takva su vremena došla, da se samo roba razmjenjuje, a novac se gotovo i ne viđa.

Lakše bi mu vjerovala kad bi to objasnio i mesaru na uglu, i uredio s njim nekakvu kompenzaciju.

- Gdje da vam ga stavimo?

Pravi se da ne čuje aluziju ali peče je njihova podrugljivost. Nije joj promaklo kako su si namignuli. Misle da je ovo zbog nje. Da muž udovoljava njezinoj lakomosti. Hitnji da ima sve, i to u ovom svinjcu. Zabavlja ih trpati elektroniku među Marinu kramu, u plijesan i memlu.

Koliko je puta Marek obećao da će preličiti zidove, da će poslati nekoga, i evo još malo pa će se napuniti godina kako su tu.

- A možda smo sad zaradili... makar jednu s nogu?

Samo on govori. Njezinih je godina, premda si nastoji dodati koju tankim brčićem, uljem u kosi, prstenjem, kožnim kaputom. Drugi je još dijete. Od glave do pete neotesano, akne, pulover koji mu je isplela mama, izgrizeni nokti. Oči bježe ustranu. U njima prgavost, nedopečena, očito u iščekivanju prilike da učini nekakvo divljenje vrijedno zlo.

Nalijeva im višnjevac. Nazdravljaju jedan drugome ne skrivajući posrpnost, gadljivo krive usta. Sve je napadnije premjeravaju. U njihovim očima je fuksa. Valjda očekuju nekakav znak, poziv da krenu za njom u kupaonicu, jedan po jedan. Ili će možda zajedno, tu u kuhinji. Kutija s klimom će lijepo poslužiti ako je prevrnu preko, jedan odostraga, drugome ostaju usta.

- Ha ništa, odosmo.

Na pragu, još ju je jednom liznuo žaljenjem što ovaj put ništa. Taša suosjeća s njim, ali eto. Malo je indisponirana, peemes, naporan tjedan na poslu. No bit će još bijele tehnike.

Zatvara za njima glasnije no što je namjeravala. Trči u kupaonicu. Lice u zrcalu je odvratno,

zaslužuje da ga se pljune. Hrđave kraste na staklu ukrašavaju ga poput psorijaze. Zidovima se cijedi masnoća. Osjeća je i pod kožom. Tren se koleba bi li strgnula sve sa sebe i izribala se četkom, ili povratila. Ipak samo ispire lice jakim mlazom. Podmeće mu dlan, širi i skuplja prste. Naposljetku podiže nekoliko mokrih pramenova, pričvršćuje ih kopčama. Šminka je u rasulu, gotovo s nasladom to prihvata. Samo ručnikom otire mrlje ispod očiju.

U svojoj sobi, Mara na koljenima. Puzi i ispušta nekakav dementni, jedva ljudski glas. Tara je nastoji slijediti u jednom i u drugom. Primjećuje mamu, ali odmah i zaboravlja. Grca od smijeha, plješćući staricu po butini. Ova se prevrće na leđa. Bacaka se. Koluta očima i reži poput ranjena medvjeda.

Taša polako privlači vrata. I njoj neka je ostavi dok je na poslu? *Dogovoreno*, govorio je Marek. *Dogovoreno*, svaki put kad ga je uspjela dočekati budna ili sekundu zadržati na odlasku. *Molim te, daj da Taru stavimo u jaslce kad počnem raditi. Molim te, pokušaj iskopati neku vezu. Ili pronaći novac za privatne*. I evo do dana kada kreće na posao, dobila je samo to *Dogovoreno*. Svaki put je našao strpljenja da je sasluša. Gledajući je u oči, čvrsto i nježno. S pažnjom kakva se poklanja autističnom djetetu kad se oglasi svojom opsesijom. A onda otpirio.

Vrijeme joj je da si prizna. Marek više ne živi ovdje, samo navraća.

Na ulici, vrtoglavica je prisiljava da zastane kod kioska. Jednog od onih na kotačima, otvorenih cijele noći zbog žednih. Na staklo su naslonjene, poput pruća, sušene ribe. Uzet će jednu jabuku. Mora pričekati da drhtava starica ispred nje izgovori svoje potraživanje. Premeće ga po ustima kao nešto bodljikavo.

- Kakvu marmeladu imate u malim pakiranjima?

- Marelicu, šipak, šljivu, miješano.

- A koja je najjeftinija?

Dok glođe jabuku, hodajući prema stanici, opet joj kreću suze. Premda ne osjeća tugu. Ništa ne napipava u tijelu, kao da se ispraznilo. Jedino da zubi trnu. Jabuka je nezrela.

U autobusu, lice je zaljepila za prozorsko staklo. Fascinira je broj plakata posvećenih blagotvornosti alkoholnih pića. *Ruši zapreke komunikacije*, tvrdi jedan. Naslikan je

muškarac s bocom u ruci, o drugu mu se objesila bujna ljepotica, i još jedna mu se obavlja oko noge. Na drugom je djevojka s čašom, i piše *Nađi trenutak za sebe*. Zatim nailazi jedan s natpisom *Iskonska snaga* i slikom ratnika-mutanta, s golemom strojnicom, dopola obraslog metalnim ljuskama: zahvaljujući eliksiru dostupnom po vrlo prihvatljivoj cijeni, pretvara se u tenk.

I evo, uspjelo joj je zakasniti na posao prvoga dana. Javlja se želudac. Sve se jače steže kako se približava posljednja stanica. Kad iskorači na terminal, već bi ga rado iščupala iz trbuha. Terminal je granica pouzdanog, predvidljivog svijeta. Nešto kao platforma s koje se iskoračuje u prašumu. U leglo zaraznih bolesti i zločina. Među stvorenja koja žive od otpada i nenaoružanih prolaznika.

Do Centra za socijalnu skrb treba se probiti kroz buvljak improviziran duž pločnika. Između kartonskih kutija i kašeta, deka položenih na zemlju. Dijelova bicikla i perilica, polovne odjeće, parfema svjetskog glasa i kućne izrade, perika, jednog klupka tek izleglih mačića, jedne zubne proteze. Tržnica nema prostornog kraja, niti je ikako odijeljena od kućanstava. Što god se više ne treba, iznese se pred prag. Rubovima kolnika teku smeđi potočići.

U dvorište Centra provlači se kraj krastave zalogajnice. Iznutra dopiru pijani urlici. Ispred stoje vlasnici kamiona parkiranih u dvorištu, kod ulaza u skladište građevnog materijala. Čekaju mušterije žvačući čačkalice, pljujući pred sebe, rukama rujući po džepovima hlaća. Mrmljaju jedan drugome u uho, ali tako da Taši ne promakne. Pogleda im osjeća po sebi, poput pijavica, sve do ulaznih vrata.

Njihov drečavo plavi okvir izaziva tjeskobu. Cviljenje i metalni tresak su upravo napadno zlokobni. A boja zidova, u kombinaciji s tapisonom?! Tko god je to odabrao htio je pokazati koliko mrzi ljude, ili da ga baš ništa ne može natjerati na povraćanje.

Portir se je ne sjeća. Od jučer. I ne pada mu na pamet uzdati se u njezinu riječ, da od danas tu radi. Kada bi krenula ne čekajući da on to provjeri telefonom, vjerojatno bi joj pucao u leđa.

Nažalost, sad više ne zna treba li na kraju hodnika lijevo ili desno. Nizašto se ne bi vratila pitati. Recimo da je ovuda.

Nije. Rukavac završava proširenjem, nečime poput čekaonice, s po jednim vratima na

svakom zidu. Najednom klik automatskog prekidača. I mrak.

Grobna tama.

Taša kreće za ispruženim rukama. Vrata. Otvara ih. U jednaku tminu. Zakoračuje. Noga ne susreće pod, već nastavlja prema dolje, u prazno, i za sobom povlači ostatak tijela. Ruke uzalud mlataraju zrakom.

Tresak je, izgleda, ipak bio strašniji od posljedice. U prvi je tren pomislila da se to glava rasprsnula. Sada već može sa sigurnošću reći da je živa i pri svijesti, čak i bez osobitih bolova. Ali kad pokuša pomaknuti ruku. Nogu. Ništa ne reagira. U mraku ne vidi ni ima li ih još. Srce počinje mahnito udarati. Vikat će.

Grlo je nijemo.

XIV.

- Kakva paprat?!

- *Onoclea sensibilis*. Zovu je još *Onoclea interrupta* ili *obtusilobata*.

- I što s njom?

- Umrla je. Nije se probudila u proljeće. U ovo doba godine već se morala zazeleniti. Odbaciti što god se smrznulo preko zime i rasprostrijeti mladice. Travanj počinje, a ništa se nije dogodilo. Prizor je stravičan. Čitavi proplanci poput stratišta. I ne možeš joj pomoći. Dode ti da dušu isplačeš.

Ovo će potrajati; Kix odlaže mikser. Mrkva i marelica tek su se počele obgrljivati. Oslanja se o okvir kuhinjskih vrata. Snepi na kauču razmontirana u komade. Ne govoriti. Trenutak je od onih kad jedan jedini slog, izgovoren pogrešnim tonom, može izazvati plameni prasak, na njega naciljan, naravno.

- U osamnaestom stoljeću neki pomorac ju je donio iz Amerike i posadio kraj svoje kuće, u nekoj brdskoj zabiti. Biljčica se udomaćila i razmilila šumom. Da se razumijemo, *onoclea sensibilis* je na cijeloj planeti botanička dragocjenost. Samo u savršnim uvjetima može se održati na životu. A tu je potrajala, evo, do ove zime.

- Hm.

Trenutak zastaje i premjerava ga iskosa, neće li nazrijeti kakav trag ironije, pa se ipak vraća u egzaltirani modus.

- Zašto? Imam ja teoriju o tome. Da je tu njezin iskonski dom. Da joj se sjeme odavde rasulo svijetom.

Niti da bi pisnuo.

- Kažu da je znala i cvjetati. Ima tamo starih ljudi koji se kunu da to pamte iz djetinjstva. Pazi, cvijet *onoclee sensibilis* ne može se vidjeti na slici. Nismo ni sigurni kako izgleda, ne postoji nijedna njegova fotografija. A znaš što je cvijet paprati u narodnoj predaji? Golemo bogatstvo i doživotna sreća onome tko ga nađe. Ili prokletstvo, u drugim tradicijama.

- Nekako slutim na koju stranu se kod nas okrenulo.

- I svima im je zajednička uloga u poganskim obredima plodnosti i duhovnog čišćenja. Paprat se od pradavnih vremena simbolički povezuje sa ženskom dušom.

- Mhm.

- Evo vidiš. Sram te bilo! To nas je dočekalo gdje god smo pokucali. Potcjenjivačka, rigidna mačo-arogancija, nesposobnost da se shvati ono što nije pred nosom. U čemu nema profita. Jer paprat je bez ekonomske vrijednosti. Pa nema ni novca za naš projekt. Jedva jedvice smo dobili jednog pteridologa. A i taj... majko mila. To su nam udijelili valjda samo da nam se narugaju. Budale kratkovidne! Kako ne vide povezanost?! Da stradanje jedne vrste nije slučajnost nego posljedica dubokih poremećaja! Upozorenje da se događa nešto zlo! Ozonske rupe, tajfuni, poplave i suše, alergije i neuropatije, sve su to plodovi istog stabla!

Privučen galamom, Vuk proviruje iz svoje sobe. Na sve četiri plazi hodnikom, podiže glavu prema njoj, bez oklijevanja produžuje do očevih nogu. Kix ga podiže u naručje.

- I sve je to naše djelo. Svih nas što trenutno čuvamo Zemlju. Ako ih ne spriječimo, odgovorni smo koliko i naši trovači. A ono pravo tek počinje. Znaju oni kako skoro će se događati krupne, masovne, nepovratne stvari. Puno, puno prije nego što nam priznaju. Prevelika je glad za novcem da bi se pitalo za njegovu cijenu. Uostalom, kakav je njima gubitak u tome što svijet mutira u nešto drugačije? Briga ih ako pomre sve za njega preosjetljivo! Da *onoclea sensibilis*?!

Čela priljubljena uz očev vrat, Vuk je bez glasa saslušao i sad ga upitno promatra. Famozno je to dijete. Strpljivo, zahvalno za pažnju ali je ne traži urlanjem, nikad ne doziva, ničemu se ne opire. Zna Kix kako je dobro prošao, koliko bi mu teže bilo ostajati sam s njim da je drugačiji.

- Planeta krvari, kako ne vidiš?! Vapi za pomoći, samo je kapljica života u njoj ostala, a mi je svakodnevno isisavamo još više. Hitno joj je potrebna infuzija ženske energije. Pet tisuća godina mužjaci ljudske životinje vladaju Zemljom. A znaš li koliko je to od ukupnog postojanja Homo sapiensa? Manje od dva posto vremena. I kamo ste nas doveli? Do ruba izumiranja! Patrijarhat je rak na koži planete!

- No dobro, kad se vraćaš?

- Treba mi tri... možda četiri dana. Ako ne napravim sve sama, nikakve koristi.

To je još jedna od njezinih zanimljivosti, da izvan kuće nije u stanju delegirati zadatke. Da nema kome povjeriti ni najbezvezniju sitnicu.

Njezina zdravstvena problematika, naprotiv, sve je manje zabavna. Gađenje se širi krupnim skokovima. S povrća najprije i na voće, pa na ukupnost jestive vegetacije. I to ne zahvaća samo njezino budno stanje. Dan je započeo obuzdavanjem histerije. I traženjem načina da se iskupi za ono što joj je učinio u snu: prisiljavao je da prebire po kanti za smeće punoj lupina i gnjileži.

Vuk, posađen na lijevu tatinu ruku, netremice promatra kako desnom dovršava kašicu; čovjek bi rekao da se radi o vrhunskoj zabavi. Zatim ostaje s njom na tepihu i dugo mu nitko neće trebati. Svakoj žličici kao da dušu isisava.

Kontejneri pred zgradom imaju svaki svojeg prebirača. Obješeni su po njima poput pijavica, očito u strahu da ne izgube mjesto, drugi vrebaju iz prikrajka. Cijela je četvrt pod opsadom spodoba koje rat je izbljuvao po ulicama, ili ih je jednostavno bijeda isprala iz stanova. I svi glavinjaju u potrazi za nečime hranjivim, drhtavi, usahli, ili iskeženih zuba, spremni na sve. Međusobno se mrže, povremeno sudaraju, počupaju. Sudeći po krikovima, noću vjerojatno i kolju.

Na parkiralištu Ministarstva, čuvar samo što ne pukne popola od udvornosti. Vezao se uz Kixa, bit će da u njemu vidi nešto otporno na oluje. Nikakvo čudo kad su u Ministarstvu valjda jedino njih dvojica, dakako uz Hanu, preživjeli Tatinu metlu.

Više zapravo nije siguran tko tu radi a tko je samo navratio. Tipovi koji se motaju hodnicima sve su čudniji, neki bi daleko prirodnije izgledali na sajmovima rabljenih automobila ili stoke. Oni što su se nastanili po susjednim uredima jedva ga pozdravljaju, pokretima glave. I smijulje se pritom, nije mu promaknulo. Među sobom razgovaraju ispod glasa. Kriveći usta, dobacuju si odrješite slogove, nekakve šifre. I sâm je počeo šaptati u telefon, kao da su po zidovima prilijepljene uši. Ne bi ga čudilo da je novo osiguranje urede opremilo kamerama. U svakom slučaju, gotovo je s trenucima intimne relaksacije, ne pada mu na pamet glumiti u njihovim hobi-filmićima.

I nije se u Ministarstvu promijenila samo populacija. Čim prođeš kroz rotirajuća vrata, propadneš u neki neizvjestan prostor, gdje sve je od kartona, nacrtano za predstavu, prošupljilo bi se da prstom pritisneš. I vlastita ti se prisutnost doima upitnom, ovisnom o

atmosferskim okolnostima, nepogodan reful mogao bi te raspuhati. Pa nastojiš hodnikom što hitrije skliznuti, ne zapeti za nekakav znatiželjni pogled, za mogućnost da u tebi netko progleda uljeza, krticu.

Da, upravo poput sitnog glodavca gravitira Kix svojoj rupi, u ured spuzne i gleda sjediti što tiše, sjediniti se s namještajem. I što god se događa u zgradi uspješno ga zaobilazi. Komešanja dopiru kao kroz oblake vate i struje mimo njegove školjice. Kad mu se zadesi kakav dopis na stolu, to je gotovo kuriozitet. Događaj tako rijedak da izgubio je rutinu. Opipava ga sa svih strana, znojeći se, golem trud mora uložiti da se probije unutra. Premda nema mjesta strahu od nečega zahtjevnog. Imalo dramatičnijeg od dočeka slavne sopranistice ili veleposlanikova zidnog sata zagubljenog pri selidbi. Nameće se dojam da mu se takvim zadacima rugaju. Ili ga, u najboljem slučaju, drže za ukras.

Istina, kad je Ministarstvo zajašio novi gazda, tome je Kix sam doprinio. Pokrio se ušima, začahurio, da što manje sudjeluje u njegovim djelatnostima. I zapravo odahnuo kad su ga prešutno degradirali; sad si je smio priznati da mu se povraća već od pomisli na međudržavno općenje. Na razmjenju figura osobitog štovanja, oštarih protesta i bezočnih laži. Da ga je godinu dana mlaćenja te slame temeljito ispraznilo. Počistilo od svega nepatvorenog, vjerodostojnog, smislenog. Samo su se odjeci šupljine čuli kad bi otvorio usta. Ovako ih barem rjeđe otvara. A ono što odrađuje na gazdinoj kćeri je kancelarijske sate pretvorilo u anti-stres program i sasvim slatku sinekuru.

No istina je također da to je funkcioniralo samo na početku. Sada naočigled vene, iz dana u dan se promatra kako kržlja, u svim pogledima. Što god je ovamo donio od osobnih kvaliteta, već je crvotočno.

A ima od toga istina još bolnija. Ma kako drhtavo tlo i škodljiva klima i zlokobni horizonti, ne pomišlja ovu ustanovu napustiti. Jer se iz njezina uterusa ono vani doima još većom pogibelji, a Kix se ježi od vizije vjetrometine. Tu se ukopao preko glave i drugo više ne bi razumio. Prevelik mu je napor zamišljati nešto drugo. Preteškom je postala već pomisao na napor.

I zato mora za svoj položaj nešto učiniti. Čvrsto stati na noge, vratiti se u sedlo, uhvatiti lift. Može on to, jednim potezom. Treba samo pritisnuti, a dobro zna gdje i kako. I to će učiniti danas.

Štukature i pozlata čine predsoblje Hanina ureda dostojnim dvorane u kojoj se čeka

audijencija kod pape. No ovi što su došli pokloniti se i poljubiti ruku, pastirsku i hraniteljsku, više su nalik akviziterima. Više klase, one koja ne vuče sa sobom usisavače. Elegantni su, sami Rolex i Armani, tanašne aktovke. Njihova vrsta isisavanja ne zahtijeva nikakve aparature. Opseg radnih zaduženja zacijelo im se ne proteže šire od prinošenja fakture. Na oltar obostranog zadovoljstva. Čekajući svoj red, nasmiješeno čavrljaju.

Dakako da Kix neće čekati. Prilazi pultu za kojim si golema gospođa s licem hrčka guli naranču. Neznatna je među njezinim valjuškastim prstima, poput oraha, koji će u komadu baciti u gubac i samljjeti. Prije toga ipak na tren podiže pospane oči.

- Reći ću da ste navratili.

Naravno, bilo je glupo probijati se preko prepreka, kad ih može preskočiti telefonom. Ali ono što bio je Hanin izravni broj sada daje opet ženetinu.

- Što točno niste shvatili?

Dobro, poruku je primila. Ostaje pričekati da se javi.

Kako dan odmiče, sve je sigurniji da je vreća sala nije prenijela. Bilo bi previše to od nje očekivati. Ne, nije ponižavajuće ponovno nazvati, nego neophodno. Uostalom, apsurdne li misli, da je moguće poniziti se pred gnomom.

- Neće se vraćati danas. Ne, nikakvih poruka za vas.

Tko zna u kakvo je sumračje bio potonuo, kako ga dugo je držalo drvenilo, kad nije čuo kucanje, pa ni otvaranje vrata.

U okviru im stoji, u svoj masivnosti svoje gazdinske pojave, Tata. Događaj bez presedana. Tata teško da je ikad zašao u ovo krilo zgrade. I ne bi, zacijelo, bez kćerinih uputa. To mora biti njezino djelo.

Sviđa mu se tu. Kixovo stanište istražuje dobrostivim okom i maznom rukom. Pokazuje zanimanje za njegove djelatnosti. Zahvalnost što u uredu ostaje do večernjih sati. Žaljenje što nije imao prilike češće ga susretati. A čuo je o njemu. Samo dobro! Hvalospjeve njegovim kvalifikacijama i kapacitetima. E, pa baš je o njima htio riječ-dvije.

- Nisu li... zapostavljeni? Osobno, mišljenja sam da bilo bi šteta ne iskoristiti ih bolje. Ima u tebi materijala za daleko više, osjećam to.

Hana ga je poslala, sad je neupitno.

- Zavirio sam u tvoj dosje. Priznajem, lupio me sentiment kad sam vidio da si veterinarske struke. Znaš da sam počeo kao mesarski šegrt? Za godinu dana, već sam imao klaonicu. I danas, taj miris sirovog mesa...

Tata je od onih okruglih čičica koji se doimaju nepotpunima sve dok ne navuku kapu i bradu Djeda Mraza. Glavu ukrašava bijeli pramen potegnut preko tjemena, od uha do uha. Isprugana borama, reklo bi se da je prerasla samu sebe i popucala po šavovima. Obrazi su rumeni, od debele gume, kao za šalu napuhani. Usta pod njima zagubljena, usne tanke do neprimjetnosti. I oči su presitne za to mesnato lice, ali živo zvjeraju kroz četvrtaste okvire, žare od vedrine i od prepređenosti. Cijela figura odiše žovijalnošću; pupaste ručice jedva do struka sežu, a širina struka daje mu oblik zvrka. Nekako osjećaš da će se svakog trenu prevrnuti i zavrtjeti na trbuhu.

- No, da ne okolišam. Možda bi te zanimalo raditi... bliže meni? Kao moj osobni pomoćnik?

Da utjelovi ponudu, prilazi stolu. Polaže ruku na njega, kao da žigoše tele. Prsti su kratke kobasice, na svakoj nekoliko dugačkih dlaka, na prstenjaku hrga zlata. Miluje ulašteni mahagonij. Tiho podriguje.

- Naravno da bi to značilo sasvim drugačiju plaću. A i još niz... beneficija.

Sad opkoračuje stol i začudno spretnim poskokom stražnjicu smješta na radnu plohu. Vidi se da joj je lijepo, možda će od veselja prdnuti. Noge se duhovito klate. Reklo bi se svećenik koji se zaigrao u razgovoru s ministrantom. Namiguje mu. Kix uzvraća drhtavim smiješkom. Ne vidi ga više dobro, slika se zamutila. U glavi osjeća sitno pucketanje, kao da igla se spustila na gramofonsku ploču.

- Velike stvari te čekaju. Ako opravdaš povjerenje.

Unutra već je krenula melodija. Povjerenje... Velike stvari... Bliže... bliže... bliže...

Zveckanje remena za leđima jedva čuje, negdje u daljini. Prsti koji petljaju oko njegova remena već su mnogo konkretniji, podižu val nelagode, a kad mu metalna kopča lizne list pa se skrasi uz gležnjeve, uši su pune vrućeg šuma. Hladnoća mahagonija na obrazu, naprotiv, ugodna je, anestetična. Kix zatvara oči, opušta se, cijelom se težinom predaje stolu. Ovaj ritmički cvili, gnječi mu lice. Ali gotovo uopće ne boli.

XV.

Bezbolno, misli Maša kad plakati počnu kliziti, cijela se stanica pretvara u pokretnu traku ali već ju je prerezao mrak, kroz prozor je nahrupio huk i kloparanje, uzduh jednako užegao i mastan kao ovo unutra, ženi preko puta znoj se iz pazuha slijeva niz nadlakticu, kraj nje samrtno blijeda djevojčica sklopljenih očiju, očito u nesvijesti, u uspravnom položaju samo zahvaljujući tijelima koja je stišću poput škripca, naginjanja vagona ih još zbijaju, uz mukle jauke utiskuju jedna u druga, prozorsko staklo na obrazu ipak je poput anestezije.

Evo ode godinu dana, misli Maša, bezbolno je prava riječ i gotovo sve što se o tome može reći, bez velikih trauma se presadila u svijet privatnog poduzetništva, vrhovnog poduzetnika srećom ne susreće, on je više kao mitska figura, ne miješa se sa služinčadi, koja ga spominje sa strahopoštovanjem i sarkazmom, nije da među sobom zaljubljeno guguće, nije da imalo simpatije razmjenjuje, ali složna je u jalu prema onima na stepenici iznad, koji se gnječeći druge tješe što su prignječeni, u strahu za svoju kožu iz tuđih cijede koliko god ima, pazeći da se negdje ne zalomi prazni hod, da nad trenutnim zadatkom visi barem još jedan što je već morao biti gotov, to krasno ubrzava vrijeme, kraj radnog tjedna stigne prije no što dospiješ podići glavu s ekrana, šteta samo što ostatak tjedna provedeš zureći pred sebe, uzalud tražeći svrhu glavi.

S neonskim bljeskom ulijeću novi plakati, pa usporavaju dok se pred prozorom ne zaustavi dvoje nasmiješenih starčića, u dubokim naslonjačima s pogledom na tirkiznu uvalu, pokraj natpisa *Goldinvest. Oni su znali zašto*, ili elegantan muškarac, jednako nasmiješen, s frulicom među usnama, a oko njega lepršaju papirići i slova *Kod nas novac pleše kako vi svirate*, ili nasmiješeni spava među šalterima za kojima se komešaju činovnici, a piše *Što se on više znoji vaši su snovi slađi*, ili je nasmiješena djevojka s bočicom parfema i objašnjenjem *Da ima boga ne bi mirisao bolje*, djevojke se pojavljuju u raznovrsnim pozama, ispružene, na koljenima, zabačenih glava, gostoljubivih dekoltea, vragolastih usana, u društvu auto-guma, kuhinjskih pomagala, egzotičnih životinja, mišićavih tipova s oružjem u ruci, vrećica čipsa, i sve su porculanski, glamurozno, slavodobitno nasmiješene.

Na sjedište sučelice Mašinom smješta se gospođa sive kože, gusto preorana lica, usahljih očiju, dlanova žalosno obješenih među koljena, zatim adolescent s aknama veličine kovanica na čelu i vratu, sa slušalicama koje metalno štekću i s majicom na kojoj piše nešto o ubojstvu, ili čovječuljak neke uvezene, zagasite rase, intenzivna mirisa, nešto od toga očito i

sâm smatra neprikladnim, jer nastoji sjediti što neprimjetnije, ne gledati nikoga i ni u što, još se smanjiti, ili je jedna što se nimalo ne srami svojega psihičkog poremećaja, cijeli vagon njime časti, glasno sa sobom raspravlja lupajući se dlanom po čelu, povremeno urlikne, obilazi suputnike unoseći im se u lice, valjda tražeći izgovor da zgrabi za vrat, ili je jedan koji bez imalo ustezanja, kao da su artikl s istaknutom cijenom, detaljistički razgledava Mašine sise, i samo što nije, s jednakim mirom, izvadio kurac i počeo ga natezati, a onda se na tom sjedištu pojavljuje Mario.

To zasad još nije Mario, nego strahovito mršav tip s očima, metalik-plavim, gotovo krupnijim od uskog lica, a utonulim u ljubičaste kolobare, obraza mjestimično obraslih paučinastim dlakama, s prekrasnim primjerkom kljuna na mjestu nosa, i s nečime što oko te kreature lebdi poput otrovnog oblaka i već je cijeli stražnji kraj vagona strovalilo u depresiju, ukratko jedan od onih kojima bi pristajala majica s natpisom *Samo pucaj, nitko neće prigovoriti*, koji će ako mu se slučajno obratiš izgovoriti

- Vraćam se s pogreba, djevojku mi je pregazila hladnjača, sestra mi je umrla od leukemije, dobio sam treći otkaz u mjesec dana, školsku zadaću o ljepoti domovine učiteljica mi je ismijala pred cijelim razredom, psihoterapije ne mogu ništa mojem kompleksu sićušnog spolnog organa, oca sam viđao jednom godišnje, svaki put me seksualno zlostavljao, od jutros valjda više neće, oslijepio sam ga solnom kiselinom.

No ništa tome slično ne doznaje o Mariu, obitelj mu je na broju i u dobrom zdravlju, diskretna i puna razumijevanja za njegovu koncepciju studiranja, financirali su mu eksperimentiranje s nekoliko fakulteta, svim ga srcem podržavaju i u trenutnoj međuetapi, meditaciji nad odabirom novog studija ili posve drukčijeg životnog smjera.

To je morala iz Maria iščupati, ništa ne govori na vlastitu inicijativu, reklo bi se da mu je pojam vlastite inicijative nepoznat, da se sam od sebe ne bi sjetio ni jednog jedinog pokreta, do smrti bi ostao ovako sjediti na Mašinu kauču, bez ikakvih potraživanja, od plišanih jastuka različit samo po tim očima, duboko usađenim a prozirnim, poput prozora u žaloban, opustošen krajolik.

Ali Mario je sjajan ljubavnik, čudesno ustrajan, nepotrošiv, malo ga je teže upaliti ali onda guta beskrajne kilometre, i pogađa u milimetar točno gdje treba, usnama klizi niz Mašinu kralješnicu, tik uz paperjaste dlačice, zapinjući o njih, vraćajući im se dok se ne naježe, dok se tijelo ne ispuni srsima, neiscrpne joj poljupce poput pahulja prosipa po leđima, od korijena kose do procjeka među polutkama, zaranja lice unutra, spušta se topli mrak.

Mario je kao trećim okom obdaren za ono što Maša voli, zanima ga do posljednjeg nabora njezine kože, duboko pod nju se zavlači, iskapa uzdahe i grcaje, cijelu je iz tijela čupa i baca uvis, pa dočekuje neviđenom mekoćom, neshvatljivom za nekoga tako koščatog, i čim joj se sklopča uz leđa, zagrljajem joj nešto poput kućice napravi, Mašini mišići mlohavi, blažena težina je obuzima, propada u neki posve nepoznat mir.

Mariove je ruke ni tada ne napuštaju, posvećuju se stopalima, jednom po jednom prstu, i trnci se rastrče uzduž i poprijeko, pod njegovim jagodicama pete propjevaju, iz tjemena niknu pupoljci, bolne nakupine na plećima pretvore se u svilu, cijelo se tijelo navuklo na te ruke, sanja ih, na ulici nosi oko sebe kao kabanicu, na poslu svaki papir prekrivaju, kroz ekran je miluju, na iglama je drže do trena kada je dopušteno odjuriti kući.

Zbunjujuće brzo, Mario se tu usidrio, jedne noći rekla je ne idi i više nije izašao, zabetonirao se na kauču, danima kasnije zatekneš ga u istom položaju, i sebe skupa s njim, vrijeme se pretvorilo u nešto sasvim drukčije, ne može se izgubiti, svaki je tren dobitak, ni sanjala nije Maša da se u nečijem licu može naći toliko sadržaja, da je u stanju toliko zuriti u isto, jer većinu vremena provode bez riječi, jedno drugome promatrajući lice.

Ili kišu, kako predano zalijeva staklo, oblake kako se ganjaju plavetnilom, grlicu koja je sletjela na prozorsku dasku i fiksira ih tim okom, nešto im sudbonosno poručuje, u svemu je skrivena poruka, sve je nabijeno smislom i sudbonosno, sjediti nepomično, osluškivati kolanje svoje krvi, svojom aurom opipavati prostor, jednostavno *biti*, više je nego dovoljno, više je no što je slutila da može živjeti.

U Mašine rastrganosti, neuroze, histerije, Mario se usadio kao klin, Mario je niotkud iznikla konstanta, stup koji joj je nedostajao da zadrži uspravnost, premda izgledom pobuđuje bilo što osim povjerenja, samo što ne pukne u struku, kosti napinju kožu da je bolno gledati, Adamova jabučica kao da je izvana nalijepljena na vrat, u podočnjacima stanuje sva nesanica svijeta, glava je propala među ramena i zasipa ih sivim pršićem prhuti, što se doima gotovo suvišnim dokazom da je unutra već krenulo put pepela.

No tako će zaključiti tko Maria samo okrzne pogledom, ostajući slijep za sve što je ispod površine, zanemarujući da neki žive prema unutra, kao skladišta koja se nikad ne prazne nego sve više zbijaju, kao preokrenuti vulkani, bez potrebe da osjećajima mašu kao transparentima, da blistaju i fasciniraju vatrometima svojega ja, da se neprestano pucaju adrenalinom ne bi li ostali budni, i ne moraju biti u srcu zbivanja da bi bili, ne moraju otići tamo da bi znali, izgubiti da bi cijenili, jer tijelom razumiju, već u zametku, puni potencijal

stvari.

Sve su to zapravo samo nagađanja, Mašini pokušaji da imenuje ono što samo naslućuje, premda istodobno osjeća da Mario nju čita do posljednjeg slova, bez pitanja iz nje izvlači crne tajne, stvara joj želju da se pred njim razmota i prostre, kroz njegove oči nekako se bolje razumije, osjeća da će se izgovorena riječ u njemu oplemeniti, da će se njezin rasuti teret uzdići u čvrstu, svrhovitu građevinu, da će svoj razlog naći ono što se činilo čistom budalaštinom, i kakav god bijes, jal, žal donese s posla, rasprši se, komično površnim pokaže se u Mariovoj prisutnosti.

Uostalom, na poslu je sve manje situacija koje traže da ih se kod kuće gasi i amortizira, kotačići su dobro nauljeni, po drugi put u šest mjeseci Mašu su promaknuli, sad joj je jedini posao brinuti da drugi rade svoj posao, što nikako da doživi kao golemi teret na plećima, sam od sebe se kotrlja predgrađima njezine svijesti.

Ono što je zaokuplja su prelamanja, bolje rečeno fine mutacije u Mariovoj duši, ne zna to manje glupo nazvati, dostupne su joj samo njegove vanjske konture, uzalud svi naponi da se probije kroz stjenke, on se namjerno otima, drži je pred vratima da je zaštiti, ali tako je drži i u frustraciji, od nemoći da i sama zaštiti, utješi, makar dio preuzme, makar sagleda s čim ima posla.

Oni što svijetu propisuju mjere i sastojke, što svemu znaju ime a naročito vlastitoj veličini, lako bi s time razračunali, ustanovili da ničega dostojnog promatranja u njemu nema ni za napršnjak, da krv mu je sirutka, da sve je u njemu razmoćeno, ukratko da se radi o ordinarnom luzeru, i od svega toga istina je jedino da Mario je njihova suprotnost, i utoliko više ga Maša voli.

Nepravедno bi bilo govoriti o alkoholizmu, jer na Mariu se nikada ne vidi pijanost, nikakvih uzleta ni potonuća, pa ni neobuzdane žeđi, on pije pribrano, postojano, malim gutljajima među kojima su gotovo pravilni razmaci, kao da ih donose valovi nekoga sporog mora, od jutra kao da dolijeva protuotrov u ono što čini njegovo postojanje, kao da mora razgraditi krutost svemu što pripusti unutra, razmakati vrijeme da bi doveslao do večeri, tom tekućom membranom se održavati na udaljenosti od sebe sama.

Najlakše bi bilo, i medicinar ne bi propustio, to nazvati depresijom, pa na jezik položiti tableticu kao što župnik čini s hostijom, i nastupila bi elevacija, u blaženo stanje mentalnog zdravlja, premda uz imalo poštenja ne bi tvrdio da je Mario u nekakvoj crnoj rupi, prignječen

svijetom, naletima tjeskobe, krivnje, beznađa, očaja, razapet između samosažaljenja i samoubilačkih nakana, jer bode oči da nakana nema nikakvih, kao ni ciljeva dostojnih truda, sposobnih da ga prikupe i nekamo povedu, iz njegove ravnice bez reljefa.

- Takav sam oduvijek.

Točno toliko Mario joj je ispričao o svojoj prošlosti, o onome što ga je učinilo *takvim*, kakvi ga okovi drže u zatočeništvu, kako je zapravo takvim biti, kako se može bez ikakvih aktivnosti, bez prijatelja, makar posve površnih kontakata s bićima vani, zašto ga je nemoguće uzrujati kao i razveseliti, istinski zainteresirati za nešto izvan kutije u koju su se zavukli.

Nju je počela Maša, poput puža, sa sobom vući kamo god izađe, sad oko sebe osjeća stalno taj mobilni zatvor, i jednako mu se žuri vratiti ali sada zbog osjećaja da u taj svijet vani više ne spada, da je u njemu bolno iščašena, toliko je Maria upila da se ne prepoznaje, na svoj pasivan način preuzeo je nad njom vlast, i previše bi bilo reći da je time ushićena.

Danas idemo u kino, naposljetku kaže, on začudo kaže

- U redu.

Film je o ljubavi, neostvarenoj, izgubljenoj prije početka, previše toga stajalo joj je na putu, on dva i pol puta stariji, oboje u braku, i jedno i drugo samo malim dijelom u svojem tijelu a ostatak bogznakad zagubljen, zemlja strana, jezik nerazumljiv, ljudi bizarni i nasrtljivi, a oni zapravo nesigurni u tu žudnju, uzalud lunjaju za istinskom žudnjom, za bilo čime istinskim, sigurnim, nakraju kao da će se poljubiti, ipak ne, pišu imena glumaca, Mario kaže

- Izvrstan je.

Maša se suzdržava od potpitanja, gleda ga ispod oka i proklinje vlastitu glupost, već do metroa na ramena mu se navaljalo sve svjetsko kamenje, te večeri više ga nijedna riječ ne doseže.

XVI.

- Mama, pomози mi.

Taša sjeda na rub kreveta. Vidi se kako je privija k sebi. Kako joj glavu spušta u svoje krilo. Ljubi je, miluje, plače s njom. Ali sva je ukočena. Jedino uspijeva podići ruku do Tarina čela. Strah se potvrđuje, opet gori.

O, kako bi voljela da je paranoja. Da to ne osjeća duboko u tijelu. Sićušnu jednu pukotinu. Kao da se od ledene kore komadić odvojio, za milimetar. I već ga je pronašla i ponijela struja.

Doktorica je samo slijegala ramenima. *Ništa ne vidim. Nemam pojma gdje da još tražim. Možda nestane samo od sebe.*

Što joj preostaje nego se uhvatiti za to *Možda*. Zna Taša dobro što bi doktorici pomoglo da se sjeti još kakve pretrage. Osjetila je to na svojoj koži, točnije kralješnici, pri beskrajoj rehabilitaciji nakon pada. Liječnicima u državnoj službi si nevidljiv dok ne mahneš konkretnim razlogom da te vide. Ali ona se zarekla da neće u tome sudjelovati. I ona je državna službenica, a kada je uzela kuvertu?

I sada te Tarine temperature. Crvenilo, oticanje očiju, gušenje. Niotkud. I slutnja, sumanuta ali tvrdokorna. Da je to, kako god se zove, u nju došlo da je odnese.

Hita u drugu sobu. Ovdje, naprotiv, sve je izvjesno. Stabilno. Skamenjeno. Godine ovuda prolaze ne ostavljajući traga, samo se smjenjuju dani i noći.

Zadah joj podiže želudac. Žurno podiže rolete i rastvara prozore. Glomazna perina i pokrivači od raznobojnih krpa zajedno oblikuju humak. Pri jednom kraju, golema glava je posađena na jastuk poput nadgrobnog kamena.

- Dobro jutro.

Glava ne pokazuje da je primjećuje, premda su oči širom otvorene. Već staklaste, pilje u zid.

Tašine ruke rutinirano odrađuju. Odnose posudu u zahod. Tijelo prevrću na bok, otiru ga

spužvom, utrljavaju kremu.

Kao da je jučer bilo, vidi zajedljivost na Marekovu licu kad se Mara ugnijezdila u krevet. I u njezinim rukama. Koje su bez oklijevanja prinosile hranu kad je staricu oborio artritis. A Marek, kao da ih nije *on* ovamo doveo, *Pazi, uskoro će te dresirati i za kahlicu*. Pritom bezbrižno ignorirajući da je Mara od početka prema *njemu* sumnjičava. Da si *zbog njega* u bradu mrmlja zajedljivosti i podrugljive komentare. Pa i prijetnje. Naročito otkako mu u firmi ne cvjeta. Osjeća ona to, pa koristi priliku da ucjenjuje. Podsjećajući da su tu zahvaljujući njezinoj dobroti. Da ih od izbacivanja dijeli tanka nit. Kao da ne bi i sama stradala da je prereže.

Blefira, nema sumnje. A ipak Tašu održava u pokornosti. Koja joj se sâma navlači kad prekorači prag. Preuzima joj volju i oblikuje misli. Ovaj prostor postoji nekako neovisno o stanu. Onkraj njega. Ima vlastitu gravitaciju. Dimenzije predmeta i udaljenost među njima teško je ocijeniti. Kao da su vidljivi su samo manjim dijelom, a veći je negdje izvan dosega. I nije nelagodno prepustiti mu se. Zaboraviti, privremeno, što god te drži za svijet.

Još dohvaća praznu bocu što se otkotrljala pod krevet, iz kuhinje donosi novu, polako zatvara za sobom.

Zvoni. Dva Marekova. Odavno nisu dolazili. Malog jedva prepoznaje. Zapanjuje koliko se razvio. Akne su se preobrazile u brazgotine. Od glave su mu učinile lopticu za golf. Držanjem pokazuje da je on sada glavni dio para. Drugog nije nikad vidjela. Izgled ne ostavlja mjesta sumnji: gromada bez mozga.

Odmiču je s ulaza kao krpu.

- Gdje je?

- Kako, gdje? Pa poslali ste ga na put.

Razmjenjuju poglede. Bez šaljivosti. Ojađeni beznadnom glupošću.

- Kad si ga zadnji put vidjela?

- Prije četiri... pet dana.

- I nije se javljao?

- Nikad se ne javlja.

Mali - neka je napredovao u službi, ime je sraslo - otvara i lupajući zatvara kuhinjske elemente, valjda da pokaže svoju udomaćenost. Ili je razočaran što nema lizalice.

- Da pogledam malo, šefe?

- Ne treba. Nema ona pojma. Pričekaj me dolje.

Kao da ju je tek sad ugledao. Obilazi je pogledom kao dugo očekivani rođendanski poklon. Pa kreće. U dva koraka je na njoj. Koljenima je pritišće o pod. Jednom rukom joj dere košulju, drugu gura u usta. Ugriz uzvraća šakom u zube. Usta zapljuskuje okus krvi. Sad u njih gura njezine gaćice, nije ni primijetila kad ih je iščupao.

U okviru vrata Tarina glava. Vrisak. Užasno vriskanje. Ne pomažu njegovi šamari, ni udarci nogom, malena je još glasnija. Pa je pušta. Popravlja jaknu, prolazi rukom kroz kosu. S praga dobacuje

- Vidimo se uskoro.

Tko zna koliko već sjedi na podu. Zibajući se s Tarom u krilu. Ona je utihnula, pluća malo škripe, oči širom otvorene. Sada do Tašine svijesti dopire hladnoća. Struji kroz ulazna vrata, ostavljena zijevati. Do kostiju je prodrila. Cijelu je trese groznica. A tek dijete, o, užasa! Juri s njom u krevet. Ušuškava je. Ljubi po užarenom licu, dok ne sklopi oči.

Tek sada, kada je prestala, u svijest se probija i zvonjava telefona. Ona ju je podigla s poda i trajala je cijelo vrijeme. A sada se sve ugasilo. Kao da se provalija razjapila oko sobe.

Ali opet počinje. Taša se vraća u kuhinju.

- Pa gdje si?!

- Mala mi je loše.

- Šefica pizdi. Morat ćeš joj to sama objasniti. Zvao te jutros već triput onaj što je u zatvoru, kako se ono...

- Dobro, dolazim.

Ali kad autobus stigne, ostaje stajati. Nešto je odvlači preko ulice. Čeka onaj za suprotni smjer. Prema doma.

Otraga je jedno sjedište slobodno. Devet i trideset je. Iz torbe vadi rokovnik. Prve stranke stižu u deset. Supružnici kojima su pregovori oko skrbništva nad djetetom zapeli kod međusobnog polijevanja solnom kiselinom. Dvanaest i trideset: žena kojoj treba objasniti komisijsku odluku. Da će joj, zbog alkoholizma i promiskuiteta, odvesti obje kćeri. U petnaest, mentalno oštećena dvanaestgodišnjakinja koja nosi dijete svojeg oca. Između, zaostali spisi. I što god pikantno naleti. Šefica pazi da baš Taši pripadne svaki takav slučaj. *Jer joj je na licu nešto bezobrazno*, objasnila joj je kolegica. Srećom, ona ima oko za te stvari. Talent za interpretaciju lica. I za detektiranje rupica na njezinim najlonkama, izgrizanih nokata, itd. A nadasve, za oblizivanje šefičinog dupeta.

Sasvim sigurno, njoj može zahvaliti što šefica pizdi. Da se nije potrudila prijaviti joj, šefica ne bi znala da zove ovaj iz zatvora.

Nažalost, strategija je bila pogrešna. Uzalud se nadala da će se on primiriti. Da, oštetila ga je. Skrivila je nepravdu. Ali katkad je preteško ispraviti. Još bi više štete učinilo da diraš. Pa gledaš ustranu, s nadom da će se samo od sebe, nekako...

Uostalom, kako se mogla više posvetiti tom predmetu, uz tolike druge? Dokumentacija koju je našla na stolu davala je za pravo ženi. Klasični slučaj obiteljskog nasilja. Nekoliko policijskih zapisnika, modrice, posjekotine, razbijeni namještaj, prijetnje ubojstvom. On je to drukčije opisivao, da. Što je originalno u tome? Je li joj to trebao biti dovoljan razlog da ne prigovori kad su ga pritvorili? I treba li si stavljati na savjest što god se dalje događa? Je li premješten među mafijaše i ubojice zbog ičega osim vlastitog idiotizma? Je li mu ona rekla neka vrijeda i pljuje čuvare?

A ostaje bez odgovora i zašto se dobri susjedi nisu ranije sjetili potvrditi njegovu verziju. Nije li osveta zbog nečega što im je učinio? Tko zna koliko faseta ima ta priča. U svakom slučaju, sad im smetaju ženine halucinacije, kad ih je usmjerila prema njima. Otkako im je, u odsutnosti njezina muža, pripala uloga mučitelja i ubojica.

Ako se zbog nečega Taša treba žaliti, to je što nije već pri prvom susretu išćitala upozorenje u ženinu držanju. Ali nije vidovita. Ova je tek kasnije procvala u pravu luđakinju.

A i on, tko je mogao zamisliti da će je tako bolesno progoniti. Tako ustrajno joj vješati krivnju o vrat. Nju je izabrao da plati. Za sve zlo koje mu se dogodilo. Kad već ne može ništa popraviti, neka barem još netko zbog toga strada. Nazivat će dok je ne slomi i ne pokopa.

U kvartu, prelijeva se u njoj potisnuta čežnja i neki nov osjećaj. Nešto između sućuti i gađenja. Dok je tu odrastala, nikad joj ti kućerci nisu izgledali bijedni ni žalosni. Nije joj bilo ni nakraj pamet da su derutni, neožbukani, da su im dvorišta zatrpana otpadom. Nikad, baš nikad nije s tjeskobom pomišljala kako je živjeti u njima. Sada su ti prizori mučni. Bole. O njoj samoj otkrivaju nešto uvredljivo. A nije da osjeća kako je tu samo u posjeti, kako sad pripada drugamo.

Tek što je zakoračila na stubište, krik. Jedva ljudski. Pa još jedan. Grabi gore. To nije zavijanje i štekatanje kojim Braco izražava osjećaje. Glas je mamin. Zapomaganje, sad već ritmičko, otegnuto u pravilne valove poput sirene.

Ne vidi se na njoj nikakva ozljeda. S rukama u kosi, naslonjena na dovratnik, klati se naprijed-natrag kao u transu. Ali u dnevnom boravku, pred nogama joj, tata. Izvaljen na podu, udova kao izglobljenih. Mlitavo se koprcaju, svaki za sebe, poput nasukanih riba u agoniji. Glava mu je krvava. Iz gadne posjekotine na sljepoočnici krv se slijeva pod košulju. Već je na prsima procvala i kaplje iz rukava. Dlanovi posvuda ostavljaju crvene otiske. Postrcani su i zidovi. Stakleni stolić je razbijen. Dok pokušava ustati, na mrtvački blijedom licu smjenjuje se bijes, gađenje, luđački cerek. Ruka seže za osloncem kojeg nema. Ipak nalazi stolnjak većeg stola. Vješa se o njega, prevrće ga na sebe. Zajedno s bocom koja ga polijeva ostatkom nečega bezbojnog pa se razbija. I s porculanskim ćupom koji je mami za rođendan donio sa simpozija u Kini. Ćup jauče od udarca o pod ali se, opisavši polukrug, smiruje uz tatu. On razgledava štetu na boci, ustanovljuje da je totalna, dohvaća ćup pa i njemu presuđuje, iznenađujuće prisebnim zamahom prema zidu iza leđa.

Mama se unatoč svemu tome ne miče. Iz svoje izbice dotrčao je Braco i odmah stao tuliti, jače no ikad, udarati glavom o zid. Mama se napokon otrgnula, sad i ona viče na njega. Hvata ga za zapešća i trese. Ništa ne postiže osim što mu je procurilo kroz nogavicu. Žuti potočić osvaja hodnik. I ona je, ugazivši, primijetila. Bijesno ga odguruje i pritom mu noktom zahvaća lice, valjda ipak slučajno. On urliče kao zvijer. Grabi mamu za nadlakticu i grize je. Mama se sledila od iznenađenja. Sad se s vriskom propinje, kao da joj je dušu pregrizao. Udara ga rukama i nogama. On pada ali mama ne prestaje, niti kad je Taša uhvati oko

struka i zajedno sa sobom obori na pod. Nastavlja zadavati udarce, u zid, u Tašina rebra i lice.

Zapetljane su i obje pišakom namočene, a na vratima se pojavljuje žena iz susjednog stana. Ni sekundu ne želi potratiti na procjenu situacije, obrušava se na Tašu. Čupa je za kosu ne bi li je strgnula s mame. Ova ipak pribire svijest i ustaje u Tašinu obranu, pljujući ženi u oči. Sad je na vratima i susjed odozdo. Onaj koji je, za dobrobit cijele zgrade, ishodio Bracinu internaciju. Ne priključuje se klupku već s praga fascinirano promatra. Dok u hodnik ne proviri tatina raskoljena glava. Sad je očito da jedva obuzdava ushićenje.

- Idem po policiju.

Portir je dočekuje svojim majmunskim naklonom. Rezerviranim za namještenike Centra, precizno odmjerenim prema njihovu položaju u hijerarhiji. Štićenicima, naprotiv, ne propušta gestom i riječju pokazati kakav su šljam. Da će sa zadovoljstvom priskočiti čim mu daju povoda. I naoružanost svoju s veseljem pokazuje, u kožnoj futroli koju najradije drži sprijeda na butini. Tu zaista izgleda prirodno. Prekrasno dograđuje majmunariju u hlačama, koju sasvim sigurno nateže čim nitko ne gleda. Žalosno je što zapravo osjećaš zahvalnost toj futroli zbog svega što se u Centru zna događati.

Taša nastoji što tiše spuznuti pokraj šefičinog ureda.

Uzalud. Šefica je u njezinoj sobi, i sve kolegice oko nje. Uperile su elektrizirane oči u Tašu, kao da je banula usred mise.

- Objesio se. U svojoj ćeliji. Neka mi Bog oprosti, zaslužila si to.

XVII.

Na tjemenu, kroz ritmičko zibanje njezinih crvenih kovrči, proviruje bradavica. Bezobrazno zuri, razara koncentraciju, gotovo je. Kix se žurno izvlači i posprema, dok nije sva krv otekla i za sobom ostavila sramnu mlohavost. Usta ostaju upitno razinuta.

- Sjetio sam se poziva koji moram obaviti. Odmah.

Ne treba joj nacrtati. Hvata se za stol i hitro podiže na noge, poravnava nabore na suknjici, već je spremna za nove zadatke. S vrata ipak dobacuje još jedan iritantan poljubac.

- Znaš gdje sam, kad me zatrebaš.

Kix se zakopčava, odlazi do akvarija. To mu se nije događalo s onom prije, kako se ono... svejedno. Neviđen talent, cura je stvorena da samo to radi, žali bože trošiti je na drugo. Zato ju se, međutim, i nije dalo zadržati; i fotokopiranje joj je bilo prekomplikirano. Ova zna barem faks poslati. Onoj prije njih, naprotiv, budućnost je osigurana. Na primjerenom mjestu, zablistala je. Po svim se ministarstvima govori o njoj, sa zavišću; zovu je Terminator, Velika Bijela, Nagazna. Malo je novinara koji neće odustati, što god pokušavaju izmusti, kad s njom popričaju.

Mudra odluka, što nije bacio akvarij. Što je obuzdao nagon da sobu oguli do nule kad ju je naslijedio od Hane. Ružičasti zidovi, kakav košmar. Namještaj se puno bolje skrasio u domu za djecu s posebnim potrebama. Ženske ukrasne pizdarije u zajedničku vreću, pa na reciklažu. Akvariju se kao smilovao, i tek naknadno sagledao dobitak. Kako je blagotvorno katkad stati pred njega. Dati mu se, otpustiti što god te glode, napraviti prostora za asketsku riblju mudrost. Za uznesenje u apstraktnu, geometrijsku egzistenciju, satkanu isključivo od pokreta peraja i škrga. Zagledati se u tu živu zavjesu, kroz nju prodrijeti u neograničena prostranstva bestjelesne misli, pa krstariti bez spona sa zemaljskim svijetom, čist kao kristal soli, lakši od dječje duše.

Taj glas u hodniku. Falset histeričan, ali dikcija vladarska, kao da bič mlati po zidovima. Kixovu kralješnicu stežu kliješta. Tata se vratio s puta, dan ranije. I lijepo se čuje da ga nije čežnja za domom povukla. Da je u jednom od onih raspoloženja, druželjubiv koliko i motorna pila u pogonu. Treskaju vrata za vratima. Rika odjekuje. Kržljava, ali zbog toga ništa manje zlokobna.

Zna Kix što slijedi, kad se glasnice umore.

Sjedi budistički uspravan, ispruženih ruku, znojnim dlanovima prilijepljen za stol. Sekunde otkucavaju. Bezbrojne, a svaka kao gromada odvaljena s litice.

I napokon, vrata. Evo ga na pragu, svjetlošću ovjenčanog, poput gladijatora. Ili bika koji se, premda izmrcvaren pikadorskim kopljima, odbija strovaliti. Naprotiv, to mu je mase još navaljalo, i želje ubilačke. Dah je otežao, iz nosnica zviždi. Oči krvave, uskiptjele od sumpornih para.

- Majku da im jebem. Ja sabotiram pregovore?

I to nekako mora van. Tata ne časi časa. U hodu počinje raskopčavati remen. Uzrujava se, jer ga pod trbušinom jedva doseže. Uspjelo je. Oslobođeno, salo je zaplesalo, poplavilo bedra. Kako nose tu mješinu, nije shvatljivo. Ispod su sami razlozi za sućut i za prevrtanje želuca. Atrofija, požutjela hladetina, ljubičasti cvat kapilara, evokacije zloćudnih bolesti crijeva i jetre. Iskočio je tatin alat, gladan mekog, sluzavog tkiva. Užaren od želje da tijesnom otvoru otpor slomi. Da nabode, zarine, razruje, raspori. Kakva gadarija! Gnusni slinavi svinuti trn. A Kix mu pomaže da nađe put kroz njegovo meso. Među bubrege da mu se nabije. Sve od sebe daje da olakša operaciju. Sav se u podatnost pretvorio, u vreću s udobnim ulazom, prebačenu preko stola. Tata je svejedno u mukama. Sopće, cikće, znoj ga je zalio od napora da ovlada trbuhom. Ovaj ga zbaciti hoće iz sedla. Po Kixovim leđima klizi i šljapkavo poskakuje. Unatoč svemu, Tata hrabro grabi što mu pripada, prirodnim pravom gospodara. Batalio je suptilnosti i druga licemjerja, eufemizme i sofizme. Pregazio uljudbene maskerade, prigrlio nepatvorenu, darwinističku prirodnost. Nasrće s nagonom bušača koji je nanjušio crno zlato. Pumpu kao da Samson drži. Kixovu utrobu trljaju koprive, stružu bodljikave žice. Šiljak vrijedno svrdla prema izvoru. Prodire do same srži stvari. Do dubinske istine svijeta. Do najintimnije čovjekove tvorevine. Do krajnjeg proizvoda cjelokupna njegovog aparata, osobne alkemije i transsupstancijacije. Ujedno, kroz tih nekoliko centimetara mesa što su njihova dva tijela jednim učinila, struji nešto daleko šire, glorioznije; ukupna povijest ljudskoga roda. Tutnje tisućljeća. Bezbrojne nadogradnje falusno-analne matrice. Nabadanja na kolac, na križ, na ražanj. Viteška nadmetanja mačem i kopljem. Konkvistadori, pokrstitelji, egzorcisti, etnički čistači, punjači peći. Španjolska čizma i giljotina. Kraljevo žezlo, pozornikov pendrek, učiteljeva šiba, papin pastirski štap. Vezivanje u snop i nabijanje u top. Pripitomljavanje životinja za tegljenje i tov, recitiranje stihova u slavu vođa naših zemaljskih i nadzemaljskih. Hostija u usta, Davidova zvijezda na grudi, srpom i čekićem preko čela. Nacionalne i navijačke himne. Medalja domovinske

zahvalnosti na lijesu. Porez na dodanu vrijednost, mladost oduzeta besplatno. Privatno poduzetništvo. Plantaže pamuka. Bauštele. Svjetske Organizacije Za Slobodnu Razmjenu Robe i Roblja. Nadzorni organi i instrumenti za rektoskopiju. Nadnica u rudniku, na traci, za hidrauličnom bušilicom, za kompjuterom. Sublimirana sodomija, u smjenama ili od devet do pet. Korektivne ustanove i preventivna lobotomija. Opasavanje pojasom nevinosti i vjenčanim prstenom. Roditeljski sastanci. Team-building. E-pe-pe. Bilijunski promet narkotika, duhan i medikamenti dilani za siću. Kineski zidovi i piramide. Hirošime i gulazi. Džingiskani, Napoleoni, Microsofti. Kaplari, menadžeri, ljudožderi. Očevi nacije, izbavitelji, jebači u mozak. U ime oca i otadžbine, održivog rasta i euroatlanskih integracija, s koljena na koljeno, preko koljena ili preko stola.

Kix sudjeluje. Nije on od prevratničkog soja, od onih što će pljunuti na svoje mjesto pod suncem.

Tata, nakon što se pokopčao i manje-više pobrisao znoj, izvalio se u fotelju pa gladi trbuh. Na obraze se vratilo djedmrzovsko rumenilo, oči su pobjegle prema budućnosti.

- Još samo dvojicu-trojicu da kupim, i to je to. Možemo mirno na kongres stranke. A što ih lakomih ima... Jaja bi ti odnijeli, samo da se daju skinuti. I čudaka! Evo, ovaj zadnji, šta je htio? Monopol da mu osiguramo na otkup tovljenih svinja u njegovoj kravojebini. Osigurati ćemo, osigurati. Nema za našu ekipu nemoguće misije. Ovo je tim koji pobjeđuje, gazi sve pred sobom. Za dva tjedna, stranka dobija predsjednika za drukčije sutra. Za hrabre korake! Idemo dalje! I dublje, nego itko dosad! Decentralizacija, to je prvi cilj! Ući u pore lokalne zajednice! I u zadnjoj zapizdini! Osvojiti srce malog čovjeka, i sve ostale organe! Jesi za potegnut?

Iz džepa na hlačama iskapa zlatnu tabakeru, pažljivo tucka, po stolu ispisuje urednu bijelu prugu.

- No, kad smo kod svinja... Znaš gdje ja tebe vidim, na proljeće, kad dobijemo izbore? Kao ministra okoliša. Nego šta! Jesam ti rekao da će ti se isplatiti?! Da ćeš se omastiti ako se držiš uz mene! Okoliš, to nije loše za početak. Kasnije, u mojem drugom mandatu na čelu Vlade, naravno ako ne zajebeš, staviti ćemo te na nešto ozbiljnije. Energiju, recimo... ili promet. Tu se mlati prava para. Znaš koliko će javnih radova biti sljedećih godina?! No, polako. Okoliš... O životinjama znaš, jel tako. A i žena ti nešto s tim petlja, ako se dobro sjećam? Vidi malo s njom, nek ti da par ideja. Treba odmah početi. Treba ti imidž eksperta. Borca za prava okoliša. Koji je u politici samo da ostvari nekakve svoje ideale. Čist zrak,

zdrav život, sretne životinje, šta ja znam. Pitaj ženu!

Čim iskorači iz zgrade, iz auta iskače klon sporednih likova jeftinijih američkih filmova o organiziranom kriminalu. Ukipljen drži vrata, rayban staklima strijeljajući eventualne prolaznike, sve dok se gospodin pomoćnik ministra ne smjesti na stražnje sjedište.

- Svratit ćemo u Hanilend.

Prije no što je tako prozvan, trgovački je lanac diljem zemlje nudio uglavnom reminiscencije zlatnih dana samoupravnog socijalizma. Tatina je kći od njega učinila prozor u svijet. Kompendij svjetskih čuda. Lapidarij božanskih ukazanja, formatiranih za potrošačka kolica. Nova je vlasnica čak nadogradila standarde civiliziranog svijeta osobnim kreacijama.

Omogućila je shopping u noćnoj smjeni (u što su se odmah zaljubili ne samo nesaničari i sve brojniji građani koji preživljavaju zahvaljujući radu od zore do ponoći, nego i parovi s malom djecom, jer su za njih osigurane brojne pogodnosti, Hanilend-vlakić s audio-prezentacijom asortimana, prilagođenom dječjem uzrastu, Hanilened shopping-kolica na baterije, zabavni park s obiljem kreativno-poticajnih sadržaja i edukacijskih igara tipa *Pogodi cijenu artikla*).

Posebnu je pozornost posvetila sanitarnom aspektu: pravi su potrošači tu na sigurnom od onih koji samo sline i hepatitično kašljucaju. Brižno osposobljeno, naoružano osoblje zaduženo je da takve prepozna, po odjeći i općem higijenskom dojmu, dok se približavaju ulazu u centar, te da ih nježno zaokrene za 180 stupnjeva.

Kroz ventilacijske otvore, zajedno s mediteranskim lahorom ili peludi runolista, upumpavaju se antidepresivi. Rezultat je nadmašio očekivanja: osoblje i klijenti nadmeću se u razdraganosti, razmjenjuju trubadurske naklone, zbornopjevaju nabožne stihove.

Cjelokupan je doživljaj antigravitacijski; čim zađe u redove stalaža, kupac se zajedno s kolicima, na čarobnom tepihu, uzdiže među muze. Groznica ga obuzima od nadahnuća. I uznesenost ponese kući u vrećicama s logotipom Hanilenda.

Nije ih Kix još dospio ni odložiti, Vuk mu je već oko vrata obješen, kao pijavica. Ma naravno da mu je milo, ali kako mu se neće ujedno i srce stiskati.

- Tata, ne bih išao. Molim te.

Itekako ga razumije. I sebe bi rado toga poštedito. Nema na svijetu puno mjesta koja bi manje rado posjetio. No, treba opet namoliti sittericu da ostane još koji sat.

Do zgrade alejom ogoljelih kestenova, preko nagnjila lišća, kroz svojevrsni kameni slavoluk, kraj bazenčića u kojem zlatne ribice zadavila je žabokrečina. Žuta boja pročelja zacijelo je upozorenje. Onima koji su u posjeti, koji još imaju izbora. Podsjetnik kako je sklisko tlo pod nogama, kako je malen korak dovoljan da se zadesiš predaleko.

Oni koji ga nemaju, nose pidžame. Neki od njih rezignirano, ne pokušavajući zbaciti sudbinu s pleća niti na nekome iskaliti bijes. Pa ih puštaju da perivojem šetuckaju-pjevuckaju, da drijemaju na stepenicama, da zakriveni pro-forma grmom masturbiraju. Drugi su spremljeni u pretince s rešetkama, uz koje gnječe lica, ili kroz njih plaze jezike i molećive ruke, ne bi li dograbili cigaretu, vlas nečiju, bilo kakav komadić nesputanog svijeta.

Odjel u koji su premjestili Snepi ipak izaziva manje tjeskobe. Manje je urina u zraku i cipele se ne lijepe za pod. Tamo su ga i liječnici neprijateljski gledali, kao da snosi bar dio krivnje što ona grize i udara nogama. Uzalud im je demonstrirao svu svoju pitomost, dapače poniznost; oni *znaju* da bolest je proizvod obiteljskog nasilja. Tamo mu je nad glavom visjela obiteljska terapija; već ih je vidio kako ga zaskaču i remenjem fiksiraju za krevet do supruge.

Ovdje je daleko liberalnije. Prostorija veličinom i stilom interijera priziva one u kojima se organiziraju vatrogasne zabave. Štićenice ne smiju preko praga ali unutra im je kretanje neograničeno. Slobodno se okupljaju po krevetima, onima manje društvenim nitko ne brani zijati u zid. Osjeća se gotovo kućna atmosfera, svojevrsan kolektivni duh, a i uvažavanje međusobnih različitosti. Ukratko: miroljubiva koegzistencija u pluralnosti. Ima ih od debelo našminkanih darkerica s walkmenima do staričica koje ne prestaju treptati ili ustima oponašati žuborenje potočića. Neke odaju, bojom lica i pokretima očiju, da dramatično čeznu za drugom jednom tekućinom. Ima ih i potpuno neprozirnih. Djevojaka mirnih, čak skrušenih, ali bez ikakva čitljiva felera. Koje kao da su tu smještene za svaki slučaj, jer su se nekome dobro upućenom učinile sumnjivima. Ili su same došle jer im nije bilo podnošljivo nijedno od licâ koje im je ponudio vanjski svijet.

Sad razabire Snepi, u skupini koja je zabavljena izradom figurica od novinskog papira. Timski su organizirane. Jedne ga deru na rezance i žvaču, druge mokrim gvaljama daju

oblik, treće ih ukrašavaju vodenim bojama. Po zidovima i prozorima već se razmilila cijela jedna menažerija mutanata, hibrida životinja i povrća, nebeskih tijela u potrazi za identitetom, muških spolovila u glorificiranom i u masakriranom izdanju.

- Pripremamo izložbu za Božić.

Krišom je proučava dok izlaze prema klupi pred zgradom. Nestvarno je, kao učinak nekakve zle droge, ovdje je viđati. Njegovu Snepi, rudnik erudicije, gejzir intelekta, zmajženu. Kroz koprenu od sedativa, međutim, nazire se i *ono drugo*, što je došlo u istom paketu. Što je u njoj zacijelo oduvijek čučalo, tek povremeno pokazujući zube, vrebajući zgodnu priliku da iskoči poput onih svinjarija na oprugu.

- Gdje si to kupio?!

Bolje joj je, nedvojbeno. Grije pri srcu taj dokaz da Snepi se vraća prema svojoj normali, jer se opet brine neće li pojesti politički neispravnu bananu.

Na rukohvat klupe sletjela je ptičica. Zeba je, bitkavica po svemu sudeći, *Fringilla coelebs*. Promatra ih, trzavo zakrećući glavu. Oni se smiješe jedno drugome. Ostaju potpuno mirni, nastoje bešumno disati, ne bi li ostala što dulje.

Na povratku, zabavlja se napucavajući divlje kestenove. Bilo bi mu drago također da se sjetila pitati za Vuka, ali dobro. Korak po korak.

XVIII.

Ovako više ne može, kaže Maša, ovo je bolesno, odsad ćemo izlaziti.

- U redu.

Svake večeri, treba nam zraka, druženja s ljudima, muvinga. Zabave, razumiješ, bilo kakve zabave. Inače će nas plijesan pojesti.

- Uzela si mi riječi iz usta.

Iste večeri, evo ih u lov u zrak, u stanu Mašine kolegice, okupilo se pola firme, ne bi to bio njezin izbor da je bilo izbora, da joj se veze sa svijetom nisu svele na firmu, a ipak je Maria preteško zamisliti na rave-festivalu.

I evo sad želuca svezana u čvor čeka da mu se netko obrati, a Maša presreće poglede, čuje im misli, zna kojim se opažanjima uveseljavaju sutra kod aparata za kavu, a nije da joj on puno pomaže, zakovalo ga je za fotelju čim ju je dotaknuo guzicom, kao da se zadnjim gramom snage do nje dovukao, samo očima prati pokrete prisutnih, i pritom se lijepo vidi kako se pune očajem, kao da mu ga ulijevaju, zajedno s votkom koje se dohvatio, kod kuće ga je vidjela isključivo s pivom, sad i čašu drži drukčije, s grčem, kao s misijom, ne ispušta je do trena kad Maša kaže Idemo, i pokazuju se uzaludnima svi naponi da ustane, zaravnao se.

To je Mariovo novo ruho, kod kuće ga rado ogrće, od rana prijanja uz posao, unatoč sve vidljivijoj gorčini, svaki je gutljaj jedna tegobna stepenica, mora ga zadržati u ustima dok se ne odvaži, potom se cijelo lice mobilizira za poduhvat, mišići se napinju, oči odaju duboku koncentraciju, jabučica samo što kožu ne razdere gurajući niz grlo, a onda se tijelo posvećuje međusobnom prožimanju tekućina, kvaliteti komunikacije među molekulama, za to je Mario razvio poseban ritual, potone u kauč, zabaci glavu, zjenice zarone pod kapke, pa rukama dugo, polako gladi kosu, zapravo njezine uspomene na tjemenu, s kojeg se do večeri, po kauču i oko njega, otkrhne toliko prhuti da se pitaš kako je išta ostalo od glave.

Ali u zbilji ne ostaje Maši puno vremena da se to pita, s još jednim promaknućem u firmi, ovaj put među menadžerski kadar, došle su veće odgovornosti, s njima i dulji radni dani, nije rijetkost ni kad ih se više stopi u jedan, kada noć treba žrtvovati dedlajnu, nadasve zato što je od svakog posla Maši teže posao prebaciti na nižu razinu, steći povjerenje u tuđi rad, pokušaji samo potvrđuju opravdanost straha, podređeni su takvi da je isplativije odraditi

njihov posao nego ga nadzirati, a njezin sad zahtijeva i putovanja, odsutnost od po nekoliko dana, i po povratku već je morao biti spreman prezentacijski materijal za potencijalnog klijenta, već se moralo servisirati pritužbe drugog, ukratko nije joj Mariova problematika trenutno u fokusu.

Nije često ni u prilici da s njim ostvari kontakt, u većini slučajeva nađe ga kako spava, ili je alkohol u njemu ostavio zericu budnosti ali ne i razuma, ili se toga dana, tko zna zašto, odlučio na apstinenciju, i to ga je premetnulo u nešto do neprepoznatljivosti zlo, psiktavo, oči sijevaju iz tame.

- Je li ti gazda danas zahvalio za tvoj dnevni doprinos dobrobiti poduzeća, povećanju ukupnog domaćeg proizvoda i globalnom gospodarskom rastu?
- Kako ti zavidim što aktivno sudjeluješ u posvemašnjem ubrzanju protoka informacije.
- Sad smo već na centimetar od apsolutne sreće, s ovim što si danas zaradila.
- Ipak je puno iskrenije za to davati pičke.

I ako im se usred noći zapletu tijela, to ima okus zabune, gnjavaže, tjedni su prošli od nečega sličnog, jedino čuđenjem tijelo reagira, tuđim udovima barata kao da su klade, i Mariovu krv ne uspijeva probuditi nikakvo trljanje, navlačenje ni cuclanje.

Zauzvrat je razbudilo Mašu, od zabave s genitalijama lako se oprostila, ali misli o poslu su tvrdokornije, jedna se zakačila i dovukla cijeli roj srodnih, opsjeda je nerazriješena situacija s jednim dobavljačem, sastanak sudbonosan za održivost srednjoročne razvojne strategije, netaktična i stoga kontraproduktivna primjedba pripravniku, ukazuje se cijeli niz postupaka kojima će unaprijediti svoj imidž kod suradnika i povećati zajedničku učinkovitost, a istodobno, kao da se na dvije polovice rascijepila, osjeća i odvratnost prema takvim ciljevima, vokabularu, nadasve sebi koja ih je prigrlila, a zna da to Mario kroz nju govori, da se promatra njegovim očima, i ma koliko mu je pogled izobličen zloćom, raznovrsnim kompleksima, ne zna se spriječiti da prema toj drugoj sebi osjeća bijes, prezir, nadasve gađenje.

Na radnom stolu je dočekuje, sročena kao najljubaznija zamolba, zapovijed da sljedeći vikend provede u nekakvoj planinskoj pripizdini, jer poduzeće joj poklanja seminar iz korporativne kulture upravljanja, popularnije rečeno paket team buildinga, neizostavan korak u usponu svakoga novodobnog menadžera, što će joj pomoći, doznaje iz brošure, da

pronikne tajnu delegiranja, da postane stvarni lider, članovima svojeg tima usadi pozitivno razmišljanje, pobjednički mentalitet, odanost skupini, koja neće zatomiti njihove individualnosti, naprotiv, jer će ih vođa tima, prožete osjećajem solidarnosti, sigurnom rukom povesti prema užitku skupnog napora i dosezanja zajedničkog cilja.

U planini, to poprima obličje slajdova, koje im pokazuje čovječuljak s pogledom jastreba i tijelom valjuška, posvuda tupastim i masnim, ali tek što je pokazao cijelu svoju obitelj, skupni a zatim i pojedinačne portrete, zasigurno da dokaže kako se ne srami njihovih očiglednih hendikepa, potom i sebe ovjekovječenog pri raznim aktivnostima, u krcatoj dvorani koju održava u transu pokretima prezentacijskog štapića, u sportskoj opremi na travnjaku iz kojeg izviruje poput vrtnog patuljka sa štapom za golf, zatim u borbi s divovskom pastrvom, rekordom sezone, pa s ponosnom rukom na automobilu koji ne stane u kadar, pa obgrljenog rukom elegantnog gospodina čije su oči prosvijećene, pune ljubavi.

To je odskočna daska njegovog igrokaza, s ganućem se prisjeća tog susreta s velikim magom, utemeljiteljem znanosti team buildinga, a zatim slijedi koloplet dijagrama, veselih sličica i citata učiteljevih naputaka, koje deklamira s kažiprstom u zraku, ne trebaju nam primadone nego pčele radilice, članovi tima ne smiju zaboravljati da su samo kotačić mehanizma koji ih hrani, moraju se međusobno voljeti, ragbijaš John ne smeće s uma da o njegovoj budnosti ovisi hoće li protivnički napadač Paulu slomiti nogu, znanstveno je dokazano da guske postrojene u slovo V dolete najmanje 71% dalje od onih koje na jug putuju same, i pritom one sa začelja gakanjem daju podstrek čelnima, i to je beskrajno, prostorija nema prozora, najbliže naselje je kilometrima daleko, ali Maša sa zaprepaštenjem otkriva da svi oko nje zapisuju, i to sa žarom na licima, premda ne može razabrati je li iskren ili ga proizvodi strah.

Seminar zahtijeva i kreativni doprinos, da se sudionici podijele u timove i razriješe financijske probleme poduzeća, Maša je vođa tima koji još čine jedna tajnica, jedan dostavljač i netko nepoznat, dok se ne predstavi kao strojarski inženjer odgovoran za sektor jogurta jedne velike mljekare, zabunom naletio tjedan prije svojeg termina, zatim još treba u skladu s djelatnošću firme adaptirati stihove jednog popularnog šlagera te ih zbornom otpjevati pred ostalim timovima, i za to su na kraju nagrađeni diplomom i još jednim izvadkom gušćje mudrosti, podsjećanjem na uzgon koji ptice u skupini stvaraju jedna drugoj.

- I kada god vidite gusku, neka vam prva misao bude da smo svi uvijek dio nekog jata, neke V-formacije, i ne zaboravite se zapitati *kakav je moj trenutni doprinos zajedničkom cilju, pružamo li svojim gakanjem mi otpozadi dovoljnu podršku onima koji nas vode?*

U ponedjeljak ujutro, Maša odlazi ravno u ured svojeg pretpostavljenog, vođe njezinog tima vođa timova, koji je od nje mlađi, ali težina u pokretu kojim joj pokazuje stolac, vizionarska odgovornost u pomacima njegove brade, odaju senior managera, a u očima se vidi da je zaslužio svaki centimetar svojeg položaja u piramidi, da bi za uspon još stepenicu više bio spreman pregristi vlastiti vrat.

- Treba mi odmor, odmah, osjećam da pucam.

Na to je tek neznatno nakosio glavu, ne gubeći pregled nad sva tri monitora na svojem stolu, ali zna Maša da ju je itekako čuo, da joj sad radiografira dušu, sondira dubinu pukotine, ne bi li procijenio realnost opasnosti po građevinu, dakako onu u kojoj ova je samo ciglica, i nakon malo didaktike, podsjećanja na delikatnost trenutka, na sudbonosnost predstojećeg razdoblja i Mašinu nenadoknadivost, ipak pokazuje širinu svojeg srca, doduše zahtjev urazumljuje s dva tjedna na jedan, ali da, blagoslivlje ga.

Dakle koliko košta sad nije problem, veći je sjetiti se kamo zaista želiš ići, zamisliti mjesto na kojem odavde samoj sebi izgledaš smisleno, sva se čine podjednakima, ali utoliko je lakše prihvatiti prvo što su ponudili u agenciji, i evo Maše i Maria na rajskoj plaži, u hotelu koji nudi suptilne kulinarske pustolovine i najsuvremenije tretmane za boljitak tijela i duha, mineralno blato, aromaterapije, čokoladne masaže, i kako se moglo i zamisliti, kako se je moralo predvidjeti, već u četvrtak Mario se mumificira na krevetu, pogleda zabijenog u strop.

Ali petak Maši ne pada na pamet provesti gledajući u njega, izlazi s ruksakom na leđima, kreće obalom preko oštih grota, daleko iza rta do kojeg se odvažuju kupaći, tamo pliva, pluta raskriljenih ruku dok joj u glavi ne pobijeli, cijelog dana obilazi žalove, pokuplja naplavljenе školjke, osobito lijepe kamenove, čita, samo sjedi, hoda još dalje, ususret crvenom sutonu, od živih susrećući jedino galebove, koji se prestaju odmicati dok prolazi, samo otvore oko pa nastave drijemati po stijenama, i u redu joj je s njima, ne osjeća potrebu da se vrati.

A kada se ipak popne do sobe, drhtava od vlage jesenskog večerja, suncem ispljuskana, sita soli, valova, pržine, ali kao isplahnuta, razriješena kamenja koje je vukla za sobom, iznutra ugrijana, kada otvori vrata sobe, s Mariom je u krevetu neki tip, gol kao glista, s pepeljarom na trbuhu.

- Bernard. Upoznali smo se u restoranu.

To mu je prva rečenica danas, i najdulja otkako su stigli, i sad postaje gotovo blagoglagoljiv, drukčija jedna osoba, spremna nasmiјati se anegdoti, čak je i ispričati, održati zdravicu, od room-servicea zatražiti, uz još jednu bocu roséa, tri voćna kupa *Honolulu Hilarity*.

Pa i uјutro, bistrinom je okupan, donio joj je u krevet tople kroasane, baca se na čitanje novina, za njom u kupaonicu dolazi od nestrpljenja da joj pročita što jedna starleta savjetuje željnima sreće, udubljuje se u brošuru posvećenu očuvanju tradicionalnih zanata ruralne zajednice u unutrašnjosti.

- Bi li te smetalo da večeras izađemo utroje?

Subotnja večer, zrak je u klubu zasićen sintetičkim drogama, ljepljiv od libida, ples uz techno-beat je gola simulacija seksa, kamo god se okreneš parovi su na prst od jebanja, cura u jednom separeu doista ga je izvadila svojem dečku i nataknila se, ali Mario i Bernard su decentni, nježno se gledaju, povremeno jedan drugome pomiluju obraz, bedro, i to užasno estetski, poput vilenjaka su na filmskom platnu, okruženih aureolama, nevinost zrače, širokogrudnu ljubav kraj koje se Maša uopće ne osjeća prekobroјnom, uzor su strasti koja ne hrli brutalno se spržiti već plamen tiho potpiruje dok se ne raspomami.

U sobi, to se i događa, zapravo eksplodira, prije no što se Maša uspije povući, pa ju povlači u sebe, u srce vrtloga, u grotlo vulkana, erupcija ne pita tko koga ni s koje strane, sada su troglavo klupko otvora i čepova, Mario i Bernard se krasno nadopunjuju, baršunu i paperju prvog komplementarno je hidrauličko svrdlo drugog, on je cijela ergela konjskih snaga, uјedno bager i kolibrić koji se izmjenično zabada u njihove cvjetove, u sve što je na tijelu upotrebljivo za ulogu cvijeta, i od jutra do mraka se međusobno prožimaju, dubinski stapaju, sve troje plutaju, poput fetusâ, u istoj supstanci.

I utorak nije rastanak, sreća je htjela da stanuju u istom gradu, i nekako prirodno, kao širokom i mirnom rijekom u more, njihovi životi utječu u zajedništvo, dakako u Mašinu stanu, par izrasta u *tim*, u lađu s tri jarbola, doduše na herenu, Mario i Bernard ipak su krma i pramac, Maša je više poput čamca za spašavanje, ne recimo balasta, ali nije istina da su prema njoj nekorektni, da nemaju poštovanja za njezinu osobu, da se njezino mišljenje u tom stanu uvažava koliko i prdac grinje, uostalom u firmi je izabrana za middle managera godine, i pri predstojećem mergeru sa sestrinskim poduzećem, kada se među upravnim osobljem preraspodijele karte, govori se da bi mogla, ali zasad još ne recimo hop.

Točno je tri tjedna timskog stanovanja proteklo, Mario i Bernard je dočekuju za stolom,

prekriženih ruku i pomalo svečanih lica, poput povjerenstva za obranu disertacije.

- Tvoje izvršavanje kućanskih obaveza u posljednje vrijeme ne zadovoljava.

- Dugo te već pratimo i na svakom koraku zamjećujemo nemar, zapuštenost, rasulo. Pogledaj u kakvom su stanju tave, tvoji ormari s odjećom.

- Vrat ti je krastav.

- Smatramo da su to neupitni znakovi teške duhovne degradacije. Predala si se blatu.

- Stoko smrdljiva!

Kazna je primjerena težini prijestupa, sve vrijeme u stanu Maša mora oko vrata nositi željeznu ogrlicu s bodljama, kretati se smije samo četveronoške, spava sklopčana uz zahodsku školjku i nijedan mlaz urina je ne propusti ošinuti, jede s poda, onih dana kada se njezini gospodari udobnostive baciti nešto sa svojih tanjura, ili jednostavno proliti.

No ipak je doživjela merger, premda je bilo trenutaka kada je to izgledalo svjetlosnim godinama daleko od stvarnosti, bilo je i pokušaja da okonča ovo što nijedno ljudsko biće ne bi nazvalo životom, i evo je ipak u uredu njezina dojučerašnjeg šefa, danas možda već kolege, pozvao ju je da joj to kaže, zapravo preda napismeno, u omotnici kojom se poigrava, izazovno se smijuljeći, mora se priznati da je sexy, s tim teniskim podlakticama i usnama kao u šarana, koje cucla spremajući se izgovoriti, riječ očito preslatku da se samo tako od nje rastane.

- Otkaz, nažalost. Novi ustrojem smo racionalizirali kadrovske potrebe.

To ipak nije sve, govori joj pogledom, i dlanovima sklopljenim pred licem, u njezino ime, na tome zahvaljuje nebu.

- Međutim, ja ga ne moram dati vama. Vama, naprotiv, želim dati nešto drugo.

Ustaje od stola, obilazi ga, prilazi Mašinoj fotelji, raskopčava hlače.

Kada Maša, dakako na sve četiri, ugmiže u stan, on je temeljito počišćen od stvari, uključujući i otirač pred ulaznim vratima, Mario i Bernard čak su pokušali strgnuti jednu tapetu osobito lijepog uzorka.

XIX.

Taša tren promatra otirač. Ovo na njemu je zaista skorena bljuvotina. Pa prkosno zakoračuje. Zvoni.

Unatoč svemu, draži joj je ovaj posao. Sama si raspoređuje zadatke i nitko joj ne gleda preko ramena. Jedina šefičina uputa bila je *Nemoj ni pod koju cijenu da te tamo uhvati mrak*. Pismeni izvještaj neće joj izmamiti ni toliki komentar.

Kroz vrata dopire nešto nalik glazbi. Tutnjava basova i urlici skupine muških grla. Repetitivno, prijeteće hukanje. Poput nekakva stroja, djelomično ljudskog, koji unutra zaziva Zlo.

Napokon se otvaraju. Tip nosi hlače na koljenima, kao da nije ni prekinuo veliku nuždu. Na majici je velika tamna mrlja. Usta se ironično smijulje. U očima nema pogleda.

To nije otac. Taj živi drugdje, s djevojčicom koja također ima bebu, čiji je tata u zatvoru.

Ovaj joj pokazuje prema dnu hodnika, sam se odvlači u podrum. Osim buke, odozdo zapljuskuje oštar smrad. Smjesa marihuane i tko zna čega.

Oca također očekuje zatvor. Zbog pljačke s pucnjavom u kojoj je stradalo nekoliko prolaznika. Petnaest godina, kad napuni dvadeset jednu. Do tada, poklonili su mu priliku da se naživi svoje mladosti. Jer u ustanove za maloljetnike više ne stane ni igla, pa su ga ostavili vani, na lancu. Ali on zapravo misli daleko. U međuvremenu će završiti fakultet. Ili ga barem upisati, a ostatak odraditi dopisno. Najviše mu se sviđa menadžment. Osjeća da bi bio dobar u tome. Treba se samo dokopati nekakve stipendije. Čim završi srednju, vratit će joj se, garant. Neka mu Taša već nabavi preporuke. Ne moraju biti prave, samo nek imaju žig i sva ta sranja.

Taša kuca na vrata sobe. Djevojka je primjećuje tek kada se umetne između kauča i televizora. Licem joj prolijeće slabašan smiješak. Na ekranu je crtić. Nešto o patkicama. Dijete u to zuri s poda, otvorenih usta. Pelena visi, očito dobro napunjena.

- Da ga presvučemo?

Ne smijete ništa nametati, rekli su na tečaju, vaša je uloga isključivo savjetodavna.

Djevojka sliježe ramenima, pokušava se osoviti. Taša joj ipak mora pružiti ruku. Okrugla je, i mlohava kao vreća blata, ali posve sigurno ne samo zbog kilaže.

Novac dobivaju. Treba ih samo usmjeriti. Sugerirati im ispravan način da ga potroše.

Najbolje čega se Taša sjetila bilo je da je odvede u kupovinu hrane. I otkrila je da ova samohrana majka nikada, baš ništa, nije skuhala. Da ni sama nije u životu pojela obrok skuhan kod kuće. Njezina majka bila je prezauzeta vlastitim obrtom, prostitucijskim. A sigurno je također da ona, primanjima od Udruge, financira društvo iz podruma.

Ovako uspravljena, preplavila je sobu svojim gadnim zadahom. Taša joj ne smije nametati da se opere, samo sugerirati. Usmjeriti je prema tušu. Jednom je čak postigla da pusti vodu, iza zaključanih vrata. Ali izašla je suha i netaknuta mirisa. Objašnjenje je Taša pronašla u obiteljskoj anamnezi. Jedan od maminih poslovnih partnera s njom se rekreirao pod tušem.

- Jeste li ga danas nahranili?

To ju je lecnulo. Sa stola dohvaća kutiju kukuruznih pahuljica. Pregršt ih prosipa pred dječaka, na pod.

Ne mijesajte se. Ako uočite kakvu povredu zakona, zapišite. Podnesite izvještaj.

Taša ne zna za zakon koji ovo brani. Jedna kolegica uočila je i zapisala da roditelji tresu novorođenče dok ne prestane plakati. Dijete je umrlo, slomljene kralješnice.

Izvijestila je o onome što je vidjela kod dječakova oca. Nije bila njegova krivnja. Njegovoj majci, kod koje je živio, dolazili su tipovi s pištoljima. I zajedno s njom, bez imalo ustezanja, kuhali su si šutove i boli si žile. U sobi kraj one u koju je dvaput tjedno dovodio sinčića. I kada su mu to zabranili, zahvaljujući Tašinom izvještaju, strovalio se natrag. U gore. Među dilere, ubojice, psihopate. Sin ga više nije vidio. Ni škola. Kažu da je na heroinu.

Mama se vratila crtićima. Još treba otvoriti neugodnu temu njezine *reintegracije*. Na tečaju su se mantrale te riječi na re. Resocijalizacija. Reinkluzija. Rehabilitacija. Repersonalizacija. Kao da u stvarnosti, u ijednom slučaju koji joj je dosad pripao, postoji neko pozitivno stanje koje se može re-konstruirati. Nešto cijelo, zaokruženo, bez pukotina, bez truleži, bez propasti od samog početka. Nekakav tragedijom zagubljeni san, put, cilj. Kao da se itko od njih rodio izvan tog kruga. Kao da će ga ikad napustiti i upoznati nešto osim bezbrojnih varijacija istog.

Kruga koji država održava, jer joj je tako jeftinije nego da ih stvarno pokuša iščupati.

Reintegracija, to u konkretnom slučaju znači da je treba pitati kako je na poslu. Evo već trećem koji joj je pronašla. Prva dva su potrajala po tjedan dana.

- A, to... Neću više raditi. Trudna sam. To je kul. Rekli su mi da s dvoje djece imam pravo na veću najamninu.

Petnaest joj je godina.

U čekaonici, djevojčica Tarine dobi. Za ljubav razdraganom ocu, usput vabeći i Tašinu pažnju, improvizira igrokaz o zeki koji se izgubio. Skakuće, tužno njuška, jezik koketno proviruje na mjestu otpalih mliječnih zubića. Takve repiće Tara je tražila da joj veže jesenas, kad je kretala u školu.

Od prvoga dana sama. Svu ostalu djecu dovodili su za ruku, ona je to proglasila uvredljivim. A prvi razred gubitkom vremena, kad je razgledala knjige. Onda se bolest pobrinula da ne pati zbog prednosti nad vršnjacima. Možda im se ipak priključi u drugom, samo neka preko ljeta prizdravi dovoljno za testove.

Doktor preklapa donju usnu preko gornje. Debela je, rascijepljena u sredini. Kao prignječeni puž golać.

- Pa eto, intuicija me nije prevarila.

Usna se opsceno trlja uz svoju sestru, žvače je. Jedna od onih koje rado izlažu svoju rugobu, nastoje je prometnuti u vrlinu.

- Jeste li kad čuli za lupus?

Njegova mesnata ćela zapravo usni daje vjerodostojnost. Na imalo profinjenom licu izgledala bi kao karikatura. Ovo je logičnom čini. Potrebna mu je.

- Mm, ne čudi me. A mislite da ga je lako bilo iskopati? Eh, kakva je to pokora za dijagnostičara... Kakav lukavac... Briljantan imitator drugih bolesti... A pokaže ti se pa se povuče, i hop, evo ga drugdje, ruga ti se u facu. Zglobovi, koža, bubrezi, srce, pluća, krvne žile, mozak, sve mu je jednako drago. I nećeš naći dva pacijenta s identičnim simptomima. Istina, kod vašeg sina... dobro, kćeri, bilo je svega pomalo. Tim gore! Imate li vi pojma...

možete li barem približno zamisliti što je sve trebalo isključiti?! Što sve može biti uzrok vrućicama, malaksalosti, oticanju limfnih čvorova, boli u grudima, padanju kose... No, ali naselio se i na bubreg. E, tu sam ga čekao. Biopsija ga je razgolitila, više nema kamo. Evo, gledajte razinu serumskog komplementa. Eritrocite. Granulirane cilindre.

Kažiprstom kucka po papiru koji je gurnuo pred Tašu kao da je upozorava na riječ koju je pogrešno napisala u domaćoj zadaći. Pa je ostavlja s njim, prilazi prozoru, razmiče plastične letvice koje ga zastiru, uz otvor prislanja oko.

- Naravno, nije vam poznato ništa slično u obiteljskoj povijesti. Ali genetsko prenošenje je samo jedna od mogućnosti za genezu bolesti. Koje su druge? Hm. Reakcija na neke lijekove. Izlaganje suncu. Čitav niz stvari. I nisu nam sve poznate. Što ga je točno donijelo vašem sinu? Ne znamo. Zašto se to uopće događa? Ne znamo! Ne znamo!!

Ostaje s rukama u obrambenoj gesti i očima koje od srditosti samo što nisu iskočile iz duplji. Pa se opet okreće prozoru. Ovaj put ne razmiče letvice, naprotiv, njima se obraća.

- Protutijela. Trebamo ih. O, kako ih trebamo. Sve to zlo vani... Što čeka da samo zakoračimo... I onda se dogodi da se organizam okrene protiv sebe. Da protutijelima napadne vlastito tkivo. I sad ga ti liječi, jel. Od čega točno, kad je sam svoj neprijatelj? A vi biste htjeli znati kako to završava. Ovisi, naravno. Više od svega, je li zahvatilo bubrege. A vaši, rekli smo... mda. No dobro, slušajte, prognoza nije nužno fatalna. U boljem slučaju, promjene će ostati benigne. A tada se s lupusom može živjeti skoro sasvim normalno. Jasno, bilo bi nerealno isključivati difuzni glomerulonefritis, ali sve dok nema bolova u abdomenu... Ima? Heh.

Vrata su otključana. Hodnik zadimljen. Kuhinju su zaposjela dva muškarca.

- Ne brinite se, gospođo. Mi smo od policije. Mala nas je pustila. A slatka je, nema šta. Isti tata.

Njegovo lice je dobroćudno, učiteljsko, oči plave i meke. Nudi joj da sjedne. Smiješi se, malo umorno.

- Naravno, nije se javljao?

Kod tih što dolaze u parovima, očito, samo jedan ima pravo govoriti. Ovaj drugi proučava

etikete na posudicama za začine.

- O javit će se on, ne brinite. Navratit će, prije ili kasnije. Kad mu presuše izvori za njegovu... igračkicu. Po kakvu stvar zgodnu za utopiti. Televizor, frižider... Ma bit će dobri i ovi stolci! Što, vi ne znate za igricu na koju se navukao? A bit će onda da nemate pojma ni kakva je junačina ispao vaš mužić? Razvalio cijelu tu bandu... cijelo leglo zlikovačko... jednim potezom! Vlastitu glavu stavljajući na panj! Doduše, jer su ga pritisnuli... pa propjevao. I sad ga dojučerašnji kolege čekaju u buksi, da mu se napiju krvi. Ali što je to prema koristi koju je time učinio zajednici... Međutim, tu je i jedan problem. Znae, ovi naši kojima je cinkao, od posebne su vrste. Već pomalo egzotične. Imamo još tih nekoliko herojčica koji bi popravljali svijet, a nisu ni primijetili kad ih je vrijeme zgazilo. Niti da je svijet postao nešto posve drukčije, što oni ne razumiju. Da su sad oni kamenčić, ono što zapinje, u ogromnom mehanizmu. Kojem se, nemojte se ljutiti, jebe za njihova htijenja. Koji vlastite interese čuva kao oči u glavi. E pa vidite, mi smo imali određeni interes u tom lancu koji je vaš suprug potrgao. Trebat će vremena da ga se pokrpa. A vrijeme danas... znate. I da bude gore, zadržao je nešto naše. Za što smo sentimentalno vezani. I zato... Mislili smo da biste možda ipak imali za nas nešto zanimljivo? Možda vam pada na pamet kakva sitnica koja bi nam pomogla da mu uđemo u trag? Hm? Šteta. Obići ćemo vas uskoro, i bilo bi zbilja šteta da se baš ničega ne sjetite. No dobro, ako i ne bude ništa, poigrat ćemo se s malom...

Glave podbočene naslonom stolca, Taša zuri u prozor. Valovi masne poslijepodnevene vrućine ulaze i miješaju nikotinski smrad.

Telefon. Mama je ne pušta iz svojih kliješta. Otkako je Taša prestala tamo odlaziti, gnječi je tim pozivima. Opasuje ju grižnjom savjesti. Svim silama nastoji iz nje iscijediti osjećaj krivnje. Zaskače čim se vrati s posla. Jedva dočeka da joj u uho istrese što god je ukrasilo dan. I nema dobrih vijesti, samo nijanse crnila.

Zvoni deveti, deseti put. Možda ipak nije ona.

- Zašto se ne javljaš?!

I bez oklijevanja vergla današnju lamentaciju. O stanju u kojem je našla tatu kad se vratila iz dućana. Ni nakraj pameti nije joj pitati za Tarine nalaze, a znala je da danas stižu. Ni jedan jedini put nije posjetila unuku. Nikada nije pitala može li kako pomoći. Kada joj je Taša rekla koliko je liječnik tražio, ispustila je uzdah gnušanja. Kada joj je rekla da se zadužila, i gdje,

glatko je promijenila temu.

Odmiče slušalicu. Ostavlja je da se klata na žici. Pod stolom, ona nastavlja ravnomjerno mrmljati.

Sada postaje svjesna i tihog plača koji se, tko zna kako već dugo, čuje iz sobe. Tara je budna, boli je, a nije htjela zvati. Oči su opet otečene, kao jastučićima obložene, a pod njima se razlilo crvenilo u obliku leptirovih krila. Vidi se kako joj je naporan svaki udisaj.

Najednom Taša osjeća nečiju prisutnost za leđima.

- Ja ću je izliječiti. Evo što ćeš pribaviti.

Starica pripitom rukom pruža papirić.

XX.

Pačići ih pozdravljaju veselim gakanjem čim zakorače na ponton od trupaca. Roditelji su zericu suzdržani. Majka patrolira među malenima i kljunom kažnjava prekomjernu opuštenost ili proždrljivost. Otac, krupni ljepotan divljih očiju, nakićen ljubičastim, smaragdnom, zlatnim plamenovima, situaciju nadzire iz pozadine. Ne prilazi nadohvat, povremeno se čak raskrili i odigne moćne grudi, zlu ne trebalo. Četiri pahuljice, naprotiv, pokazuju bezrezervno povjerenje.

Već se kod prve korice kruha dogodila kemija između dvije obitelji. Zapravo se na ljudskoj strani tek tada, prvi put uopće, dogodila obitelj. U prigodi za dobročiniteljsku gestu ukazao se instrument zbližavanja za kojim su, svjesno ili ne, sve troje žudjeli. Ako zimski dan podari makar tračak vedrine, Vuka ne treba pitati što želi raditi nakon škole.

- Idemo patkama.

U njegovim godinama, dječaci se zanimaju za nogomet, za kompjuterske igre, u svakom se pogledu nastoje odlijepiti od roditelja. Po tome sudeći, Vuk nije iskoračio iz predškolske dobi. Kao da je jučer bilo, Kix pamti Snepino lice, tjeskobno koliko i euforično, kad je postavila dijagnozu.

- *To je autizam.*

Kad joj liječnik nije dao za pravo, pohitala je drugom, pa trećem, pa četvrtom. U lov na ozakonjenje hendikepa, bilo kakvog. Jurcala je od ustanove do ustanove s djetetom u naručju, ne bi li netko pristao ovjeriti mu neispravnost. Kao da radi se o dokumentu koji bi joj omogućio povrat novca, ili da dijete zamijeni za nešto drugo. No brzo se ukazala prava motivacija. Cjelokupna politička platforma. *Normalno* dijete, uklopivo u očekivanja vladajućeg sustava, tiranske falokracije, hegemonije logocentričnog, utilitarnog, eksploatacijskog redukcionizma – to je obezvrjeđivalo borbu kojoj je posvetila život. Specijalisti su, međutim, bili neumoljivi: ni traga shizoidnim inkoherencijama, afektivnost u granicama poželjne, inteligencija iznadprosječna ali ne toliko da sama po sebi generira probleme. Uostalom, škola je potvrdila da se radi o bistrom, premda iznimno skromnom, samozatajnom klinču.

Nema sumnje da ga je Snepi baš zato izbacila iz kadra. Premršava stimulacija za emotivni

angažman, nimalo materijala za projekt. Pa se posvetila sebi. Investirala je u one aspekte svoje osobnosti koji su najviše obećavali. U izvore iritacija i fobija, žarišta psihoze. Iz povrća i voća je izvukla više od maksimuma. Strelovito je evoluirala od blagog gađenja do prehrane infuzijom. I do zabrane bilo kakvog spomena prirode, ičega s njome povezanog. A kada je cilj dosegnut

Stop. Opet uzima maha ta destruktivna, zloćudna ideja da sve je konstrukt, da je izmanipuliran.

- Pazi, ljubavi, da se ne smočiš.

Da se ne. A Vukova tenisica već je solidno uronjena u vodu. I dok se proteže ne bi li pačića koji mu jede s dlana pogladio drugom rukom, trupci se na njegovu kraju potapaju, splav se naginje, skliska je od algi, ishod se vidi izdaleka. A mama se blaženo smiješi. Kix ga kažiprstom hvata za ovratnik i povlači pola metra unatrag. O, kako je ovo daleko od stare Snepi. Tko bi se usudio zamisliti je ovako upokojenu prije turneje po sanatorijima. Ili onoga dana kad ju je hitna drugi put odvezla, a na vratima je ostalo visjeti liječnikovo

- Bojim se da će ovo zahtijevati dulji boravak.

Kix je htio čuti „popravak“. Kao da je Snepi predao u ruke majstoru koji će joj udariti generalku i vratiti je skroz novu. Zgrabio se za viziju u kojoj ta epizoda zaključuje mučnu priču, ni slučajno ne najavljuje feljton. Dok je po stanu skupljao krhotine i ribao zidove, na nogama ga je držalo vjerovanje da su dosegнули dno i sad se može samo prema gore. Ha ha ha!

- Zašto se smijuljiš?

- Samo tako, od užitka. Pogledaj kako je lijepo.

Potpuna istina. Simfonija obalnih reljefa, zrcalna zaglađenost vode, njezino meditativno zelenilo, gore modrina kontrastno izoštrena grumenjem paperja, a na raskrižju tih sfera vrbe, usidrene u dubine i ispružene prema nebu, krošnje poput skamenjenih slapova. Ispod scenografije, ljepota dalekosežnija, dragocjenija od estetske: milijungodišnji, kompaktni sklad ovog ekosistema, riznice bioraznovrstnosti, enklave otpora čovjekovoj tiraniji, betoniranju Zemljine duše. Naposljetku, ljepota trenutka. Mikromagija koja je na tren prebrisala što god je bilo prije ili se događa drugdje. Svaki trag bolesti, zle krvi, prljavštine svijeta. Ovaj ih je trenutak sve troje obavio nevinošću, mirom, udahnuo im želje za

postojanjem. Želje da se cijeli posvetiš dobrobiti svojih bližnjih, i koga god dosegneš svojim djelima.

- Mogli bismo u povratku uzeti film. Ima jedan novi Disneyev, o hendikepiranoj ribici, sa zakržljalom perajom, i ocu koji o njoj brine.

Kix jedva vjeruje ušima. *Disney*. Zločinac dječjeg lica, u sustavu one Snepi otprije. Kotačić u imperijalističkoj mašineriji za izbjeljivanje svijesti i premazivanje planete američkim kretenizmom. Prije je trebalo podizati višestruke ograde da se Vuk ne kontaminira takvim smećem.

- A možemo li i u McHany's, mama?

- Naravno, zlato.

I sad se na Snepinu licu ne može pročitati da joj imalo smeta, o koliko se o tome naslušao, masni zadah prženja, ni sintetičko čekićanje iz zvučnika, ni drečava plastika na kojoj sjede i od koje sve je oblikovano u ovoj ustanovi, uključujući tinejdžere koji ih poslužuju, s tim provalijama u očima, i subhumana bića bačvastih tijela koja za stolovima popunjavaju do posljednje svoje pore majonezom i kečapom. Naprotiv, kao da je cvijet paprati ugledala, smiješi se obitelji za susjednim stolom. Ova je strukturom ekvivalentna njihovoj, ali teksturom gravitira autolimarsko-blagajničkim sferama. Reklo bi se da je intelektualni klimaks njihova dana minuo, da su ga dosegнули u trenu naručivanja obroka, a sad je nastupilo vrijeme podrigivanja i kopanja nosa. Njihov je dječaćić Vukove dobi, premda tjelesnom masom njegov trokratnik. Da je Kix nije otrgnuo, Snepi bi bez dvojbe sklopila prijateljstvo, dogovorila zajednički piknik u prirodi, pozvala ih kući na čips i filmove o hendikepiranim ribicama.

Treba vrlo pažljivo s njom, rekla je liječnica koja je preuzela slučaj, *ovo je krhka faza, neizvjesna, lako se može okrenuti i na jednu i na drugu stranu*. I Kix se toga doista strogo pridržava. Pritrči i podmetne se na najmanji znak da bi se mogla zaklimati. Podilazi njezinim željama i preduhitruje što god bi mogla poželjeti. Ujedno pazeći da bude nenametljiv. Što neprimjetniji. Dobri duh njezin, koji ne iskoračuje iz njezine sjene.

I to funkcionira. Dobitak je senzacionalan, za cijelu obitelj. Višestruko isplaćuje svaki trud i žrtvu.

Uostalom, pogrešno je govoriti o žrtvi. Ne postoji što Kix neće od srca učiniti za obitelj. Vrijeme, srećom, više nije problem. Sad je gotovo apsolutni gospodar svojeg vremena. Ništa se ljepše nije moglo dogoditi od poraza stranke na izborima. Njegova posljedica, otkaz u ministarstvu, bio je poklon jer je Kixa prometnuo u profesionalnog stranačkog dužnosnika. A dužnostima je uvrh glave ako jednom tjedno navrati u sjedište stranke.

Jedino ti telefonski pozivi. U bilo koje doba. Jer predsjednik stranke, mecena Kixove političke karijere, navikao je imati ga pri ruci. Za svoje raznovrsne potrebe. A nekako najradije, kao da zna, ruku pruža baš u trenucima poput ovog. U odmakli večernji sat. Vani zaledenilo, a obitelj zagnijezdila na kauču. Kao kraj kamina koji nemaju, ali ga više no nadomješćuju uzajamnom toplinom, prepleteni poput klupka mačića. Vuk u sredini, obrazom čas uz tatin čas uz mamin, ako ih ne grli oboje, primičući im glave dok se ne poljube.

I evo zvoni. U trenu kada je ribicu s posebnim potrebama otac zgrabio iz usta nekakve nemani.

Ali iz slušalice se ne javlja ona neman. Nego žena koja mu čestita na nagradi stečenoj slučajnim elektronskim odabirom: rustikalnom zidnom satu koji može preuzeti na prigodnoj večeri, uz prigodnu promociju proizvoda njihove tvrtke, specijalizirane za

- Opet, ha? Siroče, kako te maltretira. Prešao je sve granice. Zdravlje će ti stradati. Morao bi mu nešto

- Pa znaš koliko mu dugujem.

- Nećeš dugo?

- Klještima ću se iščupati ako bude potrebno.

Auto ga narančastom lampicom prisiljava da zastane. Srećom, Hanilendove benzinske otvorene su non-stop. Kao i Hanilendovi ugostiteljski objekti, casina, fastsex-shopovi. Od svih Hanilendovih lokala jedino banke razlikuju radno od neradnog vremena, novcu ostavljaju noć za odmor.

No kad je već tu, uzet će nešto u marketu benzinske, da ne dođe praznih ruku. Među policama se neko vrijeme koleba, pa uzima butelju crnog pinota, odnjegovanog najsuvremenijom tehnologijom, barikiranog i sedam godina čuvanog u Hanilendovom

podrumu. Za ovu priliku nije bitno što taj podrum – Kix spada u uzak krug upućenih – postoji samo na propagandnim fotografijama, snimljenim u Čileu. Uzima također i Hanilend alpsku čokoladu, umotanu u portret alpske krave prepune veselja i životnog elana. Ne bi to bio Kixov prvi izbor da ima priliku birati, jer mu je dobro poznato da se cijeli Hanilendov mliječni program bazira na dehidratiziranoj sirovini uvezenoj, zahvaljujući iznimno povoljnom trgovinskom aranžmanu, iz černobilske regije; no sve je ostale čokolade s Hanilendovih polica pomela gospodarska kampanja *Kupujmo domaće!* Ruka mu je već pošla i prema paketu domaćih kolačića, spravljenih po originalnoj Hanilendovoj recepturi. A onda se trgnuo, prisjetivši se kontingenta kineskih slastica koji je izazvao histeriju europskih zdravstvenih ustanova, prije no što se zagubio u međunarodnim vodama; to bi već bilo na granici ubojstva s predumišljajem.

Vani, noć se zgusnula. Otežala je od sleđene vlage, i ubada. Kao da udišeš iglate kristale.

Četvrt u kojoj parkira poklopljena je gorkim dimom; tu se griju ugljenom, oni koji ga mogu kupiti. Javna rasvjeta je i dalje u kvaru, ili je nema. Vrata četverokatnice s brojem 47 su razvaljena, iznutra zapahuje kiseli kupus i mačji izmet. Kix pipa kroz mrak prema suterenu, pa odustaje, izlazi, kuca na prozor tik do zemlje. Iza zavjese se ukazuje oko. Pilji u njega. Prozorska krila se rasklapaju, pozivajući ga kao u utrobu nekakva bolesnog organizma, ili u grob; ovako mogu mirisati jedino još grobovi.

Kix prebacuje jednu, pa drugu nogu preko okvira. Spušta se u grobnicu.

- Ministre.

- No, no. Čekaj s vatrom, zečić je još duboko u šumi.

Podovi tijesne prostorije, u koju su ipak uspjeli stati neki elementi spavaće sobe, kuhinje i zahoda, potpuno su prekriveni knjigama. Zidovi su prekriveni šarama koje neodoljivo podsjećaju na ispljuvke. Dajući sve od sebe da obuzda gađenje, Kix se spušta u naslonjač, zapravo njegovu razvalinu, skrivenu dekom boje kancerozne gušterače.

Nije za grozni vonj zaslužan samo suteran. Kada je prvi put sreo Daria, još više od njegove endemske ružnoće, Kixa je zapanjio zadah njegova tijela. Takav da nije mogao potjecati od nemara, a ni teških stambenih uvjeta. To je mogao biti jedino projekt, plod svjesnog postupanja, s ciljem prikupljanja smrada. Koji mu, nema sumnje, pruža nekakav bolesni užitak. Ono neshvatljivo je što takav puno boravi među ljudima. Ako nije i to dio užitka, možda čak ključni: darivati ga drugima.

No ujedno se moralo priznati da se dečko inteligencijom a i ambicioznošću ističe u stranačkoj mladeži. Da upravo strši koliko bolje zna što hoće i kako to dobiti nego ijedan od tih punoglavaca opijenih vlastitom karizmom. Dario je od onih bistrih i neustrašivih seljačica koji kad dođu u grad prekoračuju građane krupnim koracima, bez srama nameću svoje *ja*, a što god je s njime nepomirljivo, zgaze. Stranka vapi za takvima, i za njihov angažman uzvraća im zlatom.

Ne računajući taj ruralni supstrat, nema sumnje da je Dario probudio Kixove uspomene na vlastite mlade dane, na blistanje njegova potencijala. Da ga je zato uzeo pod svoje okrilje. Omogućio mu da stasa u njegovoj sjeni. Da izvješti ruku i izoštri zube, da u svim pogledima procvate. Pišući Kixove komentare aktualnih zbivanja. Sažimajući mu u jednu rečenicu svaki dokument, od godišnjih izvješća do projektnih elaborata. Odgovarajući na njegovu poštu.

Ali također nema sumnje da je baš Daria izabrao za svojeg štićenika jer ga nešto u njemu fascinira; ma kako gnusna, ta mu je kreatura od prve bila do neodoljivosti intrigantna. Ta jeziva mršavost i jednako jezive oči, metalik-plave, gotovo krupnije od uskog lica, a utonule u ljubičaste kolobare. Obrazi mjestimično obrasli paučinastim dlakama, s karikaturom od nosa, modeliranom prema galebljem profilu. Aura oko tog lika, gotovo do mističnosti morbidna. A nadasve ta neshvatjiva, besramna prljavština. S onime što mu Kix plaća mogao bi si priuštiti više od prosječnog stana i svakoga dana kadu punu mirišljave soli. Ali njemu je draže ovako, valjati se u smradu.

Kix prevrće po hrpi papira na stolu.

- Ima li što spektakularno?

- Ništa čime bih Vam oduzimao vrijeme. Ali evo, dovršio sam Vaše pozdravno obraćanje za ekofeministički kongres. Mislim da je unutra sve što ste mi natuknuli, baš kako ste tražili, fino upakirano, da nikoga ne uvrijedi a s eksplicitnom simpatijom i empatijom, premda bez ikakvih konkretnih obećanja, bez ičega što bi Vam mogli kasnije nabijati na nos, a opet s jasnom porukom da ste na njihovoj strani, mjestimice čak i odvažne formulacije, na primjer ovo o plugu kao prapočelu ekološkog zločina, kao iskonskom instrumentu pokoravanja i zloporabljenja Zemlje, ujedno i žene, o plugu kao izravnom produžetku muškog spolovila, kojim su utemeljeni robovlasnički odnosi umjesto partnerskih, muško pravo da ženu kao i Zemlju tretira kao materiju, kao objekte sve do potpunog ovladavanja

- Dobro, dobro. Pusti to sad. Dođi ovamo.

Najprije se kao nećka. Migolji se, vrpolji, ali kad se uhodaju, kad počnu raditi skladno, poput jednog tijela, više ne skriva užitak, cvili od slatke boli, hriplje i skviči, i klikće

-Daj mi ga! Daj! Ori me, ministre! Daj! Daj!

XXI.

Draga mama,

kako radosna vijest, da su te pustili iz bolnice, ali ja sam znala da će doći taj dan, vjerovala sam u tebe, čak i kada mi je doktor, umjesto prognoze, samo položio ruku na rame, i kada su usred noći trojica morala dotrčati da te skinu sa starice u susjednom krevetu prije no što joj iskopaš oči, pa i kad si me dočekala nasmiješena i bez premišljanja naručila pelinkovac i čašu mineralne, ja sam znala da ćeš se vratiti, i još sam radosnija što će ti vratiti radno mjesto, nema ničega dragocjenijeg za samopoštovanje, za održati se na okupu, mogu ti posvjedočiti svojim iskustvom, koliko sam porasla u vlastitim očima, koliko je lakše svijet promatrati s uzvisine, otkako sam promijenila firmu, tu su mi ukazali golemo povjerenje, i vraćam im dvostruko, uživajući u tome, znaš ono kad u sebi prepoznaš prirodni talent i sad se što god dotakneš pretvara u zlato, e tako se osjećam u upravljanju ljudskim resursima, vidjet ćeš sama kada me posjetiš u firmi, po licima nitko ne bi rekao da se tu radi za plaću, da to nisu ljudi na ljetovanju, a da samo vidiš rezultate, moj direktor ih itekako vrednuje, ne samo mojim premijama, uostalom naš je odnos izrastao u istinsko prijateljstvo, barem jednom tjedno večeram kod njega, njegova djeca me obožavaju, a i k meni dolaze tako često da sam jednu sobu uredila kao dječju, u novom stanu to nije problem, zato sam i uzela tako velik, s dvije spavaće sobe za goste, da prijatelji mogu navraćati, obožavam što u kući uvijek ima gostiju, evo i Miha mi se najavio, tako je, Miha koji ti je bio toliko drag, opet smo bliski, čujemo se gotovo svaki dan, sve mi priča o svojoj novoj djevojci, uostalom nema što skrivati, s njom je našao samo sreću, ja mu od srca želim da potraje, a tebi da se držiš u ovim presudnim danima, tvoja Maša.

Draga mama,

oprosti što se nisam javila ranije, dani su na poslu bili takvi da nisam stigla ni na Mihinu svadbu (fotke mi je već mejlao, Vanda je prekrasna!), a htjela sam te usput iznenaditi, samo bih ti banula na vratima, da nije uletio taj sastanak s našim inozemnim partnerom, nisam smjela ni pomisliti da se izvučem, sramim se reći koliko me plaćaju, treba to ipak nečime opravdati, uostalom tek sam stigla u ovu firmu, nadziru mi svaki korak, znam da ti misliš da ih prečesto mijenjam, ali zar ne vidiš da je svaki put nabolje, a ništa se ne može mjeriti s tim osjećajem jurenja prema gore, kad se vrata pred tobom rastvaraju, kada za ručkom ustaneš i

oko tebe, kao đaćići, na noge skaču predsjednici uprava najvećih kompanija, kada sudjeluješ u sklapanju poslova težih od proračuna balkanskih država, kada svojem imenu, dok ga izgovaraju, možeš opipati težinu pretočenu u zlato, a usto sam postala (nisam li ti već rekla?) instruktorka yoge, divan je osjećaj drugima pomoći da iskorače iz svakodnevnog grča, da se otarase okova materijalnosti, da dosegnu sfere u kojima se iskra pojedinačnog bića stapa sa žarenjem sveobuhvatne duše, a znaj da sam i na tebe ponosna, kako si se reintegrirala u društvo i kako se zanimaš za svijet, silno me veseli što si se učlanila u planinarsko društvo i što imaš svoj blog, što si za preuređenje stana angažirala arhitekta interijera, jedva čekam da to vidim, o sebi ću ti pisati opširnije čim popusti pritisak, dotad sam u mislima s tobom, tvoja Maša.

Mama,

vjerujem da je slika na razglednici rječitija od svega što bih napisala, a zaista bi se imalo što, dani su nam prepuni sadržaja, od ekstremnih sportova do večera uz svijeće, pred sutonskim panoramama iz bajke, o noćima neću, znam da bi ti to teško razumjela, iskreno govoreći ni ja nisam bez nelagode pristala na ljetovanje utroje, ali Miha i Vanda su tako ugodni da se sve to dogodilo posve prirodno, stvari su glatko, spontano vodile jedna drugoj, i toliko mi dobra učinile, ne pamtim se ovako opuštenu, a ujedno ovako prisutnu u tijelu, preplavljenu osjetima, tek sada sam doznala što znači živjeti punim plućima, bez toga čemu sav novac, puste karijere, kako je žalosno kad ti one oduzmu život, neću to više dopustiti, napokon sam našla posao po svojoj mjeri, bliže ljudima, onima za koje mogu zaista nešto učiniti svojim radom, pružiti im priliku kakva je meni poklonjena, i nije mi teško putovati zabitima izvan Unije, stanovati po krastavim hotelima i zavlačiti se po predgrađima punim bolesti, ne bih li otrgnula bijedi varioce, švelje, krovopokrivače, dovela ih ovamo i osigurala im stan, u svakom slučaju bolji od njihovih kusnica, nadnicu kakvu se nisu usudili ni sanjati, nekima s vremenom i papire, ukratko novi život, a tebi mogu jedino čestitati na hrabrosti, podržavam tvoju odluku da prodaš stan, zajedno sa svime što posjeduješ, nema gore nego robovati stvarima, kao i mjestu, zato mislim da je to zaista najbolje što možeš učiniti za sebe, najbolji način da uložiš taj novac, u putovanja, pa koliko potraje, poslije neka bude što hoće, nikada te nisam bolje razumjela,

tvoja Maša.

Mama,

tko god ovime upravlja tamo gore, očito je da nadasve misli na svoju zabavu, kako drugačije protumačiti što sam vijest o tvojoj smrti primila istoga dana kada i onu o rođenju Mihinih i Vandinih blizanaca, o kako mi je ozarila jutro, zamisli, dvoje ružičastih, glatkih patuljčića koje su nazvali Maša i Miša, naravno da ću im biti kuma, i to daleko više od simboličke, živjet ćemo svi zajedno, samo da odaberemo dio svijeta s najpogodnijom klimom, zemlju s najvišim stupnjem zaštite ljudskih prava, uložiti ću u to kumstvo sve svoje znanje i energiju, iskustva mi ne fali, većina djece s kojom radim smatra me kumom, tako me i zovu, njihove obitelji se otimaju tko će mi pružiti gostoprimstvo kraj vatre, u čijoj ću kartonskoj kućici prespavati, da se nitko ne uvrijedi selim se od logora do logora, ne noseći nikakvih osobnih stvari, svagdje mi daju nešto da obučem, nahrane me čak i ako sâmi nisu danima jeli, a u ured odlazim na pola radnog vremena, razmišljam da smanjim na trećinu, ne bih ni navraćala da se ovom mališanu nisu do krvi razderali tabani, da onaj ne čezne toliko da dotakne more, i još važnije od novca, nikad im nisam prestala donositi nadu, nikada nisam k njima došla oborene glave, pa tako ni danas, nisam dopustila da me ta druga vijest potišti, vrlo brzo sam je počistila iz glave.

Majko,

znam da će te vijest rastužiti, ali bit ćeš u krivu, Mihin odlazak nije tragedija, naprotiv, blizanci su Vandi priznali, s olakšanjem, da im nikada nije bio simpatičan, zamolili su je da ih oslobodi vikendâ s njim, glupih kinopredstava i debilnog zoološkog vrta, sve su njegove poklone odnijeli u sirotište, ali nije ni njegova ljubav prema djeci na gubitku, upravo suprotno, jer njegova nova draga ima ih troje iz prvog braka, pa je uzeo godinu neplaćenog da se zbliže, a sve je to još više zbližio Vandu i mene, učvrstilo našu prekrasnu vezu, vjenčanje planiramo za jesen, a nakon toga, kad blizance zaokupi škola, putovanje na Anktartik, gdje ćemo, u sklopu projekta za promicanje tolerancije među vrstama, provesti mjesec dana u obitelji pingvina, i svaki ćeš detalj zahvaljujući video streamingu moći pratiti na www.humanimalove.com, i kad o tome razmišljam sve više mi je žao što si me napustila u djetinjstvu, što ne znam gdje si ni kako živiš, što nismo zadržale makar teoretski kontakt.

Najdraža majko,

znaš li koliko djece na planeti radi u tvornicama, za dolar na dan ili manje, koliko ih izravno ili posredno strada od nasilja u obitelji, kolika trpe rasna i klasna poniženja, zlostavljanja svojih vršnjaka, koliku prisiljavaju na prostituciju, koliko daju automatsko oružje umjesto

igračaka, kolika pate zbog pothranjenosti ili pretilosti, kolika nemaju cjepivo protiv malarije, kolika su od rođenja ovisnici o heroinu, koliko gay parova nema pravo na usvajanje, da ne nabrajam dalje, nije istina da se ne može ništa učiniti, ja ne odustajem, pisat ću o tome svim svjetskim ustanovama.

XXII.

- Povlačim se.

Dakle zato ga je pozvao. Da mu to svečano objavi, u intimi oca i sina, prije no što informaciju pusti u rulju. Na Kixu je da pokaže potresenost. Da Tatu bar malo odgovara, u ime njegove nenadoknadivosti, gubitka koji bi svojim preuranjenim odlaskom nanio stranci, i cjelokupnoj zajednici. Ali Tata ga, biskupskom gestom, odmah razrješuje.

- Ja sam star čovjek. Vrijeme je da preuzmu mlađi.

Ovakav glas, hrapavo taman a topao, čuje se u akcijskih junaka na kraju svake epizode neslomljive ljudske borbe protiv zla.

- Na poslovnom planu, nije da nam loše ide. Hana to fino vodi, ne misliš? Istina, čuje se i gundanja unutar organizacije. Neki ne mogu probaviti što im šefuje žena. Njihov problem. Seljačine srednjovjekovne! To ih kompleksi žderu. Opravdano! Kako je, na primjer, išlo s Moldavkama i Bjeloruskinjama prije nego je Hana preuzela!? Anarhija! Kaos! Sitni smutljivci i mutikaše su nas potkradali i sakatili cure! A vidi sad: radne dozvole, zdravstveno, zemlja po izboru, za požrtvovne radnice i državljanstvo... Pa onda govore da uran nije za nju, da šta ona zna o tome... A Rusi joj jedu iz ruke... Al-quaida joj stopala ljubi! A tek organi?! Tu je zbilja zablistala! Sad je milina raditi s tim, otkako je uvela onlajn-bazu podataka. Distribuciju odradiš pritiskom na par tipaka. Tap-tap, i bugarski bubreg ode naručitelju u Finskoj. Profile kandidata slažeš kao pasijans; kome ćemo ovo srce? kome ovu koštanu srž?

Lice mu je najednom dječaćko, razdragano, kao da je po radnom stolu razvukao svoju garnituru minijaturnih vojnika, kauboja, indijanaca.

- Jasno, glavni dio ipak odrađuju ekipe na terenu, naši berači i carinici. Kako, ne znaš? Malo smo se isključili, ha? Pogubili kontakte sa središnjicom? Pa eto, berači noću patroliraju gradovima, u potrazi za beskućnicima, obilaze seoske zabiti, staračke domove, sirotišta. Carinici prebacuju Kineze prema Zapadu, i dio njih zadrže u kontejnerima s ledom.

Ustaje od stola i gega se prema prozoru; prizor je za medicinski leksikon, natuknica pretilost. Desetljećima, Tata je žrtva hedonizma. Ma kako čvrstom je rukom vladao imperijem, vlastite slabosti nije umio svladati. Ni akupunktura ni kokain nisu ga odvratili od strasti prema masnoj svinjetini.

- Nažalost, tu je i politička strana organizacije. Koja je, jasno, na mene pala. Meni je pripalo gacati kroz ta govna. Iz dana u dan gledati ljigavce kako mi se klanjaju i moljakaju nekakvu milost. Osiguraj zastupničku plaćicu, mjesto u nadzornom odboru, daj koknuti urednika koji je pustio fotku ljubavničinih sisa. Kad malo pogledam unatrag... Kad se prisjetim sebe otprije... Velika je to žrtva bila. Puno me koštalo životne radosti.

Sad mu je glava propala među nabore sala na vratu. Jedini sijedi pramen se s tjemena melankolično objesio preko čela.

- Ali ne brini za mene. Imam ja svoj san.

Što je ugodno iznenađenje. Jer nema sumnje da je čovjeku njegova kalibra strahovito teško, da mu je jedina teška stvar, imati o čemu sanjati. Sačuvati nešto nedosanjano. Dobro, nije postao predsjednik države. Ali sadašnji predsjednik, premda pripada suparničkoj stranci, obraća mu se kao božanstvu. Traži njegovo odobrenje i za vjerodajnice veleposlanika afričkih država, i za odlikovanja vatrogascima.

- Dugo već sanjam o trenu kad ću se maknuti daleko od svega ovog. Na svoj otok. Tako je, pravi, morski. Pučinski. Otočić, ne mora biti velik, samo nek je moj. I opâsan minama. A na njemu... djevičanska priroda! Tepih od cvijeća i ljekovitog bilja. I pčele. Tako je, njima ću se posvetiti. Pčelarstvu. Kakva životinja, pčela! Kakvo blago proizvodi! Svojim tijelom!

Od uzbuđenja, u glas mu se vratio karakteristični falset.

- A mi, od kakve smo koristi? U što nam tijelo prerađuje sve što unutra trpamo?!

S objema rukama na mješini, čeka da Kix vizualizira ta zbivanja unutra. No Kix je zapeo kod vizije Tate među tratinčicama, okruženog oblakom vrijednih, prijateljskih kukaca. Tate koji sprešanu biljčicu lijepi u svoj herbarij i krasopisom joj ispisuje latinski naziv. Tate koji, zagledan u račića kako mili po groti, pribire nadahnuće da mu spjeva haiku.

- Po čemu se razlikujemo od životinja?! Po otrovu kojim ubijamo planetu! Ribe, na primjer, zato što im se pliva, koliko spaljene nafte bljuju u more? Koliko od ptičjeg letenja strada ozonski omotač? Koliko nerazgradivog otpada po Zemlji rasipa mrav, medvjed... No, pa neću to tebi objašnjavati. Ti si mi otvorio oči! Da da, pratim ja itekako tvoj rad, i cijenim, ako i nije uvijek... pod reflektorima. Istina, bilo je posljednjih godina za organizaciju prioritetnijih djelatnosti. A i trebalo je vremena da mi sazrije interes za takve teme. Ali ukazalo mi se! Da ljudska vrsta organizirano radi na vlastitoj propasti, i sve živo će u nju povući. Da je

čovjekova glavna odlika zločin, prema Zemlji koja ga hrani, prema svemu i svakome slabijem. Da se mora nešto učiniti! Samo... što?

Sad ostaje nasred svojeg ureda, dimenzija kolodvorskog predvorja, optočenog mramorom i zlatom, s dlanovima prema nebu; poput spomenika žrtvama čovjekove nečovječnosti.

- Je li dovoljno reći si moja je savjest u redu, ne bacam petambalažu u kantu s ostalim kućanskim sranjima?

Majeutika. Naravno da je odgovor negativan. I naravno da nije potrebno izgovoriti ga, niti se od Kixa očekuje bilo kakva replika.

- Ili da svu imovinu uložim u rasplamsavanje međuvjerske i međurasne mržnje? Da organiziram ubacivanje smrtonosnih virusa po gradskim vodovodima? Povećanje udjela kancerogenih tvari u dječjoj hrani?! Hm. Priznajem, zvuči privlačno. Kao cilj dostojan angažmana. Kad se već ne može spasiti Zemlju, osvetiti je!

I podiže upitan, dirljiv pogled prema Kixu, kao da traži zericu podrške, makar najmanji znak spremnosti da s njim krene u akciju. Ali i to je samo retorika. Nema Tata iluzija. Nije da je na Kixa ikada ozbiljno računao. Da ga je smatrao sposobnim za bilo kakvo konkretno djelovanje.

- Da, dođe mi koji put tako... Ponesu me ideje... A onda opet ugledam koliko sam sitan. Svatko od nas, kako je malen, komičan u svojim egoističnim koprcanjima... Pa i onima koja bi htjela biti za dobrobit drugih. Sve ima svoj put, svoj rok trajanja, i mi i planeta i sunce o kojem ovisimo, i čemu pokušavati nešto popraviti, spasiti, produljiti... za jedan treptaj oka? Čemu ijedan kamen pomaknuti? Jer iz svemira, iz perspektive ukupnog vremena, sve je to tako provizorno, neznatno, potpuno nevidljivo... Jedino je otmjeno, jedino dostojanstveno pustiti stvari na miru. Da idu svojim tokom... I njegovati mir u sebi. Moj mir, eto, već se radi na njemu. Pretražuju mi tržište nekretnina. Ima danas tih otoka na prodaju koliko hoćeš.

Napokon tjelesinu, s olakšanjem, odlaže na kanape. Ona se tu doima istinski upokojenom. Odiše mirom, željom da se više nikada ne pomakne.

- Nego, kako mi je kumče?

Volio bi da mu sina ne zove tako. Riječ mu se ionako ne sviđa, a iz Tatinih usta izašla je smrdljiva. I ostala prilijepljena za Kixovo lice poput šamara. Ne protestira, da ga ne uvrijedi. Tata to je ozbiljna stvar; nemanje muškog djeteta mu je teška, nikad zarasla rana. A Kix kao

zamjenski sin... blago rečeno: razočarao je. S godinama se sve više udaljavao od onoga što mu je bilo namijenjeno. Utoliko je Tati veća svetinja kumstvo što je proglasio nad Vukom kad je dječak ostao bez majke.

- Ima da ga pošaljemo na školovanje u inozemstvo. Pristojan čovjek ovdje ne bi ni psa školovao. Nek slobodno bira struku, a onda najbolji fakultet, ne pitam šta košta. Pod uvjetom da nije neki pederluk. Menadžment nekakav nek uzme, šta ja znam, bankarstvo, pa da mu poslije kupimo banku, nek se uči. Ali na Zapadu. Samo da se iskopa iz ove gnojnice.

Bolna je to točka i Kixu. Pati što nije mogao sinu pružiti više. Što nije vlastitim snagama bolje zbrinuo njegovu budućnost. Što mora Tati biti zahvalan da mu je pružio i toliko. Ali kada je Snepi otišla sa svojom psihijatricom, nije ostalo puno izbora. Morao se posvetiti sinu, ili pak ignorirati njegovu emotivnu razorenost i gurati karijeru. I žrtvovao je zadnje ostatke svojih ambicija, ne bi li Vuka pokrpao i osovio na noge. Ujedno obojicu osuđujući na skromnost, točnije na Tatine dobročiniteljske geste. Snepi se, naprotiv, obračunala s tom koncepcijom žrtvovanja. I s tom, židovsko-kršćanskom podvalom *krivnje*. Ne pada joj na pamet, objasnila je u tom pismu punom uskliknika, dati se klati nikakvoj grižnji savjesti. Nema zbog čega. Sa svojom novom životnom partnericom napokon je našla sebe, sve ono prije bilo je robovanje nečemu nametnutom, obrascima patrijarhalno-darvinističko-kapitalističke represije. Našla je sreću, spoznala je što je to sreća, na ekofarmi koju su njih dvije izgradile u skladu i u suradnji s prirodom, prema načelima uzajamnog pomaganja i razmjene viškova a nikako podjarmljivanja i otimanja.

- Daleko će on dogurati, pazi što ti ja kažem. Ali da prijedemo na stvar. Zašto sam te zapravo pozvao? Poznato ti je da se u stranci već neko vrijeme spekulira o mojem nasljedniku. Kandidati mi se uvlače u guzicu. Svaki od njih zamišlja da mu to mjesto pripada, a meni se podjednako gade. Pa ću ih sve lijepo zajebati. I za predsjednika stranke postaviti... tebe. Ha-ha-ha-ha, tako je, tako je! Kad to čuju! Uostalom, tko zna?! Uskoro su parlamentarni izbori, a ti sa svojim ekološkim programom... Sve je moguće, ha-ha-ha-ha!

XXIII.

Tišina postaje upravo nadrealna. Pljuštanje kiše ju je udvostručilo, pretvorilo je u nešto gusto, masivno, monolitno. Potopilo je sve druge zvukove, skupa s onime što ih proizvodi, otplavilo grad u podnožju brda. Kao izrezana iz svijeta i vremena Taša je tu na groblju.

Odustaje od pokušaja da održi plamen u malenom lampionu. Prelazi prstima preko ugraviranog imena svoje kćeri. Pridiže se i kreće nizbrdo.

Blatni potoci divljaju niz padinu. Betonski okviri grobova se odupiru, otoci posred bujice. Humci popuštaju, mrve se i otječu s njom. Zadnjih dana kišnih razdoblja, kada sve je već razmočeno, naduto, gnjilo, voda se uvijek obrušava s osobitom silinom. Kao da se ni sama više ne podnosi pa žuri izliti do zadnje kapi. A možda već sutra, zažarit će sunce i mjesecima će peći bez predaha, bez milosti. Dok ne presahne i nada da će voda ikada više sama od sebe doći odozgo.

Ali zasad joj se ne vidi kraja. Iz autobusa, Taša ponovno zakoračuje pod tešku, zagušujuću zavjesu od kiše.

Farma se valja u blatu. Još izdaleka, nalikovala je utopljeniku koji tek povremeno proviruje iz blatnih valova. Izbliža, to se ogleda u svakom detalju. Od drvene ograde, istrunule i tko zna otkad izvaljene na tlu. Preko dvorišta, koje bi s lakoćom prošlo pod seosko smetlište. Do unutrašnjosti kuće, u koju je sitnijim životinjama pristup slobodan. Dvorište se bez ikakve barijere prelijeva u hodnik. Treba samo prekoračiti psa koji leži na pragu, apatičan, djelomično oglodan nekakvom kožnom bolešću. Patke i kokoši ne prekidaju drijemež zbog Tašina prolaska. Jedino je otvorio oko pijetao na komodi. Isprsio se kao da je zadužen da stražari nad torticom od izmeta, još svježeg.

Babica i djedo su dragi. Uvijek je nutkaju jelom, glade po licu i kosi, sve žele znati o njoj i njezinima. On obožava oživljavati zgode iz svojeg djetinjstva i svojih ratovanja, do najsitnijih pojedinosti. I gibanja sadašnjeg svijeta komentira zapanjujuće upućeno. Premda iz svojih invalidskih kolica s njim kontaktira samo preko radija. Ona se svakoj njegovoj riječi od srca smije, zarazno, plješćući se po bedrima, kolutajući golemim plavim očima. Pod staklima njezinih naočala one izgledaju veće od lica a ipak su gotovo slijepe.

Jedino nikad, baš nikad ne spominju požar o kojem je Taša doznala iz njihovog spisa. Koji je prije mnogo godina buknuo u kući i odnio im sve troje djece.

Kada bi im oduzeli štíćenike, jasno je da bi umrli od tuge.

Osim toga, štíćenici su im jedini izvor prihoda. Uz bijedan iznos koji dobijaju po svakoj glavi, tu je i rad na farmi. Njih dvoje su nesposobni da se brinu za životinje. Da ikakvu korist izvuku iz zemlje. Kada bi im oduzeli štíćenike, još prije nego od tuge, umrli bi od gladi.

Uostalom, ništa zaista alarmantno Taša nije susrela otkako ih obilazi. Ništa usporedivo s onime što je primijećeno drugdje. Nikakvih tikova ni drhtanja pri spomenu udomitelja. Nijedne masnice, kamoli tragova lanaca ili opeklina. Ni slutnje seksualnih zlostavljanja.

Iza kuće, naravno, ne vidi se nikoga. I dalje se izljuje ta silna voda. Bubnja po limenim pločama na krovu, teče niza zidove jer je od oluka ostao samo hrđavi kostur, potopila je trijem. Iza njega, pa koliko god oko seže u polje, tlo je namreškana kaša, od kiše koju zemlja ne uspijeva progutati, od mulja, od gnoja koji se rastapa i otječe s hrpe pokraj staje.

Nema se što nego pregaziti do nje. Noge propadaju do gležnjeva. Suprotni kraj dvorišta doima se užasno dalekim. Postaje lakše, ipak, kad odustane od opiranja. Pa zagazi bez kolebanja. Kada prestane sebe poimati kao nešto više, drukčije, nešto odijeljeno od blata.

Zgrada ne može biti jednostavnija. Dvoja vrata na pročelju. Iza jednih je prostorija u kakvima se na farmama može vidjeti strojeve. Ako im evolucijski sat nije krenuo u suprotnom smjeru. Ovdje se vidi samo arhetipskih oruđa, kakvima su se zacijelo ponosili izvorni obrađivači zemlje.

Kroz druga se ulazi k stoci. Dvije krave, na lancima, svaka u svojem boksu. U potpunom mraku, koji napuštaju jedino kad ih se upregne za plug. Umazane vlastitim izmetom. Treba vjerovati da ga štíćenici razgrnu prije mužnje. Svinje nisu ograđene, ali stisnule su se u kut. U klupko svinjetine i kala. Očito gonjene užitkom, ljubavlju prema zbijanju uz istovrsnike. Ima toga i u ljudi, uglavnom pod krinkom tzv. zabave.

Štíćenicima se ide po ljestvama, kroz otvor u stropu. Kad joj se oči priviknu na tamu i nosnice na koncentraciju plinova, nalazi ih usred sjenika. Sjede u krugu, svatko na svojem ležaju, bolje rečeno gnijezdu od slame i vunениh pokrivača. Od udubljenosti u razgovor nisu čuli njezino šuškanje. Zapravo samo najstariji priča. Objašnjava, ako Taša dobro razumije, nešto o tačkama: ta se riječ neprestano vraća. Prema biološkom kalendaru, njemu je

dvadeset šest. Prema mentalnom, dvadesetak manje. Blizanci ga slušaju kao začarani. Obojica su Downovci. Jedina djevojčica među njima, naprotiv, to sluša samo na mahove. Pa nastavlja pjevušiti svojem nožnom palcu. Pijani otac joj je gazio po prstima, gnječio ih vratima, nogom ju je napucavao s kraja na kraj sobe.

Ne treba ništa izmišljati u izvješću, dovoljno je fokusirati se na pozitivno. Hrana im je nadohvat ruke. Od zime nema straha, uz organska isparavanja odozdo. Unatoč njima, Taša bi rado dodala, ovakvo ozračje može se samo poželjeti drugim štićenicima. Ovamo gore ne dopire reality show.

Autobus zapinje kod novog trgovačkog centra. Sa svih strana, prema njemu se zbijaju kolone automobila. Krajolik su već posve prekrile karoserije, i ne prestaju pritjecati, bezbrojne. Kao uslijed djelovanja nekakva strahovitog magneta, kojem svaki privučeni auto još povećava snagu, i uskoro će tako monstruozno narasti da se nijedan u gradu neće moći oduprijeti. Počupat će i one iz najudaljenijih predgrađa i polijepiti ih uza se.

Slično se dogodilo i prošlog tjedna, prilikom otvaranja dotad najvećeg gigastorea. Ovaj ga, kažu, nadmašuje i dimenzijama i sadržajem. Revolucionarnim asortimanom i natprirodnim potrošačkim pogodnostima. Ali bit će najveći ikad samo do sljedećeg tjedna.

Automobili se više uopće ne miču. Izgleda beznadno, kao da je ova uklještenost definitivna, vječna. Ljudi u njima, međutim, ne pokazuju da im smeta. Ne trube i ne proviruju. Kroz staklo, Taša se zagleda u lica. Traži nekakav znak protesta. Bijesa. Očaja. Ili možda nekog nastranog naslađivanja situacijom. Nema ničega. Po dvoje ili četvoro, sjede potpuno mirni, ne razgovaraju, bulje u nešto. Kiša ne popušta.

Zvonjavu telefona čuje još sa stubišta. Zvoni dok odlaže stvari, skida odjeću, pere ruke. Zvoni neumorno. Kada napokon zamukne, zrak kao da nastavlja vibrirati, kao da je naelektriziran od zvonjave.

Tiho otvara vrata Marine sobe. Ništa nova. I dalje traje to medicinsko čudo. Lice kameno, lubanja kao u kostura, mjestimično već proviruje kroz kožu. A pokrivači se ravnomjerno nadimaju. Osjeća se da ne spava, a nije ni budna. Ne vraća se više iz tog stanja, niti odlazi. Nadživjela je, barem djelomično, vlastitu smrt.

Taša se spušta na kuhinjski stolac. Telefon opet zvoni.

XXIV.

Kucanje. Glomazna vrata se rastvaraju a kroz procjep se provlači neznatna ženica, kao zalutala u par brojeva preveliku scenografiju. Bešumno klizi do stola, odlaže srebrni pladanj s bocom i čašom, pa fascikl s reljefnim grbom, otisnutim u zlatu. Ukinuti zlato i srebro, mentalno bilježi Kix, sramotno je što se nisam toga već otarasio.

Ona već zamiče u procjep.

- Gospođo Marija! Biste li popili čašu vode sa mnom?

Lice kao da su joj protresli. Nelagoda ga preplavljuje, zbog te neprimjerene počasti. Zebnja da se u njoj skriva nešto pogubno. Otkaz, što bi drugo. Rijetki još zaposleni žive u smrtnu strahu, kao pod sječivom giljotine.

- No, pa za toliko će se naći u državnom proračunu. Sjednite, opustite se trenutak. Lijepa vam je ta haljina.

Iščekivanje ipak starici napinje ramena. Čašu koju joj je Kix napunio prihvaća pobožno, među dlanove, kao da je živa. Prinosi je licu, miriše, zatvorenih očiju otpija mali gutljaj. Niz obraz je kliznula suza.

- Oprostite. Dugo nisam pila pravu vodu.

Kix je malo mućka u ustima, cokće, dohvaća bocu. Proučava etiketu.

- Moram priznati, meni je draža predlanjska. U ovoj se osjeća talog. Ili umišljam? Teško je ne osjećati ga kad su sve bušotine pri kraju. Koliko smo ih zatvorili ove godine, osam? Devet?

- Odmah ću provjeriti u Ministarstvu vode, da nije štogod zaostalo od pretprošle godine.

- Ne vjerujem. Sve je to već u Emiratima. Avansirali su za još milijun kubičnih metara. Bez tog ugovora, iskreno, ne znam od čega bismo... Strah me zamišljati sljedeći mjesec, kamoli godinu... A ne pronađemo li hitno još koji izvor, kako da im stvorim taj milijun?

Žena gleda u pod. I ne pokušava odgovoriti na pitanje koje ju daleko premašuje.

- Među nama rečeno, Marija, ja bih skapao bez zemljane vode, ne podnosim sintetičku. Nažalost, nismo ni blizu europske *sintaqueae*. Ali tko bi na mojem mjestu potpisao ugovor za franšizu koji su mi ponudili?! Robovlasnički! Uostalom, nije li elaborat naše stručne skupine ukazivao da su nam vlastita sredstva i znanje dovoljni da stvorimo umjetnu vodu barem jednako kvalitetnu kao zapadna? Ma što jednako, uvjeravali su me! Nažalost – ali ovo niste čuli! – to što smo proizveli pio sam jedino pred kamerama, na otvaranju Novovodovih pogona. Dobio sam takav proljev da se više nisam odvažio.

Sad mu sviće da se zanio. Marija, očigledno, jedva svladava želju da njegovo iskustvo potkrijepi vlastitim, i to svakodnevnim. Ipak se samo sućutno smješka.

- No, pustimo... Pričajte mi kako su vam unuci. Koliko ih ono imate, dvoje, troje?

- Jednog, gospodine premijeru. Mala je umrla prošle godine. A i on je teško bolestan. Bojim se, ako nešto ne

- Da, da. A ovaj moj sin... Ne znam... Sve mi je teže s njim razgovarati. Iskreno govoreći, mučno mi je već od pomisli da uzmem slušalicu. Ne putuje mu se preko oceana ni na ljetne praznike, ima pametnijeg posla. Dobro, donekle razumijem, pred diplomom je, gleda uhvatiti staž u nekoj od vodećih korporacija.

Razumije i Marija, pokazuje to kimajući glavom.

- Ali vrijeda me što ga nasmijavaju moji pokušaji da mu probudim zericu domoljublja. Makar uspomenu na korijene, ako je previše tražiti osjećaj pripadnosti ovom tlu. Ali sprda se s mojim pozivima da ovdje gradi poslovnu karijeru. Ili znanstvenu. Pa što ako je naša znanost *postala infantilna*, ako su laboratorijski uvjeti *na putu prema prvobitnoj zajednici*? Nije li izazov utoliko veći?! Pravi bi se znanstvenik utoliko pozvanijim morao osjetiti, ne mislite?

Misli.

- Znae što ja mislim? Reći ću vam iskreno, Marija: gotovo da mi je olakšanje što neće. Jer ispod maske zapadnjačkog obrazovanja, u Vuku se skrivaju onaj zločinac i njegova kćer, oni kroz njega govore; eto što mislim. Da su mu oblikovali glavu kako su htjeli. Od malih nogu Vuk je fasciniran njima, u njihovom zlu nalazi nešto vrijedno divljenja. Kao tinejdžer, starom se za sve obraćao, i u svemu od njega dobivao podršku. Naročito u preziru prema meni. On ga je učio kako da mi nanosi bol, a i sada, iz zatvora, drži ga na koncima. Dresirao ga je da bude njegova ruka, koja će izvana potkapati zemlju. Da, znam da bi si rado priuštio još jedno

veselje prije smrti, naime otpratio kako se sve ruši, dok ne ostane ni kamen na kamenu. A onda bi se njegovi vratili, da zemlju podignu iz pepela.

Marija je užasnuta takvom mogućnošću. Posivjela je i još se smanjila.

- Znam da je Vuk dobio svoju ulogu u tome. Trebate ga čuti, s koliko žara pljuje na moju poljoprivrednu reformu. Kao misionar, kao križar bioinženjeringa! Organska proizvodnja hrane, kaže, siguran je put do skapavanja od gladi. Bez poboljšanja DNA, bez genetske modernizacije sjemena, prehrambene kulture ne mogu pratiti klimatske promjene. Čak i da se zaustavi ovo okrutno zatopljenje, pomrijet će od otrova u tlu i zraku. Više nije moguće uzgajati hranu bez antibiotika, ionizacijske radijacije, hormona rasta. U regijama koje smo okrenuli isključivo organskom uzgoju, na obiteljskim gospodarstvima, eto što kaže, brzo će izumrijeti i gospodarstvo i obitelji.

Doseže čašu. Okreće je u ruci. Sve je proketo kristalno jasno.

- Uzmimo da je baš tako. Ali kakav spas on zagovara?! Kako bi nas on i njegovi učitelji modernizirali?! Prvo bi zatukli što god s mukom preživljava, svu zastarjelu floru i faunu. Agrarno područje bi razrezali u dva-tri geometrijska lika i u svaki pripustili samo po jednu kulturu. Futurističku! Koja bi postizala nezamislive prinose zahvaljujući fantastičnim količinama pesticida i sintetičkih fertilizatora. Petrokemiju bi mobilizirali da ih proizvodi koliko se god može natrpati u zemlju. Jer to će nam dati sve slađe krumpire i djeci sve okruglije glave. Malaria i kolera orgijaju polovicom planete, gdje ih još nema masovno nas ubijaju alergije, kolapsi imunostistema; ali ne dajmo se preplašiti, čemu zaboga služi farmacija. Budimo ponosni na njezine uspjehe, na permanentnu revoluciju koja barem jednom godišnje obezvrijedi prethodnu generaciju medikamenata. I na druge industrije, sve performantnije, sve vrednije sluškinje gospodarskog rasta. Ograničenog jedino činjenicom da precizniji znanstvenici već znaju izračunati dan kada ćemo iscijediti zadnji galon nafte, kada će sva fosilna goriva postati prošlost. Dotle, bezbrižno spaljujmo ovo što je preostalo. Kad već jurimo niz padinu, zašto se odupirati? Pritisnimo gas! Pobili smo već trećinu biljnih i životinjskih vrsta? Bile su nam u najmanju ruku nepotrebne, ako ne neprijateljske. Uostalom, mutacijama će nastajati nove, sve zanimljivije. Otrovali smo se emulgatorima, stabilizatorima, fosfatima? Očvrsnimo uzimanjem još većih doza. Kljukajmo dojenčad, da stasaju pripremljena za realnost. Prigrlimo je, umjesto da od nje bježimo! Pjevajmo u slavu stakleničkih plinova! Poderao nam se ozonski plašt? Zbacimo sa sebe do posljednje krpice! Pomozimo kancerogenim zrakama vatrometom iz svih dimnjaka i auspuha.

Vani, obzor je zahvatilo sutonsko crvenilo. Kao i svakog dana, jer to je njegova duhovna vježba, Kixa preplavljuje zadovoljstvo. Zahvalnost. Duboko štovanje prema tom prizoru, koji Zapad više ne može doživjeti. Ovdje je nebo još uvijek živo, njegove mijene dostupne su oku, ne zakriva ih olovni plašt od smoga.

- Neće me pokolebati, ni on ni domaći destruktivci. Znam ja što se govori o mojem projektu geotermalne energije. Da se neki s mazohizmom vesele što još nisu proradili generatori, premda smo zabušili već tri kilometra. Bušit ćemo trideset tri, ako je potrebno! Sve do užarenog srca zemlje, sve dok para ne pokrene turbine! Imat ćemo energiju bez goriva, bez zagađivanja!

Prilazi prozoru. Dolje na ulici, koju su još prije nekoliko godina gnječili automobili, danonoćno režeći i bljujući smrad, koja je drhtala od žurbe i uzrujanosti, vidi se samo rijetke ljudske figure. Kreću se usporeno, mjesečarski. Neke su, pak, pognute pod zavežljajima koje nose, ili ih kraj sebe guraju na biciklima.

- Znam da je splasnulo oduševljenje mojim prvim mjerama. Kada sam cijelu zločinačku organizaciju strpao iza rešetaka, nacija je jednodušno bila uz mene. I u inozemstvu su kimali glavama, imate našu punu podršku. Kada sam otpustio do posljednjeg policajca i službenika državne uprave, klicalo se da je to jedini način da se stane na kraj kugi korupcije. Uostalom, metoda je isprobana u nekim zemljama. Uspješno! Ljudima je proradila građanska svijest. Kolektivni entuzijazam! Spontano su organizirali međusobnu pomoć, zaštitu osobne i javne imovine. U prijelaznim mjesecima do uspostave nove policije, kriminal je u svakom od tih eksperimenata drastično pao!

Prenaporno je ostati na nogama. Vraća se u fotelju. Opet uzima čašu, vrti je.

- Nažalost, kod nas... nije krenulo tim smjerom. Zemlja je opustošena. Po tvornicama su se naselile vjerske sekte i narkobande. Izvan najužeg centra, na ulici se ubija zbog odjevnih predmeta, zbog bilo kakvog predmeta u rukama. Oživljavanje mirovinskog i zdravstvenog sustava već izgleda posve nedostižno. Bolesni bauljaju ulicama, mrtve ostavljaju da istrunu. Ali od svega toga, ono što me najviše boli je upravo taj... nestanak vjere. U čovjeka. U bližnjeg, i u ljudskost uopće. Što se naši ljudi, kada je bilo najpotrebnije, nisu uzdali u zajedništvo. Nisu vjerovali jedni u druge. U čovjeku kraj sebe nisu prepoznali saveznika, nego smrtnog neprijatelja.

- Ja vjerujem, gospodine premijeru.

- Hm?

Nakon dvije ili tri sekunde, vraća mu se u svijest odakle u njegovom uredu ta bezbojna, smežurana starica.

XXV.

Već u startu, to je izgledalo prilično tanko, i još se stanjuje kako se kuće povećavaju, krilo samo što ne zapne za nečiji krov, aerodrom se premjestio posred grada otkako ga je Maša zadnji put vidjela, naime grad je doplazio k njemu, neka vrsta grada, metež nastambi od komada lima, plastike, kartona, načičkanih tako blizu pisti da je neshvatljivo što ih turbine nisu pomele.

Ali ne zaboravlja Maša kako se dugo nije ukazivalo ništa vjerodostojnije, za što bi se uhvatila s tračkom entuzijazma, dovoljno atraktivno da podigne rolete i rastjera smrad, da se iz kreveta makar strovali na pod i odgmiže do zahoda umjesto da se, kad obavi, samo prevrne na drugu stranu.

Pogledajmo istini u oči, takvi su bili njezini duhovni horizonti kada je stigla obavijest da može doći po kartu, jedan let tjedno a govori se da će i njega ukinuti, odjurila je kao da pretekne vlastiti razum, premda se na listu čekanja bila upisala kao što se posljednji novčić baca u fontanu, i premda je od ciljeva tog homecominga, od dugoročnih vizija i uporišta za prvu ruku, posjedovala samo jedan broj mobitela, zemljaka s kojim je popila piće na NGO emergency plenumu.

A taj sad zvoni u prazno, dok se Maša oporavlja od prvih dojmova Domovine, naime od toplotnog udara i šoka propadanja u predklimatizacijsku prošlost, gegajući se po izlokanom linoleumu prema graničnoj kontroli, oblivena znojem, pedalj po pedalj s dugim pauzama između, premda uniformiranih službenika ima u izobilju, svi su se sjatili na istom šalteru i mrko, nepomični, promatraju kolegu koji lista i lista putovnice, Mašina se pokazuje osobito zanimljivom, zahtijeva da se u nju udubi cjelokupna posada.

- Što nije u redu?

- Vaš mobitel.

- Što je s mojim mobitelom?

- Dajte ga.

Maša pruža ne stigavši razmisliti zašto, sva daljnja pitanja odbijaju se od carinika, koji joj samo prstom pokazuje da ga slijedi, pod zemlju, do prostorije u kojoj vrućina je upravo

dijabolična, nabijena amonijakom, na podu su stisnuti, polijepljeni uza zidove, pripadnici raznih azijskih rasa i pokoje afričke, podjednako rezigniranih pogleda, koje jedva da ih podižu prema vratima, a ona se zaključavaju za Mašom.

Kad šakama zabubnja po njima, gotovo istog trena se otvaraju, no to joj donosi samo jedno zajapureno lice, u blizinu više no dovoljnu da upozna njegov lukom obogaćeni dah, pa se primiruje na podu, prolaze sati, možda dani, u polusvijesti, među utvarama jednako stvarnim kao što je teško vjerovati u realnost koju nude oči, a kada se glava opet ukaže na pragu, Maša u grlu jedva pronalazi glas.

- Koliko tražite?

Traže više od sadržaja njezina novčanika, ali nakon malo natezanja opraštaju joj polovicu zločina, što god on bio, Maša si ne daje truda istraživati, kroz najbliža vrata kreće van s putovnicom i mobitelom, gdje otkriva da je ovaj mrtav, a uzrok tome utvrđuje u nestanku kartice.

U novčaniku je ostalo tako malo, i vrućina je tako stravična, da se Maša može jedino osmjehnuti pomisli da otkupi karticu, svaljuje se na klupu, na komadić koji preostaje uz jedno pognuto tijelo.

Pogled uokolo otkriva mnogo sličnih, koliko god ih je stalo u sjenu strehe od rebrastog lima, ispruženih, u čučnju, nemoćno izvaljenih udova, žena omotanih krpama i s kričavim rupcima na glavi, zabrađenih, usukanih muškaraca, bose i gotovo gole djece s užasnutim očima, reklo bi se krdo morskih sisavaca koji su zagubili more, u svakom slučaju ništa nalik nebeskim putnicima, sva su im prtljaga vreće za smeće kojima se služe kao jastucima ili ih kao dragocjenosti stišću uz sebe, no ionako ništa ne daje naslutiti da se odavde polijeće, ne čuje se motora, nema vozila na parkiralištu, nikakvih kretanja u vidokrugu, tek se jedna lelujava, izlomljena spodoba dovlači do posude s pijeskom, prebire, doista iskapa opušak, odmah iskršava još jedna, počinje psiktanje i mahanje šakama, naposljetku se obje povlače s podijeljenim plijenom, i sve opet zamire.

Sad ipak dopire, pa sve nametljivijim postaje nekakav zvuk, pištanje na granici čujnosti, odasvud stiže, u nepravilnim intervalima, napokon mu Maša uspijeva locirati jedan izvor, ispod izbljedjelog reklamnog plakata na kojem se još donekle razabiru obrisi do pasa golog, mišićavog muškarca, s bočicom koju je podigao nad lice s izrazom obožavanja, te se prozirnom tekućinom zalijeva kao živim biserima, a dolje, iz pukotine u betonu proviruje

glava, tako krupna da Maša odbija prihvatiti da pripada štakoru, sve dok se iz mraka ne iskobelja još jedan, k rupi dovlačeći goluba.

Nekako se podiže na noge, vraća se prema zgradi, u trenu kada pri drugom kraju dva policajca izbacuju, udarajući ga u leđa, starca sa zavežljajem na improviziranim kolicima, a pred Mašom se isprečuje jedan prekriženih ruku, zagledan preko njezine glave u daljinu, poput spomenika miru i poretku.

- Kako se može do grada?

Ostala je na tri koraka, iz poštovanja prema dugoj cijevi na njegovu ramenu, a on ne prestaje zuriti ravno naprijed.

- Molim vas. Molim vas.

Ipak na tren otpetljava jednu ruku, upire kažiprstom nekamo u stranu, Maša kreće duž zgrade, kao po žeravici čim iskorači na čistinu, a iza ugla nalazi, skrupčanu u sjeni kontejnera s otpacima, drukčiju jednu gomilicu, ljudi s pravom, europskom odjećom i prtljagom.

- Autobus?

- Kombi.

- Kada dolazi?

Žena joj upućuje pogled u kojem ima i sažaljenja i podsmijeha, vraća glavu među koljena, Maša se stišće uz nju, odmah tone u nešto nalik drijemežu, osim što ga probadaju uzdasi, stenjanje, zapasi znoja čim se netko pomakne, a teško je ostvariti i najmanji pokret, osjeća kako joj se rastapaju kosti, kako se izljuje u užareni asfalt.

Najednom, cijelo je klupko na nogama, i napada kombi još prije nego se zaustavio, samo što mu ne strgne vrata, to je zapravo nešto između minibusa i traktora, bez sjedišta osim vozačevog, što objašnjava nadu da će se svi unutra nagurati, i doista uspijevaju, u dva kata, srećom donji su preuzeli oni krupniji.

Na izlazu iz zračne luke, iza nekoliko kolutova bodljikave žice, vozilo zaobilazi tenk, ukopan posred ceste, duž cijevi su ovješene potkošulje, u sjeni nekakva kioska vidi se četvoricu, jedan leži s rukom preko glave, samo u gaćama i čizmama, ostali kartaju, žica se odatle ne

prekida, cesta je poput kaveza, s obje strane oklopljena šiljatim pletivom, a što god nailazi duž njega teško je zvati i ruševinama, pojas širok pedesetak metara kao da je pregazila tenkovska divizija, tek se po krhkim zdanjima iza te crte naslućuje što je tu sravnjeno sa zemljom.

- Ne brinite. To je napravljeno zbog *njih*. Da ne bi iz kuća uz cestu napadali aute. Dok su ovuda još vozili auti. Dok se još nije znalo da su bezopasni.

Čovjek joj se dobroćudno smijulji, vrućina kao da mu ne smeta, nigdje znoja, čak je i bijela košulja besprijeekorna.

- *Oni?*

- Tako sam i mislio. Ništa ne znate, ha? Jedino takve šalju.

- Nitko me nije poslao.

- Ali su se poigrali s vašom savješću. Dotaknuli vam odgovarajući živac. No, recite da u toj torbi nisu materijali kojima su vas dovali, puni dramatičnih fotografija i konstatacija tipa *Sutra će biti prekasno*. Upravo takvi im trebaju, koji će doći s idejom da mogu nešto promijeniti, nekome biti od koristi. A vratit će se toliko razočarani, deprimirani, zgađeni, da neće htjeti o tome govoriti, sve će učiniti da zaborave.

Vani se nastavlja isti prizor, u daljini se ukazuje jedna silueta s vrećom na leđima, zatim bliže cesti skupina pasa, koji komadaju nešto također nalik psu.

- Jer javnost tamo ne želi više od informacije da se nešto poduzima. Ne želi znati što je *to*, što se točno tu događa, kamoli zašto. Pogledi unutra, detaljistički, bili bi previše uvredljivi. Pokazali bi nezamislive, nepodnošljive stvari; pa ipak se radi, barem nominalno, o istoj vrsti bića! Kako znati da nije zarazno? Da se neće, od gledanja, taj duh i u njih uvući? Ono što bi javnost zaista voljela je da nešto zbriše ovaj dio planete. Da se za nas više nikada ne čuje. Ali to je ipak nemoguće priznati. Stoga su potrebne, s vremena na vrijeme, slike humanitarnog angažmana, napora da se obuzda taj stravični rasap.

Nema dvojbe da sada ulaze u ono što je Maša nekoć nazivala svojim gradom, jer nadomak ceste, kroz korov i kupinjake, počinju provirivati građevine od čvrstih materijala, prvo rijetke pa sve bliže jedna drugoj, pojavljuju se i višekatnice, namijenjene stanovanju kao i raznim ljudskim djelatnostima, ali sve očigledno napuštene, ljudske figure se tu i tamo razabiru na tlu, u sjeni zgrada, koje stoje uzaludno, bez ikakva sadržaja, kao okoštali

zaostaci odbačenog vida postojanja.

- Ako vam je tako lakše, nemojte mi vjerovati. To što ste vidjeli na televiziji, i ovo što ćete tek vidjeti, deset puta gore, nije posljedica rata, ni propasti ekonomije, ni klimatskih promjena. Sve je to doprinijelo, povećalo spektakularnost, ali je i kamufliralo ono što se dogodilo prije. Što je krenulo iznutra. Kada su se ljudi masovno počeli predavati. Odustajati od otpora gravitaciji, životinji u sebi, ništavilu, kako god hoćete. A zapadni mediji dobro paze da ne zagrebu ispod onoga što je dostupno oku. Da ne bi slučajno nabasali na neugodna objašnjenja. Da ne bi u ovom ponašanju prepoznali upravo rezultate vlastitih težnji. Pomalo radikalne, da. Ekstremno ostvarenje onoga što sami zazivaju, čemu se klanjaju ipak donekle sramežljivo. Za razliku od ovih ljudi, ako ćemo ih tako još zvati, koji su to prigrlili bez srama, koji su tamo otišli prečicom.

Kombi se zaustavlja, na očito jednoj stanici, jer svi nahrupljuju van s podjednakim žarom kao i unutra, i svi u hipu nestaju, uključujući i njezinog sugovornika i vozilo, pa Maša ostaje sama stajati na pločniku.

S olakšanjem utvrđuje da centar, jer izvjesno je da se o tome radi, izgleda prilično zapadno, gotovo kao normalan grad, osim što tek povremeno projuri koji automobil, i svi su od manje-više istog modela, masivnog poput kontejnera s tamnim staklima, a rijetki prolaznici se svode na te spodobе, uostalom previše ih je nazvati prolaznicima, jer neki se jedva miču, sitnim, bolesnim, očito besciljnim koracima, a drugi doslovno stoje, zabuljeni u pločnik, u svojim prnjama, ruku obješenih niz tijelo kao da su loše nalijepljene.

Sada joj u svijest pristiže ono što je gurala od sebe, ne bi li možda iščeznulo, sada se ipak mora suočiti s gubitkom jedinog broja od kojeg se ovdje mogla nadati nečemu konkretnom.

Duž cijelog trga, zgrade su u pristojnu stanju, njihova stakla neprozirna, iznad jednog je natpis koji vjerojatno označuje kafić, bez razmišljanja kreće prema njemu, i doista, unutra je šank za kojim sredovječni muškarac pere čaše, ne obazirući se na nju, a od gostiju samo još jedan, u kutu, pogleda zalijepljenog za televizor na kojem se odigrava partija biljara.

Odabire stol uz prozor, koji se ipak pokazuje prozirnim prema van, i ne bi li se osjećala manje glupo vadi svoju dokumentaciju, ne funkcionira, naprotiv, dok lista brošuru Psihijataru bez granica samo joj raste panika.

Barmen se napokon upućuje prema njoj, nakon što je oprao sve čaše i valjda obavio što god mu je drugo palo na pamet, s njezina stola podiže smrdljivu pepeljaru a Maša se pokušava

prisjetiti prije koliko godina je zadnji put vidjela taj predmet, zatim i praznu pivsku kriglu, jedno i drugo odlaže na svoj pladanj, počinje vlažnom krpom brisati stol i u tom trenu s ulice dopire snažan, mukli udarac.

Točno pred prozorom, jedan od tih blindiranih furgona naletio je na biće bez imena, odbacio ga prema naprijed a zatim protutnjio preko njega golemim kotačima, ne zaustavljajući se.

Barmen podiže pogled s krpe, sekundu posvećuje situaciji pa nastavlja brisati.

Maša ostaje zakovana za naslon i očima za prizor, srce užasno udara, ipak se uspijeva se otrgnuti i trči van, jedan stvor u dronjcima već je kod krvave hrpe, naginje se, prebire, nalazi nešto za sebe, produžuje, ona se ukopala kad je trebalo zakoračiti na kolnik, stoji na rubu grizući prste, što se zapravo tu može, onda nalijeće još jedno vozilo, pa još jedno, brežuljak je sada već mnogo plosnatiji, i nakon sljedećeg to je još samo malo rasute stvari, gotovo ništa.

Barmen je u međuvremenu dovršio brisanje.

- Što ćete?

XXVI.

Dok autobus prolazi uz geto, premda ga ne vidi od visokog zida, u Taši raste nemir. Nešto drukčije, više od onoga koji je pohodi svakog dana pri prolasku duž zida. Nemira koji je, bez dvojbe, također programiran. Kao zrnce zebnje u blagostanju. Da podsjeća kako je blizu ono s druge strane. Kako je malo dovoljno da se tamo strovališ.

Ali ovo sada je kao ruka koja je hvata za vrat, na prvoj stanici doslovno izvlači van i dovodi do zida.

I evo promatra svoju ruku, ne shvaćajući zašto provlači identifikacijsku karticu kroz utor. Podiže se prva rešetka. Kao u snu prolazi ispod natpisa *Oprez! Granica zaštićene zone. Izlaz na vlastitu odgovornost*. Čuje brujanje kamere. Rešetka se spušta. Ponavlja postupak s karticom. Podiže se druga rešetka.

Čim iskorači, pred njom su. Na nekoliko metara. Dvoje, nije sigurna kojeg spola. Prizor je skamenjuje. Dok ih se još moglo vidjeti na televiziji, prije no što je njihovo postojanje istisnuto iz kolektivne svijesti, to su bila gotovo posve ljudska bića.

I oni su zabezeknuti. Ispod slojeva krpa koje im skrivaju i lica, ipak nazire oči. Nevjerica u njima prožeta je strahom. Tko zna otkada nisu vidjeli da iza zida izlazi nešto bez oklopa i teškog naoružanja. Bit će da im nagon govori da se radi o zamci, opasnosti skrivenoj u toj bespomoćnoj pojavi. Bit će da samo zbog toga ne skaču na nju da je rastrgaju.

Čini joj se da pred sobom prepoznaje konture nekadašnje tržnice, po zgradama što je omeđuju. To sada su zapravo samo kulise, šuplji kosturi. Strgnuto je s njih što se god dalo, do golog betona. Dolje je jedno od tih *hranilišta*, kako zovu mjesta na koje se iskrcavaju otpadne tvari iz kućanstava i sav višak robe iz trgovačkih lanaca, naime sve što se ne rasproda dok traje reklamna kampanja.

Koliko god oko seže u daljinu, tlo je prekriveno ambalažom u različitim stadijima raspadanja. A užarenost zraka je od smrada učinila nešto tako užasno da se Taši mrači pred očima. I svejedno se ne vraća. Pušta toj nevidljivoj niti da je vuče dalje.

Iza tržnice, kuće više nisu uspravne. Od razvalina su nastale polegnute nastambe. Naizgled to su samo hrpe kamenja, ali kroz procjepe se naziru plitke prostorije, bolje rečeno jarci, grubo iskopani u zemlji. Komadi betona su navaljani da nad njima čuvaju sjenu. Taša se

primiće jednoj katakombi. Uspijeva unutra razabrati i tijela, polegnuta kao u ljesove. Vjerojatno ih napuštaju samo radi prehrambenih potreba.

Ali to opovrgava prizor na mjestu gdje teren naglo ponire. Padina koja joj se pred nogama stere ukруг, tvoreći svojevrzni amfiteatar, posuta je bićima. Uglavnom su u stuporu izvaljena na tlu, ili se češu, ili prazne crijeva. Vidi se groznih deformacija. Atrofiranih i izglobljenih udova, tumornih izraslina, lica izjedenih krastama, otvorenim ranama. Tu i tamo izbije iskrica neprijateljstva, sukob oko vlasništva nad komadom nečega jestivog, no nijedan ne nadržava rezanje i keženje zubi. Neki prilaze drugima, razgrću njihove dronjke, kratko se straga trljaju o njih, pa se otresu i opet strovale.

Svi očigledno trpe velike muke zbog izloženosti suncu. Ali ne odlaze. Kao da nešto čekaju.

Jedno biće joj se primiće. Sa strahopoštovanjem opipava njezin polikarbonatski kombinezon. Ispušta nekakav hropac, zacijelo divljenja, povlači se. Sada Taša osvješčuje da je oni, unatoč odjevnoj razlici, više ne promatraju kao uljeza. I sama se počinje tu osjećati u miru. Među svojim.

Ali među stvorenjima je prostrujao nekakav drhtaj. Sva su se ukočeno zagledala prema dnu amfiteatra. Doista, netko stoji tamo dolje, kao na pozornici, posred hrpe prešanih automobila. Kao maglicom obavijen. Odjeven u jednostavan plašt s kukuljicom. Koji jednim pokretom zbacuje, pružajući ruke prema nebu, nudeći sunčevu jeziku svoje golo tijelo.

Gomila je zanimila.

Tijelo ostaje nepomično, uzdignutih ruku i glave. Poput dvosmislenog spomenika, koji ujedno zaziva sunčevu snagu i proklinje njegov oganj. Zahvaljuje mu na podarenu životu i sažima vapaje njegovih žrtava.

Tijelo je muško, premda su genitalije sićušne, jedva zamjetne. Bez ijedne dlake, osim na obrazima, s kojih vise poput paučine. Strahovito mršavo. Preko kostura razapeta koža kroz koju se vidi unutra, cijeli vitalni aparat.

I kada napokon spusti ruke, dok pogledom obilazi skamenjeno mnoštvo, Taša prepoznaje te metalnoplave oči s ljubičastim kolobarima, taj markantni nos na uskom licu. Prepoznaje svojeg Mareka.

Srce hoće iskočiti. Oči su im se spojile. Osjeća da on vidi duboko u nju, da je cijelu prožima, duboko i sveobuhvatno, kao nikada ranije. Preplavljena je blaženstvom. Bolje rečeno, odigla

se u blaženstvo, u lakoću, u svjetlost, iz svoje zemaljske ljuske, koja joj tamo dolje sad izgleda neshvatljivo tijesna.

No sada više nije sigurna da Marek to samo njoj odašilje. Da je to ona posvećenost jednom jedinstvenom stvoru, koja ga izdvaja iz svijeta i čini nezamjenjivim. Ovo što struji iz tih očiju nije isključivo, ne želi posjedovati, ništa ne traži osim da se otvoriš i uzmeš. One su posvuda i sve obgrljuju. Istodobno hrane, životom napajaju sva ova bića, koja kraj nje uzdišu od radosti.

On ponovno podiže ruku. Samo jednu, pružajući je prema obzoru. I blještavilo dana počinje trnuti. Nebo se postupno, polako zatamnjuje, sve dok cijeli svod ne potone u crnilo, tek uz rub kao žeravicom obasjano. U središtu crne kugle, Marekova ruka isijava bijelu svjetlost nalik neonskoj. I nebom se razlijevaju boje, cijeli spektar prekrasnih, prekrasnih boja.

- Oooooooooo - podiže se iz mnoštva.

I to se rascvalo nebo sada prelijeva na zemlju, jednim polaganim valom, koji ništa ne odnosi već samo cijelu dolinu prekriva kao tekućim kristalom.

Usred glatke morske površine, svjetionik. Plamteća Marekova figura.

Ali najednom, iz nje je munja sijevnula i udarila po okupljenima, očito po svima jednako, jer se kao i Taša grče i zapomažu. Tijelo je puno strašnog žarenja.

Odnekud stiže glas moćniji od groma, u kojem samo donekle prepoznaje Marekov. Sadrži i mnogo više. Daljine i krajobraze koje Taša naslućuje ali ih ne bi znala opisati, kao da i nisu od tvari.

- Opčinjenost. Fascinacija. Obožavanje. Čega? Bljeskova opsjene. Šarenog lica laži. Ništavila prerusenog u spektakl. Sramite se! Vi možete, vi morate bolje!

Gomila se srami. Posvuda se čuje gundanje, mrmor gnušanja nad sobom. Neki na sebe pljuju. Drugi se udaraju šakama u glavu. Glas nastavlja.

- U početku smo imali samo tijela. Vidjeli smo ih, a nismo to znali reći. Onda je u nas ušla riječ. Bila je tu prije nas, našla nas je i dala nam se. Zahvaljujući njoj smo se uspravili, uzdigli se, a s nama je rasla i naša oholost. Stvorili smo velebnu, raskošnu sliku sebe, i u nju se zaljubili. A riječ smo prezreli. U puki instrument je pretvorili, u igračku ili dekoraciju. Ismijavali je i zlostavljali. Sakatili je. I naposljetku zgazili i zatreli. Oni su to učinili!

Pokazuje preko zida, a iz svih grla izviru urlici gnjeva.

- Umjesto da je štujuemo i njegujemo s najvećom mogućom pažnjom, da svu krv svojih žila i do posljednjeg daha unesemo u napor da naša riječ bude dostojna poklona koji smo primili, poklona nad poklonima, da tim naporom uzvratimo što nam je dano biti. Da se zajedno s njom najprije pročistimo, odričući se svega tričavog i praznog, da s duha oljuštimo koru, iz njega protjeramo pomamljene muhe i majmune, pa se priberemo i usmjerimo prema istinskom i vječnom, ne težeći ničemu manje svijetlom od svjetla, ničemu lakšem od sjedinjenja s najuzvišenijim. Jer kome se obraća riječ, ako je istinska, ako to pokuša biti? Tko je pozvan da je ocijeni i čiji sud presuđuje? Takav je samo jedan. Oni ga, iz lijenosti, zovu mnogim imenima, premda imena nema. Ni lica, a oni su sliku njegovu po svemu polijepili. Mi ga, braćo, možemo u riječi utjeloviti. I hoćemo! Ne priznajemo riječ koja je manje od toga! Kojoj nije od njega satkano svako slovo! Samo...

Glas je naglo potonuo. Melankoličan je, umoran.

- Samo što... Govorimo, govorimo, a on ne odgovara. Teško je živjeti bez njegova odaziva. Sve teže i sami sebe čujemo, jer nam se čini da su naše riječi sve dalje od njegovog uha. Ali nećemo posustati!

I već mu se vratila odlučnost i moć.

- Ponavljajte za mnom, braćo.

Ti koji si nam dao govoriti

Doista, mnoštvo glasova odgovara, neodređenim mumljanjem.

Ti koji kroz nas govoriš

Opet, i svaki put, zbor ga prati.

Javi se ako nas čuješ

Mi trebamo tvoj znak.

Ti kojeg nijedna širina ne može obuhvatiti

Ti koji prožimaš i ono najsitnije

Pokaži nam se u bilo čemu

Bar jedan jedini put.

Ti koji nas ne možeš čuti

Ti koji nam se rugaš ako nas čuješ

*Uputi nam makar jednu jedinu riječ
Moramo znati da nismo gluhi.*

*Ti koji si naše riječi obasjao
Ti koji si našim riječima odredište i put
Reci nam bar kako da živimo nijemi
Mi nemamo ništa drugo.*

*Ti koji si svemu bio na iskonu
Ti koji vidiš kamo je otišlo
Sravni sa zemljom one preko
Ne može pomoći ništa drugo.*

To sad je jedna drukčija Taša. Okrijepljena. Gorda i nepopustljiva. Puna bunta, pravednog gnjeva, vruće krvi. Živa.

Čvrstim koracima prilazi zidu. Podiže se prva, pa druga rešetka.

Prikupit će volje. Otrgnuti se. Reći ne.

U autobusu, ta je odluka u njoj čvrsta. I još je učvršćuju lica suputnika. Njihovo tupo zadovoljstvo na granici drijemeža. Njihovi debilni osmjesi. Skrušenost s kojom gledaju pred sebe i izlaze kad dođe njihova stanica.

Njezina je došla naglo, a tek sada i pitanje zašto ide tamo, kad neće to učiniti. Navika ju je dohvatila, svakodnevna rutina, programirana u tijelo. Od ponesenosti duha nije ni opazila kamo je noge nose. Ali neka, želi se suočiti s tim, rado će stati pred iskušenje.

I evo ga pred njom. Na ulazu u krilo shopping centra preuređeno za distribuciju dnevnih doza, slavluk. Golema konstrukcija od kartonskih ploha, raspoređenih i oslikanih tako da evociraju vrata neba. A do nje vodi kolona građana, uredna kao da je poravnava nevidljiva ruka. Ima u njoj sasvim male djece, koju drže u rukama, i staraca koje podupiru da ostanu uspravni. I nitko se ne žali, nitko ništa ne govori. Mirno stoje jedan iza drugoga, s osmijehom zagledani ravno naprijed. Pomaknu se korak pa stanu, dok ih ne propuste unutra.

U Taši se prelamaju podsmijeh i bijes. Na sebe samu. Sve do danas, i ona bi stala s njima u red, dala se priključiti na procesor i primila dnevnu dozu blagostanja. Dan za danom, već dvije godine, ako ne tri. To je vrijeme proteklo negdje u daljini.

Ali danas zna bolje! Danas može ovaj prizor prezirati, jer u sebi ima snage da se odupre, i s prkosom krene ususret posljedici.

A kako je mogla tada odbiti? Uz tu zastrašujuću kampanju Ministarstva zdravlja, pod sloganom *Vaš jedini put do blagostanja*, kojoj nije odolio nitko, baš nitko od njoj poznatih. Uostalom, nije izgledalo kao velika žrtva: dati si pod kožu ugraditi sićušan čip, i svakoga jutra doći po svoj digitalni imprint. Potpuno bezbolno i bez nuspojava, naglašavali su. Samo paketić binarnog koda. Računalo ga upisuje u čip nakon ultrasofisticiranog skeniranja organizma, te izračunavanja optimalnog sadržaja numeričkog service packa. Sadržaj dnevnog upisa je rezultat usporedbe korisnikovog idealnog profila, zapisanog u bazi podataka, s trenutnim odstupanjem od njega. Korekcija održava korisnikov organizam u približno savršenoj ravnoteži do sljedećeg upisa.

I sve to pod strogim, naoružanim nadzorom zaštitarskih službi, da se spriječi bilo kakva zlorabica. A zahvaljujući zrcu marketinškog genija, iz ambulanti dislocirano u shopping centre. Neukusna nebeska vrata pojavila su se tek kasnije, kada su distribucijski punktovi stigli u svaku četvrt. I kao demonstracija bahatosti, jer više nisu bili potrebni skupi videozidovi, da u tehnici izmjenične montaže prikazuju fantastične rezultate na ispitanicima i... otprilike ono što je upravo doživjela tamo preko.

A sada, dok u glavi vrti prizore iz geta, utvrđuje da joj izazivaju nelagodu. Mučninu. Strah.

XXVII.

- Tko te je pustio u moj ured?!
- Hajde, hajde. Ti vjeruješ u nepotkupljivost svojih čuvara?
- Što točno još hoćeš od mene? Dolaziš se naslađivati bijedom? Prenesi svojim da zaborave ovu ispaćenu zemlju.
- Polako, tata. Hajdemo obuzdati agresiju.
- Za početak, poštedi me tog *tata*. Groteskno zvuči. I skini taj prostački cerek s lica.
- Za početak, ti skini skafander. Unutra zasad još nije potreban, ne? Izvoli, sjedi. Ovo je ipak tvoje mjesto.
- I ostat će, što god ti poduzeo. Rekao sam ti što sam imao. Vlada odbija vašu ponudu.
- Poslali su me da ti prenesem još jednu. Našu posljednju. I vašu posljednju slamku. Za isti novac ćemo zemlju uzeti na pedeset umjesto devedeset devet godina. Otkupimo sve dugove, ekonomiju dignemo iz groba, osiguramo preživljavanje... dijela populacije. A nakon pedeset godina koncesije uzmete si ju natrag.
- Ozračenu i mrtvu za sljedećih pedeset tisuća godina.
- Ne, nego u privilegirano istraživačko područje. U poligon futurističkih tehnologija. I u energetskog giganta, koji će strujom opskrbljivati cijelu Europu.
- Ne bih ti vjerovao ni da mi pred očima struju proizvedeš iz ničega.
- Zabluda. I to vrlo skupa, za sve koji nisu pronašli baš nikakvu rupu da odavde pobjegnu. Zapravo imaš pravo, ne može više biti štete. Jer što god je valjalo, otišlo je. Zahvaljujući tvojim dugoročnim vizijama. Cijelu jednu generaciju ste izgubili. Tko će izroditi sljedeću?
- A otkud mi kratkoročna rješenja?! Što smo mogli, kad je cijena nafte otišla u nebo? Što nam je ostalo osim vjetra i sunca?
- I evo kako vas je to rasvijetlilo. Energije prikupite jedva za vegetiranje. A mi ti nudimo struju iz fuzijskih reaktora. I tisuće radnih mjesta. Dva gigawatta na sekundu. Milijun puta

djelotvornije od fisijskih elektrana i bilijun puta od onih na fosilna goriva. Bez emisije stakleničkih plinova. Bez opasnosti da se rastali jezgra reaktora, kao u Černobilu ili Otoku tri milje.

- Čekaj. Misliš da se ne sjećam projekta ITER? Obećanja da će pripitomiti energiju zvijezda... stvoriti nam jednu umjetnu, nepotrošivu... dovesti sunce na Zemlju... Ali nekako ga se i ne spominje u posljednje vrijeme. U očekivanju objave da je proradio – dvije tisuće osamnaeste, ako se ne varam? – pojeo nam ga je mrak...

- U ITERu je sudjelovalo sedam zemalja. Otkako su raspali Europska unija i Ujedinjeni narodi, više se nitko ne pridržava međudržavnih ugovora i nemoguće je postići novi atomski sporazum. Novac danas mogu skupiti jedino transnacionalne korporacije. Poput naše.

- Vaše humanitarne zaklade, zar ne, posvećene dobrobiti planete.

- S nama su ključni ljudi ITERa. Sirovine su neiscrpive, dovoljna nam je morska voda i obično kamenje. Naravno, kad počnemo isporučivati struju, to će nas dovesti u zanimljiv položaj na tržištu. A ovoj zemlji će vratiti život.

- Vratit će joj radioaktivni tricij, hoćeš reći?

- Radioaktivan je daleko manje od transuranijskog otpada. Njegove beta čestice ne mogu prodrijeti kroz kožu.

- Ali Japan je ipak odustao od gradnje fuzijskog reaktora. Jer je, na primjer, nobelovac Koshiba upozorio da dva kilograma tricija, koliko odjednom stane u ITERov reaktor, dovoljno da ubije dva milijuna ljudi.

- Vrijeme poluraspada tricija je dvanaest godina. Neusporedivo s fisijskim gorivom, koje ostaje radioaktivno tisućljećima.

- Dakle trebamo brinuti samo prvih dvanaest godina. Ali uvijek se nađe dežurni gnjavator. Isti je gospodin upozorio da fuzijski proces razbija atome čelika u stjenkama reaktora, koje stoga postaju porozne. Dvanaest godina je dovoljno da se ozrači kompletna infrastruktura i tako proizvede četrdeset tisuća tona nuklearnog otpada.

- Znanstvenicima ništa ne podiže adrenalin kao mogućnost da sruše projekt iz kojeg su izostavljeni. Paralelno s ITERom krenulo je, u Njemačkoj, usavršavanje materijala za njegov reaktor.

- Nijemci su više puta pokazali dar za globalna i konačna rješenja. Ali prema mojim spoznajama, savršeni materijal još ne postoji.
- Radi se na tome. Vjera da ćemo ostvariti cilj je sastavni dio istraživanja. Bez nade u uspjeh ne bi bilo znanstvenih otkrića.
- Dakle vjera i nada će vam omogućiti da godinama plazmu održavate na temperaturi od sto milijuna celzija? Ali proces nikada nije isproban u stvarnoj veličini, s golemim količinama plazme, a dokazano je jedino da je ona nepredvidljiva. I nikada ga se nije kontroliralo dulje od nekoliko sekundi, a vi ćete ga održavati u levitaciji... desetljećima? Uostalom, kako ćete pribaviti tricij?
- Oplodnim reaktorom.
- Evo nas kod zanimljivog dijela. A on će kao katalizator koristiti... Plutonij.
- Koji će zračiti sljedećih dvadeset četiri tisuće godina. Dakle radi se ipak o hibridu fuzije i fisije. Kao u bombama koje su zbrisale Hirošimu i Nagasaki.
- Gledaj, krajnja poanta je sljedeće: projekt četvrte generacije fuzijskih nuklearnih je pri kraju, i mi ćemo ih graditi, bilo ovdje ili drugdje. One će u potpunosti reciklirati svoj otpad. Energetske potrebe jedne obitelji zbrinjavat će s dvije litre morske vode i četvrt kilograma kamenja. A ti to prihvati ili se vrati kamenom dobu. Naciji objavi da je bankrotirala, i što je ostalo rasprodaj za rezervne dijelove.
- Zemlju ćemo prodati, ali ne vama. Nego Kinezima. Sporazum je parafiran.
- Šališ se.
- Ne.
- Onda si bolestan. Namjeravaš prihvatiti kinesku nebulozu? Pustiti da zemlju prekriju bazenima s kanalizacijskom vodom?!
- Istina, bilo bi mirisnije prekriti je ružičnjacima. Ali grimizne bakterije u organskoj tvari će proizvoditi neograničene količine vodika.
- I to je tvoja panacea?! Sve ćeš predati... bakterijama?

- To je samo dio projekta. Naravno da ti neću otkriti detalje, Kineska vlada ih drži u najvećoj tajnosti. Mogu ti reći samo da se radi o procesu razgradnje. Vraćanju svega na nižu razinu, do izvornog stanja. Rastavljanju stvari na komponente i njihovu pretvaranju u sirovinu. Ukratko, o povratku u vrijeme prije nas.

- Treba te vezati.

- Ja ću tebi reći što je krajnja poanta. Vi biste htjeli iz zemlje izvući koliko možete unutar svojeg životnog vijeka, ne mareći ako onemogućite bilo kakav daljnji život. Mi ćemo okrenuti ploču. Vratiti je životu prije čovječanstva. Istina, to nisu baš dobre vijesti za naše buduće generacije, ali sam si rekao: ovdje ih ionako nema tko izroditi. Zato ćemo pružiti šansu nekoj drugoj vrsti bića. Da se razvije u smjeru drukčijem od našeg. Možda bude bolje sreće.

- Nećeš to učiniti.

- Ne znam što bi me spriječilo.

- Zadnji put, jesi li siguran?

- Itekako sam siguran.

- E pa onda mi je žao.

- Ne treba ti biti.

- Znam. Ali ipak mi je žao.

XXVIII.

Po povratku, nakon duge potrage za radnim mjestom adekvatnim njezinim talentima i prikupljenim znanjima, koje bi ih ujedno zadovoljavajuće financijski valoriziralo, Maša se zaposlila kao webmaster sitea specijaliziranog za autentične pornografske videouratke predtinejdžerske djece (snimljene uglavnom mobitelom po školskim zahodima), potom za one koji uključuju i koprofagiju, kastraciju ili bilo kakvu mutilaciju, potom isključivo za live streaming masturbacije, a kako je s godinama dramatično opadalo zanimanje za seksualnost te stoga i prisutnost oglašivača na siteu, njezina je djelatnost meandrirala prema videozapisima prometnih nesreća, ubojstava snimljenih nadzornim kamerama ili sretnom rukom slučajnih prolaznika, potom doživjelo nezapamćen uzlet dokopavši se ekskluzivnog prava na snimke postupanja s ratnim zarobljenicima tijekom imperijalističkih pohoda ruske i kineske vojske, koje su recenzenti jednodušno ocijenili najvećim mogućim brojem zvjezdica, uz posebnu napomenu da premašuju ljudsku imaginaciju, no kako je euforičnost recepcije jednako brzo splasnula, kreativni je potencijal Mašina poduzeća posvećen konzervativnoj ali stabilno rastućoj potražnji za reality showom na temu samoubojstva.

Kulturološki kontekst tih godina Mašina života nije teško rezimirati, jer u civilizaciji zapadnog tipa, nakon potpunog odumiranja političkih aktivnosti i bilo kakvih socijalnih preokupacija, on se je sveo na fasciniranost apokaliptičnim klimatsko-biološkim promjenama odnosno na s njom vezanu patološku problematiku, širok i neprestano evoluirajući spektar zdravstvenih devijacija, poštedito se nabranja.

Na intimnom planu, nažalost, Maša se nije mogla pohvaliti ni približnim bogatstvom sadržaja, i to treba smatrati radikalnim eufemizmom.

Danas, Maša je djelatnik webdistribucije jedne banke kloniranih stanica, nastanjena u garsonijeri na sedamnaestom katu koju je posljednji put napustila prije osamnaest mjeseci, a svaki slobodan trenutak provodi u igri sa svojom kornjačom (*Testudo marginata*), dakako virtualnom.

XXIX.

- Mama, što je to banana?

- Gdje si čula za bananu?

- Onaj dječak koji dolazi u park s djedom kaže da mu je to pravi djed, da je rodio njegovu mamu ili tako nešto, i da k njemu dolaze drugi djedovi da se igraju drvenim figuricama, i satima samo sjede i miču ih po ploči s crnim i bijelim kockicama i skoro ništa ne govore, ali čuo je kad je jedan od tih djedova rekao da je sad u banani.

- Eh... To je komplicirano. Banana se jede, zapravo nekad se jela, zapravo mislim da se i danas jede u nekim dijelovima Zemlje, ali u svakom slučaju daleko od nas. Zaboravi tu riječ, neće ti trebati.

- A je li istina da su ljudi nekada išli u druge dijelove Zemlje?

- Da.

- Ali zašto?

- To smo zvali putovanje. Zanimalo nas je kako je drugdje, pa smo putovali na razna mjesta, da vidimo izbliza. I da bismo poslije još više voljeli svoje.

- Ali nije li to opasno?

- Bilo je i takvih vremena kada se moglo gotovo bez straha otići kamo god hoćeš, čak i na suprotan kraj planete. Prije onih groznih stvari, posvuda su živjeli ljudi slični nama, koji su znali govoriti, i koji su radili skoro sve što i mi.

- Pa zašto su vas onda zanimali?

- Imaš pravo, tada smo imali čudnih ideja, zbrkanih, nerazumnih misli, ni sami nismo znali odakle nam. Glave su nam bile u neredu.

- Što je to ideja?

- Mm... reći ću ti drugi put.

- Ali kako se uopće moglo otići nekamo daleko?
- Tada je još bilo te nafte...
- Nafte?
- Nečega što se vadilo iz zemlje i što je pokretalo... vozila. Mmm... Limene kutije s kotačima, koje su mogle strašno juriti, i povremeno su se sudarale. To je zaista bilo opasno, tako da je svima laknulo kada su nestale.
- A je li istina da je u zidovima kuća nekada bilo vode? I da je se moglo uzeti koliko hoćeš?
- Ne samo u zidovima. Oni bogatiji su je držali i u bazenima, posudama velikim katkad koliko i kuća, i to ne za piće nego da bi u njoj ležali. Možeš to zamisliti?!
- Što je to bogatiji?
- Vidiš, tada još nije vladala Pravda. Neki su za svoj rad dobivali više... uh, novca. Morat ćeš biti strpljiva. Ne mogu ti sve odjednom objasniti. Taj novac je činio mnogo zla. Neki su zbog njega radili ružne stvari.
- Bogatijima su ga davali da ih kazne?
- Tako je. Bilo ih je potrebno kažnjavati da shvate. Jer neki nisu prestajali htjeti više. Ali moraš znati da prije nego si ti proizvedena, ovdje nismo živjeli u blagostanju. Zato se nam se često činilo da nam nešto nedostaje. To nas je uzrujavalo, držalo nas u nemiru i neizvjesnosti... oprosti, to ti je preteško. Želim reći da smo morali brinuti za mnoge stvari i zato smo često grijeshili, dok nam nisu sve organizirali.
- Čula sam isto da su neki u usta stavljali zapaljene štapiće i od toga umirali.
- I to, i mnoge druge štetne stvari su radili svojim tijelima. Nisu znali cijeniti njihovu radnu vrijednost. Zloupotrebljavali su ih za zabavu. Kolonizacija nas je izliječila od svega toga.
- A je li istina da su se nekad... trljali jedni o druge?
- Ako ti netko to spomene, nemoj razgovarati s njim.
- ...
- Tara, zlato, zašto se mrštiš? Još te nešto muči?

- Kada se kaže roditi, kao za onog djeda, je li moguće da to znači da su mu nekoga izvadili iz tijela?
- Na neki način, ali njemu sigurno nisu. To se događalo samo ženama, ali samo ako su htjele.
- Ali jesu li tebi izvadili onu Taru koju si imala prije mene?
- Ne boj se, to se više ne može dogoditi, ni meni ni tebi. Neće više nikada.

- Mama?
- Reci, srce.
- Nemoj mi više nikada pričati o tome što je bilo prije.

XXX.

Moglo je biti baš tako, i tome suprotno, i sasvim drukčije, i na kraju bi opet dovelo do mjesta u kojem se sve mogućnosti poravnavaju i međusobno poništavaju.

Da Rola nije pogodila ona granata, pogodila bi ga neka druga, ili crijep iskliznuo iz krovopokrivačeve ruke, ili devet Richtеровih stupnjeva, ili nezamisliva globalna recesija, ili bi do posljednjeg dana proživotario u iščekivanju, sve ravnodušnijem, da mu se dogodi nešto dostojno spomena, zahvaljujući čemu bi se manje sramio stati pred zrcalo, pred svoje unuke, imaginarne, nešto da barem zericu ublaži bljutavost kisika koji troši, kad je nemoguće ublažiti osjećaj uzaludnosti koji mu ta aktivnost pobuđuje već desetljećima.

No kad smo kod okusa, sada je došao trenutak, nakon putovanja tom parabolom koja ga je lansirala daleko u prošlost, potom u budućnost bliskiju no što izgleda, sada kad se krug zatvorio, došao je trenutak da pripremi začine.

Jer za razliku od većine – ma kako malo vrijedi argument koji se oslanja na većinu tamo gdje će se zateći tek rijetke, i malobrojna većina je dovoljna da se od nje distanciraš osobnim stavom i izborom – većine koju će zadovoljiti da galeba određeno vrijeme drži u pećnici, eventualno uz dodatak banalne glavice luka, ili ga čak, o grozote, skuha u slanoj vodi te ravno iz lonca posluži tu sivu žlundru s okusom nafte, Rolo takvo ponašanje smatra sramotnim.

Smatra ga uvredom, ne samo galebu, odnosno žrtvi koju je podnio našavši se tu gdje smo ga zatekli, žrtvi koju je teško nadmašiti, ne samo pojmu hrane i neupitnom, od njega nerazlučivom dobru, nego i samoj mogućnosti izbora, tom kamenu temeljcu pojedinačne volje, koju nerijetko brkaju sa slobodom, ali o tome drugom prilikom.

Stoga Rolo pristupa izradi umaka, osobne kreacije koju je iznjedrio dugotrajni proces usavršavanja. Za početak, priprema jedinstvenu smjesu začinskog bilja, među kojim ima poznatog i svakome dostupnog, poput bosiljka, ružmarina, metvice i anisa, a ima i takvog za koje se treba malo više potruditi. Ali ne može baš sve odati. Svježe, vlastitom rukom ubrane sastojke raspoređuje na stolicu pred televizorom. Voli ih najprije ovako izložiti, u zasebne hrpice, pustiti ih da odišu svaka svoj ton i karakter, da mu svojim aromama usmjeravaju meditaciju, da se u zraku susreću i prepleću na nepredvidljiv, uvijek drukčiji način, dok ih njegova ruka ne sasjecka i ne umiješa u nešto brižno osmišljeno i apotekarski odvagnuto.

Je li mu žao što su se njegove karte baš ovako zamiješale? Teško bi bilo to jednostrano zaniijekati. Osobito u njegovu slučaju, reći će zlobnik. Ali ne smeta to Rolu, jer siguran je da bi i u bilo kojem drugom našao razloga, da bi mu pošlo za rukom žaliti što nije drukčije.

Uostalom, kao ratni veteran bez ispaljenog metka ali s Ordenom domovinske zahvalnosti, živio je sasvim pristojno, a i na zdravlje se, osim u danima pred kišu, nije mogao požaliti, i samo zbog viška vremena i energije –naime jer je želio biti od koristi a ipak ne dovoljno za humanitarni rad – zaposlio se u knjižnici. Njegovo drugo umirovljenje, kada je nestalo potrebe za knjižnicom, kao i njegovo propadanje do ruba preživljavanja unatoč braniteljskoj mirovini, rezultati su okolnosti koje ga toliko premašuju, koje su tako široko i razorno pogodile čovječanstvo, da mu ne pada na pamet doživljavati ih kao svoju intimnu tragediju.

Ali kad smo kod tragedija, ako se sagleda ukupno trajanje njegova službovanja u knjižnici, cijelo to desetljeće a moglo ih je biti i pet, koliki je njegov ukupni doprinos spoznavanju svemira, očuvanju života na Zemlji, dobrobiti ljudskog roda, prosperitetu nacije, boljitku lokalne zajednice, evo, sreći jednog bića, bilo koje osobe? Ono što može reći, pazeći da nigdje ne pretjera a i da ništa ne umanjuje, jest da je cijelog tog desetljeća, a moglo ih je biti i pet, korektno upisivao podatke u evidenciju posuđenih knjiga.

Čemu služi inteligencija?! Bez dvojbe, najkorisnija je u izbjegavanju preteških iskušenja. Inteligentan si neće postavljati pitanja poput ovoga gore. Znat će što u sebi ne smije tražiti, koje ciljeve ni spominjati. Kojim se trenucima ne vraćati. Izbjegavat će uzaludne hipoteze, poput A što bi bilo da sam... da nisam... Ali jesi, majmune! Prestani češati gnojnu ranu! Pokopaj i produži!

I upravo sada, kada je smrvio i posljednju grančicu ružmarina, na ekranu se pojavljuje povorka nalik pogrebnoj. Usprkos kiši, mnogo ljudi. Preplavljene ulice, nepregledna gomila. Zgrčena lica, neka uplakana, geste međusobnog hrabrenja. Lampioni i cvijeće pred nekom zgradom, na tlu uokvireni portret. Krupni kadar portreta. To je Kix.

Rolo skače i dodaje ton. Dugo mu treba da iz elegičnog, pijetetom nabijenog komentara, iskopa informaciju: da je njegov negdašnji cimer odletio u zrak, zajedno sa svojim automobilom i tjelohraniteljima. Otišao je, kaže spiker začudo bez sarkazma uvriježenog u svakom spomenu susjedne države, u iznimno delikatnom, krajnje dramatičnom trenu, kada je zemlja, na rubu gospodarskog i socijalnog ponora, prisiljena odabrati strateškog partnera.

Žive slike s ulice zamjenjuje prilog koji je Rolo, bez tona, već vidio u jutarnjim vijestima,

novinarka na mostu postavlja teška, tjeskobna pitanja o sudbini prostora koji pokazuje iza sebe, pejisaž s teglenicama na mutnoj vodi i poljima zabludjelim u maglu, prostora koji se u stvarnosti proteže daleko šire no što bi kamera htjela, u svakom slučaju preko granice. Ali to će biti tema neke druge emisije, a sada slijedi rekapitulacija predobro poznate pozadine, kronologija katastrofe i pregovora sa svjetskim silama i transnacionalnim korporacijama. Izmjenjuju se prizori iz domova i Kixovi nastupi na summitima, njegovo rukovanje s kosookim kolegom, itd. Rolo oduzima ton.

Pali cigaretu. Utvrđuje da ga, ma koliko mu je žao Kixa, obuzima i ono što svatko od nas osjeti kad ga na trenutak osvjetla slava, nekakav herojski čin onoga s kime je, recimo, sjedio u klupi i pomagao mu pri testovima iz kemije. A tko zna što je zaista bilo s one dvije djevojke. Kixa je barem viđao, premda se ne može reći da se viđao s njim, a o njima nikada više nije ni slova čuo, i izvjesno je da ni neće.

Malo meditira nad tim, a onda se vraća svojem djelu. Začinjavanju koje će učiniti razliku. Sada je došao trenutak koji toliko voli, trenutak u kojem je za većinu gotovo. Dovde je mogao svatko, a dalje treba pokazati majstoriju. Iz gotovo ničega stvoriti neslućeno. Sada počinje ono bitno.

Marinko Košćec

Rođen 1967. u Zagrebu. Od 2000. zaposlen kao nastavnik francuske književnosti pri Odsjeku za romanistiku zagrebačkog Filozofskog fakulteta. Od 2008. do 2013. uređivao beletristiku u izdavačkoj kući SysPrint. Od 2009. do 2013. vodio radionice romana u zagrebačkom Centru za kreativno pisanje (CeKaPe), a 2012. pokrenuo radionice kreativnog pisanja u Splitu, u sklopu Kuće kreativnog pisanja. Održavao i radionice za književne prevoditelje u Zagrebu i Sarajevu. Prevodio s francuskog i engleskog. Piše prozu, eseje, kritičke i znanstvene tekstove. Također je autor jedne drame i niza novinskih članaka.

Objavljeni romani: *Otok pod morem* (1999); *Netko drugi* (2001; nagrada Meša Selimović 2002); *Wonderland* (2003; nagrada VBZ 2003); *To malo pijeska na dlanu* (2005; engleski prijevod: *A Handful of Sand*, Istros Books, London, 2013); *Centimetar od sreće* (2008; nizozemski prijevod: *Een centimeter vanaf het geluk*, Klin, Amsterdam, 2014); *Četvrti čovjek* (2011); *U potrazi za početkom kruga* (2016); *Sami* (2021).

Ostale knjige: *Skice za portret suvremene francuske proze* (zbirka eseja i prijevoda, 2003); *Mrmor u mraku : antologija francuske kratke priče* (2007); *Michel H. : mirakul, mučenik, manipulator* (studija djela Michela Houellebecqa, 2007).

Biblioteka Online

knjiga 306

Marinko Košćec

CENTIMETAR OD SREĆE

drugo izdanje

© 2026 Marinko Košćec

© za elektroničko izdanje: Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, 2026

Izdavač

Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, Zagreb

Za izdavača

Krešimir Pintarić

Glavni urednik

Krešimir Pintarić

Urednik

Davor Ivankovac

Fotografija

StockSnap / Pixabay.com

Objavljeno

11. listopada 2026.

ISBN 978-953-374-518-3 (HTML)

ISBN 978-953-374-519-0 (EPUB)

ISBN 978-953-374-520-6 (PDF)

Prvo izdanje

Profil International, Zagreb, 2008.

Knjiga je objavljena uz financijsku podršku Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske i Grada Zagreba. Mišljenja izražena u ovoj knjizi odražavaju isključivo mišljenja autora i ne izražavaju nužno stajališta ustanova koje pružaju financijsku podršku.